1

Вх ч 3868 6/X-2/р

ПОСОЛЬСТВО
Української Народньої Республіки
у Відні
Wien, IV. Alleegasse 29.

Дня 1. жовтня 1921. 19

Ч. 1865.

К. М.
Переслати по адресу 6/10 П

До

Міністерства Преси і Пропаганди
через Міністерство Закордонних Справ У.Н.Р.

У відповідь на відношення від 22. серпня с.р. Ч. 334, Посольство У.Н.Р. в Австрії має честь сповістити слідуюче:

Матеріяли, які надсилаються ,,Українпресом'' використовуються завше Посольством як для росповсюдження так і для преси, а також де-які з цих використовується персонально мною при моїх побаченнях з Канцлєром і Міністром закордонних справ Австрії і з послами других держав, акредитовиних при австрійському Уряді. При сьому росповсюдження матеріялів, які надсилаються ,,Українпресом'' розбиває часто ріжні неправдиві чутки, які завше кружляють у Відню серед української еміграції, а також иноді і серед чужинців. Використовування сих матеріялів для преси провадиться при розмовах з журналістами, при чому поміщення сих матеріялів в пресі належить до роботи спеціяльного Українського Пресового Бюра у Відні на чолі з п. Бриндзаном, який гроши на се одержував від уповаженого по Финансовим справам У.Н.Р. за кордоном п. Василька, Посольство ж у Відні на пресу нічого не одержує. Персонально мною використовуються ці матеріяли, як матеріяли офіціозні, на яких можна базуватись.

З наведеного можна бачити, яке значіння мають сі матеріяли.

Що торкається до замітки, що за останній час слова ,,У.Н.Р.''

як і та справа, яку переводить Державний Центр виключаються з обороту в Европі, то Посольство має честь на се сповістити, що в загалі і слово ,,У.С.Р.Р.'' також не вживається в австрійській пресі і обидва сі слова заміняються одним словом ,,Україна'', так саме, як не вживається слова Німецька Республіка, а Німеччина, Французська республіка а Франція, Чехословацька Республіка, а Чехословаччина і т.д. і се є показчиком, що австрійська преса завше ставиться до України як до окремої самостійної держави і не вживає ніколи слова Південна Росія, чого не можна, на приклад сказати про Французську пресу, яка завше уникає слова ,,Україна'' і підкреслює слово ,,Південна Росія''.

Про роботу державного центра австрійська преса поінФормована і добре розуміє боротьбу У.Н.Р. за комплектну самостійність з У.С.Р.Р., яка теж реклямує себе самостійною державою, але є ніщо инше, як кольонія Росії, і всі сімпатії преси за виключенням комуністичної на боці У.Н.Р., що можна побачити в кожній звістці, самій навіть маленькій, що поміщується в сій пресі про боротьбу українського народу проти російсько-большевицького ярма.

Коли ставляться питання тутешнім журналістам, чому мало поміщається про Україну, вони одверто відповідають, що в австрійській пресі дуже багато поміщалось вже і не можна повторювати весь час одне і те ж; преса добре поінФормована про українське питання і розуміє вагу самостійної України для Австрії, при всякому невеликому навіть українському рухові, чи то уряда, чи то повстанців, чи то емиграції преса реагує зараз же на сей рух і буде реагувати на рух і на акцію.

Позаяк ворогами самостійности України росповсюджується завше чутка, що український народ бється тільки про-

Т а е м н о._

до власних рук

У.Н.Р.
МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
"10" жовтня 1921 р.
ч. 904/Тт.

Його Ексцеленції
Панові
Міністрові Преси й Пропаганди
У.Н.Р.

Міністерство Закордонних Справ має честь переслати при цьому копію письма п. Міністра Закордонних Справ А.В.Ніковського до Посла - Міністра п. М.Василька - для ласкавого відома. -

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Начальник Канцелярії Міністра

Мій архів

строго таємно.

13/IX. 1921 . Варшава. Копія з копії.

Високоповажаний Пане Посол.

Урядовий кризис у літні місяці дуже тяжко відбився на праці самого м-ва Закордонних Справ та Посольств. Я, як Ви знаете, був весь занятий роботою по добуванню грошей в Варшаві, весь загрузився в цю справу, а вільні люде з Тарнова тим часом заварили кабінетний кризис, при чому вся опозіція й бррotьба крутилася на тім чи инъшім відношенні до мене, як Міністра Закордонних Справ і навіть як приватної особи. Головному Отаманові довелося розрубати вузол до крайньої мірі заплутаних відносин, зафіксувавши з 3-м серпня кінець легіслятиви Ради Республіки та покликавши діловий кабінет п.П. Пилипчука Відомство Закордонних Справ знов покладемо на мене і я знов звертаюся до Вас, як найбільше активного нашого Предстaвника за кордоном з найбільше поважними справами в надії, що Ви більше ніж хто потрафите щось зробити в тяжких і несприятливих обставинах.

Прошу Вас звернути увагу на це, що монархічна акція наших еміграитських груп появила виразні моменти та збірає коло себе досить поважні групи людей. Органичний вирість монархічних настроїв можна пояснити тим, що емігрантська психолбогія складае свій світогляд не на основі фактів реального життя і тверезих міркувань, але тільки на підставі міркувань теоретичних, абстрактних, виключно льогічних, без перевірки суми реальних засобів та можливостей. Отже, коли льогіка каже, що після всіх надмірностей комуністей. Отже, коли льогіка каже, що після всіх надмірностей комуністей ма має наступити як реакція, самодержавна влада, наш емігрант цю льогічно-теоретичну консеквенцію навязуе до проблеми нашої державности і шукае для України Монарха, не думаючи про те, що серед мас для такого монарха нема ні грунту, ні традиції, ні підготовки, ні засобів, а серед великих держав нема жадної охоти на найбільше рискованну та дорогу політичну комбінацію. Зрештою монархізм нашої еміграції можна характеризувати як упадок робочої

енергії, шукання без відповідального для себе становища та готової концепції, до якої можна було би пасивно прилучитися.

Ви, Високоповажаний Пане Посол, багато ліпше від мене знаете, яку реальну піддержку можуть дістати за кордоном наші монархісти, але яка б дрідна акція та не була в Европі, вона в самому нашому державному центрі рефлектуеться надзвичайно сильно, тяжко дезоріентуе політичні групи та роспорошуе владу кожного Уряду. Ось через що і головним чином через це вважаю за обовязок мій і Ваш пильно стежити за монархічною акцією та не давати їй чим небудь імпонувати державному центрові. Натурально, отвертий бій з нашими монархістами за кордоном зовсім непотрібний,- досить й того, коли монархічні груши та особи одні одних будуть дискредитувати та нищити. Цьому приклади з діяльности нашого Посольства в Берліні есть, - слід тільки підсилити цю роботу. З окрема фінансову допомогу поодиноким особам з монархічного табору треба зовсім припинити. Хочу при цьому підкреслити, що всякі безпосередні пропозиції з Тарнова від кого б то не було з членів Уряду поза моїм відомом і згодою я вважаю сепаратною і нельояльною політикою що до Міністра і Міністерства Закордонних Справ і надалі прошу Вас всякі виплати й операції по наказам з Тарнова робити за моєю згодою. Про виплати В. Вишиваному з наказу п. А.Лівицького я довідався тільки тепер ,- одначе Ви розумієте, що моральна відповідальність за ці виплати лежить вже не на п. Лівицькому, а на Вас і мені. І коли ці виплати можна було би раніше якось справдувати, то тепер, коли Е.Чикаленко заявився публично за акцією В.Вишиваного і в "Укр. Трибуні" назвав його тим замріяним монархом, не може бути мови про добровільну виплату недоведеного документального боргу особі, котра має претензії на щось більше і дорожче ніж автомобіль. Ви бачите також, Пане Посол, що свого часу з Е. Чикаленком я мав рацію. Одначе я не маю жалю до Вас, що Ви не вислали йому копії з мого листа, бо я свого часу вислав йому особистого листа, в якому заявив, що вважаю мої персональні добрі стосунки з ним покінченими. Копію цього мого листа я Вам вишлю.

Безперечно негативне завдання в концепції В.Вишиваного взяв на себе В.Піснячевський, котрий ще явно за монархією не висловлюється, але виступає весь час проти державного центру. І це місце протиурядового фронту треба нищити. Натурально не може бути й мови про допомогу "Волі України", а коли би Ви якісь доручення в цій справі дістали, то про них мушу знати я до їх виконання.

2. Справа розмов з Копом мені відома в деталях з докладу п. Посла Смаль-Стоцького. Треба одначе сказати, що враження від того, як цей факт використали большевики на Україні к о л ь о с а л ь н е. Всі на Україні повірили, що ми маємо складати зброю і дуже багато повстанських отаманів або припинили виступи і поховались або ж віддалися большевикам. Наука, які ми маємо з того зробити повинна бути така: тактично треба було переводити всю справу инакше, з більшою підготовкою, в технічній сфері тих поважних чинників, котрі привели до цього побачення і з відповідальністю їх за наслідки, а також з обезпеченням усіх можливостей и а м оперувати фактом побачення, а не большевикам. Очевидно тепер мусимо без жадної церемонії дементувати можливість яких би то не було уступок большевикам з нашого боку.

3. Італія потрібує вияснення цілого ряду основних питань відбудови України та допомоги нам в разі успіху нашої початкової акції. Треба цей грунт випробувати повною мірою. До успіху моєї поїздки в Італію я, поки не зроблено належної підготовки, ставлюся скептично.

4. Справу антісемітичного руху на Україні треба дуже поважно ~~[illegible]~~ поставити перед европейськими політиками. Одначе всяке сторонне вмішування в цю справу або озброєння еврейської людности для самооборони дали би сугубо тяжкий ефект в формі безпардонної різанини. Отже едина популярна влада на Україні могла би внести якесь заспокоєння проти погромного настрою, а для цього треба щоб ци влада прийшла на Україну добре організована та з добрими засобами. Документально ми можемо потвердити, що накази нашої Головної Команди строго забороняють всякі ексцеси проти жидів. І тепер на організовану роботу на Україні п і д п е в н о ю к о н т р о л е ю ми повинні дістати гроші. Факт есть, що ні одна організація і ні який

претендент на владу не має такого впливу й авторітету, як ми. До речі, відомий Махно навязав контакт із нашим Посольством у Румунії, і має незабаром стати під роказ української влади. Отже й на нього можна знайти управу. Справа тільки в тім, щоб ми мали вже зараз грошову допомогу.

Прошу Високоповажаний Пане Посол прийняти від мене жичення доброго здоровля та успіху в роботі.

Андрій НІКОВСЬКИЙ /-/ підпис./
М-р Закордонних Справ

П.С.

З оригіналом згідно

Начальник Канцелярії Міністра

МІНІСТЕРСТВО
ВНУТРІШНИХ СПРАВ
ДЕП. ЗАГ. СПРАВ.
31 Жовтня 1921 р.
№ 754
На № 1078.

До Міністерства Преси й Пропаганди.

Міністерство Внутрішніх Справ має за честь надіслати огляд діяльности Міністерства за термін з 5/VШ по I/XI-1921 року.

КЕРУЮЧИЙ МІНІСТЕРСТВОМ

ДИРЕКТОР ДЕПАРТАМЕНТУ

О Г Л Я Д

діяльности Міністерства Внутрішніх Справ за час з 5 Серпня по І Листопаду 1921 року.

І. Діяльність Міністерства Внутрішніх Справ на протязі періоду 5 Серпня - І Листопаду 1921 року полягала, головним чином, в продовженню, а по части й закінченню підготовчої організаційної праці, що була роспочата ще в грудні місяці 1920 року. Праця ця була поділена між кількома Комісіями, стосовно до ріжних галузей адміністрації; праця Комісій провадилась систематично.

А/ На протязі наведеного часу "Адміністраційна" Комісія закінчила найважнійшу свою працю - виготовила проект Адміністраційного Статута, який нині є на розгляді Ради Народніх Міністрів. Адміністраційний Статут є проект організаційного закону що до адміністрації на місцях, який механічно підходить до майбутньої органічної реформи нового адміністраційного поділу території України /земля, повіт, громада/, наближаючи зараз же владу до населення. По проекту на терені губернії встановлюється уряд Генерального Старости, яко представника цілої центральної влади на місці. Губерніяльні ж функції переносяться нижче, до земель, які утворюється в кількости 3-х - 4-х на губернію через механічне з"єднання 4-х-5-ти повітів. Той же процес переводиться і з сьогоднішнім повітом через перенесення повітових функцій до районів, утворених зъ декількох волостей. Адміністраційні ж функції волости цілком переносяться на громади. Уряди Генерального Старости і сьогоднішнього Начальника Повіту зберігаються, поки всі офіції не перебудують свої установи стосовно до нового адміністраційного поділу, а після цього касуються автоматично. Цілий статут, взагалі збудовано на принципі "єдности влади на місцях".

Б/ Комісія по справах Місцевого Самоврядування закінчила виробленням "тимчасові правила про вибори до волосних, повітових та Губерніяльних Народніх Рад", а також виготовила проект "тим-

////

часових правил про вибори до міських та містечкових Народніх Рад". В зазначеній своїй праці Комісія керувалась, переважно, потребою виробити такі правила виборів, за допомогою яких можно було би швидко й просто поновити персональний склад місцевих Народніх Рад, забезпечивши при цьому можливість виявлення правдивої волі населення. Порядок виборів має характер виборів ступневих, себ то громада вибирає до волости, волость до повітових органів самоврядування, повітові органи до губерніяльних самоврядувань. В звязку з військовими обставинами, зазначене поновлення персонального складу місцевих Народніх Рад передбачається переводити не механічно, а в міру потреби, розпорядженням Міністра Внутрішніх Справ що до призначення виборів у тих чи иших місцевостях.

В/ На протязі того ж часу вийшов закон 28 Вересня 1921 року про Корпус Жандармерії - в наслідок праці Поліційної Комісії. Ними приступлено до організації штатів і кадрів жандармерії, ліквідації існуючих Установ безпеченства і т.и.

Г/ Радою Міністрів ухвалено вироблений у Міністерстві "закон про громадянство". Закон цей відріжняється від аналогичного Гетьманського закону 2 липня 1918 року більш органичним окресленим кола осіб, що мають право на українське громадянство, стосовно до найновших аналогичних законодавчих актів иших нових Держав; зафіксуванням історичної дати 9/22 Січня 1918 року - дня проголошення самостійности У.Н.Р. і встановленим иншого процесуального порядку, більш еластичного і природнього, що його прийнято в цілім світі.

Д/ На протязі звітного часу всіма Центральними Установами Міністерства Внутрішніх Справ було вироблено нові штати стосовно до проекту Статута Міністерства Внутрішніх Справ, який нині є на розгляді Ради Народніх Міністрів.

Е/ Не буде зайвим тут згадати про "Підручник дл Адміністрації", який вийшов з друку накладом Міністерства. Він містить в собі всі ці органичні норми, якими мусить керуватись в своїй ді-

яльности місцева адміністрація. Випущений в світ в наслідок праці дуже добрих адміністраторів і являється першою подібною книжкою за весь час Української відродженої державности. В підручникові зібрано і систематизовано всі існуючі по адміністрації закони. Виданням його Міністерство хотіло положити край цивільній отаманії і дати тверду підпору адміністраторові на місці.

2. Що торкається життя на Україні, то на підставі тих відомостей, якими розпоряджує нині Міністерство, можна констатувати надзвичайне об"єднання большовиками всіх галузів внутрішнього управління на місцях. Це спричинилося до удержавлення навіть функцій земства, які нині, можна сказати, не існують і майже не надаються до поновлення. Активне втручання большовиків у все внутрішне управління, і, в першу чергу, пресія на вибори до місцевих органів влади, відштовхнуло населення від участи в будь-яких виборах; результатом цего є аполітичність населення, цілковита його стомленність і байдужість навіть в справах, що торкаються його безпосередньо. Сьогодня населення України хоче влади з гори, без виборів, яка б забезпечила йому спокійну працю, не відриваючи його від буденного життя. - Лише село, якого найменше торкнулась большовицька влада, а, заразом, і загальна руїна, заховало свої споконвічні форми управління - сходу, виборного старости й т.п.

Взагалі відношення населення до большовицької влади о-стільки вороже, що негується абсолютно все большовицьке, не відріжняючи навіть того, що здавалось би за позитивне в большовицькій системі управління.

Для ілюстрації стану річей на Україні та поглядів Міністерства на справу додається артикул -"Адміністраційні перспективи на Україні" -писаний керовником офіції.

Тирсий

ДИРЕКТОР ДЕПАРТАМЕНТУ
ЗАГАЛЬНИХ СПРАВ

НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ

Проект письма к Лейдъ-Ллойду

ВАШЕ ВЫСОКОПРОВОСХОДИТЕЛЬСТВО,
ГОСПОДИН ПРЕМЪЕР МИНИСТР!

Прошу великодушно извинить меня, что беру на себя смѣлость доложить Вашему просвѣщенному вниманію и испытаному человѣколюбію нижеслѣдующіе строки: Они казаються вопроса, с которым связана судьба культурнаго народа в сорок міліонов душ, борющагося за свое право на человѣческое существованіе и гражданскую і политическую свободу против террора и насилія большевитскаго режима.

Ваше Высокопревосходительство, в политической рѣчи, недавно произнесенной Вами в Ливернісѣ, с понятною досадою выразились так: "что касется Россіи, рая Карла Маркса, то я не хачу уже про нее і говорить."

Да, по истинѣ, оно совершенно понятно, что от того, что натворил этот „рай Карла Маркса" на значительных пространствах територіи б.обширной Россійской Имперіи, этой могущественной союзницы Держав Антанты в послѣднюю Великую Войну, можно прийти в отчаяніе. И, прежде всего, это печальное право принадлежит этим по страдавшим странам и их нещастному населенію.

Одну из найболѣе значительных частей на територіи роспавшейся Россійской Имперіи составляет Украина. Она имѣет теріторію в пол миліона квадратных километров и населеніе в 40.000.000 душ. Из них чистокровной украинской раси до 80 % процентов.- 85 % всего населенія составляет трудолюбивое, физически крѣпкое, духовно развитое и строго релігіозно настроенное деревенское населеніе.

1654 году Украина, при Гетманѣ Богданѣ Хмельницком, з согласі представителей населенія, как независимое государство, вступило в свободную личную унію с московским царем, с сохраненіем своей политической самостоятельности.

Но Московское, а затѣм Петербургское правительство самовольно, в теченіе столѣтія, отдѣльными актами изподвол ограничевало это государственное положеніе Украины, которое было обезпечено свободным договором. И в 1775 году, послѣ перваго раздѣла Польши

и побѣды Россіи над Турками самоовольно обратило самостоятельную Украину в отдѣльныя губерніи Россійской Имперіи, наравнѣ с другими губерніями, опираясь на свою силу.

Послѣ этого политическаго насилія в теченіи цѣлаго столѣтія продолжалась политика искорѣненія всѣх національных, культурных і религіозных особенностей украинскаго народа, составляющаго подавляющее большинство населенія Украины. Полным ходом производилась украинизація украинской школы, украинской церкви и преслѣдованіе украинскаго языка, составляющаго в отношеніи русскаго языка такую же отдѣльную вѣтвь, как отдѣльные южно-славянскіе языки, чешскій и польскій языки. Но

Но, не смотря на такое безпощадное преслѣдованіе украинской культуры и національной самобытности украинскаго народа, послѣдній свято охранял всѣ свої національные преданія и свою національную идіологію, не мѣнѣе как и поляки, грузины, армяне, финдляндцы. Присоединилось ещѣ ненавість і врахда украинцев к великороссам, как к притеснителям національной культуры Украины.

Когда в мартѣ 1917 года произошел государственный переворот в Петербургѣ, и Всероссійская Монархія упразднилась, Украина предъявила требованіе о возстановленіи своих старых, нарушенных Россійским Правителсьвтом, гарантированих договором, прав.

Личная Унія с Московским царем, ясное дѣло, отпала самим уходом царской династіи. И на Украинѣ образовалась свое правительство, с которым временное Россійское Правительство 1917 года вступило в переговорн.

Украина согласна была продолжать политическую связь с Великороссіею, даже как автономная единица.

С захватом власти в Россіи большевитским Радянским Правительством в Октябрѣ 1917 года перед Украиною сам собою встал понятный вопрос о невозможности федерироваться с таким Урядом, до котораго на Украинѣ не было никаких основаній. И Украина объявила свой полный суверенитет и свою независимость от прочей Россіи.

Когда большевики поѣхали в Брест Литовск для мирных переговоров с Союзом Держав, Украина, для того, чтобы предупредить ка-

кіе либо обязательства, которыя представители от большевитскаго російскаго правительства моглибы самозванно принять от имени Украины, послала туда и своих делегатов.

Во время продолженія этих переговоров в Брестѣ, в январѣ 1918 года, узурпатрское правительство большевиков в Москвѣ рѣшило - как оно выражалось - "покаратъ Украину" , за то, что послѣдняя объявила свою независимость от советскаго правительства Москвы. Оно послало военные силы на Украину, каторая вовсе не готовилась к такому внѣшному нападенію.

Город Кіев, мѣсто резиденціи правительства Украины, тогда подвергся пятидневному жестокому бомбандированію и страшному разрушенію. И по занятіи Кіева большевитским окупантом, перехваченіе не здѣсь двѣ с половиною тисячи офицеров были рострѣляны большевиками даже безо всякого судебного разбора, на основаніи объявленных вне закона.

Украинскому Правительство, не видя в этой обстановкѣ для спасенія своего національного дѣла, ни с какой стороны, другой помощи, чтобы избавить Украину от совершенно нежелательного для нее господства Россійскаго большевитскаго правительства, обратилась за военною помощью к Германіи и заключила сепаратный мирный договор с нею в Брестѣ.

При этой помощи большевитсткое наступленіе на Украину было бысторо ликвидировано.

Договор о перемиріи между державами согласія, с одной стороны, и Германіею, с другой стороны, повлекли за собою уход германских военных сил с Украины в то время, как за 1918 год на Украинѣ ещѣ не успѣли сформироваться достаточные украинскіе кадри собственного вооруженнаго, как слѣдует, войска для обороны страны от возможнаго новаго нападенія со стороны большевиков с Сѣвера. При том, на мирной конференціи в Кіевѣ лѣтом 1918 года для заключенія мирнаго // договора между Украиною и Росіею, было заключено формальное перемиріе между обѣими странами, Россіею и Украиною. И когда продолжавшіеся мирные переговоры были осенью 1918 года на время прерваны, состояніе перемирія было, по предложенію делегатов от большевицкаго пра-

вительства, ~~ихъ~~ объявлено остающимся в неизменной силѣ. Формальным протоколом еще в Іюнѣ 1918 года на мирной конференціи (между Украиною и Советскою Россіею) было закрѣплено, безовсяких оговорок, признаніе полной политической независимости Украины от Россіи.

Тѣм не менѣе, Москва, под видом будьто бы внутренной гражданской войны на Украинѣ, инсценировала со всею силою, через своих московских агентов и своими красноармейцами, новое нападеніе на Украину. Обладая большими запасами военнаго снаряженія от прежняго російскаго правительства и всѣми заводами его для изготовленія новаго военнаго снаряженія, советское правительство Москвы узурпаторски продвигало свои оккупаціонные военные силы по Украинѣ против украинскаго національного правительства, которое подерживалось одобреніем и согласіем всего украинскаго народа.

В союзѣ с Польшею, украинскому правительству удалось оттѣснить большевитскаго окупанта на Украинѣ на восток от Киіева весною 1920 года. Но извѣстно, что Польша, не взирая на союзный договор с украинским національным правительством, сочла для селя необходимым заключить в Октябрѣ 1920 года рижское перемиріе з большевитским правительством Россіи, а также Украины, без участія украинскаго національного правительства, предварительно увѣрявши послѣднее, что перемиріе будет заключено без вреда для украинскаго національного правительства.

Жаждавшая вступить в ряды войска украинская молодежь лѣтом 1920 года не могла быть своевременно мобилизована за недостатком военнаго снаряженія, и сохранившіяся у національнаго украинскаго правительства военные средстава были недостаточны, чтобы устоять против всѣх военных сил большевиков, которыя, по заключеніи перемирія з Польшей 12 октября 1920 года, набросились полностью на украинское войско. Послѣднее, лишенное патронов и снарядов, которых ему не разрѣшали подвозить с сосѣдних нетральных теріторій, перешли на польскую теріторію, гдѣ были интернированы и пребывают до сих пор.

Несмотря на эти военные неудачи, Украина не ~~перестала~~ прекратила своей борьбы против большевитских красноармейцев и большевитскаго режима на Украинѣ, составляющаго лишь простую послушную и во всем подчиненную филію московскаго правительства, режима, который

не успѣл и не может и никогда не будет в сотояніи укрѣпиться на Украинѣ, несмотря на весь террор, которому он подвергает населеніе, и несмотря на большіе красноармейскіе силы, которыя он здѣсь сосредоточивает для своей отчаенной борьбы, с цѣлью одолеть противодѣйствіе украинскаго народа. В глубь обширной страны Украины окупант проникать и не рѣшается; здѣсь населеніе избивает на смерть и красноармейцев, и многочисленных комисаров совѣтскаго режима. Партизанскіе отряды на Украинѣ нигдѣ не дают покою большевитской владѣ, которая находится в вѣчной опасности. Народ этой власти не признает, и ненавидит ее от всей души.

Разумѣется, что при таких условіях существованіе окупанской узурпаторской власти большевиков на Украинѣ, никоим образом говорить не приходится о какой либо минимальной прочности государственной власти большевиков на Украинѣ. Одна возможность, от случая до случая, проявлять, то здѣсь то там, самый жестокій террор, так называемый красный или кровавый терор, - против насленія на Украинѣ, конечно, не есть государственный порядок, в котором могло бы и должно было бы считаться населеніе, а тѣмболѣе другіе державы.

Этот терора было, однако, достачно, чтобы разрушить всю экономическую жизнь страны и обратить Украину, эту житницю Европы, в голодающую страну, в которой большевики организовано и неорганизовано грабять всѣ ее богатства и продовольственные продукти, прокормляя здѣсь свою изголодавшуюся в Россіи красную армію и увозя награбленные цѣнности и продукты в Россію, лишая Украину необходимых для нея минимальных количеств средств и продуктов.

Но народ на Украинѣ, и в таком отчаянном положеніи, духом не падает. Он надѣется преодолеть этого грабителя-разбойника. Он готов на это дѣло отдать всѣ свои болѣтія силы. С достаточным вооруженім украинскій народ составит грозную силу, против которой красная армія большевиков, насильна набранная, устоять не может и в масах своих даже не захочет.

Украинцы ожидают помощи вооруженім от Запада Европы. По своей военной пригодности украинцы отличались в бывших россійских войсках в числѣ самых лучших частей.

6

Цѣль украинскаго народа: жить на своей родной землѣ, при полной политической самостоятельности; всесторонне развивать свою національную культуру; жить в мирѣ и добрых сосѣдских отношеніях со всѣми народами; отстраниться рѣшительно от всякой имперіалистической политики, поддерживать с прочими, образовавшимися из россійской имперіи державами тѣсныя экономическія сношенія, нормируемыя свободными международными договорами; предоставляя разрѣшеніе всѣх, без исключенія, международных конфликтов международному третейскому суду, в случаях, если не состоится обоюдного примирительнаго соглашенія. Украина так же присоединится, с удовольствіем и глубокой убежденностью, ко всѣм обычным международным соглашеніям о разоруженіи.

Вашему Восокопревосходительству также хорошо извѣстно, что наша страна - Украина есть богатѣйшая, по своим природным источникам, територія из состава бывшей Россійской Имперіи и представляет большой интерес в дѣлѣ возстановленія столь необходимаго нинѣ экономическаго равновѣсія в мировом хозяйствѣ, в частности для Европы, - как в качествѣ производителя для експортной торговлі, так і в качествѣ потребителя для импортной торговлі.

Изгнаніе с Украины большевитскаго окупанта и возстановленіе, вслѣд за этим, мирных условій жизни в ней подорвет в корнѣ и большевитскій режим в Россіи. Это обстоятельство весьма убѣдительно понимает и Московскій большевитскій режим, почему он и так упорно затрачивает свои военныя силы на Украину!

И так. У нас на Украинѣ есть всѣ данныя, чтобы, при нѣкотором благосклонном вниманіи к нашим нуждам с авторитетной стороны Вашего Высокопревосходительства, возстановить довольно скоро наше прежнее, болѣе или менѣе цвѣтущее состояніе земледѣлія, промышленности и всѣй прочей культурной жизни и, затѣм, при новом демократически республиканском свободном государственном строѣ достигнуть максимума культурнаго благосостоянія и проведенія принципа самой всесторонней соціальной справедливости на пользу себѣ и для покоя мирового на Востокѣ. Поэтому, я осмѣливаюсь обратиться к Вашему Высокопревосходительству с почтительной и покорной просьбой: на нашу Украину, могущею быть самою счастливой страною, а нынѣ страшно страдающею от хищнаго террора и гнета большевизма, не махнуть ли рукой, как на нѣчто безнадежное, а чем и "говорить не хочется", как Ви, Господин Премьер Министр, выразились.

7

Убѣдительно прошу ВАС, на котораго судьба возложила роль авторитетнаго вершителя судеб народов в наші дні: - удостойте Украину Вашего вниманія, поставте вопрос о ней на очередь в Европейском маштабѣ под Вашим доброжелательным покровительством.

Это дѣло вплетет в вѣнец Вашей славы, которую Вы заслужили Вашими неустанными заботами о мировом благополучіи, неувядающіе листки, в видѣ вѣчных симпатій и признательности умѣющаго цѣнить своих благородных благодетелей украинскаго народа. Я осмѣлился взять на себя смѣлость утрудить Ваше Высокопревосходительство, Господин Премъер Министр, настоящим почтительнейшим письмом, как старѣйшій, по времени литературных работ, ученый представитель политической и юридической науки на Украинѣ /состою 44 год университетским професором/, - примавшій всегда живое и дѣятельное участіе в общественной и политической работѣ на Украинѣ, и благодаря этому, имѣвшій возможность изучать десятки лѣт жизнь и быт в ее реальной обстановкѣ на самых низах и на самых верхах, и глубоко увѣровавшій в здоровые силы и (вѣрный и разумный инстинкт) политической разум широких мас народа.

Ординарный Профессоръ университета св. Владиміра и Украинскаго Державнаго университета в Кіевѣ

Д-ръ Оттонъ Бихельманъ

22 окт

1921

2. Копія 17

У.Н.Р.

МІНІСТР

Народнього Господарства

"20" жовтня 1921 р.

Ч.....

Одправити до Мін. Преси і Пропаганди для докладу п. Міністрові 23/X 21

ДОКЛАД.

В жовтні 1920 року М.Ф., в звязку з монополією на цукор, був виданий закон про фінансування цукровоі промисловості. Для цієі операціі був затверджений і кредіт в де-кілька міліардів карбованців, але при переведенні в життя справи фінансування виявилось, що Скарбниця не має змоги фінансувати навіть 12 цукроварень на теріторіі трьох повітів, а взагалі ті суми, які могла відпустити Скарбниця, були каплею в морі потрібних грошей.

Стало ясним, що фінансувати цукрову промисловість на Украіні є не посилам не тільки Державному Банку Украіни, але й банкам більш усалених держав, бо відкидаючи вже питання про постійний голод в грошових знаках, фінансування вимагало би настільки значних сум й нових емісій , що вироблений цукор не міг би компенсувати спадку валюти, як наслідок побільшеного випуску грошей на фінансування цукровоі промисловости.

Потрібно було шукати иньших шляхів до відбудови цу цукровоі промисловости й експльоатаціі продукціі цукру, потрібно було знати з держави опекунство і иньші шляхи вели до власників цукроварень, в яких потрібно було викликать самодіяльність і бажання праці на своіх заводах.

Вже весною ц.р. установлюється контакт з власниками цукроварень й виясняються ім нові погляди М.Н.Г., що до відбудови цукровоі промисловости; цей контакт не преривається, а 25 вересня ц.р. була скликана у Львові нарада з представників Уряду У.Н.Р. й власників і директорів цукроварень. Присутність на нараді від Уряду Прем"ер-Міністра п. Пилипчука, а з боку

сахаровиробників головноуповноваженого тресту 52-х цукрових заводів Правобережжя п. Ганіцького, дала змогу поставить широко обговорення питання, так промайбутне відродження цукрової промисловості, як і про взаємовідносини власників цукроварень з Урядом У.Н.Р.-

З поданих на нараді інформацій вияснилось слідуюче: Власники цукрових заводів гадають, що большевицька влада, хоч і похитнулась і переживає зараз агонію, але має ще досить сильну червону армію і не так швидко, як того хотілось би, здасть владу. Цукрові заводи до цього часу майже всі схоронились, але продукція їх звелась на нівець і більша частина заводів стоїть без роботи. Збереження заводів від руйнації пояснюється тими обставинами, що в існуванні заводів були зацікавлені поперше робітники, які існували від заводів і мають осідок на заводських землях, подруге селяне ближніх околиць, які одержували користь від заводів заробітком і дешевим фуражем для худоби. За останній час , з огляду на бездіяльність заводів, робітники кидають свої оселі на заводах і росходяться а селяни втрачають надію одержати надалі користь з заводів, ще й бояться й за захоплені ними заводські землі, котрі можуть бути в них видібрани при повороті власників і зміні влади. Власники цукроварень гадають, що при такому стані, в переходовий час на Україні й можливій анархії, заводи будуть зруйновані, а оборудование їх розібрано селянами. Це перший факт, який надзвичайно обходить і хвилює власників цукроварень. Далі,по тім підрахункам, які переведені власниками цукроварень вияснилось, що для відбудови цукрової промисловості тільки Правобережжя потрібно роспоряжати коштами всумі 20 мілионів фунтів штерлінгів, а такої суми власники заводів не мають й її потрібно добути..Це другий факт який повстав перед сахаровиробниками.

З огляду на ці факти власники цукрових заводів правобережжя ще в квітні ц.р. зорганизувавшись в трест почали вести пертрактації з представниками англійського капіталу на предмет одержання потрібних капіталів для відбудови цукрової

мисловості України. Англійські капіталісти мали вступити в розмови з большевиками з метою одержання концесії на цукрову промисловість, а трест власників цукроварень мав фактично вступити в володіння заводами і дати весь техничний апарат і управління. Концесія предбачалась на 20 років і між иньшим предбачала такі умови: Для охорони заводів і транспорту на заводи палива приладів і сирівців з закордону большевики допускають інтернаціональну військову силу, цілком аполітичну, котра буде гарантувати нормальну експльоатацію заводів. Буряки продукуеться на Україні селянами на їх власній землі і справа про заводські землі як і взагалі аграрна справа не мала порушуватись. Аби зацікавити селянство в продукції буряка предбачаеться широко поставить справу доставки мануфактури, ріжного сільсько-господарчого знаряддя й навіть добуть права ввозу з закордону цукру , для обміну на буряк і працю робітників і селян. Ці засоби заставлять селян цінити заводи і в часи анархії схоронять їх від руїнації.
Сама справа переведення відбудови буде переводитись поступово, спершу буде почата експльоатація прикордонних цукроварень і по мірі того, як в маси буде проникати думка користі відбудови цукроварень, плацдарм буде поширюватись. Власники цукрових заводів гадають, що ці пітаделі капіталу, ще більше захитають владу большевиків.-

Концесійний договір складений так, що при зміні влади й приході до демократичного уряду, а власники заводів тільки демократичну владу У.Н.Р. і уявляють і переконані в цьому, всі вимоги уряду можуть бути задоволені. Договір предбачае і можливість монополії, або високого акцизу, він зовсім обходить земельну справу й в цьому відношенні нічим Уряд не буде звязувать.

Власники заводів уявляють, що при большевиках вони не будуть одержувать користі, а противно будуть доплачувать і тільки при приході Української влади уявляють можливість нормальної експльоатації заводів. При чому тоді справа

відбудови піде швидчим темпом, бо предбачені всі можливі перешкоди нараві браку реманенту, будуть використані трактори, які англійський капітал дасть в потрібній кількості і на це е згода, при відсутності засобів для підвозу на заводи буряку будуть вжиті тягарові самоходи, а їх маеться в задовольняючій кількості на заході після війни. Наливом завсди будуть забезпечені з закордону, оборудованне, всі необхідні апарати й технічний персонал теж у всяк час може бути доставлений з закордону.

Початі переговори з англійським капіталом не дали позитивних наслідків. Вільних капіталів там не знайшлось для концесій на Україну, всі англійські капітали ідуть в колонії і предприемства краю й неохітно ідуть на схід і тим більше, що англійський капітал мав тенденцію ігнорувати власників заводів. Такі ж самі наслідки були і в Франції. Справа набрала реальності при переговорах з представниками чешського й німецького капіталу, який охотно вкладае капітал на Україну і шануе права власників заводів України, що дуже важно при зміні влади. З чешськими капіталистами справа залагоджена й вони дають вже 4-1/2 міл. ф. шт., з німецькими капіталістами пертрактації ведуться і мають всі шанси на успіх.

На запитання представників уряду, як же думають власники цукроварень координувати взаемовідносини з У.Н.Р. була одержана відповідь, що власники цукроварень шукали й шукають порозуміння й повного контакту з У.Н.Р. й сьогоднішня нарада е перший етап для цього і не останній. Власники цукроварень високо оцінюють Українську інтелігенцію й Український нарід в його героічній боротьбі за самостійність України й повалення окупантів большевиків, вони знають про всі ті жертви, які принесені для української ідеі і почувають також гостро, що власники цукроварень не принесли ще своіх жертв і що мусять це яко мога скорше зробити й тільки відсутність у них засобів мішала цьому, нині, коли справа для них набірае реального значіння й вони будуть мати капітали, вони дадуть і свою офіру на загальну справу відродження України й повалення большевицької влади.

В дебатах, які переводились після заслухання інформацій всіми промовцями була підкреслена 1/ позитивність факту консолідації власників цукроварень іх организація в трест і бажання відновити працю відбудови цукровоі промисловості на Украіні. 2/ було констатовано факт, що единим реальним засобом для відбудови цукровоі промисловості е здобуття капиталу закордоном, бо ні у власників заводів, ні на Украіні його не знайти. 3/ Підкреслено було також, що земельне питання не повинно бути порушене власниками заводів, а цілком передати на вирішення Уряду У.Н.Р. 4/ Нарешті підкреслена була необхідність живого й міцного контакту з У.Н.Р. і допомога йому для скоріщого повороту на батьківщину.

Де-якими промовцями були висловлені побажання, про можливість перевести в життя справу при істнуванню большевиків, відкидаючи вже моральний бік справи, або про можливість скріплення цим фактом позіціі большевицькоі влади. Остатні відомості в газетах, що промайнули в телеграмах з Ревеля, стверджують факт переговорів капиталістів з совітським урядом Украіни про концесію на цукрову промисловість і в ціх депешах підкреслюється велика уступчивість в цім напрямку Совітського П-ва так що заяви представника сахарозаводчиків очевидно тепер набірають реального змісту.

Таким чином нарадою у Львові були покладені перші певні підвалини й перші заходи в справі взаємовідносин власників цукрових заводів з Урядом У.Н.Р. в справі майбутнього відродження цукровоі промисловості

МІНІСТР НАРОДНЬОГО ГОСПОДАРСТВА Палипчук (-)

Директор Фабрично-Промислового Департаменту В. Галушко (-)

З оригіналом згідно:
Директор Канцелярії
Голови Ради Народніх Міністрів [signature]

22

КЕРУЮЧИЙ
СПРАВАМИ ДИРЕКТОРІІ
У. Н. Р.

Довірчо.

17/X — 1921 р.

№ —

До п. Міністра Земельних Справ.

Шановний Олександр Олександрович,

Маю за честь повідомити Вас, що п. Голова Директорії прийняв Вас в службовій справі [illegible] сьогодня о 12-ій г. дня.

Підповідаю до Вас пошаною

М. Миронов

б. Таемно.

У.Н.Р.

МІНІСТЕРСТВО

ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Департ. Чужоземн. Зносин

"14" листопаду 1921 р.

ч. 10.23 т. /1114

До Пана Міністра Преси й Пропаганди.-

Міністерство має честь переслати при цьому для відома Вашої Ексцеленції копію листів п. Б. Савинкова:

1/ №4874 - до п. Міністра Закордонних Справ Польщі;

2/ №4854/4855 - до п.п. Міністрів Закордонних і Внутрішних Справ Польщі;

3/ №4908 - до п. Міністра Закордонних Справ Польщі.-

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Директор Департаменту
Чужоземних Зносин

Борис Савінков.

Варшава

Готель Врюль №35.

Варшава 28 жовтня 1921 р.

Панові Ніковському,

Міністру Закордонних Справ У.Н.Р.

Пане Міністре,

Маю честь переслати Вам для відома копію мого листа ч.4874 до Міністра Закордонних Справ Нічі Посполитої Польської.

Прийміть, Пане Міністре, вислови глибокої пошани.

Б.САВІНКОВ /в.р./

Копія з копії.

Б.В.САВИНКОВЪ

28 Октября 1921 г.

№ 4874.

г.Варшава.

Гост.Брюль № 35.

Господину Министру

Иностранныхъ Дѣлъ.

Господинъ Министръ,

Сегодня, 28 октября, Вы объявили мнѣ, что братъ мой, В.Савинковъ и г.г.Гнилорыбовъ, Дикгофъ-Деренталь, Мягковъ, Рудинъ и Уляницкій должны во исполненіе постановленія Совѣта Министровъ покинуть немедленно Польшу. Вы также объявили мнѣ, что Вы просите меня выѣхать изъ предѣловъ Польской Республики в воскресеніе 30 сего октября. Просьба эта, разумѣется, равносильна высылкѣ.

Я имѣю честь снова заявить Вамъ, что :

I. Польское Правительство фактом отказа мнѣ в визѣ въ Парижѣ не пожелало, лишая нѣкоторых русскихъ эмигрантовъ права убѣжища, предварительно войти въ соглашеніе съ политеской групой, коей они принадлежатъ, въ лицѣ ответственнаго ея представителя. Бесѣды Польскимъ Правительствомъ велись лишь съ лицами мнѣ подчиненными, за дѣятельность коихъ ответственность несу я, причемъ бесѣды эти носили характеръ односторонних правительственныхъ распоряженій, коимъ, какъ это видно изъ переписки, имѣющейся въ

дѣлѣ /Письмо высылаемыхъ депутатамъ Сейма отъ 28.X/, лица эти противопоставляли свой рѣшительный протестъ по поводу лишенія ихъ права убѣжища и ссылались на необходимость моего пріѣзда въ Варшаву для личныхъ переговоррвъ съ Польскимъ Правительствомъ, /письмо г.Филлософова Начальнику Восточнаго Отдѣла Ин.Дѣлъ г.Коссаковскому отъ 19.X.21 г./.

2. Не взирая на вышеизложенное, одушевленный горячимъ желаніемъ во имя сохраненія польско-русской дружбы путемъ личныхъ переговоровъ и необходимыхъ уступокъ, найти достойный для русскихъ эмигрантовъ и не наносящій ущерба Польскому Правительству выходъ изъ создавшагося положенія, я 26 сего октября на свой рискъ и страхъ пріѣхалъ въ Варшаву. Вчера 27 октября я имѣлъ честь въ личной бесѣдѣ съ Вами просить доложить Совѣту Министровъ, что я готовъ предложить высылаемымъ добровольно временно покинуть Польшу, но при условіи, что Польское Правительство задержитъ исполненіемъ отданное имъ распоряженіе до окончательнаго соглашенія со мной. Сегодня 28 октября, Вы изволили сообщить мнѣ,отвѣтъ Польскаго Правительства: "Высылаемые должны быть высланы немедленно и къ списку ихъ прибавленъ еще и я.

Такимъ образомъ,г.Министръ, настойчивыя попытки мои, убѣжденнаго сторонника идеи польско-русской дружби, не увѣнчались успѣхомъ. Польско Правительство не сочло возможнымъ, задержавъ свои распоряженія исполненіемъ, вступить въ соглашеніе со мной и отвѣтственность за послѣдующее, естественно, цѣликомъ падаетъ на него.

Рѣшительно протестуя противъ лишенія русскихъ эмигрантовъ права убѣжища и глубоко сожалѣя, что Польское Правительство не сочло возможнымъ пойти навстрѣчу моимъ добрымъ намѣреніямъ безболѣзненнаго разрѣшенія конфликта, прошу Васъ, г.Министръ, вѣрить въ мое совершенное къ Вамъ уваженіе и таковую-же преданность.

В.В. СИВИНКОВЪ /в.р./

Съ подлиннымъ вѣрно : /підпис/

З копією згідно:

Начальник Дипломатичного Відділу

К о п і я

БОРИС САВИНКОВ
Варшава
Готель Брюнль № 35

Варшава 28 Жовтня 1921 р.

Панові Ніковському,
Міністру Закордонних Справ
Української Народньої Республіки.

Пане Міністе,

Маю честь переслати Вам до відома копії мого листа до Міністрів Закордонних Справ і Внутрішніх Польської Річі Посполитої.

Приймітъ, Пане Міністре, запевнення в глибокій пошані і цілковитій відданости

В.САВІНКОВ. /в.р./

З оригіналом згідно:

Начальник Дипльоматичного Відділу

Б.В.САВИНКОВЪ.

27 Октября 1921 года.

№ 4854/4855.

г.Варшава.

Копія з копіі.

Секретно.

Господину Министру Иностранныхъ Дѣлъ.

Господину Министру Внутреннихъ Дѣлъ.

Господинъ Министръ,

Прибывъ вчера 26-го октября в Варшаву, я былъ поставленъ передъ фактомъ приказа о ссылкѣ в г.Гданскъ въ тотъ же день 26.X вечеромъ пяти русскихъ емигрантовъ, принадлежащихъ къ группѣ, во главѣ которой я, какъ Вамъ извѣстно, имѣю честь состоять, а именно: брата моего В.В.Савинкова, А.Г.Мягкова, В.В.Уляницкаго, М.Н.Гнилорыбова и А.К.Рудина. Исполненіе этого приказа вчера же было отсрочено на одни сутки. Такимъ образомъ онъ имѣетъ быть исполненъ сегодня.

По этому поводу считаю своимъ долгомъ довести до Вашего свѣдѣнія нижеслѣдующее:

I. Перечисленныя лица являются, какъ Вамъ извѣстно, политическими эмигрантами, не только не совершавшими никакого преступленія противъ законовъ Польской Республики, но въ теченіе долговременнаго пребыванія сво го на территоріи Польши, доказавшіе на дѣлѣ свою полную і совершенную лояльность къ пріютившему ихъ государству и болѣе того, свою глубокую и искрѣнюю преданность идеѣ польско - рускаго сближенія і польско-русской дружбы. Нынѣ лица ~~этимъ~~ этимъ упомянутымъ выше приказомъ лишены права убѣжища.

2. Лица эти мнѣ подчиненныя, за дѣятельность коихъ я несу отвѣтственность, лишены права убѣжища въ мое вынужденное отсутствіе. Говорю, вынужденное, ибо хотя мнѣ не было сообщено о томъ, что я не имѣю права жительства въ Польшѣ, но неоднократнымъ отказомъ въ визѣ, таковое запрещеніе фактически имѣло мѣсто, ибо вернуться в Варшаву я смогъ лишь

благодаря случайнымъ обстоятельствамъ, позволившимъ мнѣ перейти польскую границу безъ паспортного контроля. Такимъ образомъ, я былъ поставленъ въ невозможность, - а это составляетъ мою прямую обязанность, - защищать интересы лицъ, мнѣ довѣрившихся и ответственныхъ лишь постольку, поскольку они исполняли мои распоряженія.

3. Вышеупомянутымъ лицамъ приказано выѣхать в опредѣленное мѣсто - въ г.Гданскъ, иными словами они лишены права свободнаго избранія себѣ мѣстожительства за предѣлами Польши, каковое право естественно принадлежит каждому высылаемому. Поэтому я и позволяю себѣ говорить не о высылкѣ вышеупомянутыхъ лицъ изъ Польши, а о ссылкѣ ихъ в г.Гданскъ.

Господинъ Министръ, я на дѣлѣ в теченіе полтора лѣтъ доказалъ, что я одушевленъ истиною любовью къ польскому народу, что я глубоко признателенъ Польскому Государству за гостеріимство по отношенію къ русскимъ бѣженцамъ и что я совершенно лояленъ къ Польскому Правительству. Однако, какъ бы не было для меня дорога идея польско-русскаго сближенія, какъ бы высоко я не цѣнилъ доброжелательную помощь Польши русскимъ бѣженцамъ на чужбинѣ, какъ бы внимательно и бережно я не относился къ затрудненіямъ переживаемымъ нынѣ Польской Республикой, не слѣдуетъ забывать, что я имѣю многочисленныя тяжелыя обязательства по отношенію къ моимъ соотечественникамъ, связаннымъ со мною, какъ за границей такъ и въ Россіи. Эти обязательства я выполню до конца. И стремясь выполнить ихъ наиболѣе достойнымъ съ русской точки зрѣнія образомъ и безъ малѣйшаго ущерба для братского польскаго народа, я еще разъ имѣю честь ходатайствовать передъ Вами объ отмѣнѣ впредь до представленія мною Вам лично объясненій и соображеній по этому прискорбному дѣлу приказа о ссылкѣ въ г.Гданскъ моихъ сотрудниковъ.

Въ ожиданіи Вашего отвѣта и ходатайствуя о личномъ съ Вами свиданіи я прошу Васъ, Господинъ Министръ, вѣрить в мое глубокое къ Вамъ уваженіе и совершенную преданность.

Б.Савинковъ.

Съ подлиннымъ вѣрно:

/подпис/.

З копією згідно:

Начальник Дипльоматичного Відділу

Переклад з франц. мови

27

Копія

Борис Савінков. Варшава 29 жовтня 1921 р.

Варшава.

Готель Брюль. Панові А.Ніковському,

№ 4953. Міністрові Закордонних Справ У.Н.Р.

Пане Міністре,

Маю честь переслати Вам для відома копію мого листа № 4908 до Пана Міністра Закордонних Справ.

Прийміть, Пане Міністре, вираз моєї великої пошани і цілковитої відданности.

Б.Савінков /в.р./

Копія з копії.

Б.САВИНКОВЪ.

29 октября 1921 года Господину Министру Иностранныхъ Дѣлъ.

№ 4908

г.Варшава. Господинъ Министръ,

Предложеніе мое, сдѣланное Вамъ въ устной бесѣдѣ 27-го сего октября о взаимномъ соглашеніи по поводу мѣръ предложенныхъ Вами по отношенію къ членамъ русской политической группы въ Польшѣ, было, какъ Вы мнѣ заявили 28 сего октября отвергнуто Польскимъ Правительствомъ. Позволяю себѣ напомнить, что предложеніе это заключалось в томъ,чтобы Польское Правительство пріостановивъ высылку русскихъ емигрантовъ вошло в соглашеніе со мной, какъ отвѣтственнымъ представителемъ и руководителемъ русской группы.Въ этомъ случаѣ блюдя достоинство русскаго емигранта и въ полной мѣрѣ считаясь съ указаніями Польскаго Правительства, я обѣщалъ посовѣтовать моимъ товарищамъ добровольно временно покинуть предѣлы Польши. Я полагалъ, что при такомъ рѣшеніи вопроса, идея русско-польской дружбы, которой я и мои товарищи честно служили в теченіе полутора лѣтъ на територіи Польской Республіки, будетъ сохранена въ цѣлости и неприкосновенности. Мое предложеніе содержало всѣ елементы для достойнаго, безболѣзненнаго и ни въ какой мѣрѣ не приносящаго ущерба Польскому Государству разрѣшенія того

конфликта, который возникъ во время моего вынужденнаго отсутствія, по инициативѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ.

Предложеніе мое, повторяю, было отвергнуто. Вчера 28 сего октября М.Н.Гнилорыбовъ, А.А.Дикгофъ-Деренталь, А.Г.Мягковъ, А.К. Рудинъ, В.В.Савинковъ и В.В.Уляницкій были принудительно, съ помощью вооруженной силы высланы за предѣлы Польши, о чемъ составленъ ими протоколъ.

Такимъ образомъ, та долгая и смѣю думать производительная работа, которую русская политическая группа вела въ Польшѣ по укрѣпленію русско-польскихъ дружескихъ отношеній скомпрометирована нынѣ Польскимъ Правительствомъ. Г.Караханъ добился исполненія своихъ желаній.

Въ этихъ условіяхъ русская политическая группа не считаетъ для себя возможнымъ продолжать свою политическую работу на территоріи Польши. Симъ имѣю честь увѣдомить Васъ, что члены этой группы въ самомъ непродолжительномъ времени, потребномъ исключительно для устройства и ликвидаціи текущихъ дѣлъ покинутъ предѣлы Польской Республики. Газеты " Свобода" и "Голосъ Казачества" тоже в непродолжительномъ времени перестанутъ выходить в Варшавѣ. Что касается лично меня, то я покину Польшу въ ближайшіе дни і не позже 15-го Ноября сего года, т.е. какъ только того позволитъ необходимая техническая и имущественная ликвидація группы.

Господинъ Министръ, я съ глубокимъ сожалѣніемъ сообщаю Вамъ о вышеизложенномъ рѣшеніи группы. Мы уходимъ изъ Польши съ чувствомъ глубочайшей признательности къ братскому польскому народу и къ Начальнику Польскаго Государства, насъ пріютившимъ и въ бѣдствіяхъ нашихъ не разъ оказавшимъ намъ цѣнную помощь и могущественную поддержку. Польскій народъ, рядомъ съ которымъ мы сражались противъ общаго врага коммунистовъ, съ которымъ дѣлили в теченіи полутора лѣтъ радости и несчастья, прошлое котораго насъ восхищаетъ рицарской борьбой за свободу и свѣтлое будущее, котораго мы мыслимъ себѣ въ братской дружбѣ съ возрожденной Россіей ,- польскій народъ и Начальникъ Польскаго Государства найдутъ въ насъ всегда и неизмѣнно искреннихъ и преданныхъ друзей, не взирая на то, что Польское Правительство 28 октября 92 года нарушило право убѣжища русскихъ гражданъ.

Прошу Васъ, Господинъ Министръ, вѣрить въ мое совершенное къ

Вамъ уваженіе и таковую же преданность.

Б.САВИНКОВЪ /в.р./

Съ подлиннымъ вѣрно: /подпись/.

З копією згідно:

Начальник Дипльоматичного Відділу

ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТИ МІНІСТЕРСТВА ПРЕСИ Й ПРОПАГАНДИ

за час з I серпня по I листопаду 1921 р.

I. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД.

Серпень місяць, а власне 15 серпня 1921 року можна вважати за початок відродження діяльности Міністерства.

Уход Співробітників.

З Квітня місяця з огляду на тенденції Ради Республіки скасувати Міністерство, все велося до зменшення апарату, себ-то до стану, при якому установа сама по собі мусить припинити своє істнування. З того складу працьовників, який таким великим трудом був зібраний за попередні місяці ступнево відійшли фахові робітники / Островський, Богацький, Шишковський/ до "Трибуни", також був перехоплений, запрошений до праці в Міністерстві Преси М. Мухин. Далі: виведено за штат Крушинського й легко дано відпуску Івашиній та його дружині. Нещасний випадок не дав змоги повернутися їм до Міністерства. Таким чином, на все Міністерство / фахова частина/, залишився один Директор Департаменту Іваненко, а технічний апарат складався з експедитора Тарнавського. Цей апарат і перейняв я від Тимч. Керуючого Міністерством Преси П.Ч. Зайцева, 5 серпня 1921 року.

Обновлення праці Міністерства.

15 серпня б/р. коли я дістав задовольняючі

кошти для операцій Міністерства, пресова робота оживиться й апарат Міністерства поширюється. З вересня місяця добавиться коректор п. Холодний, а з кінця вересня по Департаменту Пропаганди призначається моєю Начальник Відділу журналіст Назар Гнатюк.

II. Праця Міністерства.

Праця Міністерства складається з двох окремих відділів: I/ Пресова служба і 2/ Пропаганда.

Задання Пресової служби.

I/ Пресова служба має завдання шляхом постачання української і взагалі європейської преси, відповідним пресовим матеріялом:

а/ інформувати громадянство і вплівові кола його в українській справі, взагалі, і в праці, намірах і бажаннях центру У.Н.Р. в окрема.

б/ вести пропаганду суверенности України, як демократичної республіканської держави.

г/ вести боротьбу з ворожою агітацією в пресі і вживати заходи до унешкодження її.

д/ вести пляномірну пресову акцію, яка б дискредитувала большевицьку владу й заходи її на Україні.

е/ інформувати Европу про всі спроби й змагання українського народу в боротьбі за свою державність /повстання, незадоволення населення, підкреслення суто-національної окраски протибольшовицьких акцій населення й т.д./.

и/ боротьба зі спробами русофільських антиукраїнських сил, захопити владу на Україні й, взагалі, вести ті або инші акції не на користь української державности

з/ боротьба з еміграційними українськими угрупован

ними й концепціями, які вносять розбіжність в українські національні сили й шкодять одностайности визвольної національної боротьби.

2. Служба пропаганди.

Задання служби пропаганди.

Служба пропаганди має завданням:
1/ Шляхом відповідної інформації, всіма засобами як друкованого так і живого слова закріпити ідею єдности, державної однодумности та державної дисципліни всіх сил українського народу по за межами України.
2/ Широкі зносини з відповідними урядовими чинниками за кордоном, окремими угрупованнями й навіть особами, в цілях пропаганди ідеї української державности, взагалі, й демократичного центру У.Н.Р., зокрема:
3/ Прищіплення й закріплення національної свідомости й державної дисципліни як серед війська, так і окремих колоній й угруповань українських закордоном.
4/ Зносини з українським громадянством на теренах захоплених окупантами, всебічна його інформація, підтримка в ньому живого духу, прищеплення переконання в потребі дальшої боротьби за своє право й за визволення рідного краю.

III. Методи праці.

Зупиняючись на праці пресової служби треба зазначити, що Міністерство знаходиться в дуже несприятливих умовах, що до широкого переведення цієї праці: 1/ непевне становище його на теренах Польщі, 2/брак матеріяльних засобів, 3/ загалом пасивне відношення європейської опінії що до української справи. Все це примушує Міністерство більшу частину своєї енергії витрачати на підготовлення можливостей і ґрунту пра-

ці, ніж на саму працю. Наприклад, користування трибуною європейської преси цілковито лежить по-за межами доброї волі Міністерства. Так, що весною й на-початку літа, коли Європа більш цікавилася українською справою, дуже легко можно було здибати на шпальтах її преси, звідомлення Міністерства за підписом "УКРАЇНПРЕС". Зараз це це явище досить рідке, не дивлячись, що методи праці не змінилися й навіть удосконалися. Треба підкреслити, що Польська преса особливо пасивно відноситься до нашої справи, й, навіть, в деякій мірі яскраво ворожа.

Як переводиться пресова служба.

В своїй праці пресова служба користується:

1/ Способом розповсюдження своїх комунікатів і кореспонденцій від імені Пресової агенції "Україпрес".

2/ Пересилкою цих вістей до відповідних представництв У.Н.Р. за кордоном для того, щоб останні використали всі можливості, що мають в своїх руках, для розповсюдження цих вістей в закордонній пресі.

3/ Використання пресових зв'язків і знайомств.

4/ Шляхом приватньої кореспонденції,

5/ Шляхом приватнього листування.

6/ Зв'язками з іншими пресовими агенціями.

В своїх комунікатах і кореспонденціях Міністерство користується всіма засобами пресової штуки для досягнення своїх цілей:

а/ подбором відповідних відомостей ворожої преси, які самі собою дискредитують справу ворога й ставлять на певний грунт українську справу.

б/ спростуваннями,

в/ пояснючими статтями,

г/ подачей таких відомостей, що викликали б спро-

стування з боку ворожих елементів і виявляли те, що для них бажано було заховати.

д/ роз"яснення і використанням чужих відомостей шляхом придання їм відповідної фарби і т.д.

Як переводиться служба пропаганди?

Що до служби пропаганди, то справа знаходиться в значно гіршому стані. Справа пропаганди є річ, яка вимагає великих грошових засобів /Видання, купівля літератури, видатки по подорожам. спеціяльні витрати й т.д./ Отже, грошових засобів на цю справу Міністерство не має, а тому йому приходиться обмежуватися дуже вузькими рамцями "безкоштовної" пропаганди, яка виявляється:

а/ в навязанні найтіснійших стосунків і листування зі всіма українськими організаціями за-кордоном /Египет, Болгарія, Турція, Югославія, Алжир/;

б/ в надсилці матеріялів пропагандного характеру до таборових органів;

в/ в виданні й купівлі потрібної пропагандної літератури;

г/ в розпорядженні її по кольоніях і на Україні:,

д/ в використанні в цілях пропаганди поміж закордонною еміграцією представництв У.Н.Р.

е/ в об"їзді відпоручниками Міністерства таборів з живим словом і т.д.

IУ. Огляд біжучої діяльности Міністерства.

Статистика пресової служби.

а/ Пресова служба.

Оцінюючи конкретно працю Міністерства мушу зазначити, що починаючи з 15 серпня по 1 листопаду /за 79 день/ випущено було "Украінпресом" в украінській, московській, а по части в польський, німецький і французький мовах - 46 обіжників "Украінпресу" з дрібними вістками та 33 комуніката "Украінпресу" з більш грунтовими статьями й замітками.

Разом 79, що виносить по одному обіжнику на день.

Що-до кількости виконаної праці можна судити по слідуючим статистичним данним:

1/ в серпні було надруковано 1116 пр. що дало 2246 ст.др.
2/ у вересні " " 2940 " " " 4959 " "
3/ у жовтні " " 196 " " " 3956 " "

Разом..... 5718 пр. .....11.161 сторінок друку.

Зазначене де-яке зменьшення кількости друку в жовтні місяці пояснюється: 1/ дуже скупим з огляду на політичні обставини останнього часу поступленням матеріялу й 2/ безгрошовостю нашої державної скарбниці протягом жовтня місяця. Що до змісту обіжників.

1/ за ввесь час надруковано 144 дрібних пресових вісток. Не зважаючи можливим подати докладно заголовків цих вісток, зазначу лише характер їх.

а/ Державний центр.

а/ Інформації з життя й праці Державного Центру У.Н.Р.

Новий склад Уряду; Нове Товариство; Капітуляція У.Н.Р.; Жидівська еміграція і Центр У.Н.Р.; Програм Уряду У.Н.Р.; З життя еміграції; Тарнівська гімназія; Комітет допомоги родинам і дітям загинувших на війні; Єдина Школа; У.Н.Р. та сіоністичний конгрес; Життя в Стрілкові; Де Головний Отаман?; Українська Справа у французькому парламенті; Святкування юбилею Франка, Мазепи, Данте і т.д./.

Повстанська акція.

б/ Інформації про боротьбу українського народу за своє визволення.

/Війна без зброї; Бунт; Настрої в Камянецькому Повіті; Знищення бандитізму на Україні; Боротьба міста з селом; "Давай Петлюру"; Українська Церква; Як пише большевицька преса про знищення бандитізму"; На Уманщині; Ранення Фрунзе; Успіхи повстанців; Кольонізація України; Організований похід; Вихід з партії по хворости; Положення сов.

влади на Україні; Теж " петлюровці"; Мобілізація комуністів; В Одесі; На Херсонщині; в Камянці; Ще одна змова; На Катеринославщині; На Київщині; Життя в Київі; Агітація; Повстання; Все ж там не вірять; Оживаючи трупи; Терпець урвався; Селянський бій; Настрої жидів в Одесі; Виступ українського "малороса"; Місто театралів; Знова Отаман Хмара; Анархія в Одесі; Повстання; Смерть Волощенка; Одним менше / убивство Петровського/ і т.д./.

3. Большовики на Україні.

В/ Інформації про стан та вчинки большовицької влади, що діскридітують її й підносять справу національної боротьби.

/Як мед так і ложкою; Тікають; Бунт червоноармейців; Нова організація; " Будують" міста; Нарешті знайшли працю; Праця провокаторів; Шляхом гетьмана й царя; Економична розруха на Україні й Московії; Босе місто; Штунда -спосіб большовицької агітації; Казенна кооперація; Далі немає куди йти; Шахрайство на голоді; Голод в Совдепії; Товарообмін з примусу; Невдала деномінація; Конечний крах сов. господарки; Шило на швайку; Засіяли; Передача влади Кадецькому бльоку; Хвилини підраховані; Мементо морі; 30 міліонів смертників; Як прищеплюють холеру; Положення большевиків на Україні; Новий рід спекуляції; Гибель архивів на Україні; За "не пора"; Пацючий пайок; Узаконене грабіжництво; Скаржаться; Торгівля краденим; 120 міліонів пудів збіжжа; Шедеври господарки в Совдепії; Промисловість в большевистії ; Торговля на Україні; Знищення лісів на Україні; Вимирання, Кошмар Школи; Нова робота; товаришів з Москви; Дома... труда для женщин; Троцький в Київі; Відміна пашпортів; Міліція й Чека; Піша кіннота; Сотні тисяч мародьорів; Колективна оплата труда; Жах голоду; Отверта заява; Стан залізниць; Терпець урвався; Рух припинився; Совіцька цукрова промисловість; Подорож

Раковського; Промисловість в Одесі; Підготовлення до погрому; Агітація; Анархія росте; Що пише Камянецька Преса; Стогін амністії; Большевики "торгують"; З кожи лізуть; Затонський, Догосподарювали; Національність до декрету; Манія переслідування; Останній час влади в Камянці/.

4. Національне життя на Україні.

г/ Інформації про життя України.

/Економічний стан на Україні, Стан урожаю; Академія Наук в Київі; Голод; Холера на Україні; Допомога голодаючому населенню; Прожиточний мінімум Київа; Статистичні данні про урожай на Україні; Освітлення справ на Україні і стан Повітів в "Одеській губернії". Срібні гроші; Холера; Початок навчання; Холера в Одесі; Настрої населення; Життя в Київі. По зеленому клину; Вища школа; Большовики - є нація; Стан залізниць; Жидівське населення в Одесі і т.д./

5. Ворожа акція.

е/ Боротьба з організаціями ворожими, що до Державного Центру.

Лист з Катеринослава /протест населення проти заходів добровольців/; Знова Василь Вишиваний; Протест проти способу користування вістками Украінпресу газетою "Вперед"; Вільгельм Габсбург у наймах у Людендорфа; На чисту воду /виявлення діяльности П. Скоропадського/; черносотенці в Югославії; "Зелені" в Криму / відношення населення до чуток про наступ добровольців/.

Характеристика камунікатів "Украінпресу".

Всі ці комунікати можна було б клясіфікувати ще детальніш, але, не входячи в такі подробиці зазначу лише, що їх характер завжди такий, щоб у читача являвся висновок: 1/ що найліпшою владою України являється демократична, яку репрезентує Центр У.Н.Р. 2/ Що спокій можливий для Сходу Европи при істнуванні лише незалежної України, 3/ Що населення цілком свідомо прагне національного виз-

волення, 4/ що на Україні йде не клясова, а сутонаціональна боротьба, 5/ що анархія на Україні згине з менту задоволення всіх національних вимог українського народу.

Де уміщуються комунікати "Украінпресу".

Всі ці комунікати регулярно вміщуються: в "Украінській Трибуні", "Рідному Краю", x/ в "Украінському слові", дуже часто в "Соб . Україні", Час від часу - в "Впереді", "Руспрес", "Волинському слові", Вюро Бринзана. за останній час російська преса утримується користуватися комунікатами "Украінпресу" але, хоч дуже рідко, вони друкуються в "Свободе", "Руле", "Голос Казачества" " Голос Росії", " Общому Деле", В загаліж всі без винятку газети цікавляться нашими комунікатами й в обмін за них надсилають свої видання. Що до вміщення наших відомостей в газетах: "Последнія Ізвестія", "Воля Россіи", а також в американських часописях, то з огляду на заборону іхнього росповсюдження на терені Польщі, я не маю змоги переконатися в регулярности вміщення наших комунікатів.

Крім того, ці комунікати подаються до наших Місій й окремих осіб й тому іх часто можна зустрінути в пресі, коли й не дослівно передрукованими, то з де-якими неістотними змінами.

Коресподенції "Украінпресу".

Коресподенції "Украінпресу" відріжняються від звичайних приватних - тим, що надсилаються не до однієї тільки газети, а по всім адресам разом, як загальний інформаційний матеріял.

---

x/ Роля "Рідного Краю" дуже велика, бо з нього отже польська преса передруковує всі дані про Украінські справи, а з польськоі преси - всі данні переходять на шпавти европейськоі преси. Передня "Украінпрес" читає свої замітки в европейській пресі, але під фірмою " Ріднього Краю".

Такі кореспонденції писані під псевдонімом Охріменко були за останні 3 місяці слідуючі:

1/ Чужеземні гості в Калішу /передруковали "Рідний Край", " Український Вістник", "Трибуна". /

2/ Життя табору Олександрово / Т е ж/

3/ На Полтавщині / "Рідний Край", "Українська Трибуна"

4/ Українці в Турції й Болгарії / Т е ж/.

5/ В Київі /Надруковано в богатьох газетах/.

6/При кінці машкераду / " Визволення" ч. 3-4/.

7/ Де вихід / "Рідний Край"/.

8/ Гумор скріз сльози /"Воля України" 1-2 /

9/ Отаман Лихо / "Українська Трибуна"/ ч.

10/ " Козлик / "Українська Трибуна"/ ч.

11/ " Чорний /"Українська Трибуна"/ ч.

12/ Правобережні Отамани /"Українська Трибуна"/

13/ Життя еміграції в Львові / "Українська Трибуна", "Рідний Край"/

14/ Тарнопільська еміграція /"Рідний Край", "Трибуна"/

15/ Великий ісход /"Українська Трибуна" ч. 116, "Рідний Край/.

16/ Деференція українського населення /Триб. 130, Р. Край 220/.

17/ Українська Січ в Болгарії / Трибуна ч. 132/

18/ Лист з Софії / "Рідний Край ч. 219/20/.

19/ Вища школа в Київі / Триб. 128, Рід. Край 223/2 4

20/ Повстанські Отамани / Триб. ч. 92/.

21/ На Херсонщині /"Трибуна"ч. 110/.

22/ Провокатори / "Українська Трибуна ч. 87/

23/ В таборі Стрілково.

24/ Листи з Мароко ч. 1.

25/ " " " ч. 2. /"Українська Трибуна"/.

26/ " " " ч.3 .

27/ Цікаве виявлення.

28/ Програм Правительства У.Н.Р. /Триб. ч.102, Вперед ч.153 "Рідний Край" ч. 196/.

29/ В справі заяви Кудрі / "Укр. Трибуна" ч. 106, "Рідний Край" ч. 201, " Український Вістник ч. 187/.

30/ Святкування роковин Данте /"Українська Трибуна","Рідний Край" ч. 204/.

31/ Національний день жалоби / це не надруковано/

32/ Українські організації в Югославії / Рідний Край ч.239/

33 Місто театралів.

Всі ці коресподенції мають зовнішній вигляд звичайних обєктивних інформацій, що робиться для того, щоб їх охотніще вміщували часописи всіх напрямків, але вони в собі ховають всі Державні тенденції.

Окремі статті.

Крім цього, до окремих часописів надіслано ряд коресподенцій приватнього характеру, які мають завдання грунтовно освітлювати ті або инші питання, дати їм певну тенденцію, а по части полемізувати з ворожою пресою. Такого роду статті не можуть йти під фірмою "Украінпресу", який мусить стежити за об"єктивностю, в своїх матеріялах, чим підкреслювати, що являється свого роду приватньою пресовою агенцією.

Такі статті й коресподенції слідуючі:

1/ На громадські теми /"Трибуна ч. 74/.

2/ Герої безчесности / Теж ч. 82/

3/ Страшна метода отуканства / Триб. 99/

4/ Честь не продається / Триб. ч. 101/

5/ Реальна сила й право / Триб. ч. 106/

6/ Ставка на почування / ч. 107/ О.Ковалевський.

7/ Марнотрати / " ч. 108/

8/ Османний Мошкан / " ч. 110/

9/ На Голготі / ч. 113/

10/ Під Ковадлом та молотом / " ч. 118/

11/ Не підтримуйте большовиків /Триб. ч.91/ О. Ковалевський.

12/ Про спекуляцію / Триб. ч. 101/

13/ Память Гетьмана Мазепи / Триб. ч. 139/

14/ Емігранти на Волині / " ч. 111/

15/ На спомін полеглих / " ч. 92/

16/ Позабуте про виселенців /Рідний Край ч.184/185.

17/ Хто заступає Сов. україну. / Теж ч. 166/

18/ Про Волинську землю / " ч. 186/

19/ Так собі про де-що / " ч. 190/

20/ Еміграція не спить / " ч. 207/

21/ Освітлення політики на Волині /Теж.ч. 203/204/

22/ Треба використати / Теж ч. 201/

23/ Українська еміграція на Балканах /Теж ч. 192/

24/ Чехи на Волині / теж ч. 218/ Назар Гнатюк.

25/ Розумний Крок / теж ч. 229/

26/ Большовицька провокація /теж. ч. 230/

27/ Хапаються за землю / теж ч. 231/

28/ Судьба наддніпрянців / теж ч. 225/

29/ Коротки руки /теж. ч. 231/

30/ Скоропадський й Вишиваний /теж ч. 227/228/.

31/ Помагають большовикам /теж ч.226/

Спростування.

Крім того, Міністерство уважно стежить за стороньою пресою й навипадок наклепів або звичайних неправдивих вісток, що можуть пошкодити українській справи, подає спростування. Головні з них подаємо:

1/ Спростування в справі капітуляції Головного Отамана й Уряду У.Н.Р. / Вміщено у всіх українських газетах, подано "Руспресом" до російських часописів в російських часописах також вміщено / в Свободі ч. 344, Рулі, Общее дело/; в польських часописах /"Новій Реформі" ч. 204 й "Гонець" Краковський", майже

цілій німецькій пресі.

2/ Опростування в "Новій Реформі" ч. 208 замітки про п. Модеста Левицького, як агента Київського.

3/ Спростування заяви Кудрі від імени кооперації України "Українська Трибуна" 106, "Рідний Край" 201, "Український Вісник" ч. 187/.

4/ Спростування про місце перебування Головного Отамана /І/ Вістка про від"їзд, "Вперед" 184, "Свобода" 245, "Рідний Край" ч. 227, "Українська Трибуна" ч. 134 2/ Кореспонденція з Відня про проїзд Головного Отамана яку надруковано в "Рідній Справі", "Речі Посполитій" і "Вперед"/.

5/ Спростування відомостей большовиків про відкриття змов /в справі надрукованих "Трибуною" звітів Київської й Одеської Губ-кома /"Рідний Край" ч. 201.

6/ Спростування повідомлення "Общого Дела" про Скоропадського /на чисту воду/ - "Рідний Край" 227, "Вперед" ч. 185, "Українська Трибуна" ч. 140, "Свобода" ч. 245.

У. Філії "УКРАЇНПРЕСУ".

Віддаленість Берлина від України й значних центрів вимагає велику потребу в існуванні філій Українпресу принаймні у Львові, а також на Волині й коло Збруча / напр. Борщів/, але матеріяльний стан Українпресу не давав й не дає можливости відкриття сам філій.

Спроби творити замість філій окремих відпоручників на місцях не осягнули добрих наслідків бо за відсутністю коштів і неможливости регулярної оплати труда, вони покинули свою діяльність.

Зараз до Львова в справі утворення філії командировано Начальника Відділу Преси п. Ковалюка, який

має також завдання звязатися з усіма центрами, що ведуть акції на Україні. Крім того, ввесь час існував там відпоручник в Бордові який мав за завдання: перекидку літератури на Україну й постачання матеріялу з України. До цього часу праця цього відпоручника являлася дуже корисною бо відозви, "Українська Трибуна" й друга література, по моїм відомостям, розкидалася по району майже цілого Поділля, частини Херсонщини й Київщини.

Зараз в Румунії перебуває журналіст ім. Івашина й його я збирався використати для утворення Філії Україн-пресу в Бесарабії, як що роспоряжатиму коштами, що в сучасний момент дуже потрібно для інформування Румунської преси.

VI. ПРОПАГАНДА.

Я вже зазначив в горі при яких несприятливих умовах доводилося в цьому напрямку працювати Міністерству. Тепер перейду до конкретного огляду того, що вдалося Міністерству зробити в цій галузі за трьохмісячний період з 1 серпня по 1 листопаду.

Вся служба пропаганди поділяється на 2 частини: 1/ зовнішню й 2/ внутрішню.

Зовнішня Пропаганда.

Що торкається зовнішньої пропаганди себ то пропаганди серед европейських держав і чужеземної опінії, то такого роду пропаганда за відсутністю й коштів і власного апарату за кордоном безпосередньо Міністерством виконана бути не могла. Доводиться використати готові апарати дипльоматичних представництв за кордоном. З цією метою я звернувся до п.п. Послів і Консулів Української Народньої Республіки з обіжними листами, де підкреслив особливу вагу всебічної інформації европейської опінії, а також пропаганди української

Мій обіжник до п.п. Послів.

справи, взагалі, а Державного Центру Української Народньої Республіки, з окрема. Для цієї мети першим / № 1344/ обіжним листом було на підставі бажання Пана ГОЛОВНОГО ОТАМАНА запропоновано п.п. Послам: 1/ широке вкористання для закордонної преси матеріялів, що надсилатиме "Украінпрес"; 2/ регулярна інформація послами Міністерства що до стану української справи за кордоном. Далі підкреслюючи те явище, що слово " У.Н.Р." в останній час ніби виключається з обороту в Европі, я дав ряд порад що до дальніших кроків в справі пропаганди за кордоном.

З другого боку я просив п.п. Послів висловити свою думку, що до якости надсилаємого " Украінпресом" матеріялу й указати той шлях, яким би, на думку п.п. Послів, можно було досягнути максімального ефекту з найменшою витратою енергії й часу.

Цей обіжник зробив своє діло й Міністерство одержало ряд відповідей / від п.п. Шульгина з Парижу, п. Сидоренка з Відня, п. Яковлева з Брюсселя, п. Токаржевського з Царгороду, п. Оренчука з Мюнхена і п. Павлюка з Гданська.

Всі до одного посли скаржаться на відсутність коштів, без яких вони не в силі провадити працю. Що до вістей "Украінпрес" вони вважають їх дуже потрібними й доцільними. Напр. п. Посол Сидоренко пише: "росповсюдження матеріялів надісланих "Украінпресом" розбиває часто різні неправдиві чутки, які завше кружляють у Відню серед української еміграції, а також иноді і серед чужинців... З наведеного можна бачити, яке значіння мають ці матеріяли".

Одповідь п.Сидоренка.

Одповідь п.Яковлева.

П. Посол Яковлев пише: "безумовно необхідно, щоб "Украінпрес" постачав матеріяли для пропаганди

й щоб цей матеріял доходив до нас, як найшвідче, був точний і перевірений, а також відповідав часу... Бажано надсилку більш цікавого матеріялу телеграфом, а инший більш широкий матеріял треба надсилати що-дня або через день".

Пан консул Павлюк вважає матеріяли "Украінпресу" дуже цінними й висловлює побажання, щоб йому надсилали всі обіжники в 4-х мовах і в мінецькій 6 прим., в англійській - 3 прим. й французській - 3 прим. і в українській 1 пр. / бажання, яке при наших умовах виконати неможливо/. Ілюстрацією користи повідомлень "Украінпресу" може служити подяка французького консула до п.Павлюка, копія якого мається в Міністерстві.

Всі посли скаржаться на запізнення матеріялу. Порядок надсилки обіжників Украінпресу був такий, що всі обіжники до посольств подавалися в Міністерство Закордонних Справ, яке далі їх розсилало. Після одержання скарг Украінпрес почав розсилати обіжники безпосередньо від себе. Телеграфом користуватися він не має змоги з огляду на відсутність матеріяльних засобів.

Що до порад, які п.п. посли подають Украінпресу, то їх ми знаходимо у відповідях лише п. Сидоренко й п. Яковлева.

П. Сидоренко пише: при повідомленнях "Украінпресу" про повстання на Україні потрібно завше підкреслювати, що повстання проводяться під національними гаслами і коли де-які повстання проводяться свідомо в політичному змислі за самостійність України, то це особливо підкреслювати". Треба сказати, що "Украінпрес" це завжди старанно робив.

Пан. Яковлев пише: бажано "щоб матеріял в Міністерстві був перевірений й мав певну провідну точку; слід би подавати до Европейської Преси відомости про

майбутній недалекій конець большовицької влади на Україні, про крах комуністичної системи господарства, про руйнацію культурних осередків, про військові справи й наміри, про збірання збіжжа, про натравлювання однієї нації на другу й таке инше". Нарешті добре інформувати Західню Европу про діяльність Уряду У.Н.Р. й Державного Центру. Треба відомостей про нашу армію, про інтернованих, збігців з України, про допомогову акцію й т.д.".

Що до останнього, то треба підкреслити, що не дивлячися на безкрайні вимоги "Українпресу" до Центральних Установ про подачу оглядів їх діяльности, Центральні Установи їх не подають й тому "Українпресу" дуже трудно поставити, як слід, інформацію за кордон про життя Центру й його діяльність.

Діяльність п. Оренчука.

Найбільш яскравою треба вважати пропаганду діяльність п. Консула в Мюнхені п. Оренчука.

П. Оренчук вловив ті точки, які найбільш цікавлять практичне громадянство Німеччини й широко поставив пропаганду Самостійности України, як певного економичного чинника. Їм вміщено цілий ряд статей переважно по економичним питанням України. Так їм вміщено: 1/ Німецько-українські зносини, 2/ Що може дати Україна Европі, 3/ Цукрова промисловість України, 4/ Пивна промисловість на Україні, 5/Продукція тютюну на Україні, 6/ Економічне значіння Київа, 7/ Українська валюта, 8/ Вигляди українсько-німецького товарообміну й т.д.

Крім того п. Оренчуку вдалося без жадних коштів зовні утворити місцевий орган. Німецько-українського Господарчого Товариства" під заголовком "Міттайлюнген де дайш українішен Віртшафтсфербанди". В звязку з акцією на Україні, якого надіслано п.п. послам ще два обіжних листа, копії яких до цього долучаються.

Коли виявилася можливість нової авантюри Врангеля,

то мною були надіслані послам певні інструкції довірочного характеру, копії яких прикладені при цьому.

Так стоїть приблизно справа з зовнішньою пропагандою.

Крім цього, при цьому прикладаються мої особисті листи: один в справі протиділання нетактової і ворожої акції в часопису "Воля", а другий в справі напрямку "Українська Трибуна" й її значіння для національної справи.

Крім того, через " Українпрес" регулярно до п.п. послів надсилається інформаційний матеріял для використання його для відповідної пропаганди. Треба підкреслити, на при кінці, що всі ці заходи спричинилися до оживлення Пресової акції наших представників за кордоном.

Внутрішня пропаганда.

а/ Зносини з Україною.

1/ Україна.

Зносини з Україною в останній час перешли зі стадії безпосередніх зносин до зносин через відповідний військовий орган, чого вимагали обставини. Ці зносини велися в тому напрямку, що Міністерством була дана точна й докладна інструкція що до інформації й пропаганди на Україні.

~~/На Україну постійно передається на рахунок Міністерства "Українська Трибуна", яка доходить/.~~

В останній час туди командіровано спеціяльного відпоручника, як референта. З України ввесь час одержувалися певні відомости й яас від часу большевицька преса.

На Україну постійно передається на рахунок Міністерства "Українська Трибуна", яка доходить до Київа. Також "Рідний Край". Через відпоручника в Борщові перекидуються відозви й державні акти / Універсал, відозва Головного Отамана й т.д./

2/ еміграція

б/ Зносини з Українською еміграцією:

За останні 3 місяці Міністерство звязало зносини зі всіма угрупованнями Української еміграції за кордоном.

1/ Франція - Савченко.

2/ Австрія - Відень / Храпко/

3/ Чехословаччина: I/ Прага-Корольов, 2/ Ліберци-табор часопис "Український ~~Стрілець~~ Сіґа", 3/Яблоня - теж "Український Стрілець", 4/ Ужгород - теж Наша оборона".

4/ Латвія - український гурток / Єфремову/

5/ Бонат - українська громада / Семеняк/

6/ Египет - Український гурток в Сіді /Олександрія/

7/ Мароко - Український гурток / Рижко/

8/ Румунія . I/ Кишинів /Укр. гром. Калиниченко, Миткевичу/.

2/ Чернівці / Дуговому/

3/ Бухарешт - Кілія / Івашині/

9/ Югославія: I/ Загребська громада /Онопрієнко, Петрів

2/ Івицький табор /Сизлів/

3/ Петренівська громада /Бязі/

4/ Мисліновицька громада /Зайцев-Зайченко/.

5/ Петро-Варадіновська гром. /Чопівський/

6/ Варазелінський військовий табор /Бендерх/

7/ Карловацький табор /Власієв/

8/ Староперовський табор /Мартинюк/

9/ Беницький табор /Коханівський/

I0/ Дубровицький табор /Черський/

II/ Відовицький табор /Тимченко/

I2/ Лесковацька громада /Перекрещенко/

I3/ Румський табор / Савищів/

I4/ Вараздинська громада /Ремар/

I5/ Горноградська громада /Горчинський/

I6/ Стерниче, табор Кримського корпусу / Мирошниченко/

17/ Старо-Моравський табор / Хильченський/

18/ Дервенська громада / Тимповський/

19/ Плитеницька громада / Березний/

10. Турція: 1/ Санжак-Тоне, українська громада / сотн.Голубів/

2/ Сан-Стефано табор "Бернат" / І.Хвоенко/.

11. Болгарія Українська Січ в Софії /Филонович, Храпко/.

12/ Польща: 1/ Калішський табор /Лорченко/ часоп. Залізний Стрілець/.

2/ Борщів /Гусятин, Скала/ Степура.

3/ Олександрів / Табор часоп. "Нове життя"/

4/ Стрілково /Василевич і часоп. "Наша Зоря"/

5/ Злочивський район / Онишко, Мисик/

6/ Львів / Комітет допомоги біженцям з Наддніпрянщини -Яремевич/.

7/ Тарнополь / Городянський Комітет Сумневичу/.

8/ Ченстохів / Бюро біженців/.

Канада 1/ Вінніпс - Ман. /Дуферин/

Америка 1/ Нью-Йорк /Лотоцький/

Об'єднані Штати.

Всього 45 громад і таборів.

Крім того установлено зносини з усіма просвітами Волині /Ровно, Луцьк, Острів, Здолбуново і т.д. /.

Обіжник "Українпресу".

До них було розіслано долученого при цьому обіжника, на якого одержано ряд відповідей. Так, з Мароко йде постійна коресподенція, яка міститься нами в "Українські Трибуні" під заголовком: Листи з Мароко, Український гурток в Египті висловив на сторінках "Трибуни" нам подяку.

Еміграція в Югославії.

Найбільш трудно навязати стосунки з еміграцією в Югославії. Терор Кутепова поставив її в такий стан, що ця еміграція боїться висловить одверто свої думки. Дає відповідь лише тоді, коли перевірить чи не провокує їх "Українпрес" й при тому дуже в обережному тоні. Але всі відповіді свідчать

про бажання не тільки стислих з нами стосунків, а навіть просять утворити ім можливість згуртуватися коло нашого центра. Всі ці кольонії "Українпрес" регулярно інформує. Для еміграції спеціяльно складено огляд життя Центру під заголовком: "Державний Центр У.Н.Р. та його діяльність".

Наші статті про життя еміграції.

Завдяки стосункам з цими угрупованнями до пресу було подано ряд цікавих статей: I/ Українці в Турції, 2/ Українці на берегах Середземного Моря, 3/ Великий ісход, 4/ Українці в Болгарії, 5/ Життя українців в Египті, 6/ Українці в Югославії, 7/ Провокатори й т.д.

в/ Боротьба з вороже акцією.

Майже кожне значне вороже явище знаходило певний відгук у Міністерства, для паралізування якого Міністерство чи за допомогою "Українпресу", чи за допомогою окремих осіб /приватні кореспонденції/ виступало в пресі з відповідними с татями. Ці статті перелічені вище при огляді діяльности "Українпресу".

Перешкоди Військового Міністра.

Праця Міністерства спеціяльно пропагандного характеру, яка була дуже широко розвинена по таборах, з невідомих причин була анульована розпорядженням Військового Міністерства, що позбавляло Міністра Преси й Пропаганди можливости безпосередніх зносин з таборами. Оскільки цим була зменшена антидержавна пропаганда мені невідомо. Факти, у всякому разі говорить про протилежне. В своїму листі до Пана Голови Директорії від " "..... за № назначаючи оці моменти, я склав з себе одповідальність за можливий розклад військових частин на грунті їх ізолізації від Державного Центру.

Коли листи Міністерства мусили проходити через

Генштаб, подвійну цензуру українську й польську, то всі відомости досягали таборів так запізно, що губили всяку вартість. Міністерство все ж таки навязало стосунки з таборами, але примушено було робити це неофіціяльно через своїх осіб, які перебували по близу таборів, головним чином, обслуговувати таборову пресу. На великий жаль, відсутність коштів не дала можливости, командірувати своїх людей з читаннями й лекціями, як це робилося мною раніш. Та ж відсутність коштів не давала можливости регулярного постачання таборів літературою, бо Міністерство не мало коштів на її закупно.

Література.

Все ж таки розіслані ряд видань видавничого товариства "авто-кефальна церква" - все що Міністерство мало.

Що до заготовлення літератури шляхом видання, то Міністерство розпочало цю працю й перший збірник незабаром вийде в світ.

УІІ. ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ.

Крім дрібних законопроектів про асігнування допомог урядовцям / Сочинському й Тарнавському/, були подані законопроекти: 1/ Про асігнування коштів на операційні видатки; 2/ про асігнування коштів на видавничу діяльність Міністерства, 3/ про установлення платні за сверхурочну працю, 4/ про зміни в способі видаткування по Міністерству, 5/ про утворення Клюбу-Читальні для урядовців і асігнування на те належних коштів.

УІІІ. ВИСНОВКИ.

Як випливає з цього докладу, - не дивлючись на тяжкі обставини, Міністерство Преси й Пропаганди зробило велику й коректну роботу. 1/ звязки з пресою побільшилися й арітет "Украінпреса"/фактично з загальної форми міністе-

Преси й Пропаганди/ дуже зоіс. У всякому разі його вважають в широких колах за виразника тенденцій Державного Централ У.Н.Р.

2/ Збільшилися і звязки Міністерства з українською еміграцією бо його впливи сягають зараз в усі закутки нашої еміграції.

3/ Переведено багацько позитивної роботи в смислі рпаралізування ворожих заходів що до Державного Центру.

4/ Витворено невеличкий, але дуже працездибний апарат, що уміе вести роботу пресову і агітаційно державну. Цей апарат треба лише зберегти і не допустити експеріментів що до Міністерства Преси й Пропаганди, яких допускалося за часи істнування Ради Республіки. Нефункціонування цего Міністерства - це було б необчисленим злом для нашої Державної Справи. Це яскраво зазначено подіями останього року.

Наприкінці не можу не висловити своєї вдячности за відданну і безкористну роботу всіх співробітників Міністерства і особливо, Директора Департаменту Преси п: Е. Іваненка, Начальника відділу Пропаганди Н.Гнатижа, Директора Департаменту Загальних Справ І. Кішкинського, Діловода І. Сочинського і Експедітора Тарнавського.

МІНІСТР ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВ І КЕРУЮЧИЙ
МІНІСТЕРСТВОМ ПРЕСИ Й ПРОПАГАНДИ

41

Копія

Українська Дипльоматична
Місія
в Італії
жовтня 6-го 1921 року
Ч. 756.-

До Міністерства Закордонних Справ
У.н.р.

Українська Дипльоматична Місія в Італії має честь подати до відому Міністерства, що в останніх днях м. вересня до Риму приїхав п. Моркотун і подав до Міністерства Закордонних Справ Італії меморандум, зміст котрого після римських часописів зводиться до слідуючого:

"Робітники і селяне українські вважають Росію с своєю Батьківщиною в тому ж самому, змислі, як і Московіти/вираз меморандума/. Росія є наслідок співробітництва московитян і Українців. Український народ вважає відповідним для своїх інтересів, політичних економічних, відродження Росії на базі вільної і рівної федерації московитян і Українців.

Сепаратистичний рух, котрий стремить до незалежности України, знаходить не багатьох партізанів поміж тих буржуазних елементів, котрі виховувалися за кордоном, і особливо серед клясу землевласників, котрі, щоб врятувати свою власність, хотять відділитися від демократичної Росії.

Тому українські селяне ліквідували всі спроби сепаратистів з Петлюрою, одним з їхніх ватажків, закорениться на Україні. Не маючи можливости опанувати навіть одніим повітом і будучи примушений тікати до Польщі, Петлюра і там продовжує називатися "Урядом України.

Федеративна Росія, велика і сильна, збазована на патріотичному чуттю як Московитів, так і Українців ось прийдешній результат російської революції.

Що торкається до большовизму, то революційні селяне України не можуть визнати комуністичної сістеми, котра відмовляє селянам в праві вільного користування їхньої земельної власности. Голод, в котрому живуть

тепер Росія і Україна,е наслідок цієі сістеми.

Ми твердо віримо,що старі звязки дружби і великоі симпатіі котрі еднали нас з італійським народом,будуть все більше скриплятися,і ми багато рахуемо на його дорогоцінну допомогу в відбудуванню нашоі економичноі будучности і нормальних комерційних зносин з Україною.

Для паралізування діяльности п.Моркотуна,Місія вважала потрібним випустити спеціяльне повідомлення,котре післано до Міністерства і по часописах./Бюлетень ч.75 прикладеться за секретаря/підпис/

з орігиналом згідно
заНачальника Дипльоматичного Відділу/підпис/.

Протокол засідання Дирекції Видавничого Товариства "Тризуб" з дня " " жовтня 1921 року.

М. Т а р н і в.

На засідання прибули: Ковалевський Олександер, Ковжун Павло і Гнатюк Назар.

I. СЛУХАЛИ: Пропозіцію установити місцепробування Дирекції Товариства, згідно з § статуту.

УХВАЛИЛИ: місцем обідку Дирекції Товариства рахувати м. Тарнів.

II. СЛУХАЛИ: Пропозіцію розпреділити посади між членами Дирекції, згідно з § статуту.

УХВАЛИЛИ: Головою Дирекції вибрати п. Ковалевського Олександра, заступником - Ковжуна Павла, секретарем - Гнатюка Назара.

Ш. СЛУХАЛИ: Пропозіцію роспочати друковання книжки п. О. Ковалевського "На Вулкані".

УХВАЛИЛИ: Роспочати друковання книжки п. О. Ковалевського: "На вулкані", в тисячу примірників.

IУ. СЛУХАЛИ: Пропозіцію роспочати видання журналу "Поступ".

УХВАЛИЛИ: Роспочати видання, через цензурні обставини, [illegible] періодичного політично-громадського збірника "Поступ". Для фінансовання збірника звернутись до п. Голови Ради Народніх Міністрів з проханням видати субсідію в розмірі двухсот тисяч марок польських, або відповідну суму в гривнях по курсу дня.

У. СЛУХАЛИ: Пропозіцію звернутись до п. Міністра Преси й Пропаганди, в виконанні постанови загальних зборів, через проханням про позичку сто тисяч мп. на видання книжки "На вулкані".

УХВАЛИЛИ: Звернутись до п. Міністра Преси й Пропаганди з проханням видати Товариству субсідію в сто тисяч марок польських на видання книжки п. О. Ковалевського "На вулкані". Гроші будуть повернуті виданням.

УІ. СЛУХАЛИ: Доклад п. Олександра Ковалевського про те, що до него звернувся з Праги п. В. Королів-Старий з проханням указати кого, кому би той міг вислати свої видання для продажу в Польщі.

УХВАЛИЛИ: Прохати п. О. Ковалевського списатись з п. Королівим-Старим і в імені Дирекції запропонувати останньому вислати всі свої видання Товариству "Тризуб" і взагалі вважати Товариство представником своїм на території Польщі, Волині, Східньої Галиччини, а також і Румунії, та, на перших порах, і на всій звільненій території, як щоб до того прийшло, Великої України. В свою чергу просити п. Королівa бути представником нашого Товариства в Чехо-Словацькій Республіці.

УП. СЛУХАЛИ:

УП. СЛУХАЛИ: Пропозіцію п. Гнатюка завести свого окремого представника в Румунії.

УХВАЛИЛИ: Звернутись до п. Дмитра Геродота в Букарешті з пропозіцією взяти на себе представництво Видавничого Товариства "Тризуб". Умовами праці мала би бути видача всіх видань Товариства п. Геродоту за знижкою 30% продажної ціни книжки.

УШ. СЛУХАЛИ: Пропозіцію звернутись до книгарень Галичини й Волині з пропозіцією замовляти видання Товариства за гроші чи на комісі.

УХВАЛИЛИ: Пропозіцію прийняти до виконання.

IX. Слухали: Пропозіцію замовити бляни й печатку Товариства.

УХВАЛИЛИ: Замовити бляни та печатку Товариства.

X. СЛУХАЛИ. Пропозіцію зробити оголошення реклямного характеру в пресі про видавництво.

УХВАЛИЛИ: Знестись з редакціями "Українського Слова" "Укр. Трибуни", "Волі", "Соборн. України", Рідного Краю й ін. про надруковання у них оповісток про видавництво взамін того, що видавництво надрукує їх оповістки в своїм виданні.

П і д п и с и:

Павло Ковжук

Назар Шарок

П Р О Т О К О Л

Загальних Зборів Видавничого Товариства "Т р и з у б",

М. Тернів, Жовтня дня, 1921 р.

На запрошення Ініціативної Групи на засідання прибули: Пп: Ковалевський Олександер, Пилипчук Пилип, Ковжун Павло, Гнатюк Назар, Ковалевська Олена, Ковжунова Тамара і др. Розаболіт.

Головою Загальних Зборів О. Ковалевський, секретарем Ковжун.

На порядку денному такі справи: а) ухвала статуту Товариства, б) обрання Дирекції Товариства, в) обрання Контрольної Комісії; в) справа з позичкою та г) опреділення паю.-

I. СЛУХАЛИ: Читання статуту Товариства виробленого Ініціативною Групою.	УХВАЛИЛИ: Заслуханий статут приняти, підписати й доручити Дирекції послати його на регістрацію до Регістраційної Комісії Міністерства Юстиції У.Н.Р. і взагалі якнайскорше перевести всі формальности.
II. СЛУХАЛИ: Пропозіцію Голови Зборів роспочати відповідно до §§ статуту, обрання Дирекції Товариства.	УХВАЛИЛИ: Вибрати Дирекцію Товариства в складі таких осіб: пп. Олександра Ковалевського, Павла Ковжуна та Назара Гнатюка.
III. СЛУХАЛИ: Пропозіцію кандидата до членів Дирекції обрати на слідуючих Загальних Зборах, коли вже буде затверджений статут Товариства.	УХВАЛИЛИ: Кандидата до членів Дирекції вибрати на слідуючих Загальних Зборах, які мусить скликати Дирекція Товариства після того, як буде зарегістрований статут Товариства.
IУ. Слухали: Пропозіцію обрати Контрольну Комісію Товариства, відповідно до § , статуту.	УХВАЛИЛИ: Вибори одкласти до слідуючих Загальних Зборів.
У. СЛУХАЛИ: Пропозіцію звернутись до п. Міністра Преси й Пропаганди з проханням видати Дирекції Товариства позичку в с т о т и с я ч марок польських.	УХВАЛИЛИ: Доручити Дирекції Товариства звернутись в імени Товариства до п. Міністра Преси й Пропаганди з проханням про позичку с т а т и с я ч марок польських і виробити умови такої позички.
УI. СЛУХАЛИ: Пропозіцію уповноважити Дирекцію Товариства взагалі робити позички в імени Товариства в урядових установах.	УХВАЛИЛИ: Уповноважити Дирекцію Товариства робити позички в імени Товариства в державних установах на біжучі потреби видавничого характеру.

УП. СЛУХАЛИ: Пропозицію встановити розмір паю, на увесь час пересування Товариства в Польщі, в сумі одної тисячі (1.000) польських марок.

УХВАЛИЛИ: Встановити розмір паю на увесь час пересування Товариства в Польщі в розмірі одної тисячі марок польських.

УП. СЛУХАЛИ: Пропозицію доручити Дирекції Товариства негайно роспочати видавничу працю Товариства.

УХВАЛИЛИ: Доручити Дирекції Товариства негайно роспочати друкування всіх тих праць, які вона взяла на себе відповідні до статуту.

Підписи:

Павло Ковалик

Назар Шарок

В И Т Я Г

з докладу Посольства Украінської Народньої Республіки у Німеччині від 22 жовтня 1921 року ч.2604.

....." 5/ Вишиваний.Справа Вишиваного дістає чимраз більше якийсь дивний характер. Я вже докладав, що він із німецьких монархістичних кол дістав малу субсідію, з якою він роспочав тепер працювати.На жаль, я всьому цьому не міг ніяк перешкодити, бо кожде вороже виступлення " петлюрівського посла" було би тільки допомогою Вишиваному в монархістично-націоналістичних німецьких колах. Із Відня приходять але інформації, мовби то він мав контакт із англійськими факторами, а іменно: із Брітіш Компані, на якої чолі стоїть Арштронг, та із англійським послом у Празі Сер Клерком.

Та головне, що Вишиваний всюди заявляє, що ціла його акція ведеться у повному порозумінню з Головним Отаманом, та що вороже відношення українських послів до нього якесь недорозуміння.

Щоб провірити повищі звістки, я був у Радника Англійського Посольства льорда Кільмарнока і цей мені заявив, що це виключене, щоби Англійський Уряд його офіційно підтримував. І Радник Французського Посольства граф Сент-Кантен, якого я поінформував, заявив мені дуже рішучо,що французський Уряд ніколи і про Вишиваного не думав.Обидва дуже рішучо заперечували можливість,що члена родини Габсбургів взагалі серіозно трактоване у їх краях та правительствах,як претендента Обидва казали що,очевидно, можливо,що він має особистих приятелів у Франції і Англії між високою арістократією. Але із цього виводити що Уряд його попирає, є цілком невмістно і фальшиво.".....

....."8/ Жиди.Матеріяли про антипогромну діяльність партизан Отамана Тютюника переслані пану Марголінові.На днях я був у головного рабіна київського Аронзона. У Київі був знаомий з ним Головний Отаман.Я йому придав і привіт від Головного Отамана, оповів йому цілий настрій антижидівський на Україні, та всі заходи, які Уряд проти цього робить, та порохав його, щоби він зі своєї сторони перестеріг жидів перед дальшою допомогою большовикам.

Він обіцяв все зробити, що може, та передати благословення Го-

ловному Отаманові. Розмова була з ним дуже щира та ґґ отверта.
І він з великою пошаною висказувався про Головного Отамана."...

"..... ---------

З оригіналом згідно:

Начальник Дипльоматичного Відділу

БОРОТЬБА БОЛЬШОВИКІВ З ПОВЕРНЕННЯМ УКРАЇНЦІВ НА БАТЬКІВЩИНУ.

АКЕРМАН. 17 ЖОВТНЯ. Переселенський рух українців із Росії та Сибіру на Україну ,що по большовицьких відомостях ,почався ще в минулому році ,нині набирає великої ваги практичного значіння.

До переселенського відділу Управління земельного устрію в минулому році почали звертатися посланці від українців ,що живуть по різних сибірських губерніях з проханням о дозвіл повернутися їхнім доручителям на Україну .За останні місяці ,-як видно із большовицької преси, не минає і дня ,щоб до переселенського відділу не з"являлися посланці із губерень Члябинської,Кустанайської,Самарської,Саратовської та инші від багатьох українських родин /40,56,76 і 105 - вол./ з проханням переселитися на Україну. Із допитів тих посланців виявилося ,що із зазначених вище губерній ,не вважаючи на обіжник Наркомзему Р. С.Ф.Р.Р. від 30.III.21 р., яким заборонено будь яке переселення в 1921 р. кудаб осели та йде на Україну сила переселенців -поворотників українського походження. По офіціяних відомостях лише із Оренбурської губ. знялося з місць ,та йде на Україну і Кубань більше 20 тисяч українців. Посланці розповідають що не меньше переселенців українців прямує із Уфимської та Самарської губ. Переселенський відділ не може хоча б приблизно визначити ,яка кількість переселенців поворотників йде на Україну ,але без сумніву ,хвиля ця набере непередбачених розмірів.

"Вісти ВУЗУ." ц.Вінн."К." /11.VIII.21 р.ч 283/ вказують на слідуючі причини переселенського руху українців : А/ причини загальні -а/ "категорія нещасливих переселенців що не улаштувалися на нових місцях з різних підстав т.зв. мотиви ,фізичного характеру економичні,природно історичні ,смерть робочих членів родини і т.п./; б/ категорії тих осіб,які хоча і щасливо осіли на нових місцях ,але прагнуть до батьківщини з причин духовного ,психологичного характеру /родичі, непереможна тяга до рідного житьового посуту/ , в/ категорія поворотників ,що вертаються із причин "суму за батьківщиною" , г/ встановлення большовицької влади продподатку" б/ випадкові причини о голод на сході.

Переселенський відділ Управління земельного устрію почав вживати негативних заходів ,щоб з"ясувати переселенський рух ,наскільки можливо уреголювати його та скерувати до більш вигідних місцевостей.

Було вжито такіх заходів:

1/ Організовано губернські та повітові Надзвичайні Комісії,яким надано право регулювати переселенсь

кий рух в залежности від місцевих умов та політично економичної ситуації в губерн.

2/ 23.II б/р Надзв. Пересел. Комісією ухвалено: видачу посланцям од переселенців - поворотників мандатів на огляд земель в Українських губ. припинити.

3/ 5.VII б/р тою ж комісією було ухвалено: а/ визнати поворот переселенців - поворотників українського походження безперечно недопустимим через те, що аа/ державний Кольонізаційний фонд на Україні не остаточно ще визначився, бб/ що на Україні недорід в б/р і вв/ що рух переселенців особливо рух організований сприяє розвиткові пощести.

б/ Понеже свовільний рух переселенців українців уже виявився в великому розмірі, то аа/ звернутися до Наркомзему Р.С.Ф.Р.Р. щоб він вжив негайних заходів затримати переселенський рух українців, при чому звернути увагу Наркомзему на діяльність "Укр. Секції в Самарі" яка ~~ддд~~ веде переселенську агітацію серед українців і бб/ з тим же самим звернутися до Губвинкомів тих губернь, де живуть українці.

4/ 28.VII б/р Р.Н.К. ухвалила:

а/ доручити Наркомземові широко освітити перешкоди, що утворилися для бажаючих переселитися на Україну. Перешкоди ті залежать а/ од браку землі при її розподілі поміж населенням України, б/ од ~~нхххх~~ неврожаю.

б/ Через ті перешкоди можна приймати на Україну лише організовані колективи за дозвілом Наркомзему Р.С.Ф.Р.Р. або Наркомзему У.С.Р.Р.

в/ Визнати переважне право на одержання землі із кольонізаційного фонду за тим, хто переселяється з одного міста У.С.Р.Р. в друге.

г/ Довести до відома Р.С.Ф.Р.Р. про те, що через незакінчення заснования кольонізаційного фонду У.С.Р.Р. поворотне розміщнення українців може провадитися тільки у випадку конечної потреби.

5. 3.VIII б/р Презедія Всеукр. В.В.К. ухвалила:

а/ визнати переселення на Україну нині за неможливе і не бажання для переселенців, які вже знялися з місць, вжити заходів, щоб їх забезпечити по змозі через Землевідділи.

б/ У виключних випадках дозволити переселяться організованим колективам, щоб використати їх як трудові артілі, або як робітничі сили в Радгоснах.

в/ Дати організованим колективам переселенців в арунду на строк до 5-ти років, Радгосни, які ще не експльотувалися.

Все ж таки, не дивлючися на ~~ххххххх~~ старання большовиків хвиля реемiграції росте.

Нашому кореспонденту пощастило балакати з великою кількістю груп емігрантів.

Всі вони заявляють, що найголовнійшою причиною являється не голод, як цього хочуть большовики, бо багацько переселенців йде з таких місцевостей Сібіру, де урожай дуже добрий. Всі переселенці, покуштовавши большовицького раю йдуть з метою допомогти своїм братам і батькам в боротьбі за незалежність. Большовики це добре знають і намагаються поставити ріжні перешкоди реемiграції українців, стараються як більш направити на Україну переселенців московинів. /Українпрес/

УКРАЇНСЬКА ПРЕСОВА АГЕНЦІЯ.

1 25. VI 1920 р. 48

Дорогий
Олександр Олександрович!

Передавав я Вам листи через Франка. Але він затримався разом з листами. Тепер знов пишу. Комплекта визари Вам не можу. Бо все наше майно лежить заарештоване за невиплату боргів по друкарням. Маю вже третій процес. А сьогодня прислали з останньої друкарні рахунок на 60 т. корон. Заплатити нічим ні у кого взяти. Від предплатників грошей не отримуємо. Бо Американці і Гончане антибольшевистської „Волі" не люблять. А закордоном зараз одні „голодранці" лишились. Тай ті воліють дарам жудних читати — бо „всі самі письменники". Коли через тиждень — десять день не маємо від Вас позитивної відповіді, закриваюсь. Педагогіка залишиться під пляром закордоном з спільними голодними співробітниками для мене вже стала дійсністю. Широкі огласки, воїні престижа Дружини і Уряду, поки що я не даю сій подій. І Гримаєвич лишиться до останнього. Бо росіяне — Ви самі знаєте, що мають всюди. Шкода, велика шкода тому, що ми з Вами ще перед Вашим від'їздом багато говорили про справу достоми „Волі". А тепер з цього ні тоді, коли зрані ч уряду були, ні тепер — ніякісенького.

Телеграфував я Вам прохання виста-
тити нашому співробітникові Дм. Ива-
шині 10000 мар. пол. на рахунок „Волі", бо
він там з голоду в Т. подихає. Але від-
повіді Технікісенької: Цю людину
вдачаю треба б було для роботи при
Міністерстві Вашому або зах. справ
приєднати. Дуже корисний чоло-
вяга.

Привіт від мене всім
знайомим.

З почалом В. Пісняченко

Раніше можна було хоч з гонорарами деяку економію навести; хоч по собі знаєте, що ми витягували їх досить аккуратно. А тепер, по слухаю голодуха бачиться з нашої публіки, навіть бувш. діпльоматів, приходиться гнати до 5 кор. за сядок. Уріч в уріч. Список фіксів і видатків (помилка можна на останн. числі на 400-500 кор. в той и инший бок) за січень посилаю Вам. По-тому дозволяйте і надалі, маючи на увазі, що кождих 3 міс. дають 3 чисел. Бідує і голодає тяжко Єремієв. З останнім я вислав йому 15000 кор. Але тут ця сума дуже велика. А в Римі-Єрунда. Тому варто було би негайно і йому чим небудь допомогти. Я хотів його тим часом в інф. бюр. пристроїти. Але боюсь, що з паном Ніковським нічого не вийде. Коли побачите мою иншим цього добродія, скажіть від мене, що я не сподівався, що він відносно своїх товаришів - журналістів і навіть одностартійників таким удвигльом окажеться. Я його цілком безкорисно до останнього числа „Волі" буду тепер лаяти: Таку нечисть позаводив за-

кордоном, якої і при Жуках та Тишу-
ках ми небачили тут. Найбільше шко-
ди роблять тут Вашкіновські цигане.
Вони все дібють до останнього.

Справа з видавництвом, завдяки ко-
отворивши, як може горить: ніте-
ні се. Точ перспектива перед нами від-
дивається широка. Бо фінансові сфе-
ри цею справою дуже заінтересовані.
Коли полагодиться ця справа, можна
удасться при видавництві тут і українсь-
ку що денну часопись. А зараз на „Волю"
ні шеляга у нас не дістанеш. Що до мої
телеграми Вам відносно того, чи отри-
муєте Ви „Волю", котру я згідно
Вашому замовленню акуратно пере-
лаю. до Тернова на Ваше імя, то
ніякої відповіді на нюю я не отримав.
Так само не має відомостей і з
мін. зак. справ. Може конфіскую?

19/X. 1921.

1/XI

Любий товаришу!

Чому не присилаєте своїх брошур? Я зможу їх тут спродати, а також повисилати куди можна буде по книгарнях.

Як справи? Що чувати з Угодни? Що думаєте? Які пляни маєте? Пишіть. У Відні все ж помічається де-який скрут на право. Еміграційне життя всіх дуже мучить, а тому кидаються до створення різних організацій, не кожне політичних, щоб згасити спрагу до вільного, неголодного життя. Укр. лігу націй прийнято провізорично до Міжнародної Ліги. Організується з ініціятиви с-д Громадський Комітет допомоги на зразок Пражського. Маю відомости звідтам, що діяльністю п. Шаповала дуже не задоволені. Прийде певно до перебудови складу Комітету. Ви знаєте добре Шаповала! Завше коло нього мав бути Мицюк-місяць і Балаш - кур'єр

Попризначали собі (Жуковський, Кондратенко, Косюра) добрі платні, випросили від сірих московських та чеського уряду грошей — помагають собі. Навіть видають „вістник" щоб мав роботу фаховець по друку Шаповалових поезій Балаш. Відкривається в Празі укр. університет. Міцніють студенські організації. Тільки видавництво перебувають без кінця кризу. Думаю, що мені вдасться й справу видавничу грушити з місця й надати їй характер дуже широкий. Я вже рішив, що всіма можна потурнутися входити в спілку з циганом навіть, аби тільки вентр за зіму випустити багато укр видань. Москвини дуже беруться не це діло для себе. Горкий, УМСА і капіталісти чеські, німецькі, всі їм помагають. Нам тільки ніхто й нічого. Пробуго — ніби йде, а вийде щось з того — подіються з Вами.

Яка жахна криза йде через цілий світ. Ще трохи, й здається, не буде різниці поміж антантами та їхніми ворогами, бувшими чи теперішніми. Світ спрятав рівновагу. Мир не дав нікому сили дри-

мати всіх по смислу ріжних мирових договорів. Чи буде всюди соціяльна революція? Коли би наступило впорядковання відносин на Сході — стало б легше. Можливо, що за це візьмуться тоді, коли небезпека розрухів у цілім світі буде вже наближена до кількох тижнів. Як наша справа буде по всіх тих завершених? Відіграє, що лише як була. Боюся тільки, щоб не запанувала зневіра серед тих елементів, що будуть покликані до відбудови життя. Не дуже я вірю тим, що під большевиками забиті лише вони, затуркані, здичавілі, та й не диво, режім такий, що всякий лют думки вбиває. Нема місця для творчости. Маленькими стають, живими трупами. Що буде?

Пишіть

[illegible]

У.Н.Р.
МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
Департамент Чужоз.Зносин.
"22"жовтня 1921 р.
Ч.2190/5982.

Панові Міністрові Земельних Справ.

У відповідь на Ваше відношення від 28 червня ц.р. Міністерство Закордонних Справ має честь повідомити, що Посольство У.Н.Р. в Царгороді в своїому відношенню від 12.IX ц.р. сповіщае, що довідатися в Царгороді про кого небудь з біженців, або б.військових Врангелівської Армії майже неможливо за браком регістрації справочного бюро чи адресного стола.Посольство не мае ніяких зносин з Російськими Установами в Царгороді і пошукуе українських громадян лише шляхом оголошення серед українців. В разі Посольству удасться добути відомости про п.В.О.Ковалевського воно негайно повідомить Міністерство.-

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Директор Департаменту
Чужоземних Зносин

6/x. 1921.

1/XI

Дорогий товаришу!

Це відповідь на Ваш лист, датований 5ти ц. місяця, розуміється, помилково. Дуже вію мене втішив. Щось за два тижні тому багато говорилося у Світі про повстання на Україні, призначалися навіть дні, будувалися різні пляни, а потім усе замовкло, затихло. Ті, що прибули з Каменця, як от, напр. Русів багато оповідали про те, що большевиків може скинути тільки чужа, сильна армія. Думав я, що то занадто переборщено, але помічаючи, що Польща так сильно боїться конфлікту з Москвою, що не хоче з нею зачіпатися, почав був переконуватися в невідповідності моменту до виступів. Тим більше, що надія на збірання коаліції проти большевиків, здається мені, провалилась. Дуже тяжко мені було робити висновки з цих думок. Европа все більше й більше занепадає, тратиться активність на дрібниці, наростають різні кризи — не буде кому йти на Київ не то на Москву. Значіння виступу теперішнього чи майбутнього буде дуже велике навіть як і не вдасться. Переставши бути активною й сильною Европа заманіфестує свою прихильність до нашої боротьби. Большевизм усюди падає, за винятком ще хіба тих країв, де вони мають свої представників дипломатичних. Останній лист Горького, що „спроба" не вдалася, навіть не викликав особливого

вражіння, — це знав уже кожний. А. Барбюс, перебуваючи у Відні на конференції (міжнародній) тих, що потерпіли від війни, в розмові з кореспондентом газети заявив, що реакція скоро запанує в цілій Европі, а большевизм упаде не залишивши по собі прихильників. Барбюс — фундатор „Clarté" організації французь. інтелігенції большевистсько-думаючої". Він мав старатися, щоби основні теоретичні ідеї комунізму не зникли, а щоб їх підтримувати серед інтелігентних кол, з'єднувати прихильників середних. На півночі є ще армія. Коли цю армію вдасться звалити з середини — буде всьому кінець. Тоді настане перший день творіння. Коли ми будемо богом, що творить по своїй волі й подобі, то на тій ролі вже й далі зостанемося. Від нас залежатиме упорядковання справ Сходу. С-ри московські занадоюкими щось такою силкуються робити, але без успіху. Наші можливості на Україні використовують у Празі тоже Мицюк, Шаповал, Кондращенко й їх подібні. Роскавмують „народ", говорять про те, що їх є мільйони (с.т. с-р-ів) і одержують для комітету, що самі для себе утворили, великі гроші. Тепер властиво є два грошових центра за Кордоном — це Прага з її громіж. комітет. і Відень з двома центрами: Василь (6.000.000 н. мар.) і благочестиві старці та благовірні в юночи з 5 м. а. корон. Коло цих центрів усе й крутиться міняючи свої орбіти та попадаючи то під вплив одного, то другого світила. С-ри ще блуждають у тьмі єгипетські. Хоч де-кому вже сяйво одної тьмяжети посилає напружені струї промінця. По квасті комети — Прокоповича, гадають, що так легко притягнення не відбудеться, бо це ще все одірвані від другого центру частини, і по центру найбільшого

Хіба, що блукаючи в широких просторах закордонних сфер, ті тіла згублять багато на своїй вазі, тоді притягнення мусить стати. Побачимо.

Своїх книжок, розуміється, пришліть, а я Вам за них перешлю гроші. Розійдуться напевно. Чому Ваш згід лишив так непоказно? Чому не притягнула людей в імям? Такі як Гнатюк абсолютно нічого не значать. Ви ж це можете зробити. Думка щаслива була сильно конференції саме в тепер час, а переведено цю ідею зле. Наслідки можуть бути неприємні для партії.

Помешкання можна буде знайти, хоч би й за Відненьма й вже якось проживете. Пишіть.

Ваш Павло

56

ЛІТЕРАТУРНО - МИСТЕЦЬКЕ
ТОВАРИСТВО
„СОНЦЕЦВІТ“

В. Ш. П. Міністрові

А. Кодолевському з розмаєю

Просимо ласкаво Вас вшанувати своєю присутністю ЛІТЕРАТУРНУ ВЕЧІРКУ, що відбудеться „27“-го жовтня 1921 року в помешканню от. Бри-Столь

Початок о 7 год. вечора.

Голова Товариства [signature]

Секретар М. Кодолевський

57

Українська
Народня Республіканська
партія
Філія в м. Данцігу.

№

ДАНЦІГ, 13 жовтня 1921
St. Elisabetwall 9.

16/XI

Дорогий Пане Міністре!

Вашого любого листа одержав, спасибо Вам за память, Ви одні не забуваєте на бідолаху північного страдальця і добрим словом поминаєте.

Що торкається питань порушених в Вашому листі то ще раз Вам повторяю Любий Пане Міністре що хай лиш найменша Каша заварится у нас на Україні то я тут создам такий гомін від якого мов від ерихонської труби, лопнит затії вороусих нам за кордоном течій. Тутешні газети і радіостанція буде для мене лиш грацювати. Повірте. Зараз я маю вуже все підготовлено і лиш малого толчка треба з Центру що вуже акція почалась.

Скажіть ласкаво, чи правда є, може Вам це відомо, що в Мін. Зак. Спр. хтось ворожує против мене а може мені так кажеться лиш тому що грошей не дають. Як що так то не дайте терзати Вашого друга.

Звіт діяльности філії пришлю але мушу его обробити як слід бо бачите, я всю свою діяльність (весьма користну) хочу вивести від філії і на грунт філії „посадить".-

Тепер моя справа а іменно: коли ми вернемо на Україну я хочу цілком віддатися для праці в Київському повіті. Я хочу відплатити населеню за любов і довіря до мене і зробити з Київського повіту перший повіт на Україні і зробити его зразковим. Піднести сільське госп. через устройство центрами где будут видаватися на прокат сіл. госп. машини, піднесто скотоводство, молочні господарства позаводити школи і читальні, гімнастичні т-ва для молоді, каси гром., электрифікація (Кожда хата матиме світло)

Що до населення Київ. повіту то воно в більшости за мною.

Отже коли підготовляють роботу то вже на всіх фронтах. Київський повіт я маю на увазі як працю для батьківщини а коли вернем в Київ то і мені було б бажано знов працювати в лісовому департаменті але це справа пізнійша.

Що до роботи на перших порах то будьте переконані що в Данцігу я рук не положу і буду працювати як ніхто другий за кордоном.

Цілую і стискаю Вам сердечно

Ваш [illegible]

Українська
Народня Республіканська
партія
Філія в м. Данцігу.

№

ДАНЦІГ, 192
St. Elisabetwall 9.

-2-

а в адміністичному відн. Київський повіт зроблю Пемонтом України і підставою партії У. Н. Респ. Це буде наша реальна сила. Отже прошу Вас в Ваших руках лежить сила дать мені змогу працювати щоби в моїх руках була Ґзикутива заразом, треба мене назначити Київськ. повітовим Комісаром чи старостою чи начальником в залежности від цього як називатиме ся правитель повіта. Вже тепер можна провести назначення до Мін. Вн. Спр. Помощників і співробітників я вже маю тут, все члени парт. У. Н. Респуб. яки і раніш зі мною працювали чи в громадській роботі чи в військовім.

У.Н.Р.

Копія.

Д.Негайно.

т.в.о. Військового Міністра
і т.в.о.Командуючого Армією

"12" жовтня 1921 р о к у .

Ч.192-.

Д О К Л А Д .

Сучасна ситуація вимагае значних змін у Військовим Управлінні,,котре було встановлене Законом 12 Листопада 1920 року " Про Вище Військове Управління".Зміни ці частично вже були переведені Законом 1 Червня б.р. " про зміни й доповнення закону про Вище Військове Управління",а инші додаткові зміни стоять зараз на черзі. Аби дати повне закінчення циклу усіх цих змін,які мають окреслювати наше Центральне Військове Управління,пристосовно до сучасного часу,конче необхідно видання закону, котрий би з"являючись останнім звеном у цілій серії инших про Військове Управління,довершав би собою закінчену сістему, а крім того дав би основні точки,окреслені законом,для діяльности Пана Головного Отамана,як Зверхнього вождя армії.

Додаючи до цього проект такого закону,прошу про розгляд його в найблизчому засіданню Ради Народніх Міністрів.

ДОДАТОК:Проект закону і виписка з закону про скасування посади Наказного Отамана.-

ГЕНЕРАЛ-ХОРУНИЙ П а в л е н к о.

З оригіналом згідно:

Секретарь Законодавчої Управи
В-гоМіністерства

60

У.Н.Р.

Т.в.о. Військового Міністра
і Т.в.о. Командуючого Армією.

Жовтня 1921 року.

Ч.193.

Копія.

Д. негайно.

ДОКЛАД.

Закон 12 Листопаду 1920 року в тієї його части що тичиться Вищої Військової Ради, як навіт показало саме життя з"являється в сучасний мент тим анахронизмом, кторий утруднює поступовий розвиток військового діла і в де якій мірі гальмує те, що тим чи иншим робом набуто практикою і досвідом озброєної сили Республіки за час нашої визвольної боротьби.

В цьому законі здибаються такі парадокси, котрих не можна знайти в ідеї структури тих же військових установ у инших цівілізованих народів.

Основна ідея покладена в положення про Вищу Військову Раду є та, що цей коллектив мав своєю істотою ніби-то "когось обмежувати".

П. ГОЛОВІ РАДИ НАРОДНІХ МІНІСТРІВ.

Військова доктрина не визнає жадних обмежувань волі військових чинників з боку штучно утворюємих при них коллективних органів.

Замісць "обмеження осіб" сталося обмеження самої військової справи в її основних догмах.

В законі 12 Листопада панує думка, що військова справа тримається на "4 китах" військовий міністр, командарм, Начальник Генштабу і Генерал-Інспектора Війск а на Вищу Військову Раду покладається координація діяльности цих чотирех чинників. Військова справа ще ніде на світі не бачила прикладу "військової констиутіції" котра має місце в законі 12 Листопаду.

Координація діяльности окремих військових чинників переводиться завше і скрізь теж військовим чинник[illegible], себ то особою, а не "військовою палатою лордів".

Саме життя, навіт на інтернації, показало штучність закону 12 Листопада, і ми бачимо що низкою змін і [illegible]-

повнень до нього ці незалежні оден одного " 4 кити" послідовно гублять свій автономний характер і зливаються в особі Військового Міністра як виконавці його волі, а саме: начальник генштабу перейшов в підлеглість Військовому Міністрові, а життя вимагає негайно утворення в тимчасовому порядкові в підлеглости Військовому Міністрові Генерального Інспекторіату.

Сталося те що повинно було статись: вищій Військовій Раді нема кого координувати і вона опинилась в повітрі.

Таке анормальне явище не може надалі продовжуватись.

Занадто мало маємо ми інтелектуальних військових сил, аби утворювати "військові ареопаги" на котрих покладається лише критика того чого в дійсности нема.

На нашій військовій справі лежить обовязок творчий і до цієі справи повинні бути притягнені всі військові сили.

В основу представляємих мною змін і доповнень до закону 12 листопаду покладен принціп бувшого Російського "Военого Совіту" в пристосуванню до сучасних умов.

Військова Рада як коллектив підлягає Верховній владі.

Військовий Міністр є Голова Військової Ради.

Таким чином Військова Рада як коллектив розвязуючий питання навіт превишаючі владу Військового Міністра, буде морально в його руках.

Ініціатива перейде до Військового Міністра себ-то запанує той принціп без встановлення котрого абсолютно неможлива відповідальність Військового Міністра,- за свое відомство.-

Т.в.о. Військового Міністра і
Командуючого Армією Г.Х.Павленко.

З оригіналом згідно:

Секретарь Законодавчої Управи
Військового Міністерства

Ухвалений Радою Народніх Міністрів

З А К О Н

Про додаткові зміни закону 12 Листопаду 1920 р. "Про Вище Військове Управління.

В додаток до закону 1 Червня 1921 р. " Про зміни й доповнення закону про Вище Військове Управління"встановити:

1.Припинити повністю чинність глав -ої і III-ої розділу I закону " про Вище Військове Управління " від 12 Листопаду 1920 року а також чинність закону " Про встановлення штатів Б.В.Ради та її канцелярії" від 4 червня 1921 року.

2.Утворити замість Вищої Військової Ради - Військову Раду.

3.На зміну артарт. 17 і 18 глави II розд. I закону "Про Вище військове Управління" ввести артикул нищеслідуючої редакції.

"Військова Рада е вища військова установа:

а/ для обміркування питань про зміну або доповнення діючих у військовим відомстві законів,

б/для обговорення й оброблення нових законодавчих норм,виникаючих по військовому відомству,

в/для пояснення й одноманітного пристосування законів у військовому відомстві,

г/для вирішення найважливіших питант адміністраційно організаційного характеру,

д/для оброблення й надання одноманітности штатам,табелям і фінансовим конторисам по всьому військовому відомству,

е/для вирішення важніших фінансово-господарчих справ.

4.Склад і кількість членів Військової Ради определяється окремим штатом.Головою Військової Ради з"являється Військовий Міністр.На випадок його відсутности головує на засіданнях старший в раиві із присутніх членів Ради.

5.В число членів Військової Ради поверх осіб предбачених штатами входять на одинакових правах з иншими членами Товариші Військового Міністра.

6. члени Військової Ради затверджуються на посадах Головою держави по представленню Військового Міністра.

7. Військова Рада як вища колегіяльна військова установа підлягає безпосередньо Голові держави.

8.Для правомочности засідань Військової Ради необхідно аби в загальних її засіданнях приймало участь не меньш 5 членів рахуючи в тім числі й головуючого на засіданні.

9.Відповідальність за законність вирішення справ Військовою Радою покладається в рівній мірі на голову і членів Ради, що брали участь в розвязані справи.

10.Всі справи належачідо компетенції Військової Ради вступають до неї через канцелярію Військового Міністра,на начальника котрої покладається обовязок своєчасного доклада їх Голові Ради а також секретарювання на засіданнях Ради.

11.Внутрішній порядок переведення справ у Військовій Раді встановлюється самою Радою.

12.Вирішення справ у Військовій Раді переводиться більшістю голосів.При поділенню голосів порівну голос Голови дає перевагу.

13.Постанови прийняті більшістю голосів заносяться до журналу Ради і в цей спосіб вирішуються остаточно справи, розвязання котрих залежить від військової Ради.Такі журнальні постанови Військової Ради роспорядженням військового Міністра оголошуються, в разі потреби для відома в відповідних назначех.Зразок журнала встановлює сама військова Рада.

14. В Засіданнях Військової Ради на котрихостаточно розвязуються фінансово-господарчі справи, бере участь з правом дорадчого голосу-представник державного Контролю.Неприбуття останього не припиняє розвязання справи.

15.Постанови Військової Ради які не мають остаточного характеру направляються військовим Міністром у відповідний спосіб для належного розвязання.

16.Журнали підписуються головувавшим і присутніми членами, а скріпляються Начальником канцелярії Військового Міністра або особою його заступавшого.

17.Для більшої успішности праці Військова Рада може зі складу своїх членів виділяти окремі комісії, для підготовки тої чи иншої справи загальному зібранню членів.Голонує в таких комісіях один з її членів по призначенню Військового Міністра.Крім того військова Рада може закликати на свої засідання компетентних осіб зі складу урядників військового відомства.

18.Військова Рада безпосередньо ні з кім не зноситься а переводе такі зносини через Військового Міністра.

19.Закон цей до його оголошення ввести в чинність через посланців.-

Голова Ради Народніх Міністрів.

Т.в.о. Військового Міністра і
Командуючого Армією

Г.л.Павленко.

З оригіналом згідно:

Секретарь законодавчої Управи
Військового Міністерства

63

Проект.

Додаток до ст. [illegible] закону "Про додаткові зміни закону 1[illegible] листопаду 1920 р." про Вище Військове Управління".

Ш Т А Т И

В І Й С Ь К О В О І Р А Д И.

Посада	Кільк. осіб	Платня на рік кожному в гривн.	Кляс посади	УВАГА
Голова Військової Ради	Військовий Міністр			
Члени постійного складу		30000	III	
" зміного "		30000	III	

ПРИМІТКИ: 1/На канцелярські й господарчі витрати гроші відпускаються по кошторису Канц. Військ. Міністра.

2/Члени постійного складу призначаються на посади в першу чергу а члени зміного складу призначаються лише в міру дійсної потреби, по розсуду Військового Міністра.

3/В число членів зміного складу по погляду Військового Міністра можуть бути допущені особи займаючі одночасно й иншу посаду у Військовим Відомстві і тоді вони одержують платню по посаді, по котрій оклад більше.-

Голова Ради Народніх Міністрів

Т.в.о. Військового Міністра
і Командуючого Армією Г.А.Павленко.

З оригіналом згідно:

Секретарь Законодавчої Управи
Військового Міністерства

Ухвалений Радою Народніх Міністрів

З а к о н

Про Голову Директорії як Головного Отамана військ У. Н. Р.

У відміну закона: "про скасування посади Наказного Отамана Народньої Республіканської Армії, про верховну Головну Команду її, та про Військову Раду" від 19 липня 1919 року, встановлюється:

1. Голова Директорії є і Головним Отаманом Війська Української Народньої Республіки.

2. Головний Отаман є Зверхнім вождем Армії і Фльоти Української Народньої Республіки і, в часі війни зверхнім Керовником сухопутньої і морської збройної оборони Республіки.

3. Головний Отаман остаточно вирішує питання: а/збройної оборони Республіки, б/підготовки війська і фльоти до війни, а саме: їх устрію організації і навчання, в/переведення війська і фльоти на воєнний стан в"осередження і стратегичного розгортання армії і фльоти, г/укомплектування і поповнення армії і фльоти всім персональним складом, д/забезпечення армії і фльоти всім необхідним для їх існування, е/військової організації запілля, ж/бюджету на потреби війська, з/релігійно-духовних потреб війська і/військового судівництва.

4. Головний Отаман в разі як що цього по його погляду вимагає справа оборони Республіки, оголошує її, або окремі її землі чи округи на військовому виняткowому, чи стані облоги.

5. Головний Отаман наколи цього вимагає становище на фронті остаточно вирішує справу дозвілу на завішення зброї /замирення/ з ворогом.

6. Головний Отаман установлює форму влади в ворожих землях занятих Українською Армією.

7. Головний Отаман може заміновати вироки смерти військових судів иншими карами чи зовсім милувати.

8. Головний Отаман нагороджує по своєму розсуду і по мірі заслуги військових осіб встановленими орденами й відзнаками.

9. Справи: зверхнього Керування сухопутною й морською збройною обороною Республіки і життем армії і фльоти Головний Отаман переводить через: а/військового Міністра, б/Командуючого Армією, в/Начальника Генерального Штабу, г/Генерал-Інспектора Армії, д/Головного військового

прокурора і е/архіпресвітера армії і фльоти.

10. Головний Отаман призначає по своєму погляду: а/військового Міністра / в часі війни/, б/Командуючого Арміею, в/Командуючих групами армії, г/Начальника Генерального Штабу, д/Генерал-інспектора армії, е/Головного Військового Прокурора і ж/затверджує Архіпресвітера армії і фльоти.

11. Всі акти верхнього керування арміею і фльотом Республіки і збройної оборони її Головний Отаман видає за відповідною скріпою військового міністра чи Командуючого арміею в наказі Головної команди Війська У.Н.Р.

12. Утримання і екстраординарні видатки Головного Отамана переводяться з ресурсів державної скарбниці на умовах, визначених окремим Законом.

13. Закон цей до його оголошення перевести в чинність через посланців.-

Голова Ради Народніх міністрів

Т.в.о. Військового Міністра і
Т.в.о. Командуючого Арміею Г.А.Павленко.

З оригіналом вірно:
Секретарь Законодавчої Управи
Військового міністерства

Konis.

УКРАІНСЬКА НАРОДНЯ
РЕСПУБЛІКА.
Надзвичайна Дипльоматична
Місія в Італіі.
Листопад 15 1921року.
№ 783.

До Вельмиповажного Пана Посла
і Повноваженого Міністра
МИКОЛИ В А С И Л Ь К А.

Одержавши негайний наказ Міністерства від 28 жовтня ч.946/1007 про завчасне паралізування можливої акції врангелівських агентів, я вчора, 14 листопаду, в вечері пішов до шефа Пресового бюро Міністерства Закордонних Справ, п.комендатора Джаніні, котрому росповів про повстання на Україні, про можливий його успіх /не категорично/ і про приготовлення Врангеля, підкоесливши, що ще одна врангелівська авантюра могла би загубити справу антибольшевизму на Україні вже на вельми довгий час, і що безпосередні інтереси Італіі не можуть допустити до авантюри, котра загрожує анархією країні, що має постачати Італії всі їй необхідні сирівці.

П.Джаніні вислухав мене дуже уважно і сказав, що дійсно врангелівці, особливо в Сербії, ворушаться, даючи мені зрозуміти відповідною міною, що Італіі це не може бути приемним.

Після цього я торкнувся італо-совітського договору і запитав, як з ним справа стоіть, зазначивши, що це нас тим більше цікавить, що большевики мають тенденцію торгувати тим, що ім не належить, зокрема українькими багацтвами.

–Але ж цей договір ще не підписаний.

– Але часописи подають, що він ось-ось має бути підписаний.

– Так..Але цей договір тільки прелімінарний..занадто прелімінарний...Загалом він нічого не значить,–щиро закінчив він.

Після цього, бачучи, що п.Джаніні в той час був занятий

і в передпокою дожидалися черги иньші особи, я попросив призначити мені побачення, коли я ім би більш вільно і більш довго з ним поговорити, зазначаючи, що сьогодня не хочу віднімати в його час. Пан Джаніні охоче згодився і призначив мені побачення в Міністерстві ж, в IO ранку сьогодня /15/.

Сьогодня, 15-го, я, захопивши з собою кілька витягів з часописів українських, польських і німецьких, що відносилися до повстанчої акції і доводили з очевидністю, що повстання виникло в самій країні, а не було викликано нападом зовні як впевняли большевики та Моркотун разом з ними /Ле Тан 12 лист/, пішов до Міністерства і там, в кабінеті Джаніні, знайшов ще одного урядника Міністерства, з котрим мене п. Джаніні зараз же познайомив. Це був В. Нардуччи, б. перекладчик російської мови в Петроградськім посольстві /і значить близький б. сослуживець теперішнього Міністра, а тепер референт/ в Пресовім відділі/всіх російських справ.

Я почав з того, що спинився на останньому меморандумі Моркотуна, надрукованому в уже згаданому мною числі "Темпс" від 12.XI /використаний мною витяг тут прикладаю/. В коротких словах я постарався змалювати повний образ п. Моркотуна, зазначивши, що за ним ніхто /з українських партій і українського народу/ не стоїть; що цілий український рух йде тепер виключно під знаком повної незалежности, і що, хоча ми й маємо, окрім щиро демократичного Центру У.Н.Р. ще дві монархічних групіровки біля Скоропадського та Вишиваного (побічно я вияснив, чому ці дві групировки не мають шансів на успіх), всеж і ці дві групировки стоять на грунті повної незалежности України, і що навіть Скоропадський, котрий, як відомо, проголосив був федерацію з Росією, вже коло року тому покаявся, заявив себе партизаном незалежности і звалив вину проголошення федерації на своїх недоладних дорадників, котрі не

знали ані країни, а ні обставин і серед яких як раз знаходився і п.Моркотун.Треба сказати,що п.Моркотун ще зв часів перебування в Київі французької Місії ген.Табуї,був вже французьким платним агентом,котрим і зостався до цього часу./При ціх словах мої слухачи переглянулись і п.Дж. зробив у себе якусь помітку.Не можу тут же не зазначити вельми побіжно,що загальна ненависть -так,це е власне слово,- до всіх Франції во всіх колах італійського суспільства поширюється з незвичайною швидкістю і силою:один з зовнішніх проявів тому" відомі Миланський та Венеційський інциденти з франц. військовою місією.Другим проявом вже офіційного загострення відносин може служити кільк ка день тому проголошене Францією відречення від торговельного договору з Італією,-відречення,котре, в коментаріях італійських часописів називається просто проголошенням економічної війни/.

Продовжуючи,я зазначив,що будучи французьким платним агентом,Моркотун е одночасно з тим і агентом російським,співробітником російськох часописів ітд.,словом людиною,котра а ні з Україною,ані з Українцями нічого спільного не має.І тільки тим зясовується його постійна оббріхування укр.нац.руху.Спиняючись далі на останньому його меморандумі,я вказав на те,що жадного нападу "Петлюрівців" не було і не могло бути,бо Польща,на жаль,занадто додержується Ризького договору і наша армія,що знаходиться інтернована по таборах,не має жадної можливости вирушити на Україну,що потвердив категорично і міністр Скирмунт в своій останній ноті.Отже,повстання виникло в середині,просто тому,що не могло не виникнути,і хоча воно проходить під нашими гаслами,і на чолі стоять віддані нашій справі люде,все ж ціла організація була переведена в самій країні.Тут Тут я переказав,в яких тяжких умовах приходиться боротися нашим повстанцям,без зброї,без одіжі,без ліків,проти величезної окупаційної армії.Розуміється,додав я,цілком можливо,що і на

цей раз наших повстанців буде розчавлено, бо ж большевики не шкодують жадних засобів, щоби втримати Україну, і напр. мені говорив Представник Вірменії, що по останніх відомостях, які він одержав від свого уряду, підчас російсько-турецької конференції, що відбулася місяць тому в Карсі, було між иншим в секреті умовлено, що коли б на Україні виникло таке повстання, що большевики були б примушені забрати з Кавказу свою армію /100.000 чол./, то турки мають їх на Кавказі замінити...

-Так, ми це знаємо, -підтвердив пЯДж.

- Отже, вже з цього видно, наскільки справа стоїть поважно. Наші люде повстають, бо не можуть не повставати. І, не вважаючи на страшні труднощи, наш народ всеж ціною страшних жертв переможе, і ми просимо лише одного, щоби ці ріки крови, котрі він вже пролив, котрі він і тепер проливає і котрі ще проллє, не пішли о на марне, - щоб звідкись чи то з Криму чи то з Одеси не зявився знову якийсь Врангель і не зіпсував непоправно цілої справи...

- І в який спосіб можна було б витягнути вашу армію з Польщі?...

Власне до цього питання я не був підготований, і тому сказав:

-Розуміється, коли б Англія і Італія того захотіли, то можна було б перевезти нашу армію до Болгарії, як це вже проведено власне з частиною Врангелівської армії. А з Болгарії було б вже легко...

- Цеб то перевезти через Румунію... А як би до цього поставилась Румунія?.

- Коли б Італія і Англія відповідно в цій справі висловилися, розуміється, Румунія не стала б перешкоджати... Тим більше, що досі Румунія не має жадної конвенції з большевиками і після того, як Караман заявив, що румунського золота вже не істнує...

- А як ставиться до України Англія?..

-Що до цього, то я, на жаль, нічого точного сказати не можу.

Потому говорили про голод. Я запитав, як стоіть справа з допомогою.

-Все обмірковують...-відповів п.Дж. таким тоном, наче хотів сказати, що на тому обміркуванні справа і кінчиться. Бо без контролю давати допомоги не хотять.

Приблизно на цьому мое більш як годинне побачення, з котрого я тут переказав головніше, скінчилося, і я попрощався, висловивши надію, що допоміг в певній мірі освітлити ситуацію на Україні. П.Дж. і пн. мене дуже дякували. П.Н. провожав мене аж до сходів, дав мені свою картку і просив, коли б я мав яку потребу, звертатися до його, і він буде радий, як що зможе чимсь допомогти.

В справі Врангелівської авантюри говорив також з п.Варандьяном /вірменським представником/. Він висловив повну готовність кооперувати зі мною в цій справі, але сказав мені, що він одержав листа від своіх з Константинополя, в якому пишуть, що грузини вважають, ніби без Врангеля не можна буде прогнати большевиків, і тому хотять вести, чи вже ведуть з ним переговори, поставивши певні умовини, і що ніби то і українські демократичні кола схиляються до того ж. На це я відповів, що для нас минуле довело як найкраще, що жадна кооперація з Врангелем е неможлива і що я не знаю, про які українські кола тут говориться. Певно, що в Константинополі знаходиться багато врангелівців українського походження, але котр з українською демократією нічого спільного не мають. І після цього я висловив свое побажання, щоби Вірменський представник в Парижі /родичп Варандьяна/ зазнайомився з п.Міністром О.Шульгиним і порозумілися з ним у всьому, що торкається до України і спільної антиросійської акції. П.Варандьян сказав,

що він йому про це напише.Я з свого боку сказав,що напишу п.міністрові Шульгинові,але на жаль,не маю його адреси/З цієї нагоди маю честь просити Пана Міністра прислати мені адресу п.Міністра Шульгина,з котрим я,будучи віддавна знайомим,хотів би тепер списатися в цілях обопільної інформації/.

В справі допомоги Росії подав в парляменті від імені соціальної демократії дука де Чезаро запитання.П. Варандьян дав мені до його рекомендаційного листа/копію котрого прикладаю/,і я вже до його заходив,але він тимчасово виїхав з Риму і повернеться на цьому тижні.

Секретар Болгарського Посольства Радков,е,на жаль відкликаний до Софії.Проте,гадаю,він міг би бути і там на користним.Він людина дуже енергійна,до певної міри зукраїнізована,говоре всіма европейськими мовами і має силу знайомих.Його адреса: G. Radkoff, rue Tzar Boris 95, Sofia. (chez M Jordanoff).

Міністр Огієнко прислав листа від 10 серпняб.р. ч.1710,в котрому просив про виклопотання стипендій для українських студентів богословів при вищих богословських школах Італії.Цей лист було одержано Місією лише 12 жовтня,і я зараз же звернувся за допомогою в цій справі до п.Ректора Української Богословської Колегії,о.Перезовського О.Ректор,зазначивши,що українська колегія має вже подвійний від нормального комплект,все ж прийняв найжвавішу участь і обіцяв вжити всіх заходів для приміщення укр.студентів богословів ,звернувшись до відповідних інстанцій. Вчора о.Ректор був у мене і,не заставши мене вдома /я був у Міністерстві/,залишив картку,на котрій написав,що,на жаль,тепер вже нічого не можна зробити,бо всі колегії /як тут звуться вищі богословські школи/дпвно вже переповнені

Доводячи до відома Пана Міністра все вищезазначене, маю честь просити повідомити про вжиті мною заходи а/в справі Врангеля-Міністерство Закордонних Справ, котре в своїм наказ від 28 жовтня вимогае негайної відповіді, а також п.Керуючого Справами Пропаганди У.Н.РЯ Міністра О.Ковалевського, котрий в листі від 29 жовтня ч.1136 пише до місії в цій же справі; б/ в справі стипендій Украін.бргословам-п.Міністра Ісповідань І.Огієнка.

З висловами найбільшого пошанування й віддапности

Секретар Евг.Онацький.

здорово прихильність німецьких кол до нас, мимо того що Стоцький німцям пояснює це як очевидну провокацію.

г/ К и д и.Посольство звернуло особливу увагу на справу жидівську. у "Госсіше Цейтунг" появилися дуже погані вістки із Варшави,мов би то банди Петлюри і Тютюника повертались із зграбованими бріліантами та золотом у Польщу. Посольством надіслано спростування, зредаговане Послом ВАСИЛЬКОМ до цього часопи су і осягнено цей успіх - Василько інтервіював особисто - що зараз на другий день це спростування було поміщено.

З. Р и м. Дня I4.XI б.р. був секретарь Місії п.Онацький в шефа пресового бюрр п.Джанокі, якого інформував ясно про повстання на Україні. Джанокі інтересувався дуже цими подіями взагалі і прохав Онацького бути з ним у постійному контакті. Онацький згадав м.и. також про можливість десанту Добровольчої Армії, про комплікацію, яка наслідком цього могла б наступити на півдню України та про діяльність Моркотуна. Джанокі собі це все нотував для відповідного докладу в Міністерстві.

Дня I грудня б.р. був Онацький разом з Вірменським Міністром п.Варандьяном у Герцога ді Чезаро. Чезаро будучи одним з лідерів парламентської демократичної групи представив в Парламенті запитання по російських справах, а як член інтернаціональної Конференції допомоги жертвам голоду в Росії зацікавлений з цього боку російським питанням. Побачення відбулося в помешканню ді-Чезаро і мало на меті подати де-які відомости що торкаються Східного питання. Порушено головно справу допомоги жертвам голоду та останні події на Україні. Ді-Чезаро заявив що Італійський Уряд вирішив асігнувати великі засоби італійському червоному хресту для допомоги яка буде даватися всім потрібуючім цього без різниці партій, особливо дітям, та що допомогу буде переводити сам червоний хрест безпосередньо.

Відносно можливости десанту Добровольчої Армії в одному з Портів Чорного Моря заявив Д-Чезаро що в Італії Врангель не одержить ні офіціяльної, ні офіціозної підтримки.

Всі італійські часописи широко обговорюють події на Україні.

4. Варшава.

Місія увійшла в контакт з італійським представником в Польщі п.Кавери Амадоре і вказуючи на ті економичні вигоди, які матиме Італія, як морська промислова держава, від істнування самостійної України, підкреслила необхідність для неї матеріяльної допомоги як раз тепер, коли йде визвольна боротьба на Україні. П.Амадоре заявив, що Італія живо цікавиться нашими визвольними змаганнями і розуміє користь для Італії в істнуванню незалежної України та що політичні інтереси України ще в більшій мірі, як економичні, диктують їйнеобхідність сприяти всіма силами утворенню Української Держави. Врешті п.Амадоре попрохав представити йому обгрунтований матеріял з даними, які Місія має про захоплення німецькими капіталами промислових підприемств на Україні.

Перший Секретарь Місії п.Зайцев мав 3.XII побачення з першим Секретарем Французького Посольства п.Нераком. П.Нерак м.и. сказав, що Французьке Посольство у Варшаві одержало ноту, поданр в Парижі п.Шульгином і має відомости, що до змісту цеї ноти поставилися там з великою сімпатією. П.Шульгин бачився не тільки з п.Перетті але також і з п.Бріаном. Французький Уряд у справах російської політики одійшов на бік, він відсовує від себе ці питання, але події на Україні привертають його увагу - "наштовхують" його на ті питання. Українську справу підпирае правиця,яка хотіла повести активну політику на Сході, але також серед республіканців можна досягти успіху, впливаючи на них через Ген.Анриса, великого партизана української справи і ген.Вейгана і Массене.

Відносно подій на Україні п.Нерак сказав, що доручив одному своїому другові, який виїхав до Фран-

ції, докладно з"ясувати, яке стоїть наше питання в Парижу і поінформувати там міродайні чинники. До

ВІН ПІСЛАВ ЛИСТА, В ЯКОМУ СПРОСТОВУВАВ БРИХЛИВІ ІНФОРМАЦІЇ Н.-Д. ПРО НАШЕ ПОВСТАННЯ І АНАЛЬОГИЧНЕ ТИМ ОСВІТЛЮВАННЯ ПОДІЙ РУМУНСЬКИМИ АГЕНТАМИ МОРКОТУНА /ЯССИ/. ВКАЗАВ ЯК НА ПРАВДИВЕ ДЖЕРЕЛО НА НАШІ БЮЛЕТЕНІ.

5. Будапешт.

ПРЕСА ЯК МАДЯРСЬКА ТАК І НІМЕЦЬКА, - ОБГОВОРЮЄ ЖВАВО ЩОДЕННО ПОВСТАННЯ НА УКРАЇНІ У ПРИХИЛЬНОМУ ДЛЯ УКРАЇНИ ДУСІ. МІСЦЕВІ ТОРГОВЕЛЬНІ КРУГИ, ВЕЛИКІ ФІРМИ І ПІДПРИЄМСТВА, ЦІКАВЛЯТЬСЯ ТАКОЖ ПОВСТАННЯМ В НАДІЇ, ЩО ЗМОЖУТЬ УВІЙТИ В ТОРГОВЕЛЬНІ ЗНОСИНИ З НАМИ - НАВІТЬ ПРИ ЗВІЛЬНЕНІ ХОЧ БИ НЕВЕЛИКОЇ ТЕРІТОРІЇ.

ДО НАШОГО ПРЕДСТАВНИКА ЗГОЛОШУЮТЬСЯ БУВШІ ЖОВНІРИ І СТАРШИНИ З АРМІЇ ВРАНГЕЛЯ І ПРОСЯТЬ УМОЖЛИВИТИ ІМ ПЕРЕХІД НА УКРАЇНУ. ТОМУ, ЩО ЦЕ ЕЛЕМЕНТИ НЕ ЦІЛКОМ ПЕВНІ, НАШ ПРЕДСТАВНИК СТАВИТЬСЯ ДО НИХ З ВЕЛИКОЮ ОБЕРЕЖНІСТЮ.

6. Брюсель.

ГОЛОВА МІСІЇ П.ЯКОВЛІВ ПЕРЕДАВ БЕЛЬГІЙСЬКОМУ І ГОЛАНДСЬКОМУ МІНІСТЕРСТВАМ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ, ЯК ТАКОЖ ВСІМ ВПЛИВОВИМ ПОЛІТИЧНИМ ДІЯЧАМ МЕМОРІЯЛ СТОЦЬКОГО.

З ПРИВОДУ ПОДІЙ НА УКРАЇНІ П.ЯКОВЛІВ З"ОРГАНІЗУВАВ ТЕЛЕГРАФНУ ІНФОРМАЦІЮ ВСІХ ГОЛЯНДСЬКИХ ТА БЕЛЬГІЙСЬКИХ ЧАСОПИСІВ - ІЗ-ЗА БРАКУ ГРОШЕЙ НА ВЛАСНІ КОШТИ - ТАК, ЩО СУСПІЛЬСТВО В БЕЛЬГІЇ ТА ГОЛАНДІЇ ЦІЛКОМ ПОІ"НФОРМОВАНЕ ПРО ПОВСТАННЯ НА УКРАЇНІ.

7. Лондон.

ГЕНЕРАЛ ЧЕСЛАВСЬКИЙ В ДОКЛАДІ З ДНЯ 21.XI Б.Р. Ч.20 ПИШЕ, ЩО ГОТУЄТЬСЯ ПОДАТИ АНГЛІЙСЬКОМУ УРЯДОВІ НОТУ - ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ЖИДІВСЬКОГО ОХОРОННОГО КОРПУСУ. "РІДНИЙ КРАЙ" МІСТИТЬ ТЕКСТ ЦІЄЇ НОТИ, ЯК УЖЕ ПОДАНОЇ.

Від инших представництв Міністерство не одержало до цеї пори докладів.

Для цілости треба також зазначити, що в звязку з обіжниками Міністерства надіслано Міністерству ріжні відомости про можливости і умови придбання зброї і ріжних предметів першої необхідности: З Штокгольму, Данцігу, Будапешту п.п. Васильком і Орунчуком. Ці матеріяли переслало Міністерство по належности відповідним відомствам.

В кінці годиться піднести, що часопис "Путь" з дня 18.листопаду б.р. ч.226 доносить, що у Палаті Послів англійського Парламенту полк. Уеджвуд запитав прем"ер міністра, чи Правительство мае які-небуть вістки о наступлені Петлюри. Від імені Правительства заявив п. Хормуорс, що по одержаним вісткам на Україні почалося велике протибольшовицьке повстання. Депутат лівиці п.Кенуорті поставив запит до правительства чи йому відомо, що Петлюра - бандит. За це предсідатель п.Спітер пізвав Конуорті до порядку.

З фігіналом згідно:

[signature]

Ст. Діловод Д-ра Чук-Зг.

П О В С Т А Н Н Я Н А У К Р А І Н І.

Що зроблено Міністерством Закордонних Справ і його закордонним Представництвом до цеї пори з приводу повстання.

І. М і н і с т е р с т в о м.

І.Обіжником з дня 2.ІХ б.р. ч. 797 вимагається зібрати відомости про можливість придбання зброї ріжних засобів поживи та всякого приладдя для відновлення промислової продукції на Україні.

2. " з дня 7.Х б.р. ч. 877 пересланo проект ноти до Урядів Держав Світу про сучасне тяжке становище на Україні і необхідність виводу червоної армії, - для використання представниками.

3. " з дня І7.Х б.р. пересланo нашим представникам в Парижі, Лондоні і Римі ноту в справі організації корпусу охорони мирного населення від погромів і бандитизму - для передачі Урядам Франції, Англії і Італії.

4. " з дня 28.Х ч. 946 звернено увагу Представництва на можливість десанту російської Добровольчої Армії в одному з портів Чорного Моря і подано конкретні вказівки що до напрямку дипльоматичної праці в цілі недопущення до десанту.

5. " з дня 5.ХІ б.р. ч. 976 наказано Представникам повести енергійну працю у напрямкові дискредітації роботи большовиків на грунті політичному, економичному і громадському та серед нашої еміграції.

6. " з дня 7.ХІ ч.977 переслано Представникам матеріяли в справі погромів на Україні /лист п.Головного Отамана до п. Військового Міністра і доклад Ген.Тютюнника Пановi Головному Отаманові / для спростовань ріжних обвинувачень на адресу керуючих чинників У.Н.Р.

7.Обіжником з дня 7.XI ч.988 звернено поновно увагу Представників на зібрання відомостей про можливість джерела розміри і т.д. повстачання зброї та ріжних необхідних для широких мас населення продуктів інтустрії.

8. - з дня 20.XI ч. II55 дано докладний образ подій на Україні і звернено увагу на необхідність розвинення акції, а саме: I/ вияснити значіння повстання, 2/ паралізувати працю большовиків, 3/ зацікавити повстанням міродайні кола, 4/ добиватися допомоги матеріяльної,моральної і 5/ вияснити, що повстання йде по наказу і вказівкам Головного Повстанчого Командування і Уряду У.Н.Р.

9. - з дня 7.XI б.р. ч.I069 вказано на заходи, які Закордонне Представництво має вжити у звязку з повстанням, а саме: 1/ про роль Уряду У.Н.Р., 2/ вияснити що повстання е справою широкого національного характеру і що претензії росіян та де-яких українських груп на роль інспіраторів та керовників руху безпідставні, 3/ вияснити наслідки які можуть мати російські десанти і 4/ вияснити, що без вирішення українського питання не можна вирішувати Східньо-Европейської проблеми взагалі.

10. - з дня I4.XII б.р. ч. I088 переслано Представництву оцінку з політичного боку - останніх подій на Україні.

II. Закордонним Представництвом.

I. Париж. Дня I5.XI Голова Місії п.О.Шульгин був приняний п.Перетті де-ля-Рока, який під час відсутности п.Бріана фактично керує Міністерством Закордонних Справ, і передав йому ноту, текст якої в скороченому такий: "Головний Отаман Військ Українських і Голова Директорії С.ПЕТЛЮРА проголосив загальне повстання України проти совітської Росії. Головне Командування находиться в руках ген.Тютюника. Розуміючи ті трудноші, що зростають, і передбачаючи довгу та завзяту боротьбу, народ український постановив не складати зброї до того часу, поки не вижене ворога з рідної

землі. В той самий час страшенно ширитьоя за кордоном,а головним чином у Франції ворожнеча большовицька пропаганда. Рух на Україні, всупереч всім большовицьким твердженням, в найменчій мірі не підпирався ані Польщею ані Румунією. Так само брехливі є поголоски про жидівські погроми, а навпаки в повстанчих відділах є багато жидів."

Того самого числа був О.Шульгин у Нуленса, був. амбасадора в Петрограді і Голови Інтернаціональної Комісії для допомоги Росії, з,яким мав довгу розмову і який між иншим сказав "що у майбутньому Україна і Франція мусять бути в тісних відносинах особливо економичного характеру." Для характеристики настрою у Французькім Міністерстві Закордонних Справ і те, що сказав один співробітник М.З.С., а саме, що Міністерство хоче спертися на сучасний петлюровський рух і ставиться до нього сер"езно, але, що Міністерство хоче мати економічні гарантії. Відношення до большовиків, завжди вороже у Франції, тепер во всякому разі не покращало. Ноти Чичерина про борги не зробили жадного вражіння. Коли ще весною було чимала французських фінансистів та комерсантів, які гадали, що їм слід би піти по шляху Англії, то нині французи бачуть що їх Уряд відносно большовиків мав цілковиту рацію і що англійці прогадали.

2.Берлін. Згідно з повідомленням нашого Посольства повстання викликало надзвичайне зацікавлення в цілому німецькому суспільстві та всіх політичних групах. Телефон не переставав звонити до від Міністерства Закдонних Справ, то від різних редакцій за інформаціями.. Всі часописі день вденно приносили вістки. Вістки, росновсюджувані з Львава і Букарешту, " о петлюровських погромах" дементувало Посольство в такий спосіб:

а/ В Ахт Урблят поміщено ширшу інформацію про розвій повстання та що між чекістами подається багато жидів. Большовики стараються ще використувати для дискредітації національної революції.

б/ Телеграми до консула Оренчука і до Штокгольму поміщено телеграми у пресі. Ріга. москов-

ські вістки підтверджують велике національне повстання на Україні. Большовицьке Головне Командування приказало всі сил стягнути на лівий берег Дніпра. Червона Армія сильно заражена антисіметизмом. Перерізала жидівських комісарів і при відвороті на лівий берег громить у звірський спосіб жидів під проводом царських офіцерів.

в/ Зроблене фіктивне пресове бюро Головного Повстанчого Командування у П р а з і, звідки мали йти тижнево комунікати про всякі політичні моменти.

Пресове бюро Посольства провадило акцію так, що обходило цілком Берлін і впливало на пресу - як в горі видно - з Штокгольму, з Мюнхена і з Берну. Таким чином вся берлінська преса мала враження, що це не є якась штучна пропаганда, а що всі вісти походять з певних джерел. Тому і большовики не могли надементуватися проти всіх публікацій німецької преси.

У звязку з повстанням пороблено Посольством такі кроки:

а/ Н о т а до Держав. На підставі пересланих інструкцій зложив Посол Стоцький в порозумінню з Послом Васильком відповідний меморіял, який передано німецькому Міністерству Закордонних Справ та всім Дипльоматичним Представникам, акредитованим при німецькому Уряді. Меморіял мае на оці підійти з чисто економичної сторони до роз"вязки проблеми Сходу. Справа мусіла ставлятися з цеї причини так, що перебалакавши з чужими Послами, вони виразно підчеркували, що великі Держави не мають ніякого інтересу для посдинокиї частин Сходу а цікавляться тільки пляна загальними. Нота була передрукована багатьома часописами і "Руль" присвятив її навіть передовицю а звісний Набаков сказав що москалі беруть українцям задуже зле, що вони стараються сепаратуватися навіть, в економичних питаннях і жадати для України економичної відбудови перед полагодженням чи закінченням большовиків.

Цей меморіял переслано Послом Васильком до Швейцарії і Австрії для передачі його тамошнім Урядам і Послам акредитованим при цих Урядах.

б/ Вільне Козацтво. Полтавець Остряниця зробив від імені вільного козацтва Послу Стоцькому пропозіцію допомоги, з тим що в разі заключення відповідної умови перші транспорти відійшлиб до двох тижнів.

в/ Віденська "Україна", яка вийшла на французькій мові з українською прилогою редагована д-ром Казакевичом охолодила

УКРАІНСЬКИЙ ГУРТОК
В ЕГИПТІ.

дня Листопада 16 1921 р:
Ч. 204.
Сіді-Бішо, Александрія.

До Шановного Пана Директора
агенції "УКРАІНПРЕС".

Високоповажний Пане.

Вашого листа від 17 жовтня б/р. Український Гурток в Египті одержав за надсилку якого щиро Вам дякує.

Ми дуже раді були з нього довідатися, що з тієї великої кількости часописів та журналів, які нами одержуються, більша частина передплачується Вами.

За таку велику матеріяльну допомогу й турботи про наші духовні потреби Український Гурток приносе Вам свою найщиріщу подяку.

Далі, що торкається поставлених Вами запитань, то ми з свойого боку будем мати за честь виконати все, що буде можливо, а зараз перш за все подаємо відомости відносно часописів та журналів, які в сучасний момент Український Гурток в Египті одержує.
1/ з Европи: "Українська Трибуна", "Українське Слово", "Рідний Край", "Вперед", "Український Прапор", "Соборна Україна", "Українська Республіка", "Соціялістична Думка", "Наша Правда", й "Громадський вістник".
2/ З Америки: "Український Голос", "Народня Воля", "Народне Слово", "Свобода", "Нова Україна", "Січові Вісти", "Українські Робітничі Вісти", "Українські щоденні Вісти".
З Московських, між иншим, одержується "За Свободу".
З журналів: - "Воля України" й "Світ Дитини".

Весь цей скарб міститься в нашій читальні при таборовому зібранні, яким користуються не тільки наші Гуртчане, а й Росіяне, навіть, їх діти.

Надсилаючи поки-що отсі коротенькі "інформації, ми в той же час тішим себе надією, що в недалекому майбутньому надішлем Вам більш докладні відомости про своє життя - буття в Египті.

З правдивою до Вас пошаною залишаємося:
Голова Гурт.ка Д. Майстренко,
Писар О. Рудник.

/ м.п./.

У. Н. Р.
МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
Департ. Чужоземних Зносин
"25" листопаду 1921 р.
ч. 2383/6321

25/XI 21
18 Ч 1047

До Пана
Міністра Преси й Пропаганди .-

Міністерство мае честь надіслати як інформаційний матеріял витяг з чергового докладу від 12/XI Голови Дипльоматичної Місії в Варшаві .-

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ [signature]

Директор Департаменту
Чужоземних Зносин [signature]

. . . . „На днях я в супроводі І-го Секретаря склав візиту Архиепископові Кардиналові КАКОВСЬКОМУ. Я просив його прийти на поміч нашій еміграції. Кардинал між иншим запевнив мене, що польський Уряд і громадянство не поділяють антиукраінських настроів де-яких органів польської преси. Обіцяв зробити складку в костелах на користь емігрантів. В наших справах дуже мало розбіраеться, бо звертався до нас з проз бою допомогти йому в тому, щоб большовики не нівечили й не мучили католицьких ксьондзів на Вкраіні, для чого просив нас поклопотатися за них перед ШУМСЬКИМ. Наше відношення до совітського Уряду, яке ми йому тут же виявили і з"ясували - було для нього новиною. Висловив він свою думку, особисту, що Украіна тоді стане самостійною Державою, коли церква наша сполучиться з західньою церквою - цим вона вве-

де себе в коло західніх держав, західньої культури і буде на неї спіратися; при істнуючому ж сполученню з церквою східньою - Україна мусить змагатися політично з державою Московською і витримувати на собі всі впливи цієї Держави в міжнародній політиці".

....."Під фірмою "Трибуни" будемо випускати двічі на тиждень бюлетені на французькій і польській мовах, реферуючи в них, головним чином, події на Вкраїні. Перший бюлетень уже випущено. Робиться це в контакті з редакцією".

З оригіналом згідно:

Ст. діловод Дипл. Від.

У.Н.Р.

Міністерство
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
Департ. Чужоземних Зносин
"25" листопаду 1921р.
ч. 2333/6334

До Пана Міністра Преси й Пропоганди.-

Міністерство має честь переслати при цьому текст інтервю п. Консула в Данцігу з кореспондентом "National Jewish Press Association" як типове по поставленім в ньому запитанням.-

Відомостей про те, чи було видруковане це інтервю Міністерство не має.

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Директор Департаменту
Чужоземних Зносин

Інтервю п. Консула в Данцігу з кореспондентом
часоп. „National Jewish Press Association"

73

Копія

Переклад з німецького.

Запитання:-1/ Як відносяться повстанці до жидівського населення.

Відповідь:- На це питання можу відповісти, константуванням факту, що повстанці воюють сознательно під директивами Головного Повстанчого Штабу лише з большовицькою окупацією во імя визволення Українського Народу; повстанці досить освідомлені, що воля, за яку вони боряться для України - буде волею для всіх народів, які мешкають на Україні, в тому числі ідля жидівського народу.

Запитання:-2/Чи маете Ви певні / близчі/ відомости відносно випадку в Городку, Гусятині і Мирополі.

Відповідь:- По маючимся у мене точним відомостям повстанськими відділами полковника Заболотного і підполк.Палія в ціх місцевостях були знищені большовицькі Чрезвичайки, Орточека і Ревкоми. При відступу з Городка і Гусятина большовики грабували місцеве населення, що вилилось фактично в погром. З приходом повстанських відділів-запанував порядок.

Запитання:-3/ Які засоби мае Українська Влада проти тих груп, які евантуально направлені, /настроені/ проти жидів.

Відповідь:- Найкращим засобом для забезпечення проти масових ексцесів являеться той факт, що еврейська молодь бореться поруч з нашими повстанськми відділами і приймае діяльну участь в охороні порядку на місцях. В районі Балти оперуе цілий полк жидів під проводом Д-ра Рабіновича; крім цього наказами головного штабу всі, хто чинитиме насілля над мирним населенням - підлягае наглим /польовому/ судам.

Запитання:-4/ Чи не думаете Ви, що особа Тютюника, відомого, як провідника погромів / Pogromführer /, ~~чи не~~ може визвати небезпеки для жидів.

Відповідь:- Абсолютно ні; згаданий вище Рабинович знаходиться під безпосереднім командуванням Тютюника. Це все досить з"ясову сітуацію.

Запитання:-5/ Як Ви думаете відносно положення та перспектив повстання.

Відповідь:- На це запитання скажу одне: большовицька влада скомпрометувала себе в очах народніх мас - вона чужа психичної структури нашого селянина, нашого робітника і нашого інтелегента. Знаючи силу національної свідомости широких народніх мас і геройства наших козаків, я вірю в побіду над болъшовиками, я вірю, що в конечному ітозі наш народ, який пережив цілий ряд насілля над ним з боку окупантів забезпечить вільности і права всім національностям, поруч його живучим і завоює свої суверенні права.-

З оригіналом згідно:

Начальник Дипльоматичного Відділу

К о п і я з к о п і ї.

28 листапада 1921 року.

Вельмишановний Пане Міністре.

Хочу Вам написати кілько слів що до останнього вибрику дуже меткого Посла Смаль-Стоцького, скочив як кажуть по саме нікуди. Я маю на уваві його останню ноту до Антанти, де він вже не говорить про державу українську а лише про о к р а ї н у Р о с і ї Украі ну і лише про едину Росію, що се таке. Читав я в російській газеті " Руль " де наведено текст ноти. Уся російська преса зраділа і кричить про поразку "сепаратизму" про поразку "самостійництва" Українців. Але втяв далеко ліпше ніж Моркотун. Напишіть мені, Бога ради, невже після сього вибрику він знову залишиться репрезентувати на сміх людям Українську Державу. Чи на се його благословив напів-божевільний Ніковський а може й цілий кабінет з Алек. Ковалевським який розлютувався за те, що той йому ледві ребра не перелічив і тому помстились на самостійників.

Чи сей льокай не розумів волі своїх панів і занадто забіг наперед. Невже Ви не вживете доброго арапника, аби приїхатися по спині дуже спритного льокая.

Тут зрештою, і арапника мало, треба чоботом виставити підлу тварину за двері ще й так, аби йому запаморочило на довгі часи, аби не скоро міг доплазувати до порогу Петрушевича. Завше я боявся, що цей панок до чогось доскачеться і тепер пішов дальше від усіх, ну і посол.

Вибачте, що так лаюся, але боляче і обурення бере і дійсно " доборолась Україна до самого краю " там люде кріавляться за ідею самостійної України а тут розпродають ан грос ет ан детай".

Надіюсь при зустрічі побалакати.

Щиро відданий Вам /підпис/ Микола Левицький.

З копією вірно

Начальник Канцелярії Міністра

Копія з копії.

3/XII. 1921 р.

Дрогий Пане Товаришу.

Спішу відповісти на Ваш лист із 28 листопаду: Ви працювали зі мною більше як рік у Швайцарії моїм заступником і тому не можете не знати, що мій заступник у своїх політичних виступах як і взагалі у своїому урядованню може вести справи тільки відповідно моїм вказівкам а тимчасом, у Вашому листі з 28 листопаду, Ви так дуже критикуете меморандум, переданий підчиненим мені, берлінським Посольством. Ви критикуете його отже в цілковитій свідомости, що за нього відповідаю я і ні в якім разі не мій тутешній заступник Д-р Смаль-Стоцький. Я цілковито беру на себе цю відповідальність і спокійнісенько не звертаю уваги на Вашу критику, на яку Ви, як кожний український громадянин, маєте повне право, бо за кожне слово, яке стоїть в цьому меморандумі, я особисто відповідаю.

Ваша критика може мене тим менше обходити, що Ви на жаль, цей меморандум дуже поверхово судите і то тільки на підставі тих витягів, які Ви читали в "Рулі", не потрудилися прочитати меморандум в цьолому його тексті, який був поміщений по українськи у "Трибуні ", а в німецькому оригіналі знаходиться у Посла Сидоренка.

Ідея нашої самостійности не тільки не одкинена в меморандумі, але,коли уміти його читати, навіть о с о б л и в о підкреслена, бо инакше ж і не можна зрозуміти повторюваного поклікання в меморандумі на Уряд Української Народньої Неспубліки.

Що меморандум цей так стилізований, що російська преса мусіла його серіозно трактувати, завдячую я майстерности з якою мій Товариш Стоцький, у порозумінню зі мною, його вистилізував і власне тому, що російська преса не могла вибухнути скаженим ревом, меморандум, натурально, більше ділає і через це може, наскільки це є в обсягу можливости, бути корисним.

До

Пана бувш. Посла Миколи ЛЕВИЦЬКОГО

В і д е н ь.

Отже Ви бачите, Дорогий Товаришу, що Ваша, хоч формально на адресу Стоцького направлена, але мені особисто призначена критика, мене не тільки не вивела з рівноваги, а навпаки, як Вас можу запевнити, навіть проти Вас не настроїла; бо я маю певне переконання що, як би Ви прочитали текст меморандума, а ще більше, як би Ви його і мету цього меморандума зрозуміли, то самі залишили б цю критику.

При цій нагоді мушу Вам отверто висловити, що я, відколи маю нагоду працювати тут разом зі Стоцьким, ще більше ніж перше маю непохитне переконання, що Стоцький е невичайно здібна, надзвичайно пильна і серіозна, як раз для дипльоматичного фаху особливо надаючася людина, що, не дивлячися на безприкладно тяжку ситуацію в якій ми саме тепер у Німеччині знаходимося, добився своїм тактом того, що нас принаймні беруть серіозно і в наслідок того, не дивлячися на присутність тут представництва української совітської республіки, яка саме тепер Німцям е більш симпатична, ми користуемося далеко більшою, ніж вона, перевагою перед німецькими властями.

Дорогий ~~хххххх~~ Пане Товаришу, ми занадто тісно заприязнені, щоб я лишив без щирої відповіді Вам безпідставний і нестриманий напад, який під покришкою ніби то направлений проти Стоцького, мусів влучити мене, а особливо лайку на адоесу щирого патріотичного урядовця, яким е Стоцький.

Само собою розуміється, що я, як найбільш рішучо відкидаю образливі а до того на нічім неосновані напади, які Ви собі дозволяете у Вашому листі з 28 листопаду проти мого Міністра Ніковського і Ковалевського.

Будьте ласкаві, Пане Товарищу, передати від моеї жінки щирі поздоровлення Вашій Пані Дружині і рівнож уцілювання рук від мене.

Стискаю Вам приязно руку Вам відданий /підпис/ ВАСИЛЬКО.

З копією вірно

Начальник Канцелярії Міністра

К о п і я.

Відень 12 листопада 1921 р.

Високоповажаний Пане Міністре.

Після короткої перерви, я знов маю змогу написати дещо нового. Три дні тому назад приїхали з України 19 старшин галичан як німецьки полонені. З одним з них приходилось мені говорити про настрої які панують на Україні, про внутрішні відносини, стан шкільництва і т.д. Те що він росказував цікаве не змістом, а тим, що цей чоловік, як галичанин і петрушевичівець повинен представляти все в зовсім инакшому освітленню. Головне рівнож те, що цій розмові прислухалися Д-р Назарук, Підляшецький і инші діячі з табору Петрушевича і я бачив, шр не велику їм приемність справляє ця розмова. Отже по реляціям цього старшини свідомість національна на Вкраїні перевищила національну свідомість галичан. Про Вишиваного та Скоропадського там нічого не знають, усі чекають Петлюри. Його популярність сягає далеко поза межі України. Як характерний факт, подає цей старшина, що будучи в Ростові на Дону, там йому говорили, що населення чекає Петлюри. Щось подібного росказує і один американський журналіст, який об'їхав всю Україну, та Росію. Цей каже, що чув у Нижньому Новгороді як говорили, що " Петлюра побіот большевіков," а на Кавказі большевики роскрили " петлюрівську організацію", як вони самі писали у своїх газетах.

Цей не американський журналіст запримітив незвичайно характерні різниці між українським та московським селом. Очевидно це так мусить бути помітно, коли зовсім чужа, та постороння людина мусіла звернути на це увагу. Московське село, іменно, як і раніш, так і тепер залишилось темне і ніяк не приймає інтелігенції. Навпаки українське село всисає в себе інтелігентів наче губка, так що большевики вважають це чи не найбільшою загрозою для їхнього режіму на Вкраїні. Тому українське село найбільш респектується совітською владою, а боротьба з сільською інтелігенцією ведеться не одверто а зза угла. Тому кожен інтелігент який живе на селі має при собі охорону зложену з сільських парубків. На залізничих станціях

зараз українців не має; їх позмінювано росіянами. Дальше цей американський журналіст каже, що Румунія мобілізована на Бесарабщині і висилає звідтам втікачів в глуб краю. Підготовляється очевидно до війни.

Цих декілька інформацій я подав для того, щоби представити докладно чим Відень живе. Останніми днями ще живо дискуюється повстання на Україні, але ізза браку всяких повідомлень, гадки бувають розбіжні. По польських газетах бачу, що повстання бутьби вже ліквідоване.

В "Рулі" з 10 листопаду знов е телеграма з Москви про заняття Тютюником Житомира у якому вирізано 3000 комуністів. Одеса обявлена в стані облоги. Сьогодняшня " НЕЙЕ ФРАЇЕ ПРЕССЕ" містить телеграму з Льондону, що ГЕМСВОРТ повідомив нижню палату про протибольшевицьку революцію в полудневій Росії і сказав, що близчі подробиці англійському Правительству невідомі.

Від кількох місяців заклався у Відні Український Громадянський Комітет, який одначе до цього часу не проявляе ніякого життя. Головою його вибрано Матюшенка / котрого відома заява була поміщена у "ВПЕРЕДІ"/ заступником Окуневський, членами Окопенкр, Галаган, Мельник, Гольдельман, і взвгвлі вся бувша військово- санітра місія і український червоний хрес складають цей комітет. Представників від партій не має зовсім, комітет складався по особистих симпатіям і знайомствам.

Тепер декілька слів про внутрішні справи. Посольство одержуе листи з Тарнова у великій частині відчинені, очевидно їх у Польщі цензурують. Тому воно думае, що і до Тарнова так само листи доходять відчиненим і тому п. Семенів просить повідомити, чи не було би зручніще деякі важніщі листи посилати на приватну адресу п. Міністра і в коперті без друку.

Тепер торкнуся комунікатів "УКРАІНПРЕССА" Ці комунікати редагуються в той спосіб, що для чужинця вони виходять зовсім неясні. Адже для чужинців не повинен існувати ні Заболотний ні Шепель ні инші отамани, а "українська повстанча національна армія". Тому прошу звернути увагу на цю, між иншим дуже важну для нашої справи неточність у редагуванню і вплинути на Міністерство Пропаганди, щоби воно справило ці неточности.

З оригіналом згідно: Начальник Канцелярії Міністра

К о п і я.

Відень 7 листоп. 1921 р.

Високоповажаний Пане Міністре.

Вчора балакав з большевицьким українським представником у Празі Мих Левіцьким, який приїхав др Відня, як сам каже, робити для України закупки. Цього Левіцького / між иншим Галичанина з роду / я знаю ще з Київа, як паршивенького, погано відживленого, та одягненого студентика; зараз він із себе представляє великого дипльомата, гладкого, навіть огрядно по европейськи одягненого чоловіка. Я інформувався у нього про де яких осіб які живуть на Україні, про всіх він сказати не міг, один хиба Полоз находиться зараз у Москві як представник Українського Совнархозу. Україну він представив як чистий рай земний, при чому зазначив, що Україна безумовно самостійною державою з своїм власним економічним апаратом і закордонним представництвом. А військо. Запитав я. Військо організується. Зараз іде перший випуск українським червоних старшин. Я висказав сумнів що до формування української армії, бо хтож тоді буде викачувати хліб з України для голодної Москви, хто вивозитеме останній гвіздок з українських заводів. Звичайно, Левіцький, як офіційний представник намагався мене переконати, що так воно зле не буде, що вони твердо сидять на українських землях і т.д. Що до повстання то він інформував мене, що воно вже зліквідоване. Повстанців він вважає бандитами, що у них не найдеш ніякої ідеї, крім грабунку. Йому самому приходилося говорити з полоненими повстанцями тоді ще як він був політичним комісаром 14 армії, ці полонені на питання, хто вони, відповідали просто " бандити". Інформація як бачите, чисто большевицька. До Відня він приїхав закуповувати господарське приладдя; вже закупив ~~XXX~~ I I/2 міліона кіс.

З новіщих політичних новин він сказав мені, що Крим як автономна частина прилучена до України. Яка благодать. сказав я. А " всеросійська кочегарка " Левіцький на це відповіді не дав.

Незвичайно актуальною справою зараз у Відні, це справа повстань на Україні. Всі кола від правих до лівих горяче дискутують, ставлять прогно

зи і т.д. Але мушу сказати, що віруючих в успіх справи дуже мало, песимістів далеко більше. Добре все ж таки було би, щоби в цей час всяку корисну новину я міг одержувати хоч би по телеграфу, щоби пустити її за допомогою бюра у закордонну пресу. Більш докладні відомости, я просив би, щоби Міністерство висилало мені поштою.

Ще є друга актуальна справа, яка торкається спеціяльно галичан. Це справа комуністичного конгресу у св. Юрія. Тутешні Петрушевичівці одержали відомости, що цей конгрес був скликаний самою поліцією, що якийсь Чура, котрий наймав залю у сторожихи, сам опісля приходив арештовувати учасників Конгресу, що офіційна " Газета Львовска" вже була в продажу о десятій годині ранку у якій сповіщали про відкриття і арештування учасників Кнгресу о 12 год. в полудне, значить що"Газета Льв." вже на кілька годин раніш знала про цей конгрес і т.д.

Берлінська " Фосіше Цайтунг" пишучи про повстання на Вкраїні, каже, що і тепер обійдеться не без того, щоби армія Петлюри не робила погромів. Такий випадок мав бути і в Гусятині; де українська армія мала вирізати жидів.

Добре було би, щоби наше віденське бюро могло всі ці, для нас некорисні вістки спростовувати.

Тому прошу Вас, Пане Міністре, подбати про те, щоби бюро відновило свою діяльність як найскорше і вислати в цьому напрямкові інструкцію п. Послові Василькові.

Не зле було би, як я вже згадував, час від часу телеграфувати про важніщі події на Вкраїні.

Прошу ласкаво повідомити мене теж, кого торкається свіжа справа виселення всіх емігрантів з б. Росії. [redacted].

З оригіналом Згідно

Начальник Канцелярії Міністра

Любий Сашко!

Кілька разів починав писати тобі листа та перебаранчала все робота і от з цеї причини запізнився відповіддю на твого грізного листа, в якому ти філіпіка що до мого рідкого писання й дат.

Отже що до рідкости писання то властиво це через те, що життя моє остілоки зараз обмежене що важко щось написати що нього нового. Ще й досі працюю у кооператорів з того лише різницею що всіх росіян, які були, ми українці виперли в тім числі і знаменитого „генерала" Ребікова, який немилосердно обдирав наших кооператорів. Зараз мені доручили кооператора догляд /а тутешнім майном. Крім того ми себ-то я, Дмитро, Лучинський найняли коло Лянгру ферму і займаємося господарством поки не дуже, а після скінчення праці у кооператорів в повному розмірі. Всі працюємо з рана до вечора і навіть газет не встигаємо читати. Наші всі здорові зараз хоча діти були хворі трохи на бронхіт. Взагалі ходять до школи і вчаться дуже добре. Щоб їх тепер не пізнав вже так вони виросли. Що до політики то вона у мене не в голові. Тай немає тут зараз політики бо немає нашої сили на Україні. Шкодить і шкодила завжди в міжнародній політиці безцінність. Коли можна підняти трохи

Утилізувати (утілізувати) відстала — [illegible] перетранспорт. [illegible] (агрогіз)
Терміни = спішного
Відділи — простори
Стада.
будування яких будівель

наші акції у Франції то лише повним розривом з її ворогами себ-то вряти і відкликати всіх послів з Н., А а особливо з Н. Це звичайно міра до певної міри Геростратовська, але враження могла би зробити велике. Російські кола ведуть зараз компанію за захоплення всього українського майна за кордоном; вдалися вони до Ліги Націй, а вам слід з цього приводу рішуче скрізь не жалуючи паперу протестувати бо може бути погано.

Що до Англії то на мій погляд її треба виписати в тіражі нашої політики принаймні на 20 років наперед. Англійська політика є виключно реальна, купецька і цим вона відрізняється від французької яка носить характер ідейної.

Це все що до політики. Зараз в цей момент в Европі відограє рано значну велика постава, яка вже тягнеться майже 1½ місяці. Уявляю собі що робиться на Волзі, коли коло Сени вигоріли всі городи! Що Ваш стан маю слабе враження чи краще ніякого. Доходять чутки, але в листах які одержую не можна знайти багато де-чого чим можливо було би пояснити ту чи иньшу чутку. Не шкодило би як би Ваша Ексцеленція писали ясніше й докладніше розуміється, коли це по умовах можливо й тактовно. Маю з Совдепії досить багато відо-

мостів від родичів коні і від утікачів. От тільки що своїх батьків немаю ні згуна і це увесь час мене дуже турбує.

На мій погляд в Совдепії зараз справи мусять стати дуже грізно бо буде великий голод, а голод це найбільший ворог водної влади, а тим більше такої паскудної як большевицька. Судячи по конвульсіях моркотіна і московської наволочі ви збираєтеся з силами щоб рушити ніби на Україну. На мій погляд, коли це правда, не варто цього робити не своєчасно. Треба вибрати влучний мент, а цей мент є той, коли й сили цицроди стануть проти наших ворогів і почнуть їх лупити краще ніж це ми робимо й робили здорово. Звичайно треба Терпцю, але це є аксіома.

З новин які у нас їдуть є кажуть що приїзд до нашого о. Севрука. Чого не відомо.

Ну, здається, я тобі досить написав. Жду що й ти не пожалуєш ацраменту для мене і напишеш настрійки ясно що я буду мати уяву по ваш стан, наміри etc.

Бувай здоров. Пиши.

Твій Ларивон.

P.S.

Дмитро тобі вкло-
нується.

Адреса:

France, Langres (Haute-Marne), ~~Fb. Fran-~~ Faubourg de Franchises
~~chise~~, Ferme Mr Millet, J. Kossenko.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ
ТОВАРИСТВО
„СОНЦЕЦВІТ“

В. Ш. П. Міністрові
О. Коваленському з родиною

Просимо ласкаво Вас вшанувати своєю присутністю ЛІТЕРАТУРНУ ВЕЧІРКУ, що відбудеться „6“-го
Листопаду 1921 року в помешканню О. Больдінгер

Початок о 7 год. вечора.

Голова Товариства [illegible]
Секретар Коваленський

90

Та Емко

У.Н.Р.

МІНІСТЕРСТВО

ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

"30" листопаду 1921 р.

ч. 1192.

До

Пана Міністра Преси й Пропаганди.

Міністерство Закордонних Справ має честь переслати при цьому копію листа з Відня від 19 листопаду ц.р. цілком приватного характеру. -

МІНІСТР СПРАВ ЗАКОРДОННИХ

Начальник КАнцелярії Міністра

К о п і я.

Відень 19 листопада 1921р.

Високоповажаний Пане Міністре.

У сьогодняшньому листі, ставлю собі завдання передати всі віденські сплітки, та чутки, щоби Пан Міністр мали повний образ того, у якій атмосфері приходиться тут жити. Довга відсутність Посла Василька злобні язики пояснюють тим, що Австрія не хоче його впустити до Відня за "шіберство" / спекуляцію./ Вишиванці знова роспускають чутки, що наше Посольство веде переговори з большевиками і що Секр. Семенів здекларований большевик. Звичайно як перша, так і друга звістка нісенітниця, але як каже французька пословиця " брешіть, брешіть, а слід завше лишиться" і в цьому випадкові не без того, щоби це не шкодило нашій справі. А тимчасом наше Посольство нічого не чинить, щоби паралізувати всю руїнницьку роботу наших ворогів і дбає лише про те, як би забезпечити себе з матеріяльного боку. В звязку з кольосальним зростом дорожнечі, молодший персонал Посольства роспочав компанію за підвижку іхньої платні. Меморіял їх повинен вже бути в Міністерстві і вони просять через мене, щоби Міністерство приспішило вирішення справи зміни штатів Посольства.

Справа повстань на Вкраїні дуже ріжнородно приймається у Відні, залежно від політичних угруповань, про що вже зрештою я писав у попередніх листах. Писав я також про конечну потребу близчого контакту з урядом, чи то через мене, чи теж через наше бюро, одначе моя просьба залишилась поки що без успіху. Одначе комунікати Бриндзана час від часу появляються у віденських газетах і вони роблять свою роботу, бо підносять настрій прихильників повстання на взагалі УНР.

Сьогодня у "4 НОЕ/ФРАЕ ПРЕССЕ" поміщена буда телеграма з Риму про заняття повстанцями Київа, а дальше повідомлення Укр.Пресбюро про можливість заняття цього міста.

Кедровський купив собі у Бадені / 27 кіл. від Відня / маленьку віллю за I.200.000 корон австр. Зараз багато українців не маючи змоги найти у Відні помешкання перенеслися до Бадену. І так зараз замешкав там Кашинський, директор "ВЕРНИГОРИ", Д-р Володимир Кушнір, Русов і т.д.

Наш бувший Копенгагський Посол д-р Дмитро Левицький зараз теж у Бадені в санаторії. Одначе кавария "Герренгоф" і зараз представляє собою центр українського життя на еміграції. Тут сходяться всі українці від комуністів до монархістів. Крім невилазних гостей "Герренгофу" як Олесь Сірий, Крушельницький, впадають час від часу і Чечель, далі Христюк, Піддубний, Левинський, Микола Левитський, Залізняк, Базяк, всі співробітники "ВОЛІ" крім Ніснячевського, / який очевидно не заглядає у Герренгоф боючись щоби не побили/, і багато иншої публіки, яким же ність числа. Кожне політичне угруповання сидить окремо не наближаючись до себе, контакт зі всіма тримають лише кооператори, та Олесь як аполітична людина. Одначе і Олесь з Грушевським ніколи не розмовляє і що найбільш цікаве, до Грушевського ніхто крім його співробітників не наближається.

Зараз роснеслася чутка нова про те, що наше правительство будьтоби переїхало до Данцігу. У Тарнові поки що мали залишитись лише Ви один. Це, очевидно, чергова нісенітниця. Ще раз прошу дуже прислати мені які небудь інформації.

З оригіналом зїгдно

Начальник Канцелярії Міністра

К о п і я.

До п. Генерала Хорунжого,

В. Павленка.

Пане Генерале,

3-го листопаду б/р. Ви в відношенні мене вчинили злочинний вчинок, який, розуміється, вважаєте за надзвичайно геройський.

Тому, що Ви перекручуєте факти - я Вам їх нагадаю.

Ваш адютант запрохав мене в імені Вашому, як Військового Міністра, по "таємній і дуже важливій справі". Коли я, довіряючи Військовому Міністрові й його адютантові, тим більше, що це було в службовий час, прийшов до Вас, Ви розпочали зі мною розмову на тему про необхідність військової диктатури й, коли я заявив, що то є справа Ради Міністрів, Ви зачинили двері на ключ, який заховали собі до кишені, приставили до моєї голови револьвер і накинулися на мене, безбройного, з палицею.

На Вашій мові - це називається "оборона честі армії".

На моїй, на людській мові - це є втоптання в багно честі армії, бо Ви поступили не як Командарм, навіть не як старшина, а як звичайний бандіт, не маючи мужности виступити отверто й боячись підтвердити своє поступування, коли Вас було притягнено до одповідальности.

На це Ваше злодійство я реагуватиму в свій час, - не на очах Шумського, Карахана й инших ворогів української справи і не в тилу героїської армії, що переводить тяжку боротьбу за незалежність на теренах рідної землі. Давати зайві атути до рук большевиків - то Ваша справа, п. Генерале.

Доводити Вам, що неповага до Правительства, яку Ви виявили - підрубує сук, на якому й Ви сидите і що принціпи не доводяться палюгою й лайкою, що хуліганство не є й не може бути засадою державної роботи - зайва річ, бо цього Ви, вихований в умовах казарми, матерщини, нагая, револьвера, крови - збаг-

нути не в стані, як і все Ваше оточення. Ви не можете збагнути, що то есть свобода переконань, боротьба принципів, ідея, що есть повага до чужих поглядів, що то есть демократично-державний лад, який забезпечує кожному волю думки й культурної її оборони й якому я й мої Товариші служили ще з часів 1907 року, коли Вам і не снилася українська справа.

Я Вам хочу лише заявити, що Ви не маєте права виступати в імені армії, бо армія не панадає на безбройних і не обороняє свої погляди ножем, палюгою або револьвером. Я кращої гадки про армію, якій Ви чужий по духові, що Ви й виявили так яскраво 3-го листопаду.

Ви закидали мені й моїм товаришам нехтування інтересами армії. Це - брехня. Ми не одповідаемо за те, що Командарм не може нічого зясувати й що ми від нього нічого не чуемо, опріче матерщини й погроз палицею. Так, п. Генерале. Ви тільки лаялися, лаялися безсоромно, компроментуючи в страшний спосіб гідність нашого війська.

Ви посилалися на те, що Вас підтримує зграя „фаховців" непевного елементу, це ми знали, але ми також знали й те, що національно-свідомий елемент в армії не був на Вашому боці, що навіть справжні фахівці, високоавторитетні генерали, з якими я мав честь працювати над військовою справою, також не на Вашому боці.

Як і не на боці тих методів убійств, бандитських нападів та погроз, які Ви культівірували в своїому відомстві.

Тому у нас було й є росходження з Вами, Генерале, й Вашим оточенням. І тому у нас ніколи не було й не має росходження з армією.

І цього для нас досить.

Наше сумління перед народом чисте, як чисті й наші цілі. Не дивлячись на бандитський напад, який Ви в порозумінні з своїм оточенням вчинили - я і мої політичні друзі будемо дотримуватися й надалі своєї основної державної лінії, що керуеться тільки добром нашої сплюндрованої, але

великої країни.

А бандитський напад, лайка, убійства - то Ваш шлях.

Але попереджаю Вас, Генерале, що цей шлях ніде й ніколи не доводив державу до розвитку, а тільки - до загибелі. Коли є у Вас хоч крихта незаплямованого сумління й честі, Ви це зрозумієте й не будете собою побільшувати шереги ворогів національної справи.

Коли ні,- життя піде своїм шляхом і переборить Вашу авантюру, як воно переборювало авантюри сильніших і честніших від Вас людей.

Олександер Ковалевський,
Український Публіціст.

Протокол.

З с.м. б.р. я був закликаний до
готелю „Бристоль" для оказання медичної
допомоги п. мін. Ковалевському. Я най-
мов п. Ковалевського в слідуючому
стані: Він був навпів притомний,
пульс був дуже слабий. — 40 ударів в
хвилину, дихання ледві примітно;
на лівому віску було ранення 6 снтм.
завдовжки и 3 снтм. в ширину, яке
кровоточило; вся ліва рука и ліве
плечо від самої лопатки до зап'ястя
були роспухши (Oedema). Опухоль була
дуже тверда и остільки велика (біль-
ше 6-ти снтм.), що п. Ковалевський
~~зату~~ в той час був позбавлен можли-
вости робити які-будь рухи лівої
рукої. Вся ліва рука завдяки
страшній травмі та великому крово-
изліянню подшкірних вен, була цілком
синяя (sugilationes et suffusiones).

~~Лікар~~ Розенблит

3/XI 921 Тарнів
15½ год. пополудня

1

Загальний стан здоровля в звязку з понесеної контузієї дуже слабий. Ушкодження, які нанесено п. Ковалевському, треба однести до градації ~~ко~~ важких.

К о п і я.

До

П. Генерала Хорунжого,

В. Павленка.

Пане Генерале.

3-го листопаду б/р. Ви в відношенні мене вчинили злочинний вчинок, який, розуміється, вважаєте за надзвичайно геройський.

Тому, що Ви перекручуєте факти - я Вам їх нагадаю.

Ваш адютант запрохав мене в імені Вашому, як Військового Міністра, по "таємній і дуже важливій справі". Коли я, довіряючи Військовому Міністрові й його адютантові, тим більше, що це було в службовий час, прийшов до Вас, Ви роспочали зі мною розмову на тему про необхідність військової диктатури й, коли я заявив, що то є справа Ради Міністрів, Ви зачинили двері на ключ, який заховали собі до кишені, приставили до моєї голови револьвер і накинулися на мене, безбройного, з палицею.

На Вашій мові - це називається "оборона честі армії".

На моїй, на людській мові - це є втоптання в багно чести армії", бо Ви поступили не як Командарм, навіть не як старшина, а як звичайний бандіт, не маючи мужности виступити отверто й боячись підтвердити своє поступування, коли Вас було притягнено до одповідальности.

На це Ваше злодійство я реагуватиму в свій час, - не на очах Шумського, Карахана й инших ворогів української справи і не в тилу геройської армії, що перево-

дить тяжку боротьбу за незалежність на теренах рідної землі. Давати зайві атути до рук большевиків - то Ваша справа, п. Генерале.

Доводити Вам, що неповага до Правительства, яку Ви виявили - підрубує сук, на якому й Ви сидите і що принципи не доводяться палюгою й лайкою, що хуліганство не є й не може бути засадою державної роботи - зайва річ, бо цього Ви, вихований в умовах казарми, матерщини, нагая, револьвера, крови - збагнути не в стані, як і все Ваше оточення. Ви не можете збагнути, що то есть свобода переконань боротьба принципів, ідей, що то есть повага до чужих поглядів, що то есть демократично-державний лад, який забезпечує кожному волю думки й культурної її оборони й якому я й мої Товариші служили ще з часів 1907 року, коли Вам і не снилася українська справа.

Я Вам хочу лише заявити, що Ви не маєте права виступати в імені армії, бо армія не нападає на безборонних і не обороняє свої погляди ножем, палюгою або револьвером. Я кращої гадки про армію, якій Ви чужий по духові, що Ви й виявили так яскраво 3-го листопаду.

Ви закидали мені і моїм товаришам нехтування інтересами армії. Це - брехня. Ми не одповідаємо за те, що Командарм не може нічого зясувати й що ми від нього нічого не чуємо, опріче матерщини й погроз палицею. Так, п. Генерале, Ви тільки лаялися, лаялися безсоромно, компроментуючи в страшний спосіб гідність нашого війська.

Ви посилалися на те, що Вас підтримує зграя „фаховців", непевного елементу, це ми знали, але ми також знали й те, що національно-свідомий елемент в армії не був на Вашому боці, що навіть справжні фаховці, високоавторитетні генерали, з якими я мав честь працювати над військовою справою, також не на Вашому боці.

Як і не на боці ваших методів убійств, бандитських нападів та погроз, які Ви культівірували в своїому відомстві.

Тому у нас було й є росходження з Вами, Генерале, й Вашим оточенням. І тому у нас ніколи не було й не має росходження з армією.

І цього для нас досить.

Наше сумління перед народом чисте, як чисті й наші цілі. Не дивлячись на бандитський напад, який Ви в порозумінні з своїм оточенням вчинили - я й мої політичні друзі будемо дотримуватися й надалі своєї основної державної лінії, що керується тільки добром нашої сплюндрованої, але великої країни.

А бандитський напад, лайка, убійства - то Ваш шлях. Але попереджаю Вас, Генерале, що цей шлях нїде й ніколи не доводив державу до розвитку, а тільки - до загибелі. Коли є у Вас хоч крихта незаплямованого сумління й чести, Ви це зрозумієте й не будете собою побільшувати шереги ворогів національної справи. Коли ні - життя піде своїм шляхом і переборить Вашу авантюру, як воно переборювало авантюри сильніших і честніших від Вас людей.

Олександр Ковалевський,
Український публіцист.

Копія

П Р О Т О К О Л

З с/м. б/р. я був закликаний до готелю „Грістоль" для оказання медичної допомоги п. Міністру Ковалевському. Я найшов п. Ковалевського в слідуючому стані: Він був навпів притомний, пульс був дуже слабий - 40 ударів в хвилину, дихання ледві примітно; на лівому виску було ранення 6 сант. завдовжки і 3 сант. в ширину, яке кровоточило; вся ліва рука і ліве плечо від самої лопатки до зап'ястя були роспухші / /. Опухоль була дуже тверда і остільки велика /більше 6 сант./, що п. Ковалевський в той час був позбавлен можливости робити які-будь рухи лівою рукою. Вся ліва рука завдяки страшній травмі та великому кровоізліянню підшкірних вен, була цілком синя /

Загальний стан здоровля в звязку з понесеною контузією дуже слабий. Ушкодження, які нанесені п. Ковалевському, треба однести до градації важких.

3/XI - 1921 р.
Тарнів.
15½ год. пополудні.

К о п і я.

До п. Генерала Хорунжого,

В. Павленка.

Пане Генерале.

3-го листопаду б/р. Ви в відношенні мене вчинили злочинний вчинок, який, розуміється, вважаєте за надзвичайно геройський. Тому, що Ви перекручрете факти - я Вам їх нагадаю.

Ваш адютант запрохав мене в імені Вашому, як Військового Міністра, по "таємній і дуже важливій справі" Коли я, довіряючи Військовому міністрові и його адютантові, тим більше, що це було в службовий час, прийшов до Вас, Ви роспочали зі мною розмову на тему про необхідність військової диктатури й, коли я заявив, що то є справа Ради Міністрів, Ви зачинили двері на ключ, який заховали собі до кишені, приставили до моєї голови револьвер і накинулися на мене, безбройного, з палицею.

На Вашій мові - це називається "оборона честі армії".

На моїй, на людській мові - це є втоптання в багно чести армії", бо Ви поступили не як Командарм, навіть не як старшина, а як звичайний бандіт, не маючи мужности виступити отверто й боячись підтвердити своє поступування, коли Вас було притягнено до одповідальности.

На це Ваше злодійство я реагуватиму в свій час,- не на очах Шумського, Карахана й инших ворогів української справи і не в тилу геройської армії, що переводить тяжку боротьбу за незалежність на теренах рідної землі. Давати зайві атути до рук большевиків - то Ваша справа, п. Генерале.

Доводити Вам, що неповага до Правительства, яку Ви виявили - підрубує сук, на якому й Ви сидите і що принціпи не доводяться палюгою й лайкою, що хуліганство не є й не може бути засадою державної роботи - зайва річ, бо цього Ви, вихований в умовах казарми, матерщини, нагая, револьвера, крови - збагнути не в стані, як і все Ваше оточення. Ви не можете збагнути, що то есть свобода переконань, боротьба принципів,

ідея, що то есть повага до чужих поглядів, що то есть демократично- державний лад; який забезпечує кожному волю думки й культурної її оборони й якому я й мої Товариші служили ще з часів 1907 року, коли Вам і не снилася українська справа.

Я Вам хочу лише заявити, що Ви не маєте права виступати в імені армії, бо армія не нападає на безбройних і не обороняє свої погляди ножем, палюгою або револьвером. Я кращої гадки про армію, якій Ви чужий по духові, що ви й виявили так яскраво 3-го листопаду.

Ви закидали мені й моїм товаришам нехтування інтересами армії. Це - брехня. Ми не одповідаємо за те, що Командарм не може нічого зясувати й що ми від нього нічого не чуємо, опріче матершини й погроз палицею. Так, п. Генерале. Ви тільки лаялися, лаялися безсоромно, компроментуючи в страшний спосіб гідність нашого війська.

Ви посилалися на те, що Вас підтримує зграя „фаховців" непевного елементу, це ми знали, але ми також знали й те, що національно-свідомий елемент в армії не був на Вашому боці; що навіть справжні фахівці, високоавторитетні генерали, з якими я мав честь працювати над військовою справою, також не на Вашому боці.

Як і не на боці тих методів убійств, бандитських нападів та погроз, які Ви культівірували в своїому відомстві.

Тому у нас було й є росходження з Вами, Генерале, й Вашим оточенням. І тому у нас ніколи не було й не має росходження з армією.

І цього для нас досить.

Наше сумління перед народом чисте, як чисті й наші цілі. Не дивлячись на бандитський напад, який Ви в порозумінні з своїм оточенням вчинили - я й мої політичні друзі будемо дотримуватися й надалі своєї основної державної лінії, що керується тільки добром нашої сплюндрованої, але великої країни.

А бандитський напад, лайка, убійства - то Ваш шлях.

Але попереджаю Вас, Генерале, що цей шлях ніде й ніколи не доводив державу до розвитку, а тільки - до загибелі. Коли є у Вас хоч крихта незаплямованого сумління й чести, Ви це зрозумієте й не будете собою побільшувати шереги ворогів національної справи.

Коли ні - життя піде своїм шляхом і переборить Вашу авантюру, як воно переборювало авантюри сильніших і честніших від Вас людей.

Олександер Ковалевський,
Український публіцист.

УКРАЇНСЬКА
НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКАНСЬКА
ПАРТІЯ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ.

16/XI дня 1921 р.
№
М.

Копія

Храпкові, Павлюкові)

Дорогий, п. Консуле!

За останні часи тут, в Тарнові, відбулися тяжкі події, наслідки яких годі передбачити.

Генерал В. Павленко, що був т.в.о. Командарма та Воєнміна з доручення С. В. Петлюри вніс законопроект до Ради Міністрів про надання Головному Отаманові прав диктатора. Законопроект було передано до Юридичної Ради, що скваліфікувала його, як юридично-безграмотний. Ми, ен.-ери, до того ж вважали, що принятте цього закону — є ніж в спину тих військових відділів, що пішли на повстання й з якими ми договорилися про Status quo Державного Центра Ч.Н.Р.

Петлюра знервувався й став вимагати від В. Павленка негайного переведення цього законопроекту через Раду Міністрів.

Пан В. Павленко — надзвичайно обмежена людина. Хам, але з великими претензіями. Він підбирає компанію деникинців (Ген. Ярошевич, ген. Петров, полк. Садовський, полк. Чайковський, полк. Бракер), намічує новий склад Ради Міністрів, виключно з військових отаманського типу і намічує такий плян: в ночі, користаючи з тарновських порядків, арештувати мене, Пилипчука, Багриновського й Ніковського, вивезти всіх на авто до одного з таборів, причому по дорозі мене вбити. Поставити Петлюру перед фактами, й Павленко — премєр. Щоб воно з того було — невідомо. Але Павленко поспішив.

Щоб було далі ясно Вам все, скажу, що за часи премєрства В. Прокоповича я в Раді Міністрів дуже гостро виступав проти поширення прав С. В. Петлюри, як Головного Отамана. Й, взагалі, проти Військового Міністерства, що переважно складається з непевного елементу

З листопаду, коли я був в гот. „Бристоль", адютант п. Павленки в імени Вожпміна „по дуже таємній справі" запрохав мене до Павленка. Думаючи, що справа торкається тільки повстання, я пішов до нього в номер.

Він розпочинає бесіду про те, що нам потрібний Диктатор, що Раду Міністрів треба розігнати, що ен-ери „захопили" владу, що я є душою Правительства й що він вирішив „вжити своїх мір".

Я йому заявив, що питання про Диктатуру Головного Отамана — це питання Ради Міністрів, а питання про діяльність ен-ерів — це питання нашого сумління.

Тоді Павленко зачиняє двері на ключ, який ховає собі до кишені, виймає револьвер, зводить курок, кричить „руки в гору", хапає залізну палку й що є сили де-кілька разів „бє по лівій руці, калічачи її.

Після того каже, щоб я мовчав, бо инакше забє й щоб я голосував за законопроєкт, що він вніс до Ради Міністрів.

Розуміється, цього бандита звільнено з його посад і віддано під суд, але ~~[illegible]~~ його злочин виявив дуже нездорову атмосферу наших військових кол, яка, на мою думку, є безнадійною.

Думка про диктатуру є дуже давнього, але, на жаль, зараз вона охопила так само С. В. Петлюру, як і військових бандитів. І завжди будуть авантюри, щоб позбутися Правительства, громадського контролю й відповідальности. Отаманія дуже живуча й не завмре до другого покоління. Надто на самій Україні; надто підчас боротьби, коли ми боремося за допомогою не ребулярної армії, а отаманів.

І це нас, ен-ерів, переконує, що на Україну з такою організацією йти неможливо, бо будуть тільки

УКРАЇНСЬКА
НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКАНСЬКА
ПАРТІЯ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ.

.....дня.....192..... р.

№.....

М.....

авантюри, жертвою яких не має рації ставати, бо ці жертви впадуть не в імя національної справи, а в імя пересон та їхнього дрібного самолюбства.

Повстання розвивається успішно, але рішаючі події ще не наступили. Повстанське військо нараховує біля 50 тисяч всіх видів зброї.

На цьому тижні виходить з друку моя книга: „На вулкані". На тому — програм нашої партії.

Як приймає Закордон вісти про повстання? Інформуйте про життя фінії.

[illegible]

103

Українська
Народня Республіканська
партія
Філія в м. Данцігу.

№

ДАНЦІГ, 192
St. Elisabetwall 9.

27/XI

Високоповажаний
і Дорогий Пане Мінісайре!

Вашого листа я одержав, це був для мене удар великий. Павленко оскорбляючи Вас оскорбив мене, але ще тут маємо справу з державним замахом, який коли матиме місце буде для нас катастрофою. Европа вся скаже про нас „злоумишленники або божевільні" а українське громадянство заклеймить нас як преступників. Нам сильна диктаторська влада необхідна але хай це іде шляхом законодавчим і не на чужині бо цім лиш скомпромітуємо саму ідею влади і підірвем єї авторітет а дальше ми введем ще нову причину для роздору в нашому єдиному національному фронті. На кого Павленко думає спиратися ні на кого, хто буде за ним 15 душ і годі а хто

Проти все і вся. Бвалтом не можна уста-
навлювати урядів до всі воно бвалтовно
і кончат своє усиття, того доси вчила
нас історія і досвід досьлідних літ. Керенський
Колчак, Скоропадський Оскілко, д'Анунчіо Ст.
Корфанти. Ці люде робили аферу і афе-
рою кончилось. Був час прошлого року
в Винниці або осінню в Камянци - чому
мене не слухали коли я сам радив
проголосить Петлюру диктатором
всі мені казали „не льзя" а тепер на мій
погляд „не пора на чужині". Диктатура
добра і потрібна але тоді коли ми будем
на Україні а робити єї для України це
лиш сьміх здобудем а врешті решт я
в цьому бачу ніщо інче як бажання
скомпромітувати особу С. В. а до цього
Ви Дорогий Пане Міністре не льмієте
допустить. Ми з С. В. ідем поруч, з его
іменем ми звязали справу відбудови
державности тоус во імя всего нам

104

Українська
Народня Республіканська
партія
Філія в м. Данцігу.

№

ДАНЦІГ, 192
St. Elisabetwall 9.

-2-

треба захистить его імя. Захищаючи его ми захищаємо справу і самих себе а тому все що могло бути компромітацією треба удалити. Дорогий Пане Міністре, хай грубі виходки ріжних мегальоманів Вас не зражають, Ви держіть як доси високо прапора гідности і достоінства справи - правда всегда як опива вилізе наверх. Будьте тверді і рішучі але коли вже вичерпаєте всі сили тоді приїзжайте з Пилип Калиненковичем і п. Багриновським сюди до мене. Я дам Вам повний захист від всякого рода нападів. Коли буде важко Вам та гірко, я прошу згадайте що маєте щирого і вірного

Друга [illegible]

Високоповажаний
Олександре Олександровичу!

Нещодавно одна особа передала мені, буцїв в останніх числах газети „Рідний Край", (яких я сам не читав), появилася замітка, в котрій зазначується про мою приналежність до львівської газети „Вперед" і ця приналежність оцінюється, як зрадницька, кротова робота, якою я «продаю братню кров». Жадної віри цьому повідомленню я не няв, здивувавшися лише, що комусь прийшло в голову трівожити моє безщасне і безрадісне еміграційне істнування.

Але вчора, коли після тижневої хорости, я вийшов з покою і зайшов до „Бристолю" для вияснення де-яких своїх справ у Міністерстві, де я служив, мене зустріла одна поважна особа, котра в розмові зі мною між иншим сказала:

— А про вас пишуть по газетах і одверто говорять — скажу вам просто, — як про тайного большовицького агента.

Мене вразило це, мов грім із ясного неба. Я — большовицький шпіон! Про мене — в газетах!

Ані хвилини не думаючи, я направився до Міністерства Преси і Пропаганди, де, на моє прохання, мені знайшли злополучне число газ. „Рідний Край" (ч. 242 з дня 2-го листопаду ц. р.) з напівграмотною заміткою на 4-й сторінці під наголовком: „Сполработнікі" „Впереду"», за підписом «Ноде», котре я до цього долучаю.

В цій викриваючій замітці не вказано мого призвища (автор великодушно „покіль-що" не оголошує його з „жалю" до мене). Але по тих де-яких указівках, що розсипано в замітці („був колись у станіславівському „Укр. Слові", вийшов з нього „по принціпіних мотивах", „фармацевт" і инш.), мені стало ясно, що річ іде про мене.

Вважаючи нижчим своєї гідности, — гідности чесного літератора і незаплямованого в своїй діяльности українського громадянина і патріота, — відповідати через пресу авторові анонімної замітки і взагалі полемізувати з особою, котра, одкидаючи всяку літературну етику, кидає мені такі страшні і тяжкі обвинувачення, сама ховаючись під таємничим „Ноде" і не маючи навіть сміливости одверто пригвоздити мене до стовпа, назвавши моє

ім'я, але, не бажаючи разом із тим давати комусь привід скористуватися недобропорядністю зазначеної замітки для збезчещення мого доброго літературного і громадського імени, звертаюся до Вас, Високоповажаний Олександре Олександровичу, яко до журналіста, якого я маю високу честь знати по нашій спільній літературній праці, а особливо, яко до Міністра Преси і Пропаганди, з ласкавим проханням довідатися від мене про дійсний стан річей.

З газетою „Вперед" я ніколи і нічим не був звязаний і тої ідеольогії, якої вона, особливо за останній час, додержує, ніколи не поділяв, не поділяю і, маю надію, ніколи поділяти не буду. До цієї газети, покіль вона явно не прийняла позіції відкрито ворожої до всяких инших орієнтацій, крім орієнтації на совітський уряд Раковського, я, як і до инших газет російських і українських, незалежно від їх політичного напряму („Свобода", „Варшавское Слово", „Український Вістник", „Українська Трибуна"), подавав лише зрідка репортерський матеріял, чисто фактичного характеру, безі всякого освітлення, який ніколи не виходив за рямці незаконного опублікування таємних документів, стосунків, взаємовідношень окремих осіб і т. и. Замітки мої торкалися найбільше життя голодуючих [redacted] емігрантів, на тяжкий стан котрих я хотів звернути увагу іноземних гуманітарних організацій, діяльности хорового Т-ва, членом якого я був, опису концертів, лекцій, прилюдних вшановань і иншої хроніки нашого емігрантського життя. Про політичні зміни, що відбувалися в уряді У. Н. Р., писав у стислій, без освітлення, формі, подаючі одні голі об'єктивні факти, що одначасово робив і для инших газет. Оскільки ці замітки невинні по змісту, можуть свідчити ті вирізки з цієї газети, які випадково збереглися в мене і які я до цього долучаю. В де-яких із них, навпаки, проглядує явне бажання дати освітлення користне для нашого політичного становища, що видно зі змісту підкреслених місць моїх заміток і хоча б з того ще, що мої замітки у „Вперед" охоче передруковувалися иншими українськими і російськими газетами: „Укр. Вістником", „Свободою", „Волею" і инш. (передрук моїх інформацій „Волею" при цьому прикладаю). З подачею відомостей до цієї газети я ніколи не ховався. Навпаки, як про самий цей факт, так і про зміст моїх заміток було відомо багатьом особам, з яких можу назвати: Зибенка, Паливоду, Лотоцького, Кононенка, Михайловського, С. Квасницького і инших. За свої писання я безкоштовно одержував

газету одверто, на своє ім'я, на адресу Міністерства Земельних Справ, де вона одержується й до цього часу.

Однак після того, як редакція цієї газети почала по своїму виправляти матеріял, який я надсилав їй, надаючи йому небажане для мене освітлення і форму (напр., прописні літери заміняючи на непрописні, викидаючи титули деяких осіб, викреслюючи цілі вирази й речення і т. п.), коли наголовки заміток почали викреслюватися і заміняватися новими, коли взагалі я побачив, що напрям газети, що зве себе органом Галицької Соц.-Демокр. Партії (я — соціяль-демократ), явно визначився, як вихваляння політики Раковського на Україні, і коли запримітив, що поруч із моїми інформаціями про життя українців у Тарнові почали появлятися явно тенденційні, ворожі урядовій політиці, з характером явних доносів замітки <u>цього, невідомого мені автора</u>, я відразу ж припинив дописування до цієї газети, повідомивши про це, як і про мотиви цього, пп. Зибенка і Лотоцького. До газети вже протягом чотирох місяців я нічого не подаю і подавати надалі не збираюся.

Про те, що я ніколи не крився з тим, що подаю інформації у „Вперед", свідчить і те, що деякі з давніх дописів підписані моїми ініціялами „Д", так само, як цими самими „Д." підписувані були дописи до „Укр. Вісника", „Укр. Трибуни" і ин. (Стаття моя в „Укр. Трибуні" про „Сучасний стан вищих шкіл Києва" за підписом „Д." до цього додається).

Нічого шкідливого ані національній, ані державній, ані громадській справі я ні свідомо, ні несвідомо цими не зробив, бо виходив лише з засад, що поінформування правдиві, де б вони не появлялися, лише приносять користь загально-національній нашій справі. Навпаки, ті явно-брехливі відомости, що тягнуть услужною, але незграбною рукою щиро подавалися до загального відому на сторінках „Рідного Краю" (в цій газеті я не писав принципово), служили, на мою думку, лише причиною того, що в українське газетне слово читаюча публіка перестала зовсім вірити.

В газеті „Рідний Край" я ніколи не писав і писати не буду, бо ця газета тільки поглиблює те величезне провалля між нами і галицькими українцями, котре пора б було вже закопувати. Яцкова, яко українськ. письменника („колишнього М. Яцкова"), я ставлю високо. Але М. Яцків, яко редактор теперішнього свого органу — це сумне явище дуже сумного нашого михолиття.

Що я ніколи не був комуністом не тільки тому „впере-

довців", але й взагалі ніколи не сповідав цієї політичної віри, може ясно свідчити те, що до кінця зоставався вірним своїй ненависти ~~що~~ до сістеми терору і національного поневолення большовиків. І, тікаючи тричі від них сам, на четвертий раз утік із дружиною і трома малими дітьми на голод, холод, злидні, нужду, можливо смерть од виснаження, залишивши на призволяще все, що мав (аптику - сам я не „фармацевт", як доносить «Нове»-; дім, цілe господарство, речі, бібліотеку, свої рукописи, цілу квартиру в Київі, — що до цента розграбовано большовиками й я сам попав у список „смертників"; лист одного поляка з нашої України, що втікав разом зі мною до Польщи, з повідомленням, що мене розграбували большовики, до цього прикладаю.)

Що ніколи не „продавав" братньої крови і не „шпіонив своїх братів" (яке безглуздя!) свідчить те, що я на очах у всієї української еміграції весь час голодував, голодую і, як видно, помру голодною смертю. Ті ж, що нікого не продають, а викривають „злодійства" на сторінках „Рідного Краю", - я того певний, - безбідно живуть і не знають про ті невимовно тяжкі моральні і фізичні страждання, які переносимо ми, що „продаємо".

Мої попередні писання в українських газетах, які писання хоча б у журналі „Ятак", що виходив під моїм редагуванням, так далекі від цього „продаванню", що просто стає моторошно від злісної вигадки і отруйного наклепу, що наготовив мені мій невідомий ворог.

Як член Укр. Соціяль-Демокр. Робітничої Партії, що сповідав до цього часу ідеї ортодоксального марксизму, я не відступав у своєму житті ні від одної букви її постанов і політичних поглядів. Тепер, здається, я примушений буду вийти з цієї партії, бо Соціялізм, який диктується непереможною любов'ю до життя, став ~~в~~ супереч моїм новим поглядам на життя, яке я, свідомий і інтелектуально розвинений через науку, знання, культуру, цивілізацію, ненавиджу, як навязане нам рабство, проголошую його злом, борюсь з ним і вітаю всі ті фенотипові аномалії, що штовхають людину до роспачу і знищення самого себе. Я признаю лише життя невідоме, безрозумове, життя звірини і птаха, яке може дати радість існування, і проклямую, як ідеал, повернення людства до первісних предковічних умов існування. Цей свій новий погляд на життя,

157

цей індівідуальний песімізм, я провожу в своїх нових белетристичних творах, над якими старанно студіюю останніми часами (роман і п'єса для сцени), але яких, через брак відповідних умов, ніяк закінчити не можу. Цей погляд почасти вже виступає в останніх, написаних мною, дрібних оповіданнях (оповідання „Краса Життя" — „Воля" ч. 13/14 - 1921 р.; „Казка про щастя" з епіграфом із „Казки про перстень" М. Яцкова (яка іронія судьби!), надіслане до журн. „Колосся" і ще не надруковане, „В потоках вічности" — „Воля" ч. 5 - 1921 р. і инш.). Цей мій новий погляд і ці мої нові шукання Краси, ідеалу і щастя, що я вкладаю в свої нові твори — от те, чим я зараз живу і за-для чого переношу і голод, і холод, і все на світі. І як далекі для мене зараз і ті жорстокі Комуністи, яким колись мене хочеться бачити, і той „Вперед", за писання до якого я ввесь час себе гужу, і той тагличний „Ноде", якому ляври Бурцева не дають спокійно спати... Я весь захоплений зараз цією працею, за-для неї я зламав і, як видно, назавжди своє перо, як журналіста, і прагну лише одного-єдиного і єдиного...

Подаючи Вам, Глибокошановний Олександре Олександровичу, цю щиросердечну мою сповідь,

Зостаюсь із повною і глибокою до Вас повагою

Федір Дудко.

Мартів
16/XI - 1921.

В И Т Я Г

з докладу Посольства у В і д н і від 20/XI ч.2136.

Українська колонія у В і д н і.

Відомости про повстання на Україні викликали велике хвилювання і заінтересування в українській колонії Відня і спричинилися ще до більшої диференціації її членів. В Українцях, що полишилися вірними ідеї української державности, викликали вісти про повстання на Україні нову бадьорість, збільшили тугу за рідним краєм і розумною продуктивною працею і скріпили надію на перемогу над московськими окупантами, хоч і дуже небагато з цих українських емігрантів тут вірять, що ці повстання будуть останнім актом боротьби ≠, проти большевиків, що кінчаться остаточним увільненням України від них. Цілком инакше ставляться до вісток про повстання на Україні вороги української державности/ комуністи, монархисти, гетьманці/, перші з них взагалі заперечують правдивість відомостей про повстання і їх загальне значіння і лають по станціях, твердячи, що вони лише руйнують край; монархисти та гетьманці виявляють дуже критичне становище до повстань на Україні, головним чином тому, що вони відбуваються не під їх прапором, гадаючи, що лише вони можуть урятувати Україну.

На грунті відношення до повстань загострилися ще більше відносини між лівими і правими соціалістами революціонерами. Праві нагадують зрадницьку діяльність лівих соціалістів революціонерів в часі торішньої боротьби проти російських окупантів, а ліві просто лають правих провокаторами. Щоб осягти якийсь лад в мехах партії, праві соціалісти революціонери скликають у Відні з"їзд, на який має приїхати і Севрюк з Франції. Тутешні праві соціалісти революціонери заявляють, що члени їх партії беруть активну участь в теперешній збройній боротьбі проти російських большевиків.

Тутешній український допомоговий громадський комітет перевів остаточно свою внутрішню організацію і виробив статут. На чолі його стоїть Борис Матюшенко, який на жаль досить виразно виявив своє вороже становище до Правительства

Української Народньої Республіки, як відомим листом до "Впереду" так і де-якими иншими подібними виступами, що спричинилися між иншим і до виходу Миколи Левицького та Ерімеева з віденської української соціалдемократичної групи. Згідна з цими своїми тенденціями старався він надати Запомоговому Комітету більш ніж громадські функції, належні виключно офіціальному представництву У.Н.Р. у Відні. Цього Посольство розуміється ніколи не допустить, тай в межах самого Комітету ці тенденції стрінули опір розважних елементів.

В Комітеті цім беруть участь і галичане заступлені в нім містоголовою доктором Окуневським. Петрушевич дав на Комітет до 120.000 корон. Значну суму дістав Комітет від пана Василька разом з запевненням дальшого підтримання. Прикриваючись безпартійністю Комітета звернувся Матюшенко приїхавши до Берліна і до Скоропадського і достав від нього декільнох обіцянку тисяч німецьких марок. Комітет плянує урядження бараків і організацію праць для українських емігрантів, але поки що нічого не зроблено і в деяких колах української еміграції висловлюється побоювання, що Комітет не буде досить безпартійним. З допомоговою Комісією Національного Союзу Запомоговий Комітет і досі не порозумівся тай не показує особливого нахилу до цього.

Головою Національного Союзу вибрано і надалі Лотоцькоко.

В.о.Посла Української Народньої Республіки у Відні:

/підпис/.

В.О. Старшого Секретаря /підпис/.

З орігіналом згідно: [signature]

Ст. Діловод Д-ту Укр. Зо.

К о п і я .

Відень 4 листопада 1921.

Високоповажаний Пане Міністре.

До Відня приїхав вівторок у вечорі. Зараже на другий день, я вже мав змогу бачитися з усією елітою віденської еміграції до Ю.Вачинського, посла нашого у Вашінгтоні і Олесницького з Льондону включно. Мимо того що наче всі вороже, або негативно ставляться до нашого тарнівського центру, я не міг настачитя ім вичерпуючих відповідів що там робиться, які надії на майбутне, чи Головний Отаман у Тарнові і т.д. Я свято переконаний, що коли якась найменша удача випаде на нашу долю, уся ця поденервована, перемучена душею емігрантська маса, на перший заклик нашого Уряду стане дружно до праці. Бачився теж з деякими вишиванцями і роспитував про їх акцію. Безперечно, що всі вони свято вірять, що акція Вишиваного здасться, тим більше, що гроші на цю акцію дають англійці. Провал Габсбурга на Угорщині, як запевнював мене цей інформатор, нічим не погіршив справи, тому що Василь Вишиваний шукає підтримки у антантських кол і відхрещується від всього, що тільки пахне німецьким духом.

Однак, оскільки я міг за цей короткий час зорієнтуватися, акція В.В. в тутешніх колах не зустрічає підтримки та симпатій. Балакав про це з Донцовим, який себе здеклярував рішучим противником як В.В. так і Скоропадського. Він ім по простру не довіряє і називає москвофілами. Другий же український монархіст Трохимович каже про партію хліборобів державників /Ліпінський і к-о/ що вони розділили працю на протяг 30 років, в якому то часі думають стати у керми державної влади. До Вишиваного ставиться негативно. Коно цей останній має за собою, я ще не пронюхав, але обіцяю в скорому часі про це написати. Ця дрібненька камарилья, що зараз біля нього крутиться, як полк. Гемпель-Розумовський, сотник Бедетник др. Бігаті, бувший аташе нашого посольства, це політичні ноші, так що на них спинятися не варто.

Бачився теж з Вітиком. Чоловік вже зовсім спустився на дно, живе з

дня на день і страшно бідує.Правда не краще поводиться і иншим,але по них не так замітно.Олесь,та Сірий,як звичайно,випивають що вечора по 10 - 15 шклянок пива.Олесь,між иншим,видав у Відні книжку сатир п.з. "Перезва",але задля браку грошей книжки лежать не викуплені у друкарні і тому я не міг її дістати,щоби Вам переслати. Як лише дістану,перешлю негайно.

Моє враження про варшавську місію таке,що вони там дійсно працюють. Принаймненше П.І.Зайцев майже безперервно урядує у місії і коли я туди не приїжджав завше заставав його в канцелярії.Це мене незвичайно дивувало,бо знавчи непосидющий характер П.І.ледви чи можна було допустити таку витревалість. З М.К.Вороним ми трохи були загуляли у Варшаві і дуже сердешно розійшлися.Лаявся я з ним за мої вірши,що їх,або містили у дуже зміненому вигляді,або зовсім не містили.Вороний каже що мої вірші у Зайцева,а Зайцев знова каже,що у Вороного.Хто мені мої твореня замотав,не знаю. Факт що пропали,попавши у редакційну "безодню". Олександр Фомич просив мене давати "Трибуні",віденську хроніку,що я пообіцяв.

Думаю,що коли добре по Відню розглянуся,зможу написати Вам про все докладніще,як це між нами було умовлено.

Що до моїх персональних справ,так вони висітимуть аж до приїзду п. посла Василька,який до цього часу находиться у Берліні.Кажуть,що він там буде довший час,аж поки авантура з Пісняченським не буде забута.-

З оригіналом згідно:

Діловод Г. Тютюр

Відень, 6 листоп. 1921 р.

К о п і я .

Високоповажаний Пане Міністре.

Я позволю собі в цьому листі звернути Вашу увагу на пропаганду нашої справи яка ведеться за кордоном. Коли ми візьмемо на увагу, що у Відні находиться дуже багато пресових бюр, які ведуть свою лінію і витрачають на це колосальні кошти, ми не повинні були ліквідувати бюра Бриндзана, як це зробив цього літа п. посол Василько. Я був вчора у Бриндзана і інформувався про становище нашого бюро і дійсно, те що він мені говорив, я вважаю своїм обовязком передати Вам. Фактично бюро від липня ц.р. стало приватним підприємством Бриндзана, який фінансує його власними коштами. Правда, п. посол Василько обіцяв йому час від часу давати якусь підтримку, оскільки на це позволить фінансовий стан, але ця підтримка іде дуже пиняво і бюро стоїть на краю загибелі. Штат у бюро страшно скорочений, до чотирьох чоловік включно, рахуючи в цьому й Бриндзана. Всеж таки я можу сказати, що праця в ньому йде, комунікати бюро у закордонній пресі містяться кожний день, звязки з иншими агентурами не перервані.

Бриндзан росказував мені, що напр. большевики, тільки за одне припинення праці бюро давали на ліквідацію великі гроші, Вишиваний теж хотів це бюро взяти на свое утримання.

Бриндзан на це не погодився, заявляючи що не може пускатися на ніякі політичні авантури, і що вестиме бюро далі, пропагуючи українську державну незалежність, керуючись вказівками Уряду.

При цьому він звернув увагу, щоби то було, якби Пісняченський був перебрав керування бюром, що плянувалось п. Мін. Ковалевським на весні ц.р.

Це слушна безперечно увага і я не уявляю собі, скільки шкоди

наробив би нам Піснячевський, наколиб він дійсно став керувати бюром.

Конечність існування нашого прессбюро у Відні очевидна. треба зробити все можливе, щоби воно продовжувало свою працю, і не допустити до цього, щоби ворожі нам політичні течіі, та центри, використали цей скрутний час і не перебрали бюро у своі руки.

Я, звичайно, не допускаю цього, щоби Бриндзан міг це зробити, але ми маемо стільки вже примірів, коли люде з нашого табору перебігали у ворожий за кусок гнилоі ковбаси...

Ось що треба би пісоя моеі думки зробити. Справу фінансування наших місій і всяких инших агентур веде п. посол Василько. Безперечно, він це робить яко мога найліпше, але відносно пресового бюро треба дати йому такі вказівки, щоби він спеціально ним занявся і не позволив на припинення праці.

Треба, щоби М-во Закордонних Справ, виразно поставило домагання п. пс. Василькові, аби цей підтримував фінансово наше бюро, щоби воно могло інтензивно вести дальшу працю. Шкода було би, щоби бюро закінчило свое існування, бо коли ми станемо на рідному терені, воно нам дуже буде корисне своіми звязками і багатим архівом, яке зараз вартує декілька міліонів корон.

Стільки про бюро. У Відні сформувалась украінська театральна група, яка мае у скорому часі давати спектаклі. Між иншим мене теж запрошено до співробітництва. З огляду на мій характер праці, і щоби бути як найбільш корисним М-ву, я стараюся попасти у всі організаціі, щоби мати джерела для інформаціі. У цьому листі посилаю Вам Олесеву "Перезву". На другий тиждень мае вийти "Соборна Украіна" Вишиваного, після виходу, безперечно вишлю.

З оригіналом згідно:

Діловод Г. Тилинтер

Копія Обіжно. 112

У.Н.Р.

МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
Д Канцелярія Міністра
Відділ Преси.

"20" листопаду 1921 р.

Ч. 1156

Строго таемно.
Не підлягае розголосу.

Панові.....
.....
в.....

Міністерство Закордонних Справ мае честь переслати для Вашої особистої інформації слідуюче:

Повстання почалося в ніч на 26-го жовтня у ріжних пунктах прикордонних місцевостей, а власне: Кам"янець - Гусятин-Городок - Коростень. Повстанчі відділи під керовництвом ген. Тютюника, прориваючися з боем, пішли у глиб країни в напрямку Житомира- Винниця-Жмеринка. Таким чином, очевидно, метою Головного Повстанчого Командування не було захоплення міст і місцевостей прикордонної смуги. А тому і відомости про те, що повстанці займають на день - на два де-які місця - не означають їхньої поразки, бо ці чи инші пункти цікаві для повстанців постільки, поскільки там чи в иншому місці е бази та склади большовицької зброї, одягу іт.и.. Иначе, кажучи, поки що провадиться партизанська війна, яка ясно означеного фронту не мае, а мае метою -дезорганізацію червоної армії, захоплення амуніції і т.и. та дальшу організацію повстанчих сил для майбутнього одноцільного фронту проти большовиків. Так було захоплено склади зброї в Житомирі, в Винниці і ин.містах.

До цеї пори повстання йде правильно і нормально, згідно плянові виробленому зарані і відомому тільки керовникам цього руху. По тим пунктам, що заняті повстанчими силами видно, що шляхи до Київа в руках повстанців: Радомисль -Коростень-Малин - Житомир -Жмеринка-Винниця - Умань-Черкаси. Е відомости, ще непровірені, що повстання почалося і на Лівобережжю, загрожуючи таким чином Київу з другого боку. На півдні ударна група Ген. Гулого, зайнявши Тирасполь, мае, очевидно свое спеціальне завдання, яке виявиться найблищими днями.

Місцевість між Збручем і Дністром /трьохкутник Проскурів -Гусятин -

Камянець - Могилів/, так званий "Камянецький сак" не представляла для повстанців інтересу і вона лишилася у них в тилу. Зараз там ще блукають рештки червоноармейських банд, які згубили звязок з своїм центром. Міста в цьому "сакові" в руках большовиків, проте організовані місцеві повстанчі відділи із селян виловлюють комуністів і розстрілюють їх. По відомостям в"Камянецькому сакові" зараз не більше як 1:500 червоноармейців,які порозбігалися, грабуючи населения, а частинно навіть перекидаються на терен Польщі, де обезброюються и интернуються.

Відношення населення до повстанчого руху дуже гарне. Населення, особливо селяне дають людей-охотників, коней, спожывчі продукти, одяг і т.и. Досить сказати, що на протязі кількох день невеликий відділ ген.Тютюника збільшився до 30.000 чол. На півдні України німецькі колонисти послали делегацію до Гол.Пов.Командування, з заявою, що вони можуть дати до 40.000 озброених і одягнених козаків з командним складом. Частина їх вже приймала участь в зайняттю Тирасполя під керуванням ген.Гулого.

Погромів з боку повстанців а б с о л ю т н о н е м а є.Відношення до мирного жидівського населення дуже добре, до жиди самі дуже інтенсивно допомагають повстанському рухові. Так, напр. в районі Балти оперує відділ під командою д-ра Рабиновича, жида, місцевого лікаря.

Характер повстання суто-національний. Повстає народ проти окупантів-росіян, які в ріжних формах далися в знаки нашому народові. Особливо сильна ненависть до большовиків-комуністів. Освідомленність народу з державного погляду стала значно більшою. Повстання йде під прапором У.Н.Р. Ім-я Головного Отамана Симона Петлюри - являється единим гаслом, під яким гуртуються люде. Керує повстанням -Головне Повстанче Командування, на чолі з ген.Тютюником на чолі, який підлягає безпосередньо Вищому Командованню Армії У.Н.Р.

Загальний вигляд сили повстання значно перебільшує повстання, що було проти Гетьмана в 1918 році.

Що до большовицької влади і червоної армії, то серед них сильне занепокоїння і дезорганізація. По відомостям багато частин попереходили на бік повстанців. Дезерція в червоній армії-велика. Де-які частини переки-

даються на терен Польщі, як це сталося II-го листопаду, коли два відділи, в кількости коло 3.000 чол., з урядовцями і канцеляріями, перейшли кордон коло Дубна. Вони були обезброєні і інтерновані поляками.

Вся Україна обявлена на воєнному стані, а Київ на стані -облоги. Нищенням мостів, телефонів, телеграфів, розборкою залізничих ліній та операціями в глибокому запіллю ворога, - повстанці багато шкодять большовицькому звязкові. Большовицькі частини не мають відомостей про дійсний стан річей і керуються навмання. По відомостям, що не провіреним, наказом Троцького, червоні війська мусять з боєм одійти за Дніпро. Очевидно не багатьом червоним частинам вдасться перебратись на Лівобережжя, в чому між иншим полягає також завдання Повстанчого Командування.

Таким чином, резюмуючи всі події, що сталися по сей час, а далі рахуючись з фактом, що повстання позбавлено усякої зовнішньої підтримки, можна вважати,-що повстання матиме два результати,- або воно буде удачним, себ-то удасться очистити територію України, - або воно матиме затяжний характер, і хід його затягнеться на всю зіму.

Очевидно, що потрібно напруження усіх сил, без винятку, українського народа, щоби не стався і третій результат, - а власне, що повстання буде придушене большовиками, чого по сучасному ходові подій на Україні і згідно з фактами повної розрухи та дезорганізації большовицької влади і червоної армії - боятися не треба.

У всякому разі за кордоном треба повести акцію в слідуючих напрямках:

I. Вияснити закордонним політичним чинникам, що український народ, цим новим повстанням - ще раз доказує світові, що він бореться за свою суверенність проти насилля червоних якупантів і що він є вже цілком зрілим і одмінним од Російської нації.

2. Паралізувати роботу большовицької політики, - доказуючи, що повстання ясно має вигляд протесту проти "большовицького благоденствія і комуністичного раю" та всі ма засобами нищити грунт їхньої закордонної праці.

3. Зацікавити цим рухом усі міродайні кола закордонної опінії,- як політичні, так і промислові.

4. Добиватися допомоги - як моральної, так і головним чином матеріяль-

ної для визвольної боротьби України.

5. Особливо треба підкреслювати всюди, в офіційних заявах і в відповідних повідомленнях до преси, про те, що весть провід повстання находиться в руках Головного Повстанчого Командування, яке провадить це останне по плянові і дальшим вказівкам Військового Командування і Уряду У.Н.Р.

Вище подане може служити Вам тільки як матеріял для того, щоби тримати Вас особисто в курсі справ.

Що ж до преси, то Міністерство має честь зазначити, що всі відомости, які подаються "Українпресом", чи то в "Українській Трибуні", чи в окремих комунікатах, які Вам посилаються "Українпресом", - відповідають дійсности і можуть бути використані для закордонної преси в розумінню правильного і правдивого освітлення ходу повстання й його результатів.

Про хід подій Міністерство буде Вас сповіщати окремими бюлетенями. Цей реферат обіймає період з початку повстання до 11-го листопаду с.р.

Одночасно Міністерство має честь просити Вас присилати регулярно відомости про одгуки повстання в закордонній пресі, як також наслідки Ваших заходів.-

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ А.НІКОВСЬКИЙ. /в.р./

Начальник Канцелярії Міністра П.ДІКІВ. /в.р./

З оригіналом згідно:

За-Начальника Відділу Преси

Копія.

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ НА БЕССАРАБЩИНІ.

Цими днями мені довелось мати розмову з 2 бессарабцями, які мають офіціальні посади і через те краще инших можуть освітити становище Бессарабщини, бо по своїм звязкам і службовим зносинам бачать щоденно і розмовляють з людьми, які приходять до Кишиньова з ріжних кутків краю.

Відомости, які нам подали п.п. Л. і Ф. торкаються ріжних боків Бессарабського життя і перш всього виснюють загальний настрій населення і його ріжних верств.

Відношення населення до місцевої влади зостається таким, як було і раніш негативним. Особливо вороже ставляться до неї селяне, незалежно від того, до якої національности вони належать. Один з наших інформаторів був недавно в своїму селі, яке цілком молдавське і там мав розмови з багатьома своїми земляками і був дуже здивований, коли переконався, що майже всі чекають приходу большовиків, яким помагатимуть бути місцеву адміністрацію і представників сучасної влади. Такі самі відомости о настріях населення одержувались і з инших місцевостей. Що стосується до земельних власників, то вони тепер, після повороту Крупенського з Парижу і після вияснення, що ніякої інтервенції в Російській справі з приводу Бессарабії не буде, більш менш щиро стали на бік сучасної влади. Певне вони, як де хто і висловлюється в приватних розмовах, не залишили надії на повернення Бессарабщини Росії, але відкладають ще на той час, коли впаде большовизм. Маються поріжнюючі невеликі гурпки російської і еврейської інтеліґенції, які теж спочувають тому, аби большовики іменно зараз забрали Бессарабщину, маючи на увазі, що вони взагалі довго не втримаються, а тим часом вона визволиться з під влади чужої держави. На прикінці вся Бессарабщина переповнена штатними агентами большовиків, які працюють на їх користь.

Цілком натурально запитати, чому населення, яке живе при порівнючи задовольняючих обставинах, тим часом прагне до большовиків і відноситься так негативно до сучасної влади. Відповідь на це запитання була подана нашими інформаторами ясна і не складна. Окрім того, що місцева влада зовсім не потурбувалася познайомитися з звичаями і порядками минулого державного становища, в якому населення жило більш 100 років, а раптово завела нові, чужі для краю, самий склад адміністрації, як це завжди бувае в країнах наново приучених, залишае бажати багато кращого. На бессарабщину надіслано було з центру чимало усяких авантурників та ласих до легкої наживи адміністраторів, до них на місці прилучився елемент найбільш непевний, який з а гроші ради служити всякому і таким шляхом утворилася місцева адміністрація, яка мае на увазі перш всього свої особисті матеріяльні інтереси, а не державну справу. Наші інформатори серед 11 представників називали нам по іменно багато досить високих осіб, які стоять, як не прямо на утриманню большовиків, то во всякім разі в безпосередніх звязках з ними, звязках досить відомих місцевому населенню. Воно з приводу цієї "згоди" каже, що для ціх адміністраторів большовики зовсім не страшні, бо вони будуть попережені коли прийде час їм тікати.

Як приклад нераціонального поводження з звичаями населення найбільш часто виставляється та настирлива націоналізація, яка зараз провадиться в школах, суді, управлінню і т.п. Не можна з державного погляду відмовляти сучасній владі в тому, що вона примаеться правдивого, з погляду національно румунських інтересів шляху, але засоби, якими це провадиться зовсім не відповідають своїй меті. Вони в значній мірі ~~намагаються~~ нагадують російську русіфікацію і певне мають і досягають таких самісеньких здобутків. Дуже цікаво в цьому відношенню справа з націоналізацією Кишинівського Міського Самоврядування яку довелось залишити через те, що не вистарчило сил для 11 переведен

ня в життя і не було можливости перебороти той опір, який ставився місцевими громадськими елімeнтами, в тім числі городським головою Л-им. Не менш цікава тако ж в цьому відношенню і справа організації в Кишиньові агрономичного інституту. Для нього у Бессарабців маеться все:гроші,будинки земля для господарства і т.и. Але фактично почати його діяльність через те,що нема шансів утворити професорську коллегію з учених, які могли б викладати лекції на румунській мові. Придумано було компроміссу, аби частина викладів провадилась на румунській мові, друга на німецькій і третя на українській.Це відповідало і складу трьох головних національностів населення Бессарабщини. І такий компромісс не задовольнив місцеву владу і справа затримується.

Що стосується до військового положення, то в Бессарабщині з того приводу росповсюджена дуже цікава версія. По цій версії Котовський робив доклад в Москві з приводу можливого нападу на Бессарабщину. В Москві начеб то з його докладом не погодилися, вважаючи шкідливим для інтересів Совдепії ворожі відношення з Румунами. Тим часом Котовський наче б то вирішив почати і виконати цю операцію на свій страх і риск, користуючись силами тільки свого отряду і допомогою майбутнього повстання на Бессарабщині, яке він має організувати і викликати, а також і підтримати своїми невеликими бандами. Наші інформатори запеняють в тому, що Котовського бачили на протязі двох тижнів днів в Кишиньові зовсім вільно перебуваючого там з появою на вулицях. Наче б то в звязку з його прибуттям підготовлялося озброене повстання в Кишиньові, що було потім відкрито владою і Кишинев е дійсно об"явлений на стані облоги.

Подані цими ж інформаторами відомости про становище в Хотинському повіті начеб то свідчить, що пляни Котовського переводиться в дійсність. Прибережова смуга являється ареною остільки вільного перебування банд Котовського, що

вони скоріш являються там панами положення, як румунська адміністрація. оповідаються наприклад такі сцени: в яке небудь село являеться банда Котовського, Влада вся розбіглась. Скликаеться мітінг, на якому виясняеться сущность совітської сістеми, роздаеться література, а потім на ділі демонтріруеться як поводяться з буржуями при совітському режимі. Як е економія, то її грабують і награбоване майно ділять серед незаможних і переправляють де-яку частину на той бік Дністра.

Часом розстрілюють власника, попа, заможних селян і т.и. Потім ідуть собі далі до другого села, де робиться те саме. В той час, коли вони демонструють в цьому другому селі большовицьку сістему, до першого приїзжають власти і починають слідство. Селянам, яких банди не чіпають, ця наука і подобаеться/ і з великою охотою засвоюеться ними остільки, що назвисько большовика являеться кращою рекомендацією при подорожу по тій місцевости.

Переходи окремих большовицьких банд через Дністро стали остільки звичайним явищем, що для них в газетах заведено постійну рубрику.

Теж саме можна сказати і про окремі вибухи і взриви колії, мостів - т.и.

Таким чином стан небезпечний і підготовка чого-сь якоїсь акції безсумнівно ведеться.

З орігіналом згідно: П. Сіц

За Нач. Дипл. Відділу

В додаток до вищенаведених відомостей нам пощастило ще кілька нових від різних людей, які приїзжали з Бессарабщини до Букарешту.

Як і раніш настрій населення в місцевостях близких до Дністра майже паничний. Всі хто належить до інтелігенції, або до заможніх верств сидять на поготові, щоб втікати при першій погрозі большовицького наступу. Те саме говорять і про румунську адміністрацію і охоронні військові частини, які тримають що дня наряди подвод для вивозу, як людей, так і майна. Все це не може не впливати на збільшення паничних настроїв, тим більш, що переважна кількість селянського населення співчуває большовикам і чекає їх як визволителів.

З другого боку большовики тепер систиматично почали провадить грабіжницькі і терористичні напади на Румунський берег. Мало що дня різні їх відділи переходять Дністро, нападають на румунські пости, вступають в бій з Румунськими охоронними військовими частинами, грабують людей і потім повертаються до дому. Недавно в Акерманському повіті був настоящій бій між Румунськими і большовицькими відділами, в якому було забито з обох боків не менш, як по 10 чоловік.

Що стосується до терористичної діяльности большовиків, то вона в де-яких випадках носить характер остільки сміливий і одвертий що межує вже з повним призирством до Румунської Влади. Так при одному арешті большовиків в Кишиневі вони кидали бомби на вулицях, забили агента поліції, який їх затримав, забили його дружину як в помсту за арешт.

Останніми часами Румуни почали збільшовати війська в Бессарабщині, а також де більш енергійно вести боротьбу з большовицькою пропагандою і агентурою. По де-яким чуткам Румунські війська наче б мають намір в випадку війни перейти Дністро і обсадити південну частину Херсонщини від Одеси до Бендер. Начеб то є намір сформувати українську частину, що буде доручено ген.Леонтовичу. Так як ці відомости йдуть з джерел хліборобських, які й досі ще не порвали звязків з Врангелем, то в них треба бачити лише тенден-

ційні вигадки, з метою самореклами, які не мають ніяких підстав.-

З орігіналом згідно: [illegible]

За Нач. Дипл. Відділу

117

Дуже таємно.

До п. Державного Контролера

В відповідь на Ваш лист від 11/XI за № 1025/пп мало за честь повідомити:

1) Доручення п. Іваненко давалося для прийому й відповідної підготовки кореспондента англійських газет, п. Турчанинова, що тут був в інформаційних цілях.

2) Дві росписки п. Макарова на 2000 марок покривають видатки, що зроблені в цілях відповідної ~~підготовки [illegible]~~ розвідки настроїв певних кол, ворожих урядові.

3) Видача п. Орлові на його подорож диктувалася ~~[illegible]~~ потребою паралізування ворожих заходів що-до Верх. Центру Ч.К.Р. в колах його однодумців.

4) З Вашими міркуваннями що-до п. 6-го Вашого листа не можу не погодитись в пп. 1-ому й 2-ому, які прийму на увагу в своїх давніших видачах. Же що до п. 3 звертаю Вашу увагу на те, що за повною неможливістю саму Міністерство Преси й Пропаганди видавати — доводиться тільки ~~[illegible]~~ спиратися на чужі видання й діставати натурою. Це правдиве й зараз і на Україні, де жадоба до друкованого слова осягнула ~~[illegible]~~ величезних розмір.

Подаючи ці пояснення до Вашого відома,

МІНІСТР
ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВ.

№ ..... 192 р.

Прошу всі виправдуючі документи затвердити.

Розуміється, на суму 2935 гр., що залишилась за собою, може бути надіслано справоздання, де вона йде на придбання що-дня поліскої й закорд. преси в розничному продажі — й тому й це прошу затвердити

З правдивою до Вас повагою

Керуючий Мін. Преси і Пропаг.

Міністр Земельних Справ

1500

К о п і я.

У.Н.Р.
Надзвичайна Дипльоматична Місія в Італії
15 листопаду 1921 р.
№ 783.

До Вельмишановного Пана
Посла І Повноважного Міністра
МИКОЛИ В А С И Л Ь К А.

Одержавши негайний наказ Міністерства від 28 жовтня ч. 946/1007 про завчасне паралізування можливої акції врангелівських агентів, я вчора, 14 листопаду, в вечері пішов до шефа Пресового бюро Міністерства Закордонних Справ, п. комендатора Джаніні, котрому росповів про повстання на Україні, про можливий його успіх / не категорично/ і про приготовлення Врангеля/ підкресливши, що ще одна врангелівська авантюра моглаби загубити справу антибольшовизму на Україні вже на вельми довгий час, і що безпосередні інтереси Італії не можуть допустити до авантюри, котра загрожує анархією країні, що має постачати Італії всі їй необхідні сирівці.

П.Джаніні вислухав мене дуже уважно і сказав, що дійсно врангелівці, особливо в Сербії, ворушаться, даючи мені зрозуміти відповідною міною, що Італії це не може бути приємним.

Після цього я торкнувся італо-совітського договору і запитав, як з ним справа стоїть, зазначивши, що це нас тим більше цікавить, що большовики мають тенденцію торгувати тим, що їм не належить, зокрема українськими богатствами.

-Але ж цей договір ще не підписаний.

-Але часописи подають, що він ось-ось має бути підписаний.

- Так... Але цей договір тільки прелімінарний.. занадто прелімінарний... Загалом він нічого не значить,- щиро закінчив він.

Після цього, бачучи, що п.Джаніні в той час був занятий і в передпокою дожидалися черги инші особи, я попросив призначити мені побачення, коли я міг-би більш вільно і більш довго з ним поговорити, зазначаючи, що сьогодня не хочу віднімать в його час. Пан Джаніні охоче згодився і призначив

мені побачення в Міністерстві ж, в 10 год.ранку сьогодня /15/.

Сьогодня , 15-го,я, захопивши з собою кілька витягів з часописів українських, польських і німецьких, що відносилися до повстанчої акції і доводили з очевидністю, що повстання виникло в самій країні, а не було викликано зовні, як запевняли большовики та Моркотун разом з ними /Ле Тан 12 лист/, пішов до Міністерства і там, в кабінеті Джаніні, знайшов ще одного урядника Міністерства, з котрим мене п.Джаніні зараз же познайомив. Це був п.Нардуччи, б.перекладчик російської мови в Петроградському Посольстві / і значить приятель був сослуживець теперішнього Міністра/ , а тепер референт / в Пресовім відділі/ всіх російських справ.

Я почав з того, що спинився на останньому меморандумі Моркотуна, надрукованому в уже згаданому мною числі "Темпс" від 12.XI / використаний мною витяг тут прикладаю/. В коротких словах я постарався змалювати повний образ п.Моркотуна, зазначивши, що за ним ніхто / з українських партій і українського народу/ не стоїть; що цілий український рух йде тепер виключно під знаком повної незалежности, і що, хоча ми і маємо, окрім щиро демократичного центру У.Н.Р. ще дві монархичних групіровки біля Скоропадського та Вишиваного / побіжно я вияснив, чому ці дві групіровки не мають шансів на успіх/, всеж і ці дві групіровки стоять на ґрунті повної незалежности України, і що навіть Скоропадський, котрий, як відомо проголосив був федерацію з Росією, вже коло року тому покаявся, заявив себе партизаном незалежности і звалив вину проголошення федерації на своїх недоладних дорадників, котрі не знали ані країни, ані обставин і серед яких якраз знаходився і п.Мокотун. Треба сказати, що п.Мокотун ще за часів перебування в Київі французької Місії ген.Табуї, був вже французьким платним агентом, котрим і зовтався до цього часу. /При цих словах моїх слухачі переглянулись і п.Дж. зробив у себе якусь помітку. Не можу тут же не зазначити вельми побіжно, що загальна ненависть, так, це власне слово, до Франції во всіх колах італійського суспільства поширюється з надзвичайною швидкістю і силою: один з зовнішніх проявів тому -відомі Миланський та Венеційський інциденти з франц.

військовою місією. Другим проявом вже офіційного загострення відносин вже може служити кілька день тому проголошене Францією відречення від торговельного договору з Італією,- відречення, в коментаріях італійських часописів називається просто проголошенням економичної війни./

Продовжуючи, я зазначив, що будучи французським платним агентом, Моркотун є одночасно з тим і агентом російським, співробітником російських часописів і т.д., словом людиною, котра ані з Україною, ані з українцями нічого спільного не має. І тільки тим з"ясовується його постійна обріхування укр.нац.руху. Спиняючись далі на останньому його меморандумі, я сказав не те, що жадного нападу "петлюровців" не було і не могло бути, бо Польща, на жаль, занадто додержується Рижського договору і наша армія, що знаходиться інтернована по таборах, не має жадної можливости вирушити на Україну, що підтвердив категорично і міністр Скирмунт в своїй останній ноті. Отже, повстання виникло в середині, просто тому, що не могло не виникнути, і хоча воно проходить під нашим гаслом, і на чолі стоять віддані нашій справі люде, всеж ціла організація була переведена в самій країні. Тут я переказав, в яких тяжких умовах приходиться боротися нашим повстанцям, без зброї, без одіжі, без ліків, проти величезної окупаційної армії. Розуміється, додав я, цілком можливо, що і на цей раз наших повстанців буде розчавлено, бо большевики не шкодують жадних засобів, щоби втримати Україну, і напр. мені говорив Представник Вірменії, що по останнім відомостям (які він одержав від свого уряду, під час російсько-турецької конференції, що відбулася місяць тому в Карсі, було між иншим в секреті умовлено, що коли б на Україні виникло таке повстання, що большевики були б примушені взяти з Кавказу свою армію 100 тисяч чол., то турки мають їх на Кавказі замінити...

-Так ми це знаємо,-підтвердив п.Дж.

- Отже, вже з цього видно, наскільки справа стоїть поважно. Наші люде повстають, бо не можуть не повставати. І, не зважаючи на страшні трудноші, наш народ всеж ціною страшних жертв переможе, і ми просимо лише одного, щоби ці ріки крови, котрі він вже пролив, котрі він і тепер проливає і котрі ще проллє, не пішли б на марне,- щоб звідкись чи то з Криму чи то з Одеси

не зявився знову якийсь Врангель і не зіпсував непоправно цілої справи...

- А в який спосіб можна було б витягнути Вашу армію з Польщі?...

Власне до цього питання я не був підготовлений, і тому сказав:

-Розуміється, коли б Англія і Італія того захотіли, то можна було б нашу армію перевезти до Болгарії, як це вже зроблене власне з частиною Врангелівської армії, А з Болгарії було б вже легко....

-Але ж перевезти через Румунію.....А як би до цього поставилась Румунія?.....

-Коли б Італія і Англія відповідно в цій справі висловилися, розуміється, Румунія не стала перешкоджати.... Тим більше, що досі Румунія не має жадної конвенції з большовиками і після того, як Чарахан заявив, що румунського золота вже не існує.....

-А як ставиться до України Англія.....

-Що до цього, то я, не жаль, нічого точно о сказати не можу.

Потому говорили про голод. Я запитав, як стоїть справа з допомогою.

-Все обмірковують.....-відповів п.Дж. таким тоном, наче хотів сказати, що на тому обміркованні справа і кінчиться. Бо без контролю давати допомоги не хотять.

Приблизно на цьому моє більш як годинне побачення, з котрого я тут переказав головніше, скінчилося, і я попрощався, висловивши надію, що допоміг в певній мірі освітлити ситуацію на Україні. П.Дж. і п.Н. мене дуже дякували. П.Н. провожав мене аж до сходів, дав мені свою картку і просив, коли б я мав яку потребу, звертатися до його, і він буде радий, як що зможе чимось допомогти.

В справі Врангелівської авантюри говорив також з п.Варандьяном /вірменським представником/. Він висловив повну готовність кооперувати зі мною в цій справі, але сказав мені, що він одержав листа від своїх з Константинополя, в якому пи-

шуть, що грузини вважають, ніби без врангеля не можна буде прогнати большовиків, і тому хотять вести, чи вже ведуть з ним переговори, поставивши певні умови, і то нібито і українські демократичні кола схиляються до того. На це я відповів, що для нас минуле довело як найкраще, що жадна кооперація з Врангелем є неможлива і що я не знаю, про які українські кола тут говориться. Певне, що в Константинополі знаходиться багато врангелівців українського походження, але котрі з українською демократією нічого спільного не мають. І після цього я висловив своє бажання, щоби Вірменський представник в Парижі /родич п.Варандьяна/ зазнайомився з п.Міністром О.Шульгином і порозуміявся з ним у всьому, що торкається до України і спільної антиросійської акції. П.Варандьян сказав, що він йому про це напише. А з свого боку сказав, що напишу п.Міністрові Шульгинові, але на жаль, не маю його адреси /З цієї нагоди маю честь просити п.Міністра прислати мені адресу п.Міністра Шульгина, з котрим я, будучи віддавна знайомим, хотів би тепер списатися в цілях обопільної інформації/.

В справі допомоги Росії подав я в парламенті від імені соціяльної демократії дука ди Чезаро запитання. П. Варандьян дав мені до його рекомендаційного листа / копію котрого прикладаю/, і я вже до його заходив, але він тимчасово виїхав з Риму і повернеться на цьому тижні.

Секретарь Болгарського Посольства Радков, є, на жаль, відкликаний до Софії. Проте, гадаю, він міг би бути і там нам корисним. Він людина дуже енергійна, до певної мірі з"українізована, говоре всіма европейськими мовами і має силу знайомих. Його адреса:

Міністр Огієнко/прислав листа від 10 серпня б.р. ч.171/ в котрому просив про виклопотання стипендії для українських студентів богословів при вищих богословських школах Італії. Цей лист було одержано Місією лише 12 жовтня, і я зараз же звернувся за допомогою в цій справі до п.Ректора Українсько-Богословської Колегії, о. Березовського О.Ректор, зазначивш

що українська колегія має вже подвійний від нормального комплект, всеж прийняв найжвавішу участь і обіцяв вжити всіх заходів для приміщення укр.студентів богословів, звернувшись до відповідних інстанцій. Вчора п.Ректор був у мене, і, не заставши мене в дома / я був у Міністерстві/, залишив картку, на котрій написав,що, на жаль, тепер вже нічого не можна зробити, бо всі колегії / як тут вуться вищу богословські школи/ давно вже переповнені.

Доводячи до відома п.Міністра все вищезазначене, маю честь просити повідомити про вжиті мною заходи а/ в справі Врангеля- Міністерство Закордонних Справ, котре в своїм наказі від 23 жовтня вимагає негайної відповіді, а також керуючого справами пропаганди У.Н.Р. Міністра О.Ковалевського котрий в листі від 29 жовтня ч.1136 пише до Місії в цій же справі б/ в справі стипендії укр.богословам-п.Міністра Ісповідань І.Огієнка.-

З висловами найбільшого пошановання й відданости
Секретарь Евг. О н а ц ь к и й.

З к о п і є ю згідно: П. Ст.
В.о. Нач. Дипл. Від.

Пресовий Відділ Місії У.Н.Р. в Румунії.

Після використання — повернути мені 26/XI

ЗВІТ-ІНТЕРВЮ

з одним визначним повстанчим отаманом, який через три послідні роки перебував на Україні і зараз находиться ранений на ром.теріторії.

-о -о-о-о-о-о-

Адміністрація на Україні.

Прінціп адміністративного поділу України лишився старий. Адміністративними одиницями на Україні являються губернії. Але з де-яких велих губерній видилені окремі повіти і складені нові губернії: так поділено: полтавська губернія на полтаську і кременчужську. Нова кременчужська губернія складається з відірваних від Полтавської губернії повітів: волотоноського, хорольського, кременчуського, чигириньського та черкаського, відірваних від Київської губернії і олександрівського відірваного від херсонської. Херсонська скасована цілком, вона поділена на Миколаевську та Одеську губернії. До одеської належать, одеський, тираспільський, первомайський та инші повіти. В Миколаївську губернію входять: миколаївський, вознесенський, елисаветський та инші повіти. Катеринославська губернія поділена на Запоріжську та Катеринославську. До Запоріжської губ. належать: олександровський, велико-токмацький, мелитопольський, бердянський та гуляйпольський повіти. До Катеринославської губ. належать: верхнідніпровський, катеринославський, новомосковський, павлоградський, криворожський, нікопольський та инші повіти.

Склалась цілком нова губ. Донецька з головним містом Бахмут в склад котрої входять: гришинський повіт, олександро-грушівський, луганський, бахмуцький та марюпольський повіти.

Міліція.

Міліція складається переважно з місцевого населення. Часто населення само вибірає міліціонерів і тоді туди попадають багато бувших повстанців. Так трапляються випадки, що міліція в повному свойму складі на чолі з начальником Міліції приєднуються до якого небудь партизанського відділу а іноді самі складають окремий партизанський відділ. По національності міліціонери в більшости українці. Озброєні вони досить зле, обов"язки їх цілком поліцейські. Як вище зазначено ставляться вони до партизанщини досить добре, але бувають випадки, що міліція користується славою ЧК. Населення ставиться до міліції, колі ці останні негативно відносяться до большовиків-саме прихильно, а в противному разі ненавидять. Підлягають по інстанціям: сельські районним, районні повітовим, повітові губерніяльним і т.д. Утримання рядовому міліціонеру 3.000-4.000 на місяць.

Чрезвичайка.

ЧК настільки своєю працею набули відомости і настільки про її працю в пресі мається матеріялів, що нічого нового добавить не можна. Скажу лише, що в більшости її склад це словинний, карний елемент по національности переважно жиди та латиші..

Ісполком. - Комбеди.

В кожному селі, містечку і місті маються так звані ісполкоми, котрі стали на місці ревісполкомів. По селах ісполкоми складаються в більшости із звичайних селян, вибраних данним селом а тому і праця їх часто іде в супереч бажанням комуністів. Але одночасно в кожному селі маються так звані комбеди, котрі контролюють працю ісполкомів і ретельно обстоюють комуністів. Комбедів ненавидять місцеве населення, вони складають-

ся з селянської голоти: пяниць, малих злодіїв і взагалі з карного елемента.

С е л я н с ь к і с у д и.

Маловажні діла дрібязкового хатнього побуту розрішають т.з. народні суди. Вони переважно не мають жадного відношення до комуністів, це виборні селяне даної місцевости. Бувають випадки, що населення не бажаючи взагалі вибирать і бути вибраним в яку б то не було ком.установу бойкотують вибори, а щоб заповнить пусте місце посилають людину напів нетямущу і коли така людина попадае як суддя, то жодних дій до розбору не поступае.

З а л і з н и ц і.

Стан залізниць досить кепський, почуваеться брак рухомого складу. Де-які залізничні лінії цілком стали; склад залізничних служачих залишився старий. Настрій їх явно проти-большовицький, так на лінії Александровськ- Сенельніково і Ловово-Харків після того, як була зірвана згода Махна з большовиками і були заарештовані де-які прихильники махна, залізничники на знак протеста і обурення проти большовицької політики оголосили страйк. Цим доказали свою безумовну прихильність до анти-большовицького руху.

По лінії Сенельнико-Харків і Ромадани-Полтава-Харків істнують проти большовицькі організації петлюрівського напрямку. По лінії Вірзула Помішна залізничники всі петлюровці.

Т е л е г р а ф. - Т е л е ф о н.

Телеграф працює зле. Вся увага звернута на військовий телеграф.

Телефон в більшости руйнуеться постанчими відділами і налагоджуеться досить зле. Почуваеться брак запасного телегр.і телеф. майна а особливо апаратів.

С т а н д е п о п а р к і в і п а р о т я г і в.

Стан депо надзвичайно кепський, головним чином із-за браку палива. Робітники втікають на село, бо пайок і платня, яку отримують від большовиків, цілком не задовольняюча і не вистарчае для одержання сем'ї.- В такому самому стані находяться і парки. Запасні колії при депо забиті попсованими паротягами і вагонами; паротяги котрі не функціонують в стані на півзіпсованім. Полагодити їх не має можливости а тому з кожним днем число цілком зіпсованих збільшуеться. Нових паротягів на Україні абсолютно не помічаеться.

М о с т и.

Мости майже полагоджені і знаходяться під пильною охороною красноармейців. Колієві мости охороняються кулеметами. Руйнування мостів з боку партизанів -рідко, бо останні не мають вибухового матеріялу.

Трапляеться тільки часом підпалення дерев'яних мостів.

Ш к о л а.

На Україні провадиться інтензівна українізація всього шкільництва, але наслідки досить сумні. Брак національно свідомих учительських сил, брак українських підручників і необхідного приладдя шкільного, зводять на нівець всі накази і розпорядження центра.

Національна свідомість селян остільки вже висока, що коли появляеться учитель-россіянин то загальною постановою виганяють з села. Навчання провадиться досить мляво бо: учні роздягнуті, в школі із-за браку палива холод, шкільні будинки із-за неможливости періодичного ремонту

підупадають і становляться нездатними до провадження праці.

Учительство у великій мірі здеморалізоване, в погоні з необхідним куском хліба, забуває на свої обов"язки і зовсім вже не цікавиться школою. Воно не одержує майже ніякого утримання, живуть добровільними датками селян і працює на селянських ланах.

Паперу, чорнила і олівців не має по селах з о в с і м.

Ц е р к в а.

В останні часи оставили большевики церкву в спокою, ті переслідування і знущання над попами, які комуністи провадили попередні часи змінилися на відношення навіть коректне і запобігаючі. Спостерігається багато українізованих церквів.

Селяни старшого віку і жінки проникнуті релігіозними настроями, молодіж ставиться до церкви цілком байдужно.

Відношення попів до большевиків скрито-ворожне.

З а с і в-у р о ж а й.

Не дивлячись на всі заходи комуністичної влади аби вся посівна площа на Україні була засіяна, в результаті селяни засіяли стільки землі, скільки їм необхідно для власного прожитку. Зимова площа була засіяна т.з.совнахозяйствами і комнахозяйствами.

Комуністи надіялись на великий успіх що до обробления засівної площі видавши наказ про перехід землі у власність селян на десять років, але селяне добре розуміючи большевиків, не виправдали комуністичних надій, бо знали що лишки від урожаю все рівно підуть до - Москви.

Стан урожаю на лівому березі кепський. На правому березі кращий з виїмком Херсонської губ., де неурожайність почувається сильніше ніж на лівому березі і населенню загрожує голод.

Урожайність садовини гарна, особливо сливки. Бахтани майже всі погоріли.

С а н і т а р н е с т а н о в и щ е.

Почувається відсутність яких би то не було медікаментів. Майже всі аптеки закриті ізза браку медичного майна. Навіть у військових шпиталях не має не тільки медікаментів, а також і перев"язочного матеріялу.

Університецькі клініки за браком необхідного приладдя замкнуті, лекції на медичних факультетах з часом зменшуються.

П р о м и с л о в і с т ь.

Промисловість зруйнована, головним чином ізза браку необхідного приладдя і також ізза кризи робітничого питання. Робітники голодують і розбігаються по селах щоби найти там собі працю за ціну прокормления. Між ними ширяться незадоволення до їх товаришів-робітників, котрі належать до комуністичної партії і користуються привілегіями: збільшений і в першу чергу пайок.

Сильно розвивається кустарна промисловість, селяне виробляють самі шкіру, полотно, мило і прочі першої необхідности товари. Виріб цих товарів чим раз більше удосконалюється.

Надзвичайно інтенсивно працює на Україні амуніційний завод в Л у в а н с ь к о м у. Тут виробляється головним чином набої до рушниць і гармат. Так само видає він рушниці.

Лісічанські гвоздільні і алібастрові заводи стали зовсім.

Склад робітників в більшості безпартійний, в їх масі відношення до большевиків ворожне. Національна свідомість дуже низька в більшости це переселенці з Росії.

Ц у к р о в а р н і.

Багато цукроварень стало. Засівна площа буряків досить мала.

Селяне відмовляються засівать буряки. Необхідність кожнорічного ремонту цукроварних заводів, утрудняє їх працю, бо для ремонту потрібно багато техничних приладдів, яких на Україні цілковитий брак. На цукроварні часто роблять нальо з партизанські відділи, і забирають цукор. Вони його міняють по селях на зброю і амуніцію.

З а г а л ь н и й о г л я д .

Вся Україна управляється партійними комуністами в більшости надісланими з Москви. Підпирає їх військо, яке теж походить переважно з Росії. Населення ненавидить одних і других. Щоб зменьшить цю ненависть, ідуть комуністи на уступки: оголошують вільну торговлю, повертають селянським власникам землю, ідуть на зустріч національним вимогам населення, не втручаються в церковні справи і т.д. Незважаючи на всі ці уступки, большовики ніяк не можуть підняти економічно зруйноване господарство держави, тим більше, вони хотять таким способом вивезти з України в Москву. Населення ледве зносить московське комуністичне ярмо і з нетерплячкою очікує визвольника, яким вони рахують може бути тільки Уряд У.Н.Р.

-о-о-о-о-о-о-

Букарешт

23 вересня 1921 р.

З оригіналом згідно: [signature]

Ст. Діловод Д-ту Чуж. За.

ПОВСТАНЧЕСКОЕ ДВИЖЕНІЕ НА УКРАИНѢ.

Берлинъ /РУССПРЕСС/. "Руль", на основаніи совѣтской печати, приводитъ слѣдующія свѣдѣнія о повстанческомъ движеніи на Украинѣ: Въ одесскихъ "Извѣстіяхъ" жирнымъ шрифтомъ напечатано слѣдующее официальное сообщеніе одесскаго губисполкома:"40.000-ая украинская повстанческая армія заняла Каменецъ-Подольскъ, Проскуровъ, Старо-Константиновъ, Уманъ, Житомиръ, Литинъ, Винницу и др. пункты сѣверо-запада Украины..." По свѣдѣніямъ "Извѣстія", во главѣ повстанческихъ силъ на Украинѣ стоитъ Тютюникъ. Повстанческая армія поддерживаетъ тѣсный контактъ со штабомъ атамана Петлюры.

Тамъ же сообщается, что занявъ Житомиръ, повстанцы перебили 3.000 членовъ коммунистической партіи. Чека и исполкомъ успѣли бѣжать.

Одесскій исполкомъ объявилъ всеобщую мобилизацію мужского населенія отъ 17-ти до 45 лѣтъ. Мобилизація въ одесскомъ районѣ проходитъ крайне слабо. Нѣмецкіе колонисты рѣшили не давать ни одного человѣка.

ПОЖАРЪ НА ТЕЛЕФОННОЙ СТАНЦІИ.

Берлинъ /РУССПРЕСС/. Какъ сообщаетъ "Новый Міръ", на засѣданіи исполнительнаго комитета петроградскаго совѣта былъ заслушанъ докладъ завѣдывающаго отдѣломъ связи Ческиса о пожарѣ на телефонной станціи. Экспертная комиссія, въ составъ которой вошли научные авторитеты, отвергла возможность возникновенія пожара отъ неосторожнаго обращенія съ огнемъ. Поджогъ несомнѣненъ. Первоначально опредѣленный для возстановленія станціи срокъ въ 7 мѣс., можно будетъ при напряженіи всѣхъ силъ сократить до двухъ съ полошню мѣсяцевъ. Для полнаго возстановленія станціи потребуется 40 милліардовъ руб., которые центромъ предоставлены.

ПОЗДНЕЕ ПРИЗНАНІЕ ОШИБОКЪ.

Копенгагенъ /РУССПРЕСС/. Въ мѣстной газетѣ "Соціалдемократенъ" помѣщена бесѣда сотрудника этой газеты Вульфа съ Литвиновымъ по вопросу о торговыхъ сношеніяхъ съ совѣтской Россіей. Подобно Ленину, въ его послѣднемъ выступленіи, Литвиновъ откровенно сознается, что большевики принуждены обстоятельствами отказаться отъ проведенія въ жизнь своей экономической политики. Онъ заявилъ: Большевистская революція въ Октябрѣ 1917 года была произведена въ предвѣдѣніи, что европейская война въ скоромъ времени приведетъ къ революціи во всей Европѣ. Однако, капиталистическій режимъ оказался гораздо болѣе сильнымъ и живучимъ, чѣмъ тогда думали большевистскіе дѣятели въ Россіи. Такимъ образомъ, Россія оказалась единственнымъ коммунистическимъ государствомъ и т.к. никакая коммунистическая страна не можетъ въ теченіе продолжительнаго времени оставаться изолированной, то мы должны были найти какой либо модусъ вивенди для сожительства съ капиталистическими государствами. Мы были вынуждены отмѣнить нѣкоторые коммунистическіе законы и распоряженія, которые могли бы быть осуществлены лишь въ томъ случаѣ, если бы коммунизмъ сталъ господствовать во всемъ мірѣ. Рабочій классъ Россіи вынужденъ видоизмѣнить и умѣрить свои коммунистическія стремленія. Въ концѣ бесѣды, Литвиновъ заявилъ, что совѣтское правительство увѣдомило Англію официально, а Францію полу-официально о томъ, что совѣтская власть соглашается признать всѣ до-революціонные долги Россіи. Уплата задерживается лишь тѣмъ, что у совѣтскаго правительства нѣтъ соотвѣтствующихъ средствъ, которыя она надѣется получить посредствомъ возобновленія экономическихъ сношеній съ Европой.

ДѢЯТЕЛИ СОВѢТСКОЙ ЮСТИЦІИ.

Берлинъ /РУССПРЕСС/. Какъ сообщаетъ "Голосъ Россіи", въ революціонномъ трибуналѣ разсматривалось дѣло "народнаго слѣдователя" члена коммунистической партіи Круглова. Помимо полученія взятки съ налетчика, Кругловъ указалъ ему квартиру, подходящую для ограбленія. На -дѣло" налетчикъ пошелъ черезъ камеру слѣдователя Круглова, который за свои услуги получилъ часть награбленнаго: деньги, часы и срѣзанную со стула кожу. Въ сдѣлкахъ слѣдователя съ налетчикомъ участвовала и жена Круглова, которая скупала у клиентовъ Круглова награбленное золото, серебро и камни. Кругловъ приговоренъ къ разстрѣлу.

"АРМІЯ КОММУНИСТИЧЕСКАГО ИНТЕРНАЦІОНАЛА".

Р е в е л ь /РУССПРЕСС/. Въ №. 256, посвященномъ "недѣлѣ коминтерна", моск."Правда" помѣщаетъ списокъ коммунистической партіи, съ указаніемъ ея численнаго состава.

Назв. государствъ.	Количество.	Колич.изданій.
Сѣв.Америка	10.000	38
Австрія	18.000	4
Англія	10.000	3
Аргентина	5.000	2
Бухара	6.000	2
Греція	2.000	4
Германія	360.000	42
Голландія	4.000	3
Грузія	11.000	9
Горская республика	10.000	
Данія	1.200	2
Дагестанъ	7.000	-
Дальневост. респ.	7.095	6
Египетъ	1.500	
Италія	70.000	15
Испанія	10.000	6
Исландія	3.000	1
Канада	1.000	
Люксембургъ	600	1
Ява	4.000	1
Мексика	1.200	3
Армѳнія	3.000	1
Азербейджанъ	10.000	-
Болгарія	40.000	12
Бельгія	1.000	1
Норвегія	97.000	37
Персія	2.000	1
Палестина	500	-
Португалія	400	1
Румынія	40.000	9
РСФСР	550.000	569
Украинская СФСР	61.400	47
Уругвай	1.500	1
Франція	120.000	23
Хива	1.000	1
Швеція	15.000	12
Швейцарія	6.000	4
Чехословакія	360.000	53
Эстонія	3.000	1
Югославія	85.000	12
Юж.Африка	750	2
Японія	900	2
Комм. интер. молодежъ	800.000	50
Всего	2.800.645	997

О Венгріи, Китаѣ, Кореи, Латвіи, Польшѣ и Турціи свѣдѣній нѣтъ.

ПЕТРОГРАДСКІЙ ПОРТЪ БЕЗЪ ЛЕДОКОЛОВЪ.

Р е в е л ь /РУССПРЕСС/. По сообщенію моск."Извѣстій" /№.256/, "ледокольная кампанія проходитъ неудовлетворительно. Сейчасъ въ порту находится 28 судовъ. Идутъ въ Петроградъ и нагружены въ иностранныхъ гаваняхъ 26 судовъ. Эти суда Петроградскій портъ еще можетъ принять и отправить обратно, но затѣмъ работа будетъ прекращена. Постановлено виновныхъ въ задержкѣ ремонта ледоколовъ предать суду". -

ПРЕДЛОЖЕНІЯ ГЕРМАНСКИХЪ ФИРМЪ.

Р е в е л ь /РУССПРЕСС/. Сообщеніе изъ Петрограда въ моск."Извѣстіяхъ" /№.256/ говоритъ о томъ, что "прибывшая германская торговая делегація сдѣлала рядъ предложеній: доставить отборные сѣмена и телефонные принадлежности, взять на себя ремонтъ и достройку домовъ въ Петроградѣ. Ведутся переговоры о пріобрѣтеніи привезенныхъ делегаціей товаровъ и о передачѣ ей лѣсныхъ концессій". -

125

Надіслано з запізненням
Все ми вже маємо

Бюлетень ч. 3. 12.листопада 1921-гор.

ПОВСТАННЯ НА УКРАЇНІ.

Повстанчий рух обхопив уже всю Україну і нагадує всенароднє повстання проти гетьмана в 1918 році. З усіх місцевостей України надходять чутки про успіх повстанчої акції. Йде концентрація і консолідація поодиноких повстанчих відділів в окремі повстанчі армії, які в свою чергу обєднуються єдиними керуваннями. Душею повстання є Головний Отаман ПЕТЛЮРА а керує акцією популярний генерал Тютюнник.

Відділ от. Чорнгр у районі Курилівців Мурованих 7.листопада розбив 7.кав. полк і захопив кулемети і багато коней. Великі втрати поніс теж 8. кав. полк. Инший повстанчий відділ від двох днів веде великій бій з 131 бригадою 44 див. під Любаром.

Волинська кордонна полоса на 40 верст вільна від большевиків. Большевики залишили Звягель, Кривин і Пищево. Північна повстанча армія розбила большевиків в районі Коростеня і веде наступ на Житомир, де є велика большевицька збройна база. По слухам Житомир уже занятий повстанцями. Рівночасно ідуть сильні бої під Козятином і Фастовом.

10-го листопада почали повстанці сильний бій з большевиками під Бердичевом, в якому теж є большевицька база. Заняття Житомира і Бердичева вирішить справу Правобережної України.

Південна повстанча армія навязала контакт з повстанчими відділами от. Іваніва на Херсонщині і з частинами Лиха на Поділлі. Большевики перекидають сильні відділи з Полтавщини в район Кременчуга, де від кількох днів ведеться сильний бій з повстанцями. Великі втрати понесли большевики особливо під Смілою і Злотополем.

Засідання в 6 годин

126

КОМУНІКАТ Ч.4

21-го листопада 1921 року.

Повстання на Україні.

На підставі одержаних відомостей з України, сітуація там до 15-го листопада була така:

А. КИЇВЩИНА.- Н-ська повстанська дивізія північної повстанської армії вирушила на Київ. 11-го б/м. зустріла вона біля ст. Тетерів 41-у окрему бригаду й 72 бриг. 44-ї див. Бій був дуже впертий й скінчився перемогою повстанців. Повстанцями було здобуто потяг зі зброєю й амуніцією. Ближчих подробиць про її скількість немає.

12-го листопада та сама дивізія мала бій з большовиками під Фастовом. Большовики розбито і вони в паниці втікли в напрямі на Київ. Того ж дня о 14-й годині ННеська повстанська дивізія почала зі Святошина обстрілювати Київ. Київ обороняє 6 шкіл червоних курсантів в числі до 2000 чоловік. 135 піхотна бриг., 1 гарм. школа й партійні інстітуції/до 2000 чол./

На участку Київ-Ніжин, повстанцями захоплено залізницю й одрізано большовиками відворот з Київа. Телеграфична лінія Київ-Рівно від 4-х днів не чинна.

Б. ВОЛИНЩИНА. - В прикордонній смузі в районі Корець-Олевськ, вибухло знов велике повстання селян. На Олевськ, який обороняла кіннота й члени партійних інстітуцій, наступало по-над 2000 селян. Повстанці знищили кінний ескадрон, 365-го совітського полка й заняли Олевськ. Усі села в цьому районі вільні від большовиків. Большовики скупчились в містах й містечках і час від часу висилають відділи кінноти на села й ті доведені до відчаю нищать поголовно беззахистне населення, грабують майно й палять села.

На південній Волині оперує повстанчий відділ Волинця.

В. ПОДІЛЛЯ. 9-го листопада одним із відділів Заболотного числі до 300 чоловік, було занято знову Кам"янець Под. Встановши Українську владу, відділ цей вирушив на Нову-Ушицю.

З инших частин України відомостей нема. Польсько-большовицький кордон льшовиками не обсаджений, або обсаджений слабо. Польща кордон зі свого у щільно замкнула й через те отримати точніщі відомости з України тру. Можна лише констатувати, що на всьому терені правобережжа й більшій тині лівобережжа, палає вогонь повстання. На Київщині й Херсонщині йдут йзапекліщі бої а Одесу одвізано як від суші так і від моря.

1070 127

Д.В.І.

24/XII, 1931 р.

Ф В І 1,ч.14.

ЯК ВІДБУВАЛОСЬ ПОВСТАННЯ ПІД ПРОВОДОМ ГЕН. ТЮТЮНИКА.

Один із участників в повстанчій акції ген. Тютюника підполковник Ремболовіч ,якому пощастило утекти з большевицького полону, передає крім вже відомих подробиць цього походу ще деякі цікаві факти.

При чому передається їх тільки в коротеньких загальних рисах а вже обширніше підполк.Р.,подасть усвоїм докладі.

Вже в боях під Коростенем оказалось, що задля браку амуніції, ціла акція немає і найменшого виглядu на успіх, тому-то командіри бригад: полк. Граменко і полк. Сушко просили ген. Тютюника, щоби одряд відступив блище до кордону і тут продовжав свою акцію, стараючись при тім в якийсь приступний спосіб получити набої. Ген. Тютюник не погодився на це і вирушив в напрямку на Київ.

І. БІЛОЦЕРКІВСЬКА КІННОТА

9/XI,біля села Чайківка, стрінувся одряд з ворожою кінnотою. Та кінnота не запускалася в серіозні бої, але переслідувала нас безпастанно до 17/XI, не даючи нам і найменшої можливости спочати, переночувати, передягтися і т.п.

Цієї кінноти було приблизно 1000 шабель. Она належала до дівізії Котовського і становила другу бригаду.

2. БІЙ БІЛЯ СЕЛА МІНКИ І СЕЛА ЧАЙКІВКИ.

17/XI в 8 годин ранку доніс командір І-го куріння підполк. Дугельний ,що ворожа розвідка появилася біля с. Мінки, де якраз наш одряд спочивав. Мені вдається однак,що на це донесення командування Армії не звернуло належиту увагу, позаяк не вислано навіть з нашого боку відповідної розвідки,щоби виясннти хіхххххвжрхлях з якого характеру розвідки мається діло.

Одряд вирушив аж в 12 год. дня із с. Мінки в напрямку на с. Звіздаль. В той момент,почали більшовики з правого боку наступ, і їм удалось прорізати обоз. Мушу завначити,що наш обоз,мав біля 200 фір, і зрозуміла річ,що до ва ке було з таким довгозним обозом , маючи такі слабі сили,при браку амуніції, провадити партизанщину.

Ген. Тютюник зі штабом маючи верхові коні ,еще успів утекти.

Пол. Линченко,який виявив до послідної хвилі холоднокровність розданчи відповідні накази, справся до перва в тій момент, коли вже не було иншого виходу. Слід еще завначити,що ген. Линченко, мав від походу попухлі ноги, так що не міг чобіт одіти і мусів обоз їхати на коні.

Відрізана часть обозу і два куріні, які створили охорону тилу , не маючи виходу збилися в лаву і відбивалися до 17 години ан чить до того часу, доки стало вже набоїв. В тойже час, перейшли більшовики до атаку в якій могло приблизно по нашій боку бути до 150 убитих, а біля 60 раненних. В полон попало 334 і ранені.

В бою принимав участь сам Котовський, який мав більш трьох тисяч шабель,і всіми армат в своїм розпорядженню.

Полоненних перевезли в с. Мінки,де замкнули нас в церкву. На 18/XI., перевели всіх полоненних в тім числі і раненних в містечко Базар, де замкнули нас знова в церкву.

Раненних приблизно 60 чоловік, в тім числі і підполковника Ремболовича , перевезено 20/XI в дім місцевого попа.

з Відки- Рембаловичови, вдалося втекти, позаяк більшовицька сторож не припускала, щоби ранені мали ще силу утікати.

21/XI, приїхало 8 чоловік, Київського че-ка для переведення слідства.

3. РОЗСТРІЛИ ПОЛОНЕНИХ.

А пізніще, коли я вже переховувався на хуторах, довідався про те, що большевики розстріляли 3 повстанців, а оставших 9 чоловік, відправили в Київ.

Призначені до розстрілу, мусіли викопати дві великі ями в якімось саду в місточку Базарі, де їх по розстрілі закопали.

4. МИХАЙЛО БІЛІНСЬКИЙ ЗАБИТИЙ.

В бою під с. Віздальом зарубано Білінського, позаяк він не давався, ставлючи до послідної хвилі опір, при чому власноручно застрілив з револьвера, двох його атакуючих більшовиків.

Трупа Білінського п. Рембалович, бачив на власні очи.

5. ПОЛКОВНИК ГАЄВСЬКИЙ І ЧУР. ХОХА ЗАСТРІЛИВСЯ.

* Полк. Гаєвський інспектор піхоти, не хотячи дістатись живцем в полон сам застрілився. Таксамо і начальник постачання Хоха. Так само самі застрілилися до 12 чоловік, назвиськи котрих П. Р. не в домі. Оден старшина навіть кинув під себе бомбу і в той спосіб поповнив самоубійство.

6. КОВАЛЕВСЬКИЙ ВАЖКО РАНЕНИЙ ПОПАВ В ПОЛОН.

Ковалевський важко ранений в обидві ноги, попався в полон. Його більшовики перевезли так само в Базар і примістили в одній приватній хаті. Розуміється, що они не знали хто він такий, позаяк він перебував під прибраним назвиськом ....

Витяг з докладу Голови Дипломатичної Місії в Будапешті від 29/XI ч.976.

"З того часу,як до Будапешту надійшли звістки про велике повстання на Україні,а надто про успіхи повстанського війська,до нашої Місії раз у раз приходять офіцери та солдати /українці," малороси,а той просто бувш.російські добровольці- врангелівці,які перебувають або на тутешній російській станиці,або на роботах.Вони просять дати їм змогу переправитись на Україну, щоб взяти активну участь в боротьбі проти большовиків.Місія ,одначе,ставиться до всіх цих добродіїв дуже обережно,маючи на увазі як накази нашого Уряду,так і власний досвід.Крім того,до Місії,з цією ж метою,звертаються офіцери німецької,австрійської та мадярської армії.

На російській станиці врангелівські агенти силкуються переконати тих,що там знаходяться,що мовляв,ніякого повстання на Вкраїні не має,а коли й було якесь там маленьке повстанечко,то його вже давно зліквідовано і т.д. Мі-

сія,з свого боку,вживає заходів,щоби запобігти поширенню цих побрéхеньок,для чого Місія,в міру того як отримує звістки про повстання /бюлетені укр.прес-бюро та ин./,негайно подає їх, в перекладі,до мадярського Міністерства Закордонних Справ та Військового, та до місцевих часописів.

Місцева періодична преса /чи то на мадярський, чи на німецький мові/жваво реагує на події на Вкраїні,що дня друкуючи чи то коротки телеграфічні звідомлення,чи то більш змістовні статті про українське повстання.Всі органи преси,без винятку,висловлюються про повстання в прихильному до нашої справи розумінні.

Місцеві торговельні круги та де які великі фірми та підприемства теж не в малій мірі зацікавлені повстанням,передбачаючи можливість увійти в торговельні зносини з нами,коли хоч невелику частину нашої території буде видерто з ворожих рук.

З орігиналом згідно:

Старший Діловод

Витяг з Жеч Посполітої з дня 10 листопада 1921 року. № 308

ПОГОЛОСКИ ПРО УСТУПЛЕННЯ НАЧАЛЬНИКА ДЕРЖАВИ

"Недавно... появилися в колах Посольських поголоски що має бути висунута справа уступлення п. Начальника Держави, але бракувало відомостей в звязку з чим має зостатись. Вчора говорилося про те вже докладнійше і то на підставі повідомлення сфер урядових. Як запевняють де-які члени Правительства п. Начальник Держави справді заявів, що має уступити вяжучи ту справу зі справою Вилінською...

...Шож то за замері і з відки аж балачки про уступлення. В остатній час було відомо, що п. Начальник Держави є огірчений цілковитим неповодженням його федераційної політики... З федерацією на Україні було ще гірше, а всі по черзі виправи на Київ і до Київа з Петлюрою, аж до остатніх подій за Збручем кінчились ганебно. В додаток Сейм й Правительство звернулися останніми часами дуже становчо проти всяких проб утримування справ на східних кордоннах в заогненю/поломью/ і ставлення недвозначно поучати Начальне Довудство, що всякі дальші играшки і неясности в цій справі є недопустимими..."

130

БОЛЬШЕВИКИ И ЭСЪ-ЭРЫ.

Р и г а /РУССПРЕСС/. Совпаденіе пріѣзда Литвинова въ Ригу, якобы, на россійско-балтійскую экономическую конференцію, съ прибытіемъ въ Ригу не Алексинскаго и Зензинова, по слухамъ, считается далеко не случайнымъ явленіемъ. Литвиновъ, будто бы, прибылъ со спеціальной цѣлью встрѣтиться съ представителями эсъ-эровъ для выясненія возможности сотрудничества въ работѣ въ совѣтской Россіи. Насколько успѣшны новыя начинанія въ совѣтской политикѣ сейчасъ опредѣлить невозможно. Попытки эсъ-эровъ перенести центръ своей дѣятельности въ Ригу - пока, повидимому, успѣхомъ не увѣнчались.

СОКРАЩЕНІЕ ШТАТОВЪ.

Р и г а /РУССПРЕСС/. 22 Октября въ Петроградѣ закончилась работа по обслѣдованію государственныхъ учрежденій и сокращенію ихъ штатовъ. Въ петросовѣтѣ число служащихъ сокращено на 26%, въ губстатотдѣлѣ уволено 50%, въ отдѣлѣ труда - 56%, въ губздравотдѣлѣ - 50%, въ нарсвязи - 39%, въ подотдѣлѣ юстиціи - 8%, въ совнаркозѣ - 30%.

V

ЛЕНИНЪ О ВОЗМОЖНОСТИ СВОЕГО ПАДЕНІЯ.

"Трудъ" /№191/ печатаетъ въ отрывкахъ послѣднюю рѣчь Ленина. Здѣсь интересны слѣдующія заявленія:"Совершенно безспорно и всѣмъ очевидно, что, несмотря на такое громадное бѣдствіе, какъ голодъ, улучшеніе положенія населенія, за вычетомъ этого бѣдствія, наступило именно въ связи съ измѣненіемъ нашей экономической политики.

Если капитализмъ возстановится, значитъ, возстановится и классъ пролетаріата, занятаго производствомъ матеріальныхъ цѣнностей, полезныхъ для общества, занятаго въ крупныхъ машинныхъ фабрикахъ, а не спекуляціей, выдѣлываніемъ зажигалокъ на продажу и прочей, не очень то полезной, но весьма неизбѣжной въ обстановкѣ нашей разрухи, промышленности. Весь вопросъ - кто кого опередитъ. Успѣютъ ли капиталисты раньше сорганизоваться и тогда они коммунистовъ прогонятъ ко всѣмъ чертямъ и ужъ тутъ никакихъ разговоровъ быть не можетъ. Или пролетарская государственная власть окажется способной, опираясь на крестьянство, держать капиталистовъ въ надлежащей уздѣ, чтобы направлять капитализмъ по государственному руслу и создать капитализмъ подчиненный государству и служащій ему. Теперь буржуазія всего міра поддерживаетъ буржуазію Россіи и она стала во много разъ болѣе сильной, чѣмъ мы. Теперь противъ насъ выступили силы, несравненно болѣе могущественныя, чѣмъ мы. И чтобы тутъ побѣдить, нужно опереться на послѣдній источникъ силъ. Послѣдній источникъ силъ - есть масса рабочихъ и крестьянъ, ихъ сознательность, ихъ организованность. Мы не должны строиться на непосредственномъ коммунистическомъ переходѣ. Надо строиться на личной заинтересованности крестьянина. Нужно заинтересовать каждаго спеціалиста съ тѣмъ, чтобы онъ былъ заинтересованъ въ развитіи производства. Умѣли ли мы это сдѣлать? Ни къ черту не умѣли. Мы думали, что по коммунистическому велѣнію будетъ выполняться и распредѣляться производство въ странѣ съ деклассированнымъ пролетаріатомъ. Намъ нужно научиться управлять и мы должны помнить, что порядокъ долженъ быть строже, чѣмъ онъ былъ при капиталистахъ. Мы должны работать хорошо, мы должны помнить, что если мы будемъ работать плохо, то всѣ мы полетимъ къ черту, мы должны помнить, что всѣхъ насъ перевѣшаютъ, да и великолѣпно сдѣлаютъ, такъ и надо. Хозяйничайте всѣ. Капиталисты будутъ рядомъ съ вами, рядомъ съ вами будутъ иностранные капиталисты и концессіонеры, они будутъ выбать у васъ 100% прибыли, они будутъ наживаться около насъ. Пусть наживаются, а вы научитесь у нихъ хозяйничать и тогда только вы сумѣете построить коммунистическую республику".

/РУССПРЕСС/.

131

Адреса п. Глюсаренка

Wien XVII Andergasse 10

25/XI

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁA[illegible]

O. Kowalewsky

Farmów, Hot. „Bristol" p. N 2

Polen. Polska.

132

У. Н. Р.

ГОЛОВА РАДИ
НАРОДНІХ МІНІСТРІВ.

„9" 11 192 1 р.

Ч

Дорогий Олександре!

Багриновски поступає як мальчишка, подає мені заяву з непотрібною літературою це річ недопустима. Я без кінця змучений, занятий, а він мене терроризує ніби. Що це? Для чого це? Я ніякої відповіді зараз писати не буду. У Багриновського є нерви, а у мене нема? та у мене вони в 1000 раз більше. Вплинь та нього, бо причин я не знаю і не розумію а бути уговаривающими

рахую для себе, і це тобі
ясно, низькими. Коли він
є ен-ер — то нічого цього
робити. Передбачаю, що він
хоче чомусь аби я йому
кланявсь, бо в противному
разі він вийде з Провительства,
а я передбачаю з партії,
піде в обійми Лівицького.
Це робота Лівицького. Я
мушу бути до кінця
вірним основним засадам
ен рів, і я тепер, як тогдіна
конференції, стою на сторожі
честі Уряду. Деталі скоже бажаєш
Твій Пилип

6/XI. 1921.

133

17/XI

Дорогий товаришу!

Так, дійсно, жеребок кинуто. З газет я довідався, що повстання почато. Знаю де що про переговори з Врангелем та з ріжними „силами" теперішніми. Все ж ми мимилися самі. Коли народ увесь як один повстане, тоді успіх забезпечений. А ні — скоро наступить ліквідація. У Відні осуджують цей крок наші „політики". Мовляв, цим тільки зміцнюється позиція большевиків і хід тої еволюції, що привела би їх до ніклюції з иншими партіями та напрямами, спинюється, а тому кінець одинаковий на пару другу років. Звичайно, коли дивитися з точки погляду „білогвардейця", то певну рацію ці люди мають, але коли розібратися в цих справах ущільнцеві, що ввесь час революційної боротьби вважав за прояв і зміцнення національної боротьби, вистуй мусів би бути. Тому зрозуміло, що як раз тоді, коли державній центу реже зентують самостійники (але тільки не по зразку) ця думка стала актуальною. Вона (тільки) поруч з розвитком національної боротьби

на Україні, доповнила себе тим практичним змістом, яке дало життя українське. Можливо, що за свою державу не раз нам ще прийдеться боротися збройно, можливо, що теперішня боротьба це тільки спроба до майбутньої, яку вимагатиме від нас час. Коли ще рік тому можна було боятися, що комбінації політичні вирвуть з під наших ніг тоді грунт, на який ставило від 17 р. все більше й більше наших людей, коли атмосфера спільного життя з північним сусідом набувала для нашої більшости всіх ознак реальности й навіть конечности, то тепер, а що й казати за пізніший час, цілком не буде жадних підстав а ні до побоювання а ні до творення ілюзій. Боротьба стала вже цілком національною. А перед нами ще багато літ боротьби на цілому національному фронті, а до боротьби стане цілий народ. Коли инші народи повстаючи — знаходили підтримку й опіку, а ми — ні від кого й нічого навіть сподіватися не можемо. Тим певніший наш успіх. І чим більше жертв несе наш народ — тим той успіх ближче. Коли тепер усей народ повстане як один — перемога на наш бік перехилиться. Та це ще була б не остання боротьба, але це показало б, що рішаючий бій виграний. Для дальнійшої війни ми би мали перевагу моральну й фізичну. Тому я з

такого нетерпеливостю чекаю повідомлень в якому розмірі буде відбуватися теперішнє повстання. Успіх його не в тому, що большевики будуть вигнані з краю, а в його розмірі. Скількість учасників дасть успіх. Як би після того большевики знову окупували нашу землю, були би на ній завойовниками ворожого їм народу. Ненависть сильна зброя. Вона єднає найкраще (працюйте тоді партії), вона залякує тих, кого ненавидять — ворог стає непевний своєї позиції. Він морально побитий. Нам потрібна ненависть. Без неї ми не створимо держави своєї, не відновимо культури, не поставимо кордонів. Вона — єдиний імпульс до нашої роботи на фронті й в запіллі.

Захід уважає, що большевизм як теорія зник, лишається ще большевизм у практиці на московський штиб. Певної орієнтації до того, як би найкраще упорядкувати відносини на сході — нема. Англія, Італія — Японія — прихильники великої України коли та Україна докаже, що такою вона зможе бути. Франція — хитається поміж федералізмом та самостійністю. Америка через Японію хоче великої Росії — союзника на Тихому Океані. Ваші ні тонкі конференції має займатися неофіціяльно справою бувш. Росії. Туди Миронов з Авксентьєвим виїхав. Хоче грошей набрати, ну і звичайно, предкласти купу всяких декларацій. Шкода, що з нашого боку нікого не буде. Пишіть, друже, що там коло Вас робиться.

Ваш Вавв

JURISCONSULTE
DES LEGATIONS ET DES MISSIONS
DE LA RÉPUBLIQUE DÉMOCRATIQUE
UKRAINIENNE À L'ÉTRANGER.

16/XI

Le 7/XI 1921

~~No.~~

Дорогий
Олександр Олександрович!

П. Лозинський „по персональним мотивам" подав заяву про вихід із партії.

Дійсні причини це його праця в часописі „Руль," котрі він підписував псевдонімом.

В національн. союзі на останнім засіданні п. Лотоцький вилаяв п. Шелухіна. Слідуюче засідання відбудеться 9/XI – с/р.

Оце Вам наші новини.

Дуже жалкую, що немає ніяких інформацій від Вас. Не гублю надії одержати візу до Вас. Для цього

вживаю ріжних заходів.

З щирою повагою до Вас

І. Храпко.

Ріжні відомости по часописям про повстання значно підняли настрій нашої еміграції.

1518 21/XII

Baden 30.XI.21.

136

Дорогий Олександре Олександровичу, дуже був радий одержати від Вас листа після такої великої перерви. Я мав певну підставу думати, що Ви перепинили листування з тої причини що мої листи від 7 і 16 вересня лишилися без відповіді, а написані вони були у відповідь на Ваш лист з 30 серпня. В листі з 7/IX я висловив свою точку погляду на майбутнє відношення суспільства до Вашого (сучасного) міністерства і, як показали події, був прав.

Як це лише непорозуміння, то я дуже радий і дякую Вам за інформації.

Що до тутешніх настроїв, то, після того як вияснилася повна імпотенція влади (справа Крушельн., Василька, Стоцьк. і т. ч.), протидержавна праця пішла повним ходом. У елементів льояльних руки звязані тому, що Уряд не звертає жадної уваги на їх підтримку, а всілякі авантурники процвітають. У останній час дуже популярна справа відновлення Директорії без Петлюри, котру ведуть торішні радники Шв. і М. Шел. для цього вийшов з Нац. С., котрий займає льояльну позицію. Російські кола дуже вхопилися за цей розвал і ведуть уперто політику на розбиття наших сил. Як бачите їм це вдається (Переговор Марг. Вас. Стоцьк.).

Взагалі розвал Тарнівський як найбільше відбився тут і діло йде до такого розвалу що, навіть, люде моїх настроїв поопускали руки і стари-

ються втікти до якоїсь иньшої праці. Не побувавши на місті я не можу, як це роблять иньші, обвинувачувати в усьому. Кабінет, але мушу сконстантувати, що тінь влади, котрою досі трімалися більш сталі елементи на еміграції, тепер тут не істнує.

Я переїхав до Бадену, бо знайшов дешеве помешкання, але більше тут знайти неможливо. За ці два місяці ціна помешкань виросла на 1000%. Взагалі все дорожчає тут щомісяця, приблизно на 100% і стало тут значно дорожше ніж у Польщі. Трудно сказати що буде далі, але тут утріматися стало для мене абсолютно неможливо. Волі діла також дуже нагані і я вже третій місяць не дістаю нічого. Певне вона дотягне до Нового Року і закриється.

Як же Ваші справи? Як Ваша Пані? Як живете? які перспективи. Як і можно було собі уявити „історія" дійшла до Відня в вигляді цілком перекрученому. Такі то сумні наші справи і ні на що иньше ми поки що не сподіваємося. Певне скоро, як що не займемося якоюсь культурною справою, розлізаємося як мухи і не будемо, навіть, знати кому завдячувати провал.

Бажаю всього кращого привіт Вп. Пані.

Ваш Мих. Єрм.

P.S. Що до нашого Ц.К. то я їм порадив щоби пролетрацією не займалися, а себе вважаю вправі писати що хочу.

8. XI. 21,
Варшава

Дорогий Олександре!
Яка чорна кішка перебігла
межи нами? І не тільки
персонально між мною,
й Вами, а також і бру-
гими товаришами. Що
означає Ваше всіх мов-
чання? Невже культ інтриг,
брудних сильвоток, брехень,
сварок і т. п. досяг у Вас
в Тарнові свого апогею
і Ви легковірні загрузли
в ньому?!
Для мене все це незрозу-
міле і... болюче, скажу
Вам, сильно.
Чому Ц. К. не відповідає

на мої листи, не інструк-
тує мене, не вислала
постанов конференції!
Чому я довідуюсь з приват-
них листів, що Ц.К. запи-
тував Луцьку „Просвіту" про
гроші і книжки, дістав
відповідь, що ~~гроші~~ книжки прийшли
(опізнення по вині Відня),
прочитав в листі про мою
візиту у Кшаковського (про
що Ц.К. взнало від мене ж
через тиждень). Панове,
так роблять легкодухі
і непевні в собі діти! А
мене навіть і не запитали!
Невже ви... ех! Смішно
і болюче.

Не бачилися ми кілька
місяців і спільну мову
загубили, по-різному
стали на світ дивитися.
А от я, так не йму віри
тому, що доходить до мене,
а навпаки борюся один
зо всякими брехливими чут-
ками.
Що поробляє Сапіга? Чи
зробив він на прикінці ревізію по „Бл. Хр."? Нехай він
напише про це докладно.
Як Пилип, Федя, Пекарський?
От перед Пекарським я
винен, не відповів йому.
Кланяйтеся їм всім.
Скажіть будь ласка, чи

отримали Ви гроші по
моїй довіреності. Як що
ні — чи варто приїздити
по них і скілько там
я можу отримати.
Справи мої матеріальні
дне, бо приїзд сем'ї та
хороба дружини мене
здорово виснажили. Так що
кожна марка здалась б.
Переїжджаю на днях до Варш.
з сім'єю, де пробуду довший
час... Прошу написати про
все докладно. Бажаю
успіху. Вітаю усіх. Як
Сидір-девін?

Цілую Кость

Warszawa, Marymońska 46 mieszk.
або Warszawa, Długa 29 hotel Polski
pokój 46 W. Ostrowskiemu для мене

Д.П.І.

24/XII.1921 р.

Дуже спішно.

Таємно.

З В І Т, ч. 146.

БОЛЬШЕВИКИ В ТАРНОВІ.

Вчера проходжувався по місті служащий че-ка з м. Черкас, матрос тов. Василів. Він був одітий в форму матроса, і на кашкеті була надпись того судна, на якім раніш служив. Замітним і те, що мав на собі пасок з кобурою.

Тов. Василіва пізнала одна із наших пань, яка його добре знае по службі в че-ка в м. Черкаси.

Це офіційне появленняся згаданого матроса, дае підставу думати, що тут зараз перебуває, якась більшовицька місія.

140

У.Н.Р.
МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ.
Канцелярія Міністра.
"23" Грудня 1921 р.
ч. 6509

Вх. ч 1059
24/VII-1921 р.

Панові
Міністрові Преси й Пропаганди

Міністерство має честь переслати при цьому для відома слідуючі реферати про одгук повстанського руху на Україні в закордонній пресі:

а/ Швейцарська Преса,

б/ Німецька /також з окрема Баварська/ преса

в/ Бельгійська преса;

Міністерство має честь додати, що в відповідній редакції ці реферати подаються для загального віжома до "Української Трибуни".

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ. [signature]

Начальник Канцелярії Міністра [signature]

Р Е Ф Е Р А Т

про повстання по матерялам з Швейцарської преси.

Швейцарська преса, німецькі, французькі і італійські часописі, як "Остшвайц", "Фрайбургер Нахріхтен", "Бернер Тагеблят", "Цюріхер Пост", "Національ Цайтунг", "Бунд", "Фатерлянд", "Нойе Цюріхер Цайтунг" і ин., "Ліберте", "Газет де Льозан", "Журналь де Женев", "Трібюн де Женев", "Сюіс", "Газетта Тічінез" і т.д., дуже богато подавала повідомлень про повстання на Україні. Користувалася швейцарська преса ріжними джералами, передруковуючи вістки з комунікатів "Укрпресбюро" "Укр.Трибуни", "Рідного Краю", з німецьки і італійських газет.

З 7.XI по II.XI було подано багато фактичних повідомлень про зайняття Житомира-Жмеринки-Бірзули з зазначенням, що повстанчий рух на Україні має дійсно "національний характер". Цікаво одмітити те, що одні і тіж відомости одночасно появляються у десятках ріжних газет.

Деякі часописі, як "Трібюн де Женев" з IO.XI, сповіщаючи про початок повстання, каже, що багато разів починалося на Україні повстання і що треба чекати розвитку подій. II.XI та ж газета, подаючи про деякі успіхи повстанчої армії, дадає, що подібні новини треба приймати з пересторогою.

Більш прихильний тон має часопись "Газет де Льозан", яка подає фактичні відомости. Так само робить і "Журналь де Женев", яка подає з 12.XI вістки про можливу полсько-большовицьку війну, базуючись на повідомленню Білоруського пресового бюру, ніби большовики укріпляють на Березені фронт, стягують війська і т.и.

"Ліберте" подає з I8.XI від Укр. Пресового Бюро вістку, що полк. Шепель зайняв лінію Жмеринка-Вінниця, про бої коло Черкас і коло Одеси, як також про те, що большовицька преса визнає значність і серьозність руху.

"Нойе Бернер Цайтунг" з I8.XI подає, що в Бременському портові на пароплаві "Шеве" находяться 52 українських дітей, батьки яких пішли на повстання і боротьбу проти Совітського Уряду. Діти мають бути відправлені до Нью-Йорка.

"Національ Цайтунг" з I9.XI під заголовком "Наслідки офензиви Петлюри" подає з Гельсінгфорса, що " офензива Петлюри і повстання на Україні яке совітська преса закидує Польщі і Румунії, вважається в Москві, яко новий напад Заходу проти Совітської Республіки". "Крайне праві елементи знайшли твердий грунт під ногами. Обвинувачують Леніна в тому, що він своєю концесійною і мировою політикою підбадьорив як зовнішніх, так і внутрішніх ворогів. Преса домагається повороту старого брутального режиму для подавлення контрреволюційного руху".

"Журналь де Женев" з I9.XI, подаючи відомости про удачні операції ген.Тютюника на Волині, про бої коло Черкас, про розбиття і переход на бік повстанців большовицьких частин, зазначає в кінці, що вістка про заняття повстанцями лінії Камянець-Проскурів-Староконстантинов-Шепетовка прийшля з Штабу 3-го Румунського Корпусу.

"Сюіс" з 20.XI подає з Відню, що йде страшенний бій за володіння Київом.

"Трібюн де Женев" з 23.XI подає про розвиття на Волині I7I, I72 і I30 большовицьких бригад, про переход на бік повстанців 44 сов.дівізії. Далі подаються удачні операції Янченка в районі Ірши-Коростеня, про операції ген.Гулого, про зайняття Балти, Тирасполя, про операції Дерещука в районі Уманя, про удачі на Лівобережжю полк.Левченка, та про те, що українські відділи форсували Дніпро між Каневим і Черкасами.

"Журналь де Женев" з тої ж дати до цих відомостей додає також про німецьких колоністів, які обявили себе готовими приєднатися до повстанців для боротьби з большовиками.

"Національ Цайтунг" з 23.XI подає з Ревеля: " як повідомляє московська преса, точаться нещасливі для совітської армії бої коло Київа. Повстанці мають в своїому розпорядженню звязкові і комунікаційні засоби. Сильна колона, на чолі якої стоїть жінка, мала б йти на Київ. Большовицькі війська відступають за Дніпро. Галицькі війська Петрушевича прилучилися до війська Петлюри. Обидва керовники заключили між собою оборонний союз для захисту України і Східньої Галичини проти Росії."

"Остшвайц" з 23.XI подає з Гельсінгфорса, що большовики мусять одійти за Дніпро. Але цей відступ е загрожений новим повстанням на Чернигівщині.

Окремий пресовий бюлетень "Спеціаль" містить з 24.XI повідомлення /походження Моркотунівського табору/ з Яс; ці повідомлення були уміщені в "Тан" і в "Аксіон Національ" /Бельгія/ з 25.XI. Але 26.XI той же "Спеціаль" подає, про операції коло Катеринослава от.Матвієнка і про те, що Троцький стягує війська на Україну з огляду на небезпечне становище.

"Бернер Ландес Цайтунг" з 26.XI уміщено повідомлення Жана Блюмера - сводку про події і хід повстання з прихильною для нашої справи оцінкою.

26.XI абсолютно усі швейцарські часописі подали про успіх бою під Тетеровом і про операції полк.Кліменка в районі Василькова.

28.XI подається повідомлення про приїзд Троцького на Україну і про його наказ - суворо розправлятися з повстанцями, розстрілювати і нищити все, що допомагае цьому рухові. Донські казаки, поставлені большовиками проти повстанчої армії, відмовилися битися проти українців. Повстання на Кубані розвивається успішно.

Українські елементи, що до цієї пори були прихильниками федерації з Росією - приєдналися до УНР.

"Ліберте" з 29.XI подає з Гельсінгфорса з "Берлінске Тіденде": "число повставших українців виносить 1.000.000 чол. Петлюра сподівається мати небавом 400.000 чол. Бої - завзяті. По зайняттю Житомира, було вбито 3.000 комуністів і велике число їх в инших містах розстріляно. Українці приготовлені до боротьби на декілька місяців. Камянець-на-Поділлю обявлений столицею України. Завзяті бої йдуть коло Києва, оточеного українцями".

"Трібюн де Женев" з 29.XI подає про наказ Троцького до Армії і Фльоту Совітських за ч.257, в якому Троцький наказує готовитися до можливої війни з Польщею.

"Журналь де Женев" з 25.XI умістив велику передовицю під заголовком "Повстання на Україні", переклад якої до цього долучається.

За Начальника Відділу Преси.

Переклад з французського.

"ЖУРНАЛЬ ДЕ ЖЕНЕВ" з 25/XI ц.р. ч. 324 містить велику передову статтю під заголовком " Повстання на Україні".

Ця стаття написана в дуже прихильному тонові. Зміст її такий - Знову боротьба на Україні, знову йде боротьба, яка не вгамовується на протязі 4-х років. Це доказує, що населення України є чужим большевизм, і що большевики не в стані пригасити вогонь протесту проти їхньої окупації. Населення, яке виховане на героїчних спогадах своєї історії і сильно привязане до землі, яку воно віками захищало проти інвазій татарів, поляків і північних росіян - підтримує свій індивідуалізм і хоче принципу приватної власности. Сучасний режім усилив ненависть до експлоататорів - москвитян. Бо комисари з своїми палачами - урядовцями і армією-грабіжниками, далися в знаки населенню, нагадуючи жорстокі царські часу. І ця тиранія, власне, розбудила старий національний інстинкт, який не вгавав ще ніколи.

Червоні діктатори, на прояви цього народнього почуття, одначе реагували досить ловко. Вони, слідуючи за Керенським, поставили принцип національности. Так вони пізніше зробили з Кавказом, Сибірю, Центральною Азією, вони дали зовнішні признаки національної революції. Вони також зформували " Республіку Рад України ", на чолі з досвіченими комуністами, столицею якої є Харков, і поставили її в опозіцію Демократичній Республіці, яка образувалась спочатку у Київі а потому стала консервативною і буржуазною державою Гетмана Скоропадського.

У всякому разі нація не помилилася. Вгадуючи ті цілі, що переслідують большевики, вона стала на бік Київського Правительства. Але Харковський Уряд в виступах спирався тільки на іммігровані елементи - робітників, бувших салдат і царських урядовців - і на червону армію. І остаточно дякуючи неумілости Союзників, Україна впала під ударом Совітів.

Антанта в дійсности абсолютно нічого не зрозуміла в цьому раптовому пробудженню націоналізму, що, як гадали, вмер вже давно. Так само як російська революція була для Антанти несподіванкою, вона не передбачила пробудження українського почуття. Появлення цього сепаратистичного руху, стіснило її в широких комбінаціях, які вона продовжувала будувати, маючи все ж на увазі можливу відбудову бувшої царської " єдиної й неділимої". Вона могла би зробити з цього відповідні висновки. Вона могла би, зокрема, на передодні своєї побіди, противостати німцям і благословити також значну роботу, зроблену гетманським режімом. Вона могла би також спертися на Петлюру, якому бракувало тільки легкої підтримки, фінансової і військової, щоби вщент розбити наступ червоної армії, і мати плодородні землі України.

Вигнаний з України і конфінований на широких рівнинах Московії, большевизм сам собою вмер би.

Очевидно, що авантюра мала би долю риску. Вона давала одначе більше шансів на успіх, ніж інтервенція що до якогось Деникіна чи Врангеля. Але союзники мали переконання, зроблені зарані.

Підлягаючи мотивам чистої доктрини, вони відхиляли з призирством справу української допомоги, для того щоби тільки підтримати білих генералів і Польщу. І три армії, маючи мандат Антанти, наповнили Україну і почали пригноблювати її, під предлогом знищити большевицький режим і відбудувати бувшу російську " єдину неділиму". Атакована зов сіх боків і позбавлена усяких надій, маленька армія Петлюри, яка гордо і хоробро тримала свою голову на протязі дх довгих місяців перед большевицьким наступом - була змушена роспорошитися. Не знаючи в якій бік повернутися, частина населення подалася до Уряду усталеного агентами Москви.

Але переконані націоналісти і горячі противники комунізму продовжували боротьбу. Оперуючи групами, під керовництвом місцевих начальників, вони підтримують на протязі 2-х років з успіхами і неуспіхами жорстоку війну, що являється результатом безперестанних репресій, грабунків, пожеж і вбивств...

Одначе однір почав слабшати і повстання, здавалось, було на краю затишя, коли депеші з Львова і з Москви раптом сповіщають в минулому тижні, що українські війська зформувалися на Поділлю вздовж Польської границі і пішли на Київ, підіймаючи селян на свойому шляху, підіймаючи. Цей рух, казали, керується Отаманом

Петлюрою з посередньою підтримкою з боку Польщі, яка не дивлячись на заключений в Ризі трактат з большевиками; вертається до попередньої політики Маршала Пілсудського.

Чи ж це нове повстання матиме більший успіх, ніж усі попередні. Неможливо це сказати ще і це здається дуже сумнівним.

~~[illegible]~~ Союзом з Польщею Петлюра згубив багато прихильників в власній країні. Потім, не дивлючися на свою дивовижну хоробрість, він не може сподіватися розбити червону армію, найбільш численну в світі, як що його зараз ніхто не підтримує. І йому не слід рахувати, більш як ніколи, на підтримку Антанти, яка втомлена од цих безперестанних авантюр і яка, цілком спокійно, призвичаїлася бачити в большевизмові природнього спадкоємця царської влади. і чинника з яким не виключена можливість дальших переговорів. Отже як що Україна отримає гарантії на автономію чи незалежність, до якої вона прагне, що це станеться виключно дякуючи їй самій, або дякуючи прогресові, що надається федералістичними чи сепаратистичними ідеями в цілому старої імперії. Але, всеж таки, цей раптовий прояв українського націоналізму, показує яскраво, в скчасному стані річей, інтересну прикмету. Він показує, що тенденції до відокремлення і до децентралізації, породжені революцією, побідно противостоять роботі комуністів в напрямку централізації і нівеляції. І це, власне, там в майбутньому находиться сильна противага проти цього панславізму, що народжується і сімптоми якого, як вже констатовано, доходять аж до серця Центральної Европи.

П.Д.Б.

Переклав

М. Ковальський

За Начальника Відділу Пресю...

Р Е Ф Е Р А Т

про повстання по матеріялам з Баварської преси.

Баварські часописі, а саме: "Байеріше Куріер", "Мюнхнер Нойстен Нахріхтен", "Байеріше Штаатсцайтунг", "Мюнхен-Аугсбургер-Абендсцайтунг" і ин. дуже багато подавали відомостей про повстанський рух на Україні, передруковуючи відомости з ріжних джерел, більше з Відня, з Львова, з Варшави то що.

"Мюнхнер Ноесте Нахріхтен" з 7.XI подає вістку з 5.XI про початок повстання на Україні. Війська Петлюри, увійшовши з боку Румунії, заняли Гусятин і Камянець, де зараз находиться Уряд УНР. Большовики відступають. В їхніх лавах безладдя і переполох.

Повідомлення подаються досить точно, навіть з оцінкою деяких подій. Так, напр., "Байеріше Куріер" з 14.XI подаючи звідомлення про стан річей на Україні та про хід подій, каже, що, очевидно, метою повстанчої Армії є заняття Київа; потому зазначається, що повстання находиться зараз ще тільки в п о ч а т к о в і й с т а д і ї , а н а в е с н у в т р а в н і м і с я ц і м у с и т ь п р и й н я т и в е л и ч е з н і р о з м і р и .

18.XI. і 19.XI - усі часописі подали вістку про заняття Київа повстанцями і про наказ Троцького до черв. армії про придушення повстання усіма засобами, навіть цілковитим знищенням міст і сел та населення їхнього.

26.XI також усіма часописями подані відомости про зайняття Жмеринки і про повстанський рух коло Полтави і Катеринослава.

29.XI - подано вістку про переход Дністра частини повстанської армії, яка була змушена відступити перед большовиками до Румунії, де і була інтернована Румунами.

28.XI подано з Копенгагена, що повстанський рух приймає великі розміри, загальна кількість армії повстанців виносить до 400.000 чол. При зайняттю Житоміра взято багато зброї і вбито до 3.000 комуністів.

"Байеріше Куріер" з 30.XI передруковав з "Хвилі", що повстанці роблять погроми, але низче зазначає "Байеріше Куріер", що ці всі відомости про погроми подані певними чинниками для діскредитації повстанців.

"Байеріше Штаатсцайтунг" з 2.XII. подає характеристику повстанського руху, зазначаючи методи цього способу боротьби, і застерігає, що о п у щ е н н я з а н я т и х м і є ц е в о с т е й і г о р о д і в н е з н а ч а т ь п о р а з к и п о в с т а н ц і в . Далі часопись пише, що Українське Представництво в Берліні не є признаним, як Представництва инших держав, бо поки Уряд УНР не розповсюджує влади на свойому терені, - питання з визнанням Представництва не може бути вирішеним, а тому і кредити, здепоновані в Німеччині, на українські фонди, - зачинені, бо невідоме, хто являється правним володіти ними.

М.Ко. Фельдський

З а Начальника Відділу Преси.

Р Е Ф Е Р А Т

про хід повстання на Україні по вирізкам з Бельгійських часописів.

Як вже установлено, Бельгійські газети дуже прихильно віднеслися до повстанчого руху на Україні і друкують всілякі звістки про успіхи повстанчої армії з всяких джерел, найбільше з вісток, що подаються, чи "Україн. Пресовим Бюро", чи "Укр. Трибуною".

З 12-го XI. "ГАЗЕТ де ЛЬЕЖ" подає про те, що бої йдуть успішно між Малином і Тетеревом, Коростенем і Макаровим, між Смілою і Черкасами. Повстання перекинулося на Лівобережжє в район Золотоноша - [illegible] Полтава; Чернигів - Батурин; Бахмач - Гомин.
Тої ж дати "Л'АКСІОН"НАСІОНАЛЬ" сповіщає про заняття Винниці, про бої під Ямполем, Брацлавом, Тульчином, Житомиром і Звягелем.
Далі подається вістка про успіхи Ген. Гулого, який йде на Одесу. Поміж повстанців є й жидівський полк в 2.000 чол. Населення йде в лави повстанців.

Проте "НЕПТУН" подає під заголовком " Попитка Петлюри на Україні невдала" повідомляє з Варшави з 11.XI:- " новини що приходять з України, підтверджують неуспіх останньої попитки Петлюри. Значні сили червоної армії прибули з Центральної Росії і після де яких кількаденних крівавих боїв, вони примусили повстанців роспорошитися. Одначе, не дивлячися на окупацію червоними великих центрів повстанці роблять величезний опір на містах і селах. Під час цих боїв убитий був ген. Галкін, б. Військовий Міністр Уряду УНР.

А 14/XI. "БЬЕН ПЮБЛІК" подає про широкий розвиток подій на Україні, при чому подає чутку про заняття Київа повстанцями.
При чому подано, що Петлюра заключив угоду з галицькими військами Петрушевича для захисту Східної Галичини і України од Росії.

В " ФЛАНДР ЛІБЕРАЛЬ" з 14.XI уміщено велику статтю про большевицький режім, подану одним бельгійцем, що повернувся з Росії, де він подає багато відомостей про стан річей в Росії, про врожай, про селянські повстання / дуже мало характеризує повстання/, про залізниці, стан міст, заводів, рудників, про німецьких кольоністів які працюють багато на рудниках. В заключення висловлюється погляд що режім Москви доживає останні дні, хоч терор, якій шаліє по країні нищить тисячі людей.

16/XI "ДЯ ЛІБР БЕЛЬЖІК" подає з Варшави з 14.XI -"повідомляючи з Москви, що вісти з Тамбова, Мелітополя, Харкова і Ростова дають знати про успіх повстання.
Район Тамбова цілком визволений. Повстанці озброєні добре.
Большевики не в стані придушити повстання. Червоноармейці масово дезертують".

"ПРОВАНС ДЕ НАМЮР" з 17.XI подає про успіх повстання і про протест Раковського до Польщі за інспірацію повстанчого руху.

"Л'ЕНДЕПАНДАНС БЕЛЬЖ" з 17.XI подає з "УКР.ТРИБУНИ" - відозву Повстанчого Комітету до населення з закликом до боротьби з большевиками.

З 18/XI. "ФЛАНДР ЛІБЕРАЛЬ" подає той самий заклик.

" НЕПТУН" / що 11.XI писав про ліквідацію повстання/ -спростовуючи большевицьке повідомлення - подає з Ревеля від 17.XI, що повстання далеко від того щоб бути ліквідованим. Відділи Петлюри збірають коло себе багато людей, озброєних і одягнених. Зараз вже установлено, що повстанчі відділи вийшли з польського терену і складалися з 2-х груп, - перша в 2.000 чол.з 63 кулеметами

і 8 гарм. , - друга 1200 чол. з 48 кулем. і 2 гарматами.

" ЛЯ ВАЛОНІ" з 20.XI передруковує відомости з "УКР.ТРИБ " про заняття Житоміра, Звягеля, Новограда. Червоні галицькі полки перейшли на бік повстанців.

" ФЛАНДЕР ЛІБЕРАЛЬ " з 20.XI подає старі відомости про знищення мостів, про оточення Київа і т.и.

" ГАЗЕТ " з 22 XI. повідомляє про успіхи от. Антонова на Тамбовщині.

" МАТЕН " / в Антверпені/ з 24.XI передруковує відомости з "УКР. ТРИБ." про поразки большевиків коло Фастова і Білої Церкви, про евакуацію Правобережжя і т.и.

Яскраво відріжняється характер освітлення ходу повстання в "АКСІОН НАСІОНАЛЬ" з 25.XI. де уміщено вимітку з франц. газ. "ТАН" про те, що "українські відділи до 20/XI перейшли польський кордон і вдерлися на Україну. Але большевики примусили їх роспорошитися, решта українських"банд" примушені були перейти назад Збруч, де були знову інтерновані. В той же час невеличкі банди зорганізувалися на Київщині і на Волині, себ то в запіллю большевиків, де вони грабують і нищать села і міста. Звичайна тактика цих банд полягає в нищенню залізниць, складів зерна, телеграфних станцій і в погромах жидів / Гусятин, Новоград-Волинський і т.и./

Боротьба населення України проти большевиків пояснюється тільки економичним / шкурним/ питанням. Дуже мало інтелігенції пристало до цього руху. Серед повстанців є багато великоросів і донських козаків. Вони є також в большевицьких таборах, де плують працю червоних. Відділи організовані Петлюрою і Дельвігом в Румунії перейшли були Румунський кордон, але були примушені вернутися знову назад. Повстанці не можуть дати регулярну силу.

Треба сконстатувати, що повстання не матиме нічого реального і його ліквідація - неминуча. Єдиним результатом цього буде економічна розруха в Росії, що послужить на усилення партії Троцького і Бухарина, вплив войовницький яких вже дає себе почувати.

Очевидно, що це є робота Моркотунівська, який всіляко перешкоджує справі України.

" ФЛАНДЕР ЛІБЕРАЛЬ " з 25/XI. передруковує відомости "ВОЛИНСЬКОГО СЛОВА " про від. Ген. Гулого, його стан і партизанський характер війни.

" ЖУРНАЛЬ де БРЮСИЛЬ " подає старий комунікат з 20.XI про стан річей на Україні.

Зреферував

М.Ковальський

За Начальника Відділу Преси.

Р Е Ф Е Р А Т

про повстання по матеріялам з німецької преси.

Жваво і прихально огукнулась німецька преса на події на Україні і такі часописі, як "Штаргардер Цайтунг", "Берлінер Берзенкуріер", "Ейслебенер Тагеблят", "Дебельнер Анцайгер", "Дойтше Тагесцайтунг", "Тегліхе Рундшау", "Форвертс", "Райхсноте", "Франкфуртер Цайтунг", "Гамбургер Нахріхтен", "Кенігсбергер-Гартунгше Цайтунг", "Бреслауер Нойсте Нахріхтен", "Мерзебургер Тагеблят", "Остеродер Цайтунг" і инш.

2. XI "Бреслауер Моргенцайтунг" умістив протест Карахана до Польщі з приводу подій на Україні.

5.XI "Франкфуртер Цайтунг" містить повідомлення московської Радіо-Агентури про хід подій на Поділлю, зазначаючи заняті місцевости і т.и. Далі повідомляється, що большовицька преса обвинувачує Польщу в інспірації цього руху.

"Позенер Тагеблят з 2.XI містить протест п. Шульгина до Ліги Націй проти насильств, що учиняються большовицькими окупаційними військами на терені України над народом, - з проханням, щоби Ліга Націй занялася цією справою і допомогла Україні. Часопис додає, що в кодах Ліги Націй є думка, що цього прохання України Ліга Націй не зможе задовольнити.

7.XI. у всіх часописях подаються вістки про заняття Камянця, Проскурова, Літина, Фельштина - і про замордування великої кількости комуністів-большовиків. Це повстання є в залежности від повстанчих операцій в районі Київа й Херсона.

7.XI "8 Ур.Абендблят" подає вістку з Ріги про те, що червоні війська в боротьбі з повстанцями люто карають населення і головним чином вчиняють масові жидівські погроми.

8.XI. усі часописі подають про успішний рух повстання в напрямках на Київ і на Одесу, причому "Дойтше Варте" зазначає, що цей рух Петлюри є чисто національним.

"Роте Фане" з 8.XI подає, що в "Райхенбергер Цайтунг" уміщено повідомлення з Ковно з 3.XI слідуючого змісту: "повідомляють з Москви, що напруження між Росією і її західніми сусідами збільшилося останніми днями. Згідно з договором меж Чехією і Петлюрою, Чехія має його підтримувати. Постановлено, що Чехія візьме участь в польсько-румунсько-українській інтервенції що до Росії. Виїзд Савінкова до Праги і організація українського війська в Чехії являються вже початком активної роботи Чехії в великій антибольшовицькій коаліції".

9.XI усі часописі подали вістки про дуже успішний хід повстання, а в "Дойтше Нахріхтен" уміщено статтю д-ра Е.Женні під назвою "Большовизм, яко засоб до виховання націоналізму". В цій статті автор зазначає, що большовики своїм централізмом і русіфікацією цілком природно підтримують і сприяють розвиткові повстанчого руху на Україні, сприяють консолідації усіх партійних сил українських і об'єднанню їх в спільний фронт проти большовиків, чого не було помітно раніше. І це національне об'єднання досягнено; успішною цілковитою поразкою большовизму на Україні, вони / українці/ доказують спільність їхніх змагань. І, додає автор, з лозунгом "Геть з большовизмом" - виростає другий "Геть з Москвою", - коли вже перший буде непотрібний, то другий лишиться і довго ще лунатиме по степам України.

Ця стаття була передрукована в "Спеціялькореспонденц юбер Остфраген з 8.XI і в "Айслебенер Цайтунг" з II.XI.

II.XI "Нахріхтен юбер Остфраген" подає про промову проф.Коваля про економичний стан на Україні.

I2.XI , не дивлячись на уміщені в ріжних часописях повідомлення про успіх повстання, "Роте Фане", покликуючись на "Вперед" подає про ліквідацію повстання на Україні.

I5.XI 22 німецьких часописі повідомляють про розвиток повстання, хоч знов таки "Роте Фане" подає вістку про розбиття Петлюри червоною кавалерією.

З тої ж дати "Берлінер Берзен-Цайтунг" і "Германія" подають з Львова про правдоподібний договір між Урядом Сов.України і Галицьким Урядом Петрушевича.

I7.XI появилася вістка про те, що в Бремені находяться 52 українських дітей, батьки яких пішли на повстання. Діти мають бути відправлені до Нью-Йорку.

I8.XI "Штаргардер Цайтунг" передруковує статтю д-ра Е.Женні під тим самим заголовком, що була уміщеною в "Дойтше Нахріхтен" з 9.XI.

I9, 20, 2I, 22, - XI усі часописі подавали вістки про хід подій на

V---"

Україні, а "Роте Фане" з 19.XI передрукував з "Вперед" вістку, що Гол.От. ще й досі перебуває в Тарнові. "Нойе Пресіше Кройцайтунг" подає під заголовком "Визвольна боротьба на Україні" інтервью свого співробітника з Головою Української Місії в Чехії. Це інтервью було передруковано в тій самій часописі з 22.XI.

23,24,25-XI так само усі часописі подали повідомлення про положення на Україні.

21.XI "Росіше Цайтунг" подало вістку з Варшави про те, що повстанці учиняють жидівські погроми на Україні, а 22.XI таж сама часопись умістила спростування Українського Посольства в Берліні про те, що погроми учиняються червоною армією за те, що жидівське населення співчуває повстанському рухові.

26.XI усі часописі знов уміщають замітки про повстання, а "Роте Фане" подає дві вістки з Москви про ліквідацію його.

В "Позенер Тагеблят" з 15.XI уміщено статтю під заголовком "Комунізм на Україні".

29.XI дуже багато вісток про повстанчий рух появилося в усіх німецьких часописях.

В "Ауслянде-Кореспонденц" ч.2. уміщено статтю під заголовком "Повстання на Україні", в якій говориться, що цей рух являється безспорним доказом тієї національної енергії, яка ще раз підійнялася проти Московських гнобителів.

В "Тегліхе Рундшау" з 2.XII уміщено статтю д-ра Е.Кенні під заголовком "Крик розпачу на Україні". Автор цієї статті, маючи на увазі меморандум поданий Представником УНР в Німеччині до М-ва З.С. Німеччини і до Представників Чужоземних Держав в Берліні, - подає ту різницю між Московією, в якій хазяйнують моральна апатія, економичний занепад і нима пригнобленність, - і Україною, де національний повстанчий рух не перестає жити і старається усіма силами скинути московське ярмо. Далі наводяться цілі уступи з згаданого меморандума.

5.XI і 6.XI. уміщалися вістки про повстання на Україні у різних часописях.

Таким чином, зацікавленність і готовність допоширення української національної ідеї та співчуття німецької преси, - покавує її прихильність до визвольного руху Української нації.

За начальника Відділу Преси.

Консульство
Української Народньої Республіки
в Монахії

Айнміллерштрассе 35.

№..2556

Мінхен, 28-го грудня 1921 року.

ВИСОКОПОВАЖАНИЙ ПАНЕ МІНІСТРЕ,

Складаючи щиру подяку за признання, яке Ви, Високоповажаний Пане Міністре, були ласка висказати підписаному в листі від 23-го б.м. за №.284, має він за честь довести до Вашого відома, що він з здвоеною енергією буде на будуче служити ділу нашої дорогої Батьківщини.

Рівночасно нехай вільно буде підписаному долучити до цього листа свою чергову статтю, котра появилася на днях в одному із найбільших тутешніх економічних органів.

ПРИЙМІТЬ, ВИСОКОПОВАЖАНИЙ ПАНЕ МІНІСТРЕ, ЗАПЕВНЕННЯ МОЄЇ ГЛУБОКОЇ ПОШАНИ

Число 98-ме журналу "Зюддойтшес Індустріе-Блятт" сюди долучається.

Д.Негайно.

У.Н.Р.

МІНІСТЕРСТВО

ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Департамент Чужоз.Зносин

"21"грудня 1921 року

Ч.2475/6420

До Пана Міністра

О.О.Ковалевського.

Міністерство має честь просити Вас, Пане Міністре, надіслати безпосередньо до нашої Місії у Варшаві /на адресу-п.А.В.Лукашевичові, Варшава, Український Центральний Комітет, Алея Руж Ч.6/ ще дві фотографичні картки необхідні для виробленя Вам.....laissez-passer..... на виізд до Відня.

Разом з тим Міністерство находить необхідним попередити Вас, Пане Міністре, що великої надії на отримання.....laissez-passer.....нема, тому Міністерство вважалоб доцільним, щоб одночасно Вами було взято польський паспорт необхідний на виізд з Польщі.

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Директор Департаменту Чуж.Зносин

№ 526
30/XII

25/XII 21 г.

Kraków, Ul. Kopernika 25
Astronomiczne Obserwatorjum

Високошановний Александр Александрович!

Привітаю Вас з дружиною і шановних товаришів-діректорів з наступаючими святами Різдва Господня і Новим Роком, який мусить в решті-решт бути сприяючим нашій українській справі і поверне українську інтелігенцію на рідну землю для творчої праці на культурній ниві.

Тутки, в центрі польської наукової думки встрінув я таке тепле й поважне до себе відношення, від якого вже одвик за 5-ть років революції і почув себе не „бувшим головіком", а цілком рівним зо всіма иншими працьовниками на науковому полі, тільки отставшим від нових цікавих течій европейської наукової думки, що на протязі року свого обов'язкового перебування на штатній посаді „asystenta" нагоню.

На мене покладено обов'язок складати Rocznik astronomiczny Krakowskiego Obserwatorjum, керування практичним навчанням студентів по сферичній астрономії і обсервації на меридіанному колі і пассажному струменті, при чому власна ініціатива в виборі наукових завдань і їх здійсненні не обмежена.

В житьовому і матеріяльному змісті улаштовуюся цілком задовольняюче: не голодую й не вичикую манни небесної в виді ½-місячного утримання на протязі двох-трох місяців, що прис-

нігує псіхіку і відбиває охоту до творчої праці.

Познайомився я тут з гуртком українського студентства, з котрим вечеряв 24/XII в помешканні ст. Терещенко. Він, яко голова студ. гуртка, вихлопотав у американської „Ітки" 6000 марок на улаштування вечері в канун Різдва і запросив мене і представника Ітки — Арнольда. Молодь наша зробила гарне враження своєю вихованністю і кіпучою енергією, котру не зломили наші безперервні евакуації. Нема сумніву, що ця молодь, одержавша освіту закордоном, буде найкращими підвалинами нашої майбутньої української культури, позаяк знаходяться тут і вчиться все ж таки при тяжких умовах матеріяльного стану, використовує всякий мент для воспріятія освіти і не політиканить без толку, на що взагалі у студентства витрачалось багато часу й сили, а наука відкладалась на кінець.

Придивився я тут і до індівідуумів російсько-деніканського толку: це елемент самий непримиримий до української ідеї і не може припустити навіть, щоб „глупий хохол" не був сотворчіним существом, а мав рівні з ним претензії на культуру й самостійне національне життя! От тут-то і полягає непримиримий антагонізм, що велікорос привик дивитись на українця як на нищий породи людину, як на раба, і псіхологічно не може помиритись з тим, що раб почуває себе

і вісним, і зрівним свому господинові. Анатогію цим відношенням можна бачити в вільній америці, в висококультурній англії, де до останньої пори американець, кровний янкі, з призирством відноситься до негра, ге англієць до індуса. Релігійну ролю відограло би в переоцінці цінностей, в повазі до Українця, як би нам першим вдалось скинути большевицьку навалу і заложити перші, міцні підвалини державного життя України! —

Перед від'їздом до Кракова я подався до демісії по Військовому Міністерству, яко перейшовший вік військово обов'язанного, но до цеї пори наказа про звільнення з військової служби ще не одержав. Після одержання цього наказа зі сторони Державного Контролю не буде перешкод до одержання мною заштатного утримання по Міністерству Земельних Справ. Мні обідно, що не дивлячись на справжню голодовку останніх місяців служби в Тарнові навіть утримання в Українській валюті не можу одержати і за ся формальних обставин.

Ще раз бажаю Вам з дружиною доброго здоровля і душевного покоя і прошу передати мої щирі привітання товаришам по праці п.п. Михайловському, Іванецькому, Хижняку, Терещенковському з дружиною, Лотоцькому і п. Жуковичі і Мирошниченко.

Ваш старий товариш по працям

М. Мерзлевський

150

1508/21/XII

Варш 7. XII. 21

Дорогий Олександре Олександровичу, в догоню за попередній, пишу Вам ще одного листа, бо трапилася важна (в нашому маштабі) справа.

Річ в тому що Валя вже 3 місяці без грошей, а сейчас справа дійшла до такої межи що В.О. фактично голодує. Він спродав все що мав, все витратив і останній тиждень вже не обідає.

Надії як звичайно у нього є, але актуальний момент дуже важкий. В той час, як водиться, ніхто йому не платить за журнал.

Дуже просив би Вас не одмовити подбати щоби д. Іваненко зібрав з кіоска належні суми і вислав їх негайно В.О. Зробите цим дуже велику дружню послугу

Тут повний немає жадних. Чекаю з ваш-
кою цікавістю листа від Вас.
На жаль ні книжки Вашої ні по-
відомлень Укрпрес ще не одержав і
дуже цікавлюся їх одержати.
Моє матеріяльне становище теж дуже
тяжке, але я вже давно рішив проби-
ватися власними силами і можли-
во що щось вдасться.
Пишіть же не забувайте

Ваш Мих. Єрмак

Чи не знаєте Ви часом де є С.П. Тимо-
шенко?

151

Копія. Мій архів

Відень 2 грудня 1921 р.

Високоповажаний Пане Міністре.

Вам певно відомо, що у Відні почала виходити нова газета на двох мовах: українській і француській п.з. "УКРАІНА". Газета тижнева, формату "Нової Реформи", підписує Д-р Іван Козакевич, а видає група соц.сам. Грекова і комп. Напрям виразно франкофільський та польонофільський і як говорить фама, видається за польські марки.

Д-р Козакевич мені особисто знайомий. Е це людина, з опінією спекулянта і польонофіла. Зараз він скривається, бо українські студенти хотіли його побити, так що по виході газети, я з ним балакати не міг.

" Воля України" зачиняється ізза браку коштів, очевидно Вишиваному не стало грошей на фінансування цієї рептільки.

Але може бути, що Піснячевський роздобуде де грошей у кого иншого і тоді побачимо, як лаятиме Вишиваного.

Минулого тижня в середу у Сербській православній церкві, відбулася панихида по погибших героях під Крутами. У церкві присутніми були попри Посла Сидоренка, директорів Швеця, Макаренка і Андріевського також Петрушевич, Сінгалевич і инші наддніпрянські та галицькі діячі. Був теж і Піснячевський. Взагалі вся церква була переповнена народом. Тогож вечора відбувся спектакль "Мартин Боруля" в честь 40 літніх роковин сценічної діяльности М.К.Садрвського.

Вчора я був свідком величезних демонстрацій робітничих у Відні. Іменно від 12го грудня піднялися одночасно ціни як на продукти споживання, так і на пошту, телеграф, воду, електрику, газ і инше на яких 200 до 300 відсотків. Це спричинило південний штрайк і демонстрації, якої наслідком були численні плюндрування у банках, кафе магазинах та готелях. У середмістю немає готеля і кавярні, а також і магазину деб не було побито шибок.

В наслідок цього, сьогодня всі магазини і банки зачинені, за виїмком декількох кавярень. Але вже все заспокоїлось і очевидно взавтра вже все поверне до нормального життя.

Віденські газети незвичайно зацікавлені повстанням і часто справляються чи то в Посольстві, чи у Бриндзана про нього.

Ред. Фішер з "НАЕ ФРАЕ ПРЕССЕ" завів у себе карту України на якій точно відзначує здобуті повстанцями місцевости. Я ще раз підчеркую, що у Відні конче потрібно, щоби наше бюро було поспішно інформоване про хід повстань, бо тільки через віденську пресу вся закордонна преса інформується. -

З оригіналом згідно

Начальник Канцелярії Міністра

У.Н.Р.
Міністерство Преси
Департамент Пропаганди
Начальник
Відділу Пропаганди
Р. 92 Грудня 8дня.
№ 4.
Місце постою Уряду.

Таємно.

До пана Міністра Преси и Пропаганди.-

Р А П О Р Т.

Згідно з наказом Вашим від 6-го ц.м.я одправився був у Львів для виконання доручень особисто Вами мені данних.

Виїхавши з Тарнова того ж 6-го ,я прибув на другий день до Львова.

Найперше не зважаючи на всі мої заходи мені не пощастило побачити Голову нашої тамошньої філії Украінпресу з огляду на неточність адреси данної мені Комітетом Львівської філії Товариства допомоги біженцям і їх родинам.

Таким побитом довелося мені самому у всіх львівських справах розбиратися користуючись матеріалами які я зміг почерпнути од своїх львівських знайомих.

В цей спосіб я,між іншим довідався про те,що пробуваючи у Львові англійська військова місія надзвичайно цікавиться справами повстання,і взагалі справами українського національного руху,і,як мене запевнює один із видних польських діячів,вона одержала од свого Правительства припоручення зібрати як найобширніший матеріял про цей рух.Особливо цікавить англійців п о в с т а н с ь к и й рух на великій Україні.Крім того ця ж місія збирає відомости і про Правительство У.Н.Р. та генерала Тютюнника. Начальник Місії капітан Грандт особисто був ,між іншим,в редакції "Рідного Краю" і просив останню про інформації з того боку.Також говорять і про те що агенти Місії інформовувались і у "впередовців". Взагалі капітан Грандт шукає собі доброго інформатора в українських справах.

Досі Англійська Військова Місія всі свої відомости про українство почерпувала виключно від львівських поляків,але останніми часами очевидно іі цей спосіб не задовольняє і вона сама вже шукає інформаторів-українців.На цю справу я вважав потрібним звернути особливу Вашу увагу,пане міністре,і було би безумовно конче необхідним щоб справа інформації Англійської Місії переводилась і нами.

Для переведення цієї справи в життя я в першу чергу вважав би необхідним щоби хтось з нашого Міністерства Закордонних Справ побував у Львові з згаданого вже мною Начальника Місії капітана Грандта,крім того ,беручи на увагу що він же шукає собі інформатора в українських справах я вважав би необхідним щоб наш Департамент Політичної Інформації Міністерства Внутрішніх Справ подбав про те щоб таким інформатором став наш прихильник.Наше Міністерство мусіло би висилати місії свої обіжники "Украінпресу".

В редакції "Рідного Краю" куди я заходив мені фактичний редактор-видавець цієї часописі п. Мелітон Твердохліб заявив що він з початком грудня мав намір був спинити видання газети із за браку грошей,але те що несподівано особливого підьому в платі по видавництву не сталося він видання рішив ще деякий час,принаймні до нового року продовжити. З нового ж року Твердохліб гадає що його газета уже незможе витримати дефеціту.Беручи під розвагу непевне становище "Украінської Трибуни",а також усилення органів ворожих нашому Державному Центру він просив мене передати Вам пане міністре,про це останнє до відома,а також и просити Вас,чи

не змогли би Ви, пане міністре, уділити редакції "Рідного Краю" допомогу в розмірі недохватаючій для неї. Розмір цей п. Твердохліб опреділяє в 200.000 мп.

Що ж торкається взагалі львівської преси (польської) то за винятком більш-менш обєктивних в наших справах "Газети Поранної" і "Газети Вечорної" та "Веку Нового" решта преси невиразна. Ці ж газети сливе чуть не всю інформацію "Рідного Краю" про повстання передруковують. Не мало містять і власних кореспонденцій на ці теми. Решта польської преси таксамо містить повстанські інформації, але в меншім обсязі. Новинкою у Львові являється поява там нової газети: "Курера Повшехного". Газета ця основана з спеціяльною метою боротьби з жидами і українцями.

Що до української преси то трудовикам досі ніяк не щастить дістати дозволу на видання чого ото не було. Польська адміністрація особливо з великим упередженням ставиться до Федь Федорціва, Ст. Чарнецького і Мих: Струтинського і, як мені здається, названа група не зможе добитися дозволу на видання свого органа. Принаймні тоді коли польській адміністрації буде відомий факт їхнього входження в склад редакції такого органу. Цими причинами пояснюється й невидача дозволу на видання щоденної газети "Час" яка напевно була би в наших справах більш-менш обєктивна.

Ця група (б. "Українського Вістника) в наших справах стоїть на становищі коректного відношення до нашого державного центра, з деякими правда застереженнями про які я Вам особисто мав шану докладувати при першій моїй поїздці до Львова.

До справ повстання на Україні ця група в більшости ставиться з нехіттю, вважаючи що воно не доцільне.

В львівських колах панує цілковите переконання про провал повстання. Цему особливо сприяло та обставина що у Львові кілька днів тому бачили генерал-хорунжого Тютюнника.

В звязку з цим приїздом в тих же колах ходять чутки про те, що на Україні при повстанському штабі ген. Тютюнника мали були виникнути поважні непорозуміння між ним і якимись представниками Пана Головного Отамана. У Львові говорять про те що ген. Тютюнник заміряв сам при успіху повстання проголосити себе носителем Верховної влади на Україні. Переказують також про непорозуміння між Тютюнником і полковником Кузьмінським. Суть цього непорозуміння мала би бути, судячи по розмовах, в тому що полковник Кузьмінський вважав повстання в осени за передчасне. Сам полковник Кузьмінський проживає тепер у Львові і працює як швець.

У Львові всі дуже цікавляться справою місцеперебування Пана Головного Отамана. На запитання як вони ставляться до Тарнівського Державного Центру один із трудовиків сказав мені: "та там же вже нікого нема".

В бібліотеці Наукового Товариства імени Шевченка п. В. Дорошенко прохав мене передати Вам, пане міністре, що бібліотека не отримує обіжників "Українпресу" та просив звернути увагу на те щоб цінний в історичному значінні матеріал пересилався до Бібліотеки. Що до друків переданих Вами, пане міністру, для Бібліотеки через п. Ковжуна то п. Дорошенко заявив мені що він таких друків, і взагалі нічого од п. Ковжуна не одержував. Далі п. Дорошенко просив мене передати Вам, пане міністре, його велике прохання щоб "Українпрес" переслав йому адреси всіх наших емігрантських українських гуртків і таборів. Це йому потрібно як взагалі для робітника історика так і для того що часто в Науковому Товаристві бувають можливости вислати таким гурткам дещо з книжок.

Про краінське життя взагалі у Львові можна сказати що воно в малому порушилось останніми арештами. Університетські курси як істнували так і істнують тепер, тільки що перебрались в якесь інше помешкання. Таксамо нелегально працює і закритий Горожанський Комітет. Єсть надії що в скорім часі зможе виходити іще одна українська газета, яку підписуватиме хтось сторонній, не одіозний для поляків.

Про життя емігрантів доводиться сказати що воно не легке. Кількість емігрантів у Львові навіть побільшилась особливо прибувшими з Тарнова. Таксамо вже є дехто в бараках і із місцевостей де було повстання і які мусіли тікати звідти про повороті совітської влади. З розмови з

ними виходить що наче б то поляки останніми часами готуються до торгівлі з Україною. Для цього в Гусятині переробляється колія і т.д. Большовики при повороті до сел Камянеччини понакладали на селян контрибуцію в кохухах. Крім того збор продналога начеб таксамо не одмінений. В Камянці мають переводитись масові арешти і ростріли. Таксамо йдуть ростріли й на повіті при чім в одному місці перестріляна навіть ціла якась комісія "по чистке советских прикордонних установ".

В біженецьких гуртках в Львові дуже слабий контакт установилась своя аристократія" й "пос олитство". В останню яка мала своїм осередком філію Товариства допомоги біженцям і їх родинам, влилась частина прибувших із Тарнова емігрантів. Ці останні повели відповідну роботу і добилися того що на останніх загальних зборах філії Товариства була переобрана Управа філії. Це переобрання було ж знов же таки причиною росколу і в цій групі. Частина старих членів стала нарікати на нових, нові виступили з заявами в пресі і роспочались нелади. Нові члени Управи філії констатують в пресі бездіяльність старої Управи, ці ж останні щось там тоже збираються писати до газет в своє оправдання.

В розмові зо мною один із членів старої Управи, між іншим, поінформував мене і в деяких справах, які я вважав би потрібним доложити і Вам, пане міністре. Річ в тім, що по його словах, на одному з останніх засідань нової Управи філії обмірковувалась справа з поданням прохання до Правительства і до Пана Головного Отамана про грошеву чи яку іншу допомогу львівським біженцям. При обмірковуванні цієї справи член Управи правник Завадський (прибуущий з Тарнова) заявив що треба звернутись за грішми до Головного Отамана, хоча він власне і ніякий Головний Отаман, а тільки Петлюра, але ж грошенята має, тисяч десять дасть. Коли лист був написаний і прийшлось його підписувати то Голова Управи п. Доркач, б. член Ради Республіки заявив що він цього листа не підпише, бо коли би він це зробив то тоді Головний Отаман нічого не дасть. Чому? А тому що він наче б десь підписав якийсь протест проти Головного Отамана. Протест цей це здається протест проти роспуску Ради Республіки, Після цього прохання про допомогу підписав містоголова проф. Білецький. Цей останній б. Головою Наддніпрянської секції Горожанського Комітета і до розвязання остання одмовлявся вступати до філії Товариства допомоги біженцям. Він інформував нову Управу Товариства що Правительство обіцяло допомогу Наддніпрянській філії в сумі 7.000.000 гривень чи 60.000 мп. Постановлено звернутись до Правительства з проханням про видачу цієї суми Управі. Цей же мій співбесідник звернув увагу мою і на те, що досі членами біженецького комітету у Львові були тільки ті з біженців з України які визнавали себе громадянами У.Н.Р., коли заснувалась філія Товариства допомоги то цей самий принцип був полишений і для останньої. З обранням нової Управи Товариства філія стала на той шлях що членом Товариства можуть бути всі хто тільки родом з України незалежно од переконань політичних. Нова Управа сама установила платню Голові Комітету і секретареві по 5.000 мп. місячно.

Призвіще мого інформатора- Волнянський. Немавши ні часу ні завдань на перевірку цих відомостей подаю їх так як чув.

Що до можливости якої-небудь праці у Львові то треба сказати що тут дуже трудно новому чоловікові де-небудь пристроїтися. Старі ж мешканці львівські емігранти вже сяк-так попристроювалися. Страшно тяжко бідують тільки ті що мешкають в бараках. Перехід декого в польське горожанство в смислі ліпшого матеріяльного забезпечення нічогісенько не дав.

Стара ворожнеча до наддніпрянців продовжу істнувати й на далі.

Начальник Відділу Пропаганди

10/XII 1921 року
м. Ченстохова.

Вельмішановний
Матвій Авксентьевич!

Не дивлячись на те, що Ц. К. нашої партії за 2½ місяця (23 вересня – 10 грудня) ні одним словом не повідомив Ченстоховську філію партії про все, що є святий обовязок Ц. К., а ідейний партійний рядовий робітник, рахую своїм моральним обовязком повідомити Вас про те, що робиться тут.

Слово ен-ер висиває у кожного емігранта злобу і піну у рта! Слово ен-ер висиває у більш інтелігентних осіб іронічну усмішку, безумовно, для ц. к., котрий навіть не рахується зі своїми членами партії – це дурниця, але коли всі військові вже чуть не беруть за горло „бувших" ен-ерів, генерали, полковники, хорунжі і козаки, то вибачте – діло цілковито погано.

Являється питання? На кого ж спирається представники уряду, члени нашої партії? На членів партії, на рядових? Ні! На громадян? Теж ні! На військо? Теж-ні! На Господа Бога? Теж ні! А через що, це страшне слово „ні"? А отже я Вам з'ясую коротко.

1) На членів партії не можна спиратись, бо вони, або вигнані зі служби, а коли і не вигнані, то подихають з голоду, в той час як члени инших партій (с-д, с-р, уно etc) не тільки служат у ен-ерів, а навіть одержують від ц. к. своєї партії субсідії на одяг, білизну, etc.

2) На громадян – не будемо говорити, бо Ви

самі добре знаєте психологію наших емігрантів
3/ На військових? Не кажіть, бо всі військові рахують інквізицію переведену над видатнішими з членів партії поступком героїчним і патріотичним. Не вірите? Запитайте О. М., хай він Вам скаже
4/ На Господа Бога? Ні, бо до сього часу в Тарнові нема Храма Божого, а у Ченстохові один український піп подихає з голоду і ходить в одягу подібний жебраку польському, а не пан-отцеві українському!
Думаю, що ті аргументи, які я узяв в доказ, може не будуть надзвичайно розумними і не дуже на перший погляд міцними але — даю чесне слово, що вони міцні. Міцні вони на стільки, що не дай Боже чого небудь і ..... полетять наші члени партії з посад міністерських, що де за котрих буде боляче, бо на мій погляд, як у них немає дуже серця, то всеж є досить розуму), аби бути користним для нашої національної справи. —
Вам, як чоловіку, котрого я звик глубоко поважати, скажу одверто, що коли я один раз у вхіда до церкві осмілівся захищати де котрих наших членів партії то вірите — чуть мене не побили.
Нетерпимість ен-ерів сказується во всіх випадках. Наприклад: моя семья одержувала від Червоного Хреста допомогу. Один пан на загальних зборах ради Червоного Хреста заявив, що Соломко ен-ер, а через це він акуратно одержує гроші і гріх йому давати допомогу і цього аргумен

та для Ради було цілком досить, аби відмовити моїй сім'ї в допомозі не дивлячись на те, що у мене в той час були 2 дітей хорі і я за ці 2½ місяця одержав лише як і всі платню один раз.

Отже Вам зразок громадського відношення до ен-ерів. Я гину з сім'єю і не маю права звернутися за допомогою, бо я „ен-ер". Да, я ен-ер, але переконаний, що не зараз а пізніше ен-ерів не будуть бити, а будуть з пошаною здіймати шапку.

Отже далі. На мою думку поведінка цілком не правдива і для того, щоб все ж поправити справу з опертям на кого-небудь я рахую обовязком сказати, що це необхідно зробити і негайно і вїти у стосунки з військовими, котрі, на мою думку, можуть зіграти величезну ролю. Я цілком переконаний, що лише через Армію ми зможемо здобути собі батьківщину, а через це радіть нашим товарям за всяку ціну вїти в стосунки з військовими колами. За всяку ціну необхідно це почати робити негайно.

Як це зробити, думаю, що у наших вистарчить на це розуму і такту, я ж думаю, що необхідно поставити на пост В.М. одного з генералів нашої партії і з цього і почати. Наприклад скажу Вам про одного нашого члена партії Полковника Стасіневича. Візьміть — він служить у поляків і йому доручено величезне діло: він завідує всіма подвіжними майстернями, а у нас він в загалі. І поляків йому платять на всіх

готовому до 60. тисяч, а у нас вже рахується
в третьій категорії. Хиба його не можна було
висунути на посаду ну хочаб начальника
Управи? Ех.... це є так наприклад
Отже — мої думки перед від'їздом до Калиша
в понеділок; або у вівторок. А один без сім'ї
їду до Калиша. Без сім'ї, бо у мене троє
дітей хорих. А вже дійшов до Стрийського
живу в бараках: „у мене разлітье жилищи"
у Марочки „воспаленіе почек," у Міліци „брон
хіт" у Жуні 3-й день температура до 39°
Важко без гроша жити, бо все продано, а
навіть належної платні не висилають б
А дуже жаркую, що не кинув давно все це
і не поїхав на приватну роботу — не голодовав
моя сім'я і не хворів би і я. Да все вірю,
що мене наразі мусить підтримати члени
партії, а нарешту — не будемо говорити.
Крижанівський мав де що — продав, дав жиду
одному гроші і жид обдув його. Петрів —
його заїдають насіками, голодає страшенно,
Братковський — істнує єлось скріпкою, Спо-
лізак — торгує картошкою, Я — плету туфлі
вовну візком груз для англійської місії, хо-
жу на чорну роботу і поступово з кож-
ним днем опускаюсь вдно. Останню час-
тину мого листа прошу нікому не читати,
крім Олександра Федоровича, бо боль душі я
можу сказати лише тім людям, котрих
я поважаю. Людей займаючих високі посту-
дающих слово — я не поважаю, а через це
і не жадаю їх допомоги. Соромно Пр.-Мін. пок-
лавшому резолюції на моєму проханню 2½
місяця назад — не потрібуватись виплатити нічого
19-20 тисяч. Він їм всім скажіть, що хоча

офіційно я і не ен-ер., але ідея ен-ера поміж
зі мною і я кажу їм, що сьогодня вони бого
за ноги взяли, а завтра можуть взяти за ноги
бого їх ворого. Ен я уладу, то не дуже раз-
шкодять, бо я мала людина, але як вони поле-
тять, то переконан, що богато недоражують у
себе частин тіла. Мало того, що вони на-
решту розгубять всіх членів партії, але і гріх
так індіферентно відноситься до ідеї партії.
Мені все рівно зараз, но боляче бачить, як
гине наша партія, як уявляють найкра-
щі її трояндю і ще больнійшу, що святої
ідеї партії прийдеться скоро ховатися в

підкреслю. Вірте мені, Матвій Аксентьєвич, що
ЦК не змінить свою внутрішню політику,
то і на Україні з нашої партії буде те, що
було на виборах в громадський комітет у
Тарнові. Себ-то провал по всім швам.
Зараз тут ідуть чутки про те, що ен-ери
поїхали закінчати умову на федерацію з поля-
ками? Що це? Правда? Так коли правда необхід-
но, на мою думку було б посвятити в деякі детали
і членів партії, аби вони во всіх верствах обереж-
но доказали б про таку необхідність. Ну досить
— Е. Змориськ, ен той — бувайте здорові. Вітайте
О. Ф. Всього найкращого. Волод. Холомко.

Високоповажний
Олександр Олександровичу!

Не тільки мене, але й кожного члена партії здивувало би, як Ви неуважно ставитесь до справи з інформаціями по таборах. Вам відомо яку шалену агітацію провадить там Павленко. Разуючись з тим, назріла необхідність кинути в табори інформації. Але за не через Гнатюка це треба було б робити. Ясно, що послинець поперше буде мати діло з командним складом. А як же попрекину, уявить собі, буде балакати М. і Удовиченко з такими мало-

дим членом партії, як Ганнегок. Та поперше як би й дав дозвіл сл. Єрошевич, то таборне начальство його не допустить до таборів.
Треба було б питання про надсилку посилку поставити на обговорення Ц.К.
А то виходить, що Ви на кожному кроці змішуєте свої партійні розпорядження з адміністративними, так що справу партії робите справою Міністерства Прес. й пропаг., а ще гірше, як справу партії вирішаєте окремо, як журналіст.
Вибачте що я зауважаю на це, але Ви самі говорите що „стана пропаг. партії йде по всьому

дерпту." – Так. Це нам відомо. Так треба ж щоб всі й обмірковували засоби боротьби з цією стихією.
Я гадаю, що таку обокремленність Вашу кожний може з'ясувати як недовіря Ваше до останніх членів Ц. К. Це недовіря мало того, що безпідставна, але помилкова тактика, як помилковим з Вашого боку з'явиться очевидцем блок з Миколою Устиновичем.
Його тактика, що до мене (повсякчасного клятування) відгукнеться на ньому же в цьому не слід би йти за ним.
Зараз мені ходить [illegible]

Як виберетьсь партія з
тої боротьби, яка з кож-
ного годиного зрістає нав-
коло неї. І тут я мушу
радити не завати таких
справ, як надсилка посланця
в табори, від Ц. К., бо
несподіванка тяжко мо-
жуть відбитися на само-
му Ц. К. й на всій партії.
Справа відмовлення ген.
Ерашевичем перепустки
п. Шатюку це партій-
ний скандал, а не інтерес
лише М-ва Прес. й Прап.
Тому рахував би неможли-
вим не доводити про такі
інціденти до Ц. К.

З великого до Вас
поважаю

А. Бринек

12/XII

III. З'їзд представників Українських Громад в Польщі.

18 серпня неділя

Ранок. Реєстрація делегатів і гостей з'їзду. Відправлення від Головної Управи С.УС. до Головної Кооперативної Комісії і Центрального Союзу Українських Кооператив.

Початок загальних зборів о 4 год. пп.

I. Засідання: 1) Відкриття з'їзду, 2) Вибір президії з'їзду, 3) Вибір Мандатової Комісії і перевірка мандатів, 4) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

19 серпня понеділок

II. Засідання. Початок о 10 г. зран. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

III. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

IV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

V. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

VI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

VII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

VIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

IX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

X. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XXXIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XL. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XLIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

L. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

LXXXIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XC. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

XCIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

C. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CIV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CV. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CVI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CVII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CVIII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CIX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CX. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CXI. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.УС. і Контрольної Комісії, г) вибір делегатів на Конгрес Кооперативний, д) внесення і предложення, е) вільні внески, ж) різні справи.

CXII. Засідання. Початок о 4 годині зпо. 1) Доповідь Головної Управи С.УС. по відділах і а) справоздання, б) загальна дискусія, в) вибір нової Головної Управи С.У

С. Зовнішніх зносин — а) Звязок з закордонними Українськими Студентствами. в. Звязок з Україною. с) Здобуття документів з України. d. Переписка за кордон. е. Зносини з Центр. Укр. Комітетом і стосунок до нього. f. Зносини з Українським Запологовим Комітетом і стосунок з ним. g. Забезпечення студентів під час переїзду за кордон. h. Зносини з „Brot. Poni." і. Зносини з закордонним Запологовим Комітетом. j. Відношення „Кресов'яків". k. Відносини до білоруської і російської студентства. k. Меморандум до Польського уряду і громадянства.

20 грудня Вівторок — IV. Засідання. Початок о 10 г. ран. 9. Справа взаємовідношення з Українським Громадянством: а) Громадська акція в академічно-науковій справі. в. Громадянський національно-культурний і запологовий центр. с. Стосунок до Державно-Політичного центру.

10. Справа Всеукраїнського Студентського З'їзду.

V. Засідання. Початок 4 г. дня. 11. Вибори Головної Управи Союзу Українськ. Студентів в Польщі. 12. Справа преліміналія бюджетового.

13. Біжучі справи.

21 грудня Середа — VI. Засідання. Початок о 10 г. рана. 14. Засідання З'їзду з представниками Українського Організованого Громадянства по питанням утворення скоординованої акції в академічно-наукових та загальних національно-культурних справах.

VII. Засідання. Початок о 5 г. веч. Ендоріяції про Академічний Український Рух представникам чи жіночого та Українського Громадянства і студентства.

Товариська бесіда

Голова В. Олесів

Секретар [illegible]

СУСТО — Союз Укр. Студ. Громад в Польщі — Związek Ukr. Stud. Gromad w Polsce

СОЮЗ
Українських Студентських Громад
у Польщі
ГОЛОВНА УПРАВА
ч. 381
14 Грудня 1927 року

Архів

ДО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЗРЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ПАРТІЇ

Головна Управа Союзу Українських Студентів в Польщі має за честь отсим повідомити Вас, що в днях 18, 19, 20, і21 грудня с.р. у м. Варшаві відбудеться 3-ій Зізд представників Українських Студентських Громад у Польщі, програм праць якого при сьому Вам надсилається.

Українське Студентство, яке досі разом із цілим українським громадянством кровю і трудом своїм прокладало шлях до збудования ВЕЛИКОЇ, ВІЛЬНОЇ, НЕЗАЛЕЖНОЇ, СОБОРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, - нині, опинившися на еміграції, - все туж святу мету має в думці і серці своєму. Час перебування на чужині українське студентство прагне використати для закінчення своєї освіти, для придбання досвіду, для зміцнення своїх моральних сил - на пожиток НАШІЙ УКРАЇНСЬКОЇ. Для сего українське студентство вступає до закордонних вищих шкіл і зединується поміж собою в академичні організації на по-за-політичному грунті. Такі організації зеднані поміж собою в Союзи існують по всіх Державах Середньої Европи. Організація студентства на еміграції в Польщі провадиться пляномірно вже другий рік, зединує нині поверх 600 членів в 2-х академичних і 3-х таборових Громадах, і досягла повних здобутків на полі корпоративному, академичному і матеріяльному.

Однак в ній своїй праці студентство українське до сього часу було цілком відосібнене. Як урядові, так і громадянські чинники українські дуже мляво реагували на акції студентства і не спромоглись, за поодинокими винятками, на яку будь поміч з свого боку чи то моральну чи матеріяльну.

Особливо негативно на праці студентства відбивається сучасна відсутність авторитетного громадського центру, який міг би визначити певну провідну лінію в національно-культурній праці, як рівнож подати до неї ініціативу і перевести пляномірну її організацію на еміграції.

Потреба при сучасному положенні української справи існування такого культурно-національного центру для пляномірного розвитку здорового академично-організаційного життя - спонукує Союз Українських Студентів в Польщі звернутись до організованого українського громадянства в Польщі з проханням поробити в зазначеному напрямку відповідні заходи. Першим кроком до сього, на думку

Союзу, може бути зустріч на цілковито неутральному і позаполітичному ґрунті, яким являється Студентський Зізд, -представників організованого українського громадянства і обмін думками спривоу певних, конкретних справ культурно-національного характеру, які буде поставлено під розвагу Президією Зізду.

Отже, Головна Управа Союзу Українських Студентів в Польщі має за шану просити Вас, по обміркованню порушеної справи, надіслати на Зізд свого представника на УІ і УІІ засідання у Середу 21 грудня с.р. для спільного розважання зазначеної справи.

Запрошення прибути на Зізд висилаються :а|До Державно-політичного центру, партій, громадських організацій, кооперації, преси...

Приймітъ запевнення в щирому поважанню

ЗА
Союз Українських Студентів в Польщі

Голова М. Обрізок

Секретарь

До Дра Ц.К.
Лисанову
12/XII

2/ Політична ситуація.

Уся політична увага звернена тепер на Вашингтонську конференцію, якої ухвали навряд чи увінчаються успіхом. Це є старання держав мирно розвязати далеко-східне питання. Німецькі круги ба навіть англійські очікують дуже мало позитивного із того моря фраз, перебалаканого у Вашингтоні.

Між тим криза німецької валюти й її німецького хазяйства ще більше заострилася і у Вашингтоні вже розпочаті балачки про загальну фінансову конференцію; у звязку із цими плянами є поїздки Дойча, Стіннеса і Ратенава до Льондону.

Всі ці провідники німецького хазяйського життя помимо того, що вони всілякої думки в подробицях предкладають оден плян для уздоровлення німецького хазяйства.

Німеччина жадає або мораторії або довгосрочної позички та приступлення до експльоатації та хозяйської відбудови цілого Сходу. У тому випадкові німецька промисловість годиться загварантувати довги держави своїми вартостями.

Тому, що завше стояв на становищі, що треба старатися і використувати мирні шляхи для збудування України, я вже давно навязав із німецькими колами промислу та їхніми провідниками вузьки зносини. На підставі цих інформацій /гегаймрат Дойч був недавно у мене дві години на чаю, таксамо директор Стіннеса/ можу Вам докласти слідуюче: Німці предкладають, щоби німецька, англійська та американська промисловість перебрала відбудування східного промислу і взагалі хазяйського життя. Для цеї цілі має бути створений інтернаціональний сіндікат, який перебере гваранцію за російські довги і фінансування відбудови.

Мої змагання йдуть в ту сторону, щоби переконати всі круги, що без спокою на Україні не може бути й розмови про відбудову хазяйського життя на Сході. А тому що їхні пляни основуються на двох базах Петроград і Одеса, вони оказують велике зрозуміння для наших антібольшевицьких змагань. Але вони дивляться на сітуацію Сходу так, що большевики там ще і 10 літ мабуть просидять. Але комунізму там більше там немає. Є тільки комуністична вивіска, за котрою криється капиталізм і змагання большевицьких провідників та нової буржуазії утриматися при власти та при своїх матеріяльних здобутках. Тому, що вони наладили хоть якийсь апарат адміністративний, це навіть було би шкідливе їх валити, бо тоді наступив би хаос на роки. Тому треба большевизм постепенно капиталізувати і чим раз сильнійше тручати в ту сторону, в яку вони вже й пішли.

І тут годяться дуже радо Німці від імені того сіндікату і як технічні виконавці плянів його зажадати від большевиків категорично упорядкування українського політичного життя. Вони годяться піти навстрічу нашим змаганням і сотворити той економичний кулак і силу для нас, яку би большовики мусіли респектувати.

Жойно на другому пляні є в цих колах замір притягнути й Францію до цих праць. Але дуже багацько пояснила мені заява одного впливового провідника, що міністер французький Люше переказав свою згоду приступити до сіндікату, коли цей загварантує зворот французьких міліярдів. Це є пояснення ворожого відношення у французькому посольстві до нашого повстання.

У цьому напрямкові іде пильна праця, якої большевики дуже бояться, бо це є їхня Ахілева пята.

Для характеристики псіхольогії цих провідників мушу згадати, що всі вони із певним захватом говорять про Схід. Вони кажуть, що Росія дала тільки великих поетів, музиків, балет, що навіть у большевизмі вони бачуть якийсь творчий дух народу. Вони стрілили поза ціль, але всетаки мали відвагу стрілити. Вони шукають ють у большевизмі якусь крихітку здорового і представляють його нормальною реакцією на царизм.

К о п і я.

Відень 14 грудня 1921 р.

Вельмишановний Андрію Васильовичу.

Даний інтервал між моїм останнім і теперішнім листом, має багато причин, а в першу чергу брак яких небудь цікавих інформацій. І в цей час тех нічого надзвичайного. Вийшло друге число українсько-французького часопису "УКРАЇНА", при чому нічим воно не краще від першого числа. Слабенькі дуже статті показують, що у цьому часописі справжніх газетних працьовників не має, одні лише ділєтанти. До тепер вияснена лише французько-польська оріентація, одначе в жадному числі не має випадів проти нашого Центру. Проте всі переконані, що "Україна" з часом виступатиме проти нас. Дуже несмашний випад проти нашого Уряду зробило Прес-Бюро З.О.У.Н.Р. Іменно у сьогоднішньому ранішньому числі "НОЕ ФРАЕ ПРЕССЕ" поміщений комунікат згаданого пресбюро, в якому спростовується, що всякі чутки про збиження уряду Петрушевича з урядом Петлюри не відповідають дійсности, бо уряд Петрушевича е демократичний і з ніякими реакційними урядами, які по той бік Збруча чинили погроми, нічого спільного мати не може. Галицький народ, це одинокий народ, на сході Европи, який не вчиняв ніколи жидівських погромів."

І така квіточка з українського садочку буйно розрослася як раз на відпівському грунті. До речі сказати у цьому бюро працюють люде, які до червня ц.р. працювали у нашому пресовому бюро пп. Кущак і Проць. Проф. Кущак, мені особисто дуже знайомий, відомий загально як мізантроп і песіміст. Скільки мені з ним не приходилось говорити на політичні теми, він ніколи про ніщо не говорив позитивно, брав всі справи дуже чорно, у можливість виборення незалежности України не вірив. Проте не можна йому відмовити великої очитанности та знайомства річи, що між иншим, помід песімістами не рідкий случай. Другий добродій п. Проць, років біля 35, засушена заголомшена, нещаслива людина. Хоробливий на пункті поляконенависництва, хоча йому закидають, що був колись співробітником " Руслана" і польонофільського "Руского Селянина"якого редагував відомий Витовт Демянчук. Я забув згадати, що бюром керує Д-р Назарук, хора людина на грунті честолюбивости. Звичайно автор "Року на вели-

кій Україні" всю свою енергію направив у цей бік, щоби дискредитувати наш Уряд, але щоби йому це дуже вдалося не можу сказати.

Стаття Д-ра Бриндзана, яка була поміщена минулого тижня у "НОЕС ВІНЕР ТАГБЛАТ" Вам певно відома і про неї згадувати не буду.

Вам бажані характеристики поодиноких людей які живуть на еміграції. В міру можливости, я постараюсь у своїх листах подавати ко коротенькі дані із життя згаданих діячів, які заслуговуватимуть на увагу. Почну з капацітету культурних діячів, нашого відомого поета О. Олеся. Властиве на мій погляд він вже більше не поет, бо залишив поетичну творчість, і замінив її на буденне дрібно-буржуазне життя. Цю книжку, яку я Вам прислав, і другий томик який ще має вийти не можна назвати поезією, це е радше фейлетони- сатира на злобу дня. інколи дуже невдалі. Не видко зовсім щоби він працював, бо до обіду він у "Геренгофі" грає в карти, по обіді до вечора грає в карти у "Райнераті", а почавши від 7-І год. в ночі він вечеряє, при чому випиває незвичайно велику кількість пива. Отже коли він має чес писати, я не знаю і думаю, що крім експромтів в роді "Перезви" він нічого більше не творить. Політичними питаннями він зовсім не цікавиться, громадськими теж ніни, загалом повна незацікавленість якими би то не було справами. Другий його нерозлучний товариш Сірий /Юрій Тищенко/ керуючий В-вом "Дзвін", вже як товариш Олеся, веде такий самий образ життя Разом пють і разом в карти грають. Різниця тільки в тому, що Сірий як керуючий Дзвону/ час від часу відбуває засідання з другими представниками Видавництв і проявляе деяку рухливість, його політичний напрям невиразний, колись був комуністом, тепер не знаю. Знаю лише що любить дуже копійку, позичати нікому не любить, хоч сам часто гроші у других позичае. -

З оригіналом згідно

Начальник Канцелярії Міністра

Витяг з протоколу засідання Директорії У.Н.Р. скликаного старшим по віку членом Директорії А.М.Андрієвським 8 Грудня 192

Взявши під увагу:

1.Що згідно з законом 28 Січня 1919 року органом найвищої влади У.Н.Р. є Директорія

2. Що утворене Директорією Правительство У.Н.Р. з причини окупації Української території російськими большевиками перенесло свою діяльність до Польші,куди вибув також один член Директорії С.Петлюра і що таким чином цей державний апарат містом свого осідку мав територію Польші,

3.Що наслідком мирного Рижського договору член Директорії С.Петлюра і реформований ним Кабінет Міністрів не мали можливости правної,а в останній час і фактичної провадити державну роботу,через що державний апарат належно не функціонує:

Ми уповноважені Трудовим Конгресом,стоючи на грунті закону 28 Січня 1919 року постановили: налагодити роботу державного центру У.Н.Р. виконуючи обовязки Директорії зазначені в вищезгаданім законі з тим,що відсутні члени Директорії можуть приєднатися до співробітництва.

Підписали:Директорія У.Н.Р.

Андрієвський А.Макаренко проф.Ф.Швець

За Державного Секретаря У.Н.Р. Теодот Галіп-Гафенко

м.Відень 12 Грудня 1921

/печ.Канцелярія Директорії У.Н.Р./

К о п і я з копії.

До У к р а ї н с ь к о г о Г р о м а д я н с ь т в а У.Н.Р.

В наслідок Рижського договору Польщі з Московією тимчасово утворений на польській території Державний апарат У.Н.Р., яким керував Член Директорії С.Петлюра разом з утвореним ним Кабінетом Міністрів мусів припинити своє урядування. Щоб виконати суверенну волю українського Народу, виявлену в тимчасовім основнім законі, ухваленим Трудовим Конґресом в Київі 28. січня 1919 р., ми Директорія У.Н.Р. в законом передбаченому складі нижче підписаних Членів вважаємо необхідним виконувати обовязки покладені на нас силою вище вказаної Конституції 28. січня 1919. Сього закону Директорія буде пильно додержувати, не одступати од нього і виконувати точно, відданою й незмінною, як єдину, незмінену, суверенну волю Українського Народу. Загально відомі політичні помилки, що так багато заподіяли шкоди українській справі, до яких спричинився С.Петлюра і реформований ним на терені Польщі Кабінет Міністрів, відійшли в царину минулого. Прийнявши на себе обовязок дбати про добробут України в її внутрішніх і міжнародніх справах, Директорія ставить своїм завданням провадити щиро національну політику до скликання на Україні Всенароднього Парлямента на підставах вказаних в 5 ст. Конституції 28.січня 1919 р. Сього вимагає теж і Український Нарід, який ввесь час провадить повстання проти окупантів за свою незалежність з власної ініціятиви і з власною організацією. Пробуваючи за кордоном в тяжких і дуже несприятливих для роботи обставинах, Директорія приступає до праці з невеликими і невистарчаючими для великої справи силами, в повній надії на те, що Українське Громадянство, як на Україні так і за кордоном обєднається, піддержить і допоможе їй як організовано так і з окрема кожен по своїй змозі, силі і здібности для спільної, солідарної, творчої роботи. В повній свідомости суверенних прав українського Народу і своїх обовязків, Директорія кличе всіх: забути моральні і матеріяльні кривди, заподіяні кому з громадян У.Н.Р. за останні часи несвідомо урядовими чи приватними особами, не платити злом тим громадянам які несвідомо, або проти своєї волі спричинилися шкідливим кроком проти української державности, одкласти геть на сей важний час партійні поділи, спори і роздори, особисті рахунки, образи, еґоізм і всім, як синам одного великого народу обєднатися і стати одною лавою на спільну, творчу роботу для порятунку й добра народу й Вітчини в її скрутнім, тяжкім, усклад неним і небезпечнім становищі. Директорія кличе всіх громадян України без ріжниці народности й віри обєднатися в тяжку годину коло одного рідного всім імени-України, коло одного кревного і духовного спільного всім святого гасла - незалежної української Держави з повним суверенітетом в ній Українського Народу, для обєднаної патріотичної праці на щастя дорогої всім нам Вітчини. Підписали: Директорія У.Н.Р. Андрієвський, А. Макаренко, Проф. Р.Швець. За Державного Секретаря У.Н.Р. Тодот Галіп-Гафенко. м. Відень, 12. грудня 1921./печать/.

К о п і я.

Відень 17.XII. 1921 р.

Вельмишановний Андрію Васильовичу.

Лист цей торкатиметься віденської Директорії. Чергова суто-українська оперетка, дала, так би мовити, першу свою виставу з виданням відозви до українського громадянства дня 12 грудня р. Б. 1921 за підписами пп. Андріевського, Макаренка і Швеця. Відозва ця і прочі " історичні документи" вже певно дійшли до Ваших рук і їх торкатися я не буду. Рівнож торкатися не буду особи віденсько-директоріянського премієра п. Теодота Галіпа, відомого діяча прокравшоїся буковинської " Селянської Каси". Це все справа инших покликаних до цього осіб. Я торкнуся лише цього, як цей новий , наш типово-хуторянський " блеф" приняла еміграція.

Чутки про заходи"директорії" ходили по Відні вже давно. Макаренко ходив декілька разів до світлого диктатора Петрушевича, щоб би і його загітувати для справи повалення нашого центру. Звичайно там де ходить про повалення От. Петлюри, там Петрушевич перший, і в цьому випадкові, хоч він не підписався під відозвою, однаке відчинив сторінки "Українського Прапору" для повертаючої до своїх прав "Директорії". Відомо теж, що вона / не знаю вже хто з них/ ходила до Австрійського М-ва Закордонних Справ / Мін Шобер/ задля легалізования своїх прав, і що ці заходи скінчилися нічим. Еміграція віденська приняла всі ці заходи, як і формування нового кабінету, ходження по передпокоям звязкових міністрів Австрії і пр. З юмором, і тепер всі регочуть до несхочу над черговою авантурою. Але тут реготатися дуже легко. Ніхто одначе не приймає на увагу, що ця авантура, хоч може і короткочасна, незвичайно шкодить нашій справі закордоном.

Прошу приняти на увагу: Директорія, свій уряд, Комітет Повстанчої України, свій уряд, У.Н.Р. свій уряд, Галичана свій уряд, У.С.С.Р. свій уряд, Моркотун, свій уряд і так в безконечність.

Але це вже видно, нам , відроджуючійся нації, судилося і нічого проти цього не поробиш. Одне треба тільки памятати і не збиватися державному центрові нічим, і вести далі свою політику. Я, зрагуючи від усього, вважаю всі акції, які ведуться за кордоном "блеф", і зражатися цім нам не приходиться.

Нехай там , хай собі бавляться. З оригіналом згідно

У.Н.Р.
МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
Департамент Чужоз.Зносин.
" 14 "грудня 1921 р.
Ч. 1088/.

ТАЄМНО.

До Пана .....
.....
в .....

Звідомленням - обіжником від 20 листопаду ц.р. за № 1156 Міністерство мало честь повідомити Вас про початок організованої і керованої з нашого Державного Центру повстанчої акції на Україні та про розвій її в перших днях. В тому ж звідомленні було зазначено ті перспективи, які откривалися перед нами відносно цієї акції, а саме: або територія України буде очищена, як що повстання прийме загальний характер, або воно матиме характер перманентної партизанської боротьби на довгий час.

В загальне повстання, себто у всенародній рух роспочата нами акці не вилилася. Зараз немае можливости з"ясувати всі ті причини, з яких так сталося, але можна сказати, що головніщими були слідуючі: 1/ тяжкий террор над населенням і нелюдські кари які сипляться на нього за всякий опір; 2/ концентраційна сістема окупації та присутність величезної червоної армії, яка, поборюючи повстання, борется за свое істнування, бо тільки тут на Україні вона може задовольнити свої потреби, розуміється, коштом населення; 3/ широко організована сітка різних большовицьких установ політично-охоронного характеру як ч.-к., розвідка і різні місцеві комітети; 4/ далі, незначна сила головної групи повстанчої армії, яка до того ж роспочала акцію без потрібної кількости зброї, без належного одягу і почасти майже боса; 5/ страшні морози, через які за браком одежі селяне не могли йти далеко за повстанцями, а у повстанців у всіх 100 % одморожені ноги.

Як що парячий патріотичний порив і висока гідна подиву свідомість величезної ваги роспочатої справи допомагали цій армії переносити не-

достачу в одягу і взуті і піднімали її на височінь справжнього героїзму і безмежної саможертви, то в боротьбі за кожний крок вперед недостача зброї і особливо рушничних набоїв та артилерії, розуміється, не могла нічим компенсуватися.

. . . . . Ця недостача не дала Головному Повстанчому Командуванню змоги розвернути кадри Головної групи і організувати армію з тих багатьох . . . . . тисяч охотників, яких виділяло з себе населення і які щиро гарячо виявляли бажання стати до бою з ворогом. Врешті ж ця недостача стала і найголовнішою причиною, що привела до частинного закінчення операцій північної, власне головної, групи. Закінчилася саме одна фаза акції, бо ця остання продовжується і по цей день, але вже цілковито окремими повстанчими загонами, які виникли в різних місцях України в різні часи. Можливо, що сувора зіма, і великий сніг спричиниться до ослаблення організованих виступів цих загонів, але коли ці несприятні кліматичні умови зміняться, боротьба повстанча поновиться.

Треба зазначити, що Головне Повстанче Командування знало силу ворога і ті обставини й умови боротьби, які могли стати перепоною для переходу роспочатої боротьби у всенародній рух, але настрій і сподівання населення, голоси політично- свідомого громадянства й місць, розрахунки на розклад і деморалізацію червоної армії та цілий комплекс причин політичного характеру примусили Уряд і Головне Повстанче Командування на виступ.

Змучене вкрай під ярмом окупантів населення всі свої надії покладало на Уряд, інтерновану армію та еміграцію, Ці надії, ця віра в поміч "своїх" з-за кордону, в їх працю над звільненням країни весь час давили морально на наш Державний Центр і з часом стали викликати побоювання, що ці невиправдані надії й ця захитана віра можуть породити в масах зневірря і ослабити її моральні сили.

Поруч з цим приймалося на увагу зростаючі політичні успіхи большовиків за кордоном в їх легальній праці, завоювання ними цілого ряду більшого чи меншого значіння позіцій в західній Европі в наслідок їх

безупинної, впертої, добре організованої праці по певному плянові, який безперечно включає в себе й плян усунення нас з політичної арени за кордоном., перелом в настроях російської еміграції в бік примирення з совітською владою і зневірення в можливости повалити її силою, що помітно усвоюється і европейською політичною думкою, - це все привело Уряд до необхідности піти на крайні жертви навіть без певности, що цим буде роспочато загальну останню боротьбу на Україні з російськими окупантами. Тим більш, що відсутність на протязі досить довгого часу таких широких активних виступів могла би зміцнити в Західній Европі ілюзію, що совітський Уряд на всьому Сході Европи приймається всім населенням як єдиний заступник його державних інтересів та що сепаратистичні стремління народів дувшої імперії, а зокрема українського народу, ослабли, а тому можна сподіватися там відносного заспокоення і входити в ті чи инші мирні стосунки з " воскресаючою" Росією /Чехословаччина, Італія, Франція, Вашингтонська Конференція і т.д./.

Розуміється, докладно з"ясувати в цьому зв'язку всі ті складні політичні обставини внутрішні і зовнішні, які примусили нас виступити - неможливо, як і не можливо це докладно обрахувати всі наслідки та виявити все значіння цього виступу. Одначе поскільки ці наслідки вже виявилися, Міністерство вважає необхідним зазначити їх зараз же.

Наш виступ викликав всюди велике зацікавлення серед урядових і громадських кол Европейських Держав, і своїм безпосереднім наслідком мав те, що справа української державности знову оживляється і виступає на порядок денний.

Особливо цікава зміна помітилася в поглядах одної з Держав Антанти на нашу справу в тому напрямкові, що без задоволення національно-державних змагань України так бажаний спокій на Сході Европи не може наступити. Маються підстави думати, що в міродайних колах цієї держави навіть виникла і пробиває собі шлях думка спертися в своїй східно-европейській політиці на наш рух і именно той, на чолі якого стоїть Наш Головний Отаман і наш Уряд. Безпосереднім же наслідком треба вважати

і значне захитання позіцій і змішання планів большовицької дипльоматії в цілому ряді европейських держав, а також те, що у цих держав виникли поважні сумніви, що до сталости і дійсної сили на Україні російського Уряду та що до можливости реалізування большовицьких зобовязань і обіцянок всякого роду та ближчих фінансових операцій.

Серед де-яких кол російської еміграції наш виступ викликав знову терпке для них українське питання, яке, як їм здавалося, почало вже губити свою прикрість, а сам український рух замірати під міцною владою червоних "объединителей русских земель". Це можна сказати як про ліві, так, і праві кола російської еміграції.

Посередній вплив, розуміється, з"ясувати трудніше, але його широта зазначається вже й тепер цілим рядом фактів. Наприклад, новий більш рішучий тон польських нот до російського уряду, зміна характеру румунсько-большовицьких переговорів, невдача кредитів для большовиків у Німеччині.

Цікаво також зазначити відомий інцидент в англійській палаті громад, коли Спікер прикликав до порядку депутата за образливий вираз на адресу Пана Головного Отамана, а п.п. Депутати урядової більшости реагували на цей вираз протестуючими вигуками.

Дуже інтенсивно реагувала закордонна преса і не тільки численними інформаціями, а і цілими статтями принціпіального характеру по українському питанню в більшости дуже прихильними до нас. Зовсім змінився тон европейської преси що до державного центру.

Можна сказати, що ще ні в один момент нашої боротьби наша справа не була такою голосною як тепер.

Велике значіння мала наша акція на Україні також.

В тяжку психічну атмосферу террору і роспаду організованого політичного й економичного життя та упадку культури наш виступ під гаслами звільнення України від російських окупантів та відбудови її незалежної державности вніс нову і дужу струю а к т и в н о ї б о р о т ь би, підніс і зміцнив в населенню т р а д і ц і ю української держав-

мости, поширив в масах її ідею та наочно показав большовикам міцний з в я з о к моральний і організаційний між нашим державним центром і народніми масами. Тепер цей моральний звязок ще більше поглибився і зміцнився.

Крім того наш виступ викликав до життя і боротьби багато нових повстанчих загонів, рівнож оживив діяльність старих, та викликав у наших повстанців свідомість необхідности обединаної планомірної боротьби. Цей виступ кинув гасло незалежної і вільної України і повстанці підхватили це гасло і воно пішло в маси так широко, як ще ніколи до того, що буде мати величезне значіння в процесі кристалізації політичної думки наших народніх мас.

Головна Група повстанчої армії на Волині і окремі повстанчі загони на Київщині та Поділлю порушили дислокацію червоної армії, внесли в її ряди замішання, знищили де-які важні військові бази, винищили велике число всяких комісарів і взагалі т.з. "відповідальних робітників - комуністів" та змішали пляни збору "продналогу" на Правобережжі. Це все підняло мастрій нашого населення і значно ослабило фізично й особливо морально большовиків, бо ще раз показало як їм самим, так і населенню, що становище їх дуже хитке і підтримується виключно орудною силою.

Систематізованих відомостей про те, як одбилася на Лівобережжі наша акція, ще нема, але наперед можна сказати, що вона мала і там позитивні для нас моральні наслідки.

Поважні наслідки буде мати в сфері українсько- жидівських відносин той факт, що н е б у л о п о г р о м і в. Підставою для всяких провокаційних чуток про погроми було очевидно винищення, як сказано вище, дуже великого числа всяких комісарів, відділів для збору "продналогу" і т.п., певний процент яких, в де-яких окремих випадках переважаючий, складали особи еврейської національности, що розуміється пояснюється в більшій мірі побутовими причинами.

З жалем доводиться констатувати, що серед нашої еміграції, як тої

що стоїть близько до центру, так і тої, яка пробуває в Европі, виступ не викликав жадної відповідної акції. Відношення до повстання поділило її на дві групи: співчуваючих та ворожих. Під враженням виступу або в звязку з ним виникли ріжні провакаційні сплітки, чутки, розраховані на ослаблення Державного Центру, на його дискредітацію.

В той час, коли наші козаки билися з ворогом і з-за Збруча звертулися до Уряду з заявою, що йдуть битися за самостійну Україну в цей саме час темні сили, які вже давно почали свою працю над розкладом і розпорошенням нашої еміграції та над дискредітацією державного центру оживили свою роботу і провадять її і зараз. Тим часом безпосередні стосунки з Україною показали, які великі політичні і особливо культурні завдання лягають на нашу еміграцію: на Україні наша інтелігенція ~~ст~~ страшенно слаба фізично і морально губить свою працездатність, а це ставить на довгі роки нашу культуру під велику загрозу остаточного упадку. Там, на Україні, ждуть від нас не тільки допомоги в справі звільнення країни від окупантів, а також і культурної допомоги. Там ждуть, що ми повернемось з великими культурними здобутками і не допустимо національної культури до крайнього упадку.

Ці безпосередні стосунки з Україною показали якими безпідставними, не реальними і власне безпечними являються всякі заходи груп Скоропадського, Вишиваного з їх "Вільним Козацтвом" фантастичні плани радянців та тих груп, що накладають з російською еміграцією під усякими претекстами відьних чи тісніших об"єднань з Росією.

Підводячи остаточний підсумок нашого виступу на Україні, Міністерство вважає, що цей виступ дав настільки позитивні наслідки для нашої справи, що при нашому сучасному політичному становищі, державний центр має право сказати, що ті дорогі жертви в людях, які ми мали, цілком виправдалися.

Що до найближчих наших перспектив і завдань, то на Україні і надалі буде провадитися праця над організацією о р у ж н о ї б о р о т ь б и з російськими окупантами та над зміцненням ідеї нашої державности

7.

Одним з найбільш важливих завдань буде також праця над організацією культурної допомоги Україні.

Перманентна боротьба на Україні і надалі буде служити нашою головною базою в закордонній політиці. Докладна програмова інструкція політичної роботи незабаром буде Вам вислана.

Подаючи до Вашого відома вищенаведене, Міністерство сподівається, що Ви, Високоповажний Пане, використаете це звідомлення в Вашій близчій праці.

Разом з тим Міністерство має честь просити тих п.п. Дипльоматичних Представників, які ще досі не прислали детальних звітів про те, як одбилася остання наша акція в політичних і громадських колах та в пресі відповідної держави, - негайно прислати такі звіти.

Всі ж п.п. Представники мають вислати річні огляди їхньої праці детально складені з посилками на документи, дати, факти і т.и. Міністерство підкреслює що такі огляди вимагає Уряд для перегляду пляну організації наших дипльоматичних представництв.-

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ А.Ніковський (р.в.)

/Директор Департаменту Когерган (р.в.)
Чужоземних Вносин

З оригіналом згідно:
Сек. Відділу Д-ту Чуж. Зн.

Національна акція на Україні й праця Міністерства Преси й Пропаганди.

А. Основна лінія Міністерства.

Міністерство Преси й Пропаганди в лиці Прасової Агенції "Україпрес" поставило собі на меті:

І. Відповідними інформаціями, а то й окремими кореспонденціями зацікавити европейську опінію тими подіями, що розвинулися на Україні, а також з"ясувати їх значіння - а/ повстання є національним рухом українського народу, б/ повстання провадиться в ім'я Української державности, в/ повстання скероване проти большовицької окупації (во имя торжества своей) демократичної влади. суто-національного характеру.

2. Привернуття публічної опінії в Европі на бік повстання й української справи.

3. Знайодити большовицькій агітації в міру можливости.

Б. Праця Міністерства.

Поскільки відпоручники Міністерства Преси й Пропаганди були не в усіх країнах в порозумінні з п. Міністром Закордонних Справ до пресової роботи було притягнено наші закордонні представництва.

Ще 16 серпня мною було надіслано спеціяльного обіжника нашим послам, в якому пропонувалося: "завдалегідь подготовити европейську опінію, щоб наша справа, будучи висунута майбутніми подіями на перше місце, не використалася маркотунами для своїх цілей й не трактувалася, як справа місцевого значіння.

Тому являється абсолютно необхідним планово підготовити европейське громадянство до того національного руху що неодмінно має вибухнути на Україні, забезпечити до нього

симпатії й викликати рішучу допомогу українському народові: часу для цієї підготовчої праці залишається дуже мало й необхідно як найбільших старань в дусі вказаних в горі побажань. Але розуміючи, що не можна годувати європейську пресу сумнівними даними, про повстання на Україні, я вважаю необхідним регулярно подавати до Ваших рук точний, перевірений матеріял що викликав би довіря й оцінювався за життьову правду українського народу. Такий матеріял подаватиме Вам " Українпрес" за підписом якого й прохатиму матеріяли подавати до місцевої преси, вказуючи заходів до його поширення".

В слідуючому обіжникові в початку вже листопаду, ще раз мною підкреслюється необхідність планомірного освідомлення європейського громадянства, а також необхідність за всяку ціну втілити в розуміння європейської опінії, що початий повстанський рух - є дійсно визвольна акція українського народу. Треба громадянству з"ясувати різницю між діяльністю окремих військових відділів на Україні та поодиноких виступів селянства, як явищ морального характеру і сучасними подіями. " Національна акція, що вже почалася має не локальний, а масовий характер, являється спільним скоординованим виступом і українських військ і самого народу українського.

Тому до справи треба підходити обережно й я категорично прошу не вміщувати про акцію инших відомостей ніж ті, що будуть подані "Українпресом". Відомости повинні бути автентичні, щоб викликали до себе довіря, тим більш, що раніш про повстання подавалося стільки неправдивих вісток, що ім в широких колах вже не вірять".

Ці попередні заходи, як і сама безпосередня праця Міністерства Преси й Пропаганди, переведена рівнобіжно з дипльоматичною працею Міністерства Закордонних Справ спричинилася до того, що повстанська акція на Україні була в

закордонній пресі поставлена поважно й трактувала, як визвольна акція українського народу й викликала повну прихильність , як до самої акції, так і до нашого державного осередку.

Цікаво підкреслити, що обережна позіція "Українпресу" в подачі фактів про повстання мала своїм наслідком - широкого користування комунікатами "Українпресу", як цілком автентичними матеріялами.

Навіть " Rzeczpospolita" вороже успособлена до державного центру вміщувала наші комунікати, додаючи до одного з них зауваження, що ці відомости є найбільш певні, бо походять з найбільш поінформованої української агенції.

Розглядаючи Закордонню Пресу, можна зауважити, що всюди вміщені про повстання дослівні переклади з обіжників "Українпресу" / чи з зазначенням джерела чи без цього/.

Для імотрації подаю короткій огляд закордонної преси, /Значна частина наших представництв ще не надіслала необхідних матеріялів/.

I. Бельгійська преса:

Газета "Любер Бельгік" вмістила дослівні переклади з обіжників " Українпресу": а/ Стан на Поділлю

б/ Район Проскурівa

в/ " Волині,

г/ в околицях Київа,

д/ в районі Камянця

е/Заняття Тирасполю,

ж/ На Одесу,

з/ Відозва Повстанського Командування,

і/ Заклики до населення,

к/ На Дніпрі,

л/ Операції Генерала Янченка,

м/ Комунікат Українпресу про початок повстання,

Теж газета " М е т р о п о л ь ".

а/ Заворушення в районі Линівця,

б/ Масовий характер повстання й його гасла.

в/ Заняття Винниці,

г/ Бої Палія й захоплення Проскурова,

д/ Відхід большовиків за Буг,

е/ Знищення залізничних мостів,

к/ Перерва сполучення Київ - Одеса.

Тем - газета " А н т в е р п е н "

а/ Відозва Повстанського Командування,

б/ Акції Заболотнього й Палія,

в/ Заняття Винниці,

г/ Бої за Проскурів,

д/ Умань в руках повстанців,

е/ Операції в районі Житомір - Коростень,

к/ В районі Одеси,

з/ Перехід червоних військ на бік повстанців,

Тем газета " Ф р а н д е л ь " - Рібер"

а/ Акції Палія в районі Проскурова,

б/ Українська влада у Кам'янці,

г/ Відозва Головного Повстанського Командування,

Тем газета " Нансіон Бельжік",

а/ Відозва Головного Повстанського Командування,

б/ Акції Заболотнього й Палія,

в/ Заняття Винниці,

г/ Друге заняття Проскурова.

Тут уміщується лише першу сводку Бельгійської Преси - друга /за пізнійший час/ ще не одержана.

Мушу підкреслити велике значіння цих інформацій в бельгійській пресі, бо вони являються джерелом і для багатьох французських і англійських газет, які безпосередньо нашим матеріялом не бажають користуватись. Роля бельгійської преси, як одного із інформаторів заходу - зробила в данному разі велику нам послугу.

II: Швейцарська Преса.

Наші комунікати й обіжники регулярно друкувалися в газетах: I/ Бернер Тагеблят, 2/ Цюрихер-пост, 3/ Фрейбургер нахріхтен, 4/ Бунд, 5/ Фатерлянд, 6, Національ цейрунг, 7/ Ліберте, 8/Журналь де Женев, 9/ Газет-де Лозань, I0/ Звіс, II/ Трибунь де Женев й багацько инших.

Опріч цього Женевська й взагалі Швейцарська Преса вмістила багацько співчуваючих статей, як коментарії до цих повідомлень.

III. Німецька преса.

Особливо чуло віднеслася Баварська Преса що мало своє велике значіння, бо Берлінська преса, яка, здебільшого йде в орбіті політики свойого Міністерства Закордонних Справ і уникає уміщення будь - яких інформацій одержанних безпосередньо з українських джерел.

Характеристечне те, що, коли потребувалося уміщення якого небудь спростовання, - останнє уміщувалося спочатку в боварській пресі, а звітти переходило вже на шпальти преси столичної.

І справді, переглядаючи німецьку пресу, спостерігаємо в ній лише передруки з Мюнхенських часописів, а тому являється цікавим одмітити те, що є в баварській пресі про повстання, тим більше, що це в великій мірі підкреслює надзвичайно енергійну й користну працю нашого тамтешнього Консула п. Оренчука.

Головним чином, це є передрук з " Українпресу". Наприклад: а/ Баварський Курьер, I/ Подіі на Дніпрі (№ 490), 2/ Знищення залізничих мостів (№ 490), 3/ В околицях Київа (№ 491) 4/ Погромщики (№ 494). 5/ Звірства большовиків (№ 500), 6/Большовицькі роспорядження що до боротьби з повстанцями (№ 491). 7/ Бої за Київ (№ 492). 8/ Стан повстання на Україні (№ 491). 9/ Стан Облоги Київа (№ 491), I0/ Комунікат про поширення повстання /сводка з відомостей Українпресу/ (№ 495), II/ Сводка повстанських подій / теж по Українпресу / № 479. б/ Баварська

державна газета". I/ Бої за Київ (№ 266), 2/ Ліквідують" (№ 266), 3/ Роспорядження большовиків що до боротьби з повстанням (№ 267), 4/ Теж (№ 269), 5/ Ворот Київа (№ 269), 6/ В околицях Київа (№ 269), 7/ Бої під Фастовим (№ 267), 8/ Наказ Троцького про очищення правобережжа (№ 267), 9/ Сводка Повстання (№ 272), 10/ Стан облоги Одеси (№ 269), II/ Наказ Троцького нищити міста і села повстанців (№ 270), в/ Мюнхенер Надріхтен": I/ В околицях Київа (№ 489), 2/ Ліквідують (№ 489) 3/ Роспорядження большовиків (№ 489), 4/ Бої за Київ (№ 489), 5/ На Катеринославщині (№ 496), 6/ Оголошення стану облоги на Україні (№ 489), 7/ Сводка повстань на Україні (№ 493), 8/ На Катеринославщині (№ 496). В тому ж номері вміщено Меморіал до Ліги Народів Смаль-Стоцького. 9/ Про Початок Повстання (№ 483), г/ Мюнхер Адісбургер Абенсзайтунг" I/ Бої за Київ (№ 486), 2/ Сводка подій на Україні (№ 490), 3/ Стан облоги на Україні (№ 486), д/ "Мюнхер - Пост" (№ 271). Сводка подій на Україні, е/ Мюнхенські останні пониви (№ 489): I/ Повстання повітів, 2/ бої під Київом, 3/ Наказ Троцького знищувати села, 4/ Стан облоги на Україні. IУ. Данцігська Преса. Данцігер - Цейрунг в ч. 524, 525 містить: I/ про Повстання на Україні й перегрупіровку большовицьких військ, 2/ Події в околицях Винниці, Балти /акції Заболотнього й Палія 3/ Заняття Тирасполю, 4/ В районі Київа й Одеси.

У. Американська Преса. Як доносить наш відпоручник з Бухарешту наші обіжники, особливо комунікати про повстання цілком друкувалися /навіть з повним зазначенням "Украінпрес"/ в газетах: "Америка", "Народне Діло", "Український Голос" і "Канадійський Украінець". З відтиль вони передрукувалилися американськими газетами. На жаль, Польща не допускає на своїх терені українських часописів, які виходять в Америці й точних даних навести зараз не можна.

УI. Чеська Преса: Чеська Преса в де-яких своїх органах вмістила наші повідомлення в газ. "Пробуна" дала ще й спеціяльну статтю з оглядом подій в дуже прихільному для нас тоні. УII. Австрійська Преса: В цілому шерегові

газет, як, "Neue Freie Presse" "Morgenzeitung" і инші смістили дані про повстання, а "Wiener Algemeine Zt." велику статтю д-ра Бриндзона про український рух: VIII. Угорська Преса. З надісланних матеріялів виникає, що вся угорська преса - на мадярській і німецькій мовах - надзвичайно тепло поставилася до національного руху на Україні. Опріч того, в одній газеті находимо інтервю з нашим представником полк. Сікевичем, а в другій велику сводку подій на Україні на підставі всіх комунікатів "Украінпресу" /"Pester Lloyd" № 278/

IX. Польска преса.

Що торкається Польської преси, то такі часописи, як "Курер-Цодзенний", "Газета Поранна", "Гонець Краковський", "Час", "Нова Реформа" - повністю містили наші комунікати, не кажучи вже про систематичний передрук відомостей з "Украінської Трибуни", й "Рідного Краю". Навіть "Меч Посполита", час від часу подавала наші комунікати, хоч і з оговоркою, що вони походять з джерела, близького до "Уряду Петлюри".

Крім відомостей, які виходили від "Украінпресу" в його обіжниках, багато відомостей які потрібні було росповсюдити але по ти чи инши причина їх не можна було публікувати від імені "Украінпресу" подавалося до "Украінської Трибуни" й "Рідного Краю" "від власного кореспондента", й звідти передруковувались Польською, Німецькою й навіть де якими органами американської преси.

X. Російська Преса.

Окремо приходиться підійти до російської преси всіх барв і напрямків.

Всю Російську пресу можно поділити на 3 категорії: 1/ преса, що прихильно поставилася до повстанської акції, зрозуміла її напрям і значіння, 2/ що поставилася байдуже й 3/ що поставилася вороже. До 1-ої категорії треба віднести часописи: "За Свободу", "Время", "Волинськое Слово", "Новое Слово" /бесарабське/. Ці газети регулярно вміщували відомости, що подавалися

"Україпресом" й, навіть подавали цілі статті й передовиці де в приятних тонах оспівували українську акцію. Наприклад. "За свободу", у відповідь " Общему Дѣлу", - писала: " Можно быть всяким политических орiантацій, а все-таки надо отдать должное, тому герою, который во имя свободы своей покладает жизнь". Волынское слово" підкреслює в своїй передовиці національну свідомість народних мас, суто-національний характер боротьби. "Новое Слово"-крім нашого матеріялу містило багато власного / багацько статей Дмитра Городата/ й в ньому повстання трактувалось як вибух всенароднього гніву проти надсильства чужинців-окупантів" "Время" також містило наші обіжники й передруки з "Рідного Краю" та "Українська Трибуна", а також умістило блискучу статтю Бояна під заголовком" українці й ми", де зазначило що український нарід хоче того чи не хоче російська еміграція -раньше від усіх народів б. Росії стане на власні ноги, чим і вирятує всю Східну Європу.

до другої категорії треба віднести :"Руль" "Голос" Росії", почасти "Послѣднія Новости", Сегодня" "Огни"- З початку повстання ці газети дуже неохоче містили тільки коротенькі замітки про повстання та й то в яскраво тенденційному напрямку. Наприклад: Нам передають, что "банди" Петлюровських войск"; українські источники передают, что "как будто"... "По непровѣренним свѣдѣніям из украинских Петлюровских источников". Близкая к Петлюровскому центру газета " Рідний Край" . . . і т.д.

За тиждень після вибуху повстання ці коротенькі замітки друкуються вже без ганебних коментарій й вище наведених оговорок. Повстанські війська не називаються вже бандами /інсургентами, або "отрядом повстанців" а в "Голосі Росії" починає згадуватися і Головне Повстанське Командування, але відомости в більшости передруковуються з "Руспресу". Нарешті, з половини листопаду починають в цих часописах з"являтися повідомлення за підписом "Україн-

рес". Слід зауважити, що ці часописи й далі, надаючи вже багацько матеріялу про повстання, ні разу не додавали до них своїх власних уваг.

До третьої категорії, крім явно "большевицької" преси: "Путь", Новий мір, "Новая Руская жизнь" і т:д. належить Бурцевська "Общее дѣло" і Суворинське, "Новое Время", "Свободное Слово".

Общее дѣло" провадило яскраво з одного боку Моркотуновську політику, а з другого власну "едино-неділімську".

Спочатку воно відкидало всяку думку про правдивість інформацій про повстання. Коли ж повстання стало безсумновним фактом, тоді "Общее Дѣло" стало його з"ясовувати, як виступ. локального характеру. На соціяльному, й тільки соціяльному ґрунті, при чому з особливою охотою містилися свої повідомлення з большевицьких джерел. Нарешті, коли "Общее дѣло" примушено було констатувати характер повстання як масовий й національний, то в безсилій злобі накинулося воно на центр У.Ч.Р. й між иншим висловлося : "Здавалося б , душа мусила б радіти але немає радости, не такими руками годиться добувати волю народови, бо "Петлюра" авантюрист чистої води".

Чим далі тим частим містить "Общее Дѣло" вістки про повстання й, нарешті виступає сам Бурцев з статтьою, в якій зазначає, що успішна боротьба можлива лише в тому разі, коли буде організовано /единий фронт "всеросійський".

Як ні як треба констатувати, що й " Общее дѣло" примушено було еволюціонувати й визнати факт національного характеру повстання. В данний мент, не дивлючись на невдачу повстання заголовок "На югѣ Россіі в штальтів " Общее Дѣло зник е заміненний на заголовок " На Украінѣ".

Новое Время", яке в початку намагалося надати повстанню вигляд "всеросійського" /Возстаніе на Югѣ Россіі" "Антонов і Иванов, которому удалось об"единить мелких атажков крестьянских груп..." з чолом мусило також визнати суто-національний, український характер повстання. З того часу вже начало замовчувати

пдії й під кінець з особливою охотою вміщувати всі вістки про придушення повстання / головним чином/ з большевицьких джерел/ " Свободное Слово" взяло на себе ролю розвідника „петлюровской" авантюри й фабрикувало ті відомости, які пізніше були зазначені більше викладки в ній ноті до Польського уряду в справі повстання.

В. Підсумки.

Роблячи подрібний огляд всі підсумки преси приємно констатувати, що "Україніпресу" вдалося досягнути своєї мети, викликати новий ефект в настроях публічної опінії Західної Европи, а також ступнево й обережно охонити своїми інформаціями великий пресовий район.

Треба підкреслити, що й те, що "Україніпрес", завдяки об"єктивности своїх повідомлень, обережности в їх подачі незаплямував себе брехнею й досяг того, що подаючи інформації " Україніпресу" де-які з газет навіть підкреслювали - що ці відомости треба вважати за особливо достовірні, /напр. "Нова реформа", " Час", " Меч посполита"/

Врангілівська Авантюра.

Не можна ще обминути й того завдання Міністерства Преси й Пропаганди, яке воно в контакті з Міністром Закордонних Справ перевело в справі паралізування нової Врангелевської авантюри на Україні.

В данному разі як і в справі повстання Міністерство провадило працю в двох напрямках: I/ через наші представництва й 2/ через безпосереднє інформування й інспірування преси.

До перших заходів треба віднести мій циркуляр надісланий через бр. Василька до инших представництв: Высокоповажний Пане После! В додаток до свойого листа за № 334, до порушувалися мною загальні принципи пропаганди за кордоном маю за честь подати до Вашого відома, п: После, слідуючі міркування. Правительство Української Народньої Республіки в найближчому часі сподівається, що визвольна акція на Україні, яка ні на момент не припинялася, набо-

особливоі організованоі сили. Цим разом сам нарід вирішуватиме свою долю. Без допомоги з боку Европи, в умовах нелюдських /хозяйнування окупантів на Украіні, толерування цих окупантів з боку Европейських держав, ворожі заходи де-яких держав проти визвольноі акціі на Украіні/, самотужки нарід наш вживає зараз рішучих зусиль, щоб повалити накажений йому большовицький лад і большовицьку державну систему і коли він це робить / не дивлючись навіть на добрий урожай й нарівнюючи слабе збирання продналогу/, - робить лише з одних національних мотивів, а не мотивів соціяльного характеру, як це домагається довести Моркотун і К-о. О цей момент національноі боротьби прошу Вас, Пане После, прийняти на увагу й його особливо переводити в Вашій інформаційній діяльности.

Европу треба поставити перед фактом й не тільки перед фактом доконаноі боротьби, а ще в більшій мірі -перед фактом самоі боротьби на національному грунті. Европейські держави з часів Версальського Трактату ігнорували Украіну, як чинник світовоі политики. Вони не цікавилися тою боротьбою, що переводилася на теренах Украіни, як ні в чому не допомогли в цій боротьбі Украінському народові і щож. Нині Украінський Нарід сам виступає, як активний чинник тоі - ж світовоі прлітики, а головне - як чинник політики на Сході Европи, підкреслюючи, що поза його волею проблема Сходу Европи розвязана бути не може. І допомогти цьому народові, що бореться за своє національне право проти брутальноі сили - це є обовязок кожноі Держави.

Але украінський нарід не тільки бореться за своє національне "я" і не тільки потрібує з цього боку певноі допомоги.

Він бореться за певні державні форми свойого корування - й ті форми він лічить, як республіканські. Обовязок европейських держав і народів полагає не тільки в

певній допомозі а й в забезпеченні українсього народу від ударів з тилу.

Досі цього не було, бо як тільки нарід наш під керовництвом свойого Правительства осягає яких-небудь реальних результатів, - виникала якась стороння організація, /Скоропадський, Деникин, Врангель/, що користала з стомленности народу й боротьби його на ріжних фронтах.

Дозволяю собі звернути на це Вашу особливу увагу, по роспоряджаю данними, що на випадок нашого успіху врангелівці гадають зробити десант на нашій територіі, себ-то спровокувати всі зусилля народу Українсього й його Правительства..

Но коли б щось подібного і, ~~можедуже~~/ сталося - це одкинулоб знов наше населення до большовиків і, , може дуже надовго.

Через те дозволяю собі звернутися, Пане После, з своїм спеціяльним проханням до послів наших у Франціі, Болгаріі, Туреччені та Румуніі загделегідь вжити всіх заходів що-до неуможливлення такоі акціі наших ворогів, використовуючи для Закордонноі Преси відповідні матеріяли, що у всіх на памяти.

" Рубикон вже перейдено".

Розуміючи все тяжке положення наших Закордонних представників,- висловлюю надію, що ім пощастить, спираючись на певеі успіхи національних українських військ на Украіні, схилити публічну опінію европейських держав до праведнього розуміння задань українського народу й до широкоі допомоги йому, тим більш, що боротьба його направлена в суті річей не тільки на оборону своей державноі незалежности, а й ще на оборону цілоі цівілізаціі від занепаду й руіни.

Певні факти з національноі акціі на Украіні подаватимуться Вам, Пане После, переважно "Украінпресом".

До других - заходів належав ряд спеціяльних інформацій, які малювали настрій населення й його відношення до можливого наступу "зелених" і Врангеля, а також-коресподенцій надісланних до часо

писів від "приватних" осіб.

Наслідки цих і других заходів є позитивні, що виливає, як з доповнення наших закордонних репрезентацій так і з відомлень відпоручників Міністерства Преси таборів військово полонених на Балканах.

Керуючий Справами Пропаганди Української Народньої Республіки Міністр Земельних Справ

182

Konis.

ПОВІДОМЛЕННЯ УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ
в справі виступу в м. Відні 8 грудня 1921 року
П. Андрієвського, А Макаренко та Ф. Швеця.

8 грудня 1921 року в м. Відні Панас Андрієвський, Федір Швець та Андрій Макаренко, що свого часу вступили до складу Директорії Української Народньої Республіки, постановили виконувати обовязки Директорії в цілях налагодження роботи Державного центру Української Народньої Республіки.

З огляду на це Уряд Української Народньої Республіки вважає за потрібне освітити державно-правне становище згаданих осіб, в звязку з зазначеним виступом.

Ще у листопаді 1918 року, коли повстала конечність усунути гетьманську владу, Український Національний Союз в м. Київі обрав для того Директорію в складі В. Винниченко, С. Петлюри, П. Андрієвського та Ф. Швеця. Пізнійше до свого складу Директорія кооптувала А. Макаренка.

Повставший народ скинув гетьмана Скоропадського; було скликано Трудовий Конгрес, що мав окреслити шляхи дальшого державного будівництва. Але Конгрес не міг здійснити свого завдання, бо в той час, з півночі, на молоду, що не вспіла ще твердо організуватися, Українську Народню Республіку, напав ворог - московські большевики. Тому Трудовий Конгрес доручив Директорії провадити дальшу боротьбу за Українську Державність.

Почалася довга, крівава боротьба, яка точиться й до цього часу. Протягом цієї боротьби в складі Директорії запали такі зміни: з складу Директорії вийшов Голова її В. Винниченко і постановою Директорії з дня 9 травня 1919 року на Голову Директорії було обрано Члена Директорії Головного Отамана Війська Української Народньої Республіки С.В. Петлюру / Вістник Державних законів вип. 37 за 1919 рік/; в травні 1919 року з складу

Директорії виїхав закон І. Андріївський, при чому Директорія в складі Голови Директорії С. Петлюри та Членів А. Макаренка та Ф. Швеця 13 травня 1919 року ухвалила вважати Панаса Андріївського вибувшим з складу Директорії / Вісник Державних Законів вип.39 за 1919 рік.

Того ж травня Директорія в участю А. Макаренка та Ф. Швеця затвердила, в уважаючи Уряду, закон про те, що всі постанови і накази Директорії Української Народньої Республіки дійсні й законні лише в тому разі, коли в засіданню бере участь та затверджує їх своїм підписом Голова Директорії Головний Отаман Симон Петлюра / Вісник Державних Законів вип. 22 за 1919 рік/.

15 листопаду 1919 року, в виїзду на відпад за кордон Членів Директорії А. Макаренка та Ф. Швеця, Директорія в участю А. Макаренка та Ф. Швеця, постановила верховне керування справами Української Народньої Республіки покласти на Голову Директорії Головного Отамана С. Петлюру, який іменем Директорії має затверджувати всі закони й постанови, що ухвалить Рада Міністрів.

З того часу Голова Директорії Симон Петлюра стоїв повними функції Директорії в повному їх обсягу.

Весною 1920 року, в зв'язку з зміною обставин, Рада Народніх Міністрів постановою з дня 21 травня 1920 року затвердженою Головою Директорії повідомила Членам Директорії Макаренкові та Швецеві про обов'язок їх бути в народом в його визвольній боротьбі, але Члени Директорії Макаренко й Швець, на заклик Уряду, на Україну з за кордону не виїхали. 17 жовтня 1920 року Рада Народніх Міністрів змушена була внести новому затвердженому Головою Директорії постанову про те, щоб Члени Директорії Української Народньої Республіки Макаренко і Швець повернулися з закордону для державної праці, але і після цього Члени Директорії Макаренко та Швець продовжували перебувати за кордоном у Відні.

Між тим, державне життя Української Народньої Республіки розвивалося далі і на початку його розвитку, під час перебування

Уряду Української Народньої Республіки в Камянці-Подільському, повстав закон з дня 12 листопаду 1920 року про Тимчасове Верховне Управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці, згідно з яким Голова Директорії С. Петлюра, в цілковитій послідовності з вищенаведеною постановою Директорії з дня 15 листопаду 1919 року та усталеною державною традицією, продовжує повнити функції Директорії Української Народньої Республіки/ Вістник Державних Законів вип. 2 за 1920 рік/.

Минуло вже більше двох років, як А. Макаренко та Ф. Швець відірвалися від державного центру Української Народньої Республіки.

Протягом цих років западали різні обставини в державній роботі Голови Директорії С.В. Петлюри та Уряду Української Народньої Республіки, але не було жадного моменту, коли б припинялася їх діяльність. І зараз, як і раніш, Уряд Української Народньої Республіки на чолі з Головою Директорії С.В. Петлюрою продовжує провадити свою державну працю, виступаючи за допомогою своїх закордонних представників у всіх державах та країнах в обороні інтересів Українського Народу, як і в обороні Українського Війська й всіх громадян України. Рівно ж він провадив й провадить внутрішню організаційну діяльність з твердою вірою в близьке визволення Батьківщини.

Свідомий свого обовязку перед Українським Народом, Уряд Української Народньої Республіки й надалі буде провадити свою відповідальну працю, які б не були для неї тяжкі й невідповідні умови та які б не були спроби до різних деструктивних виступів.

Приймаючи на увагу вищезазначені фактичні, правні й державно-політичні моменти, Уряд Української Народньої Республіки, в повній єдності з думкою Українського Громадянства, констатує протизаконність виступу п.п. Андрієвського, Макаренка й Швеця та цілковиту шкідливість цього виступу для інтересів Української

Народньої Республіки.

З оригіналом згідно:

В.о.Секретаря Р.Н.М.

Ч. 21.

6 січня 1922 р.

Надсилається до Пана Міністра Преси й Пропа-
ганди.

В.о.Секретаря Р.Н.М.

6/XII. 1921
Baden b/Wien
Kaiser Franz Joseph Ring 21.

184

15/XII

Дорогий товаришу

Що ж Ви нічого не пишете? Вже більше місяця минуло з того часу як я від Вас одержав останнього листа. Які за цей час зайшли зміни? Про повстання читаю в „Трибуні" чи в польських газетах. Напишіть про конфігурацію політичних напрямів на Україні. Які є передумови до організації там порядку? Які сили можуть бути за підвалину взяті? Чи повстання не приведе до пересування центру ваш на бік селянства? Чи таке пересування не Стамбулинського характеру? Пишіть взагалі про все, що Ви знаєте. Я через дорожнечу та невигоду мешкати у Відні перебрався до

Бадену. Вже жить спокійніше та й працювати можна. У Відні був навіть новий до коверняного життя. Допіру в Бадені маю змогу працювати для себе й для видавництва, Комунікація з Віднем добра. Коли прийдете мешкати до Австрії, то Вам найліпше буде в Бадені. У Відні все спить. Принаймнім мене так і Ефорець Кушнір, Видавництво наше знову відживає. Давно до друку нічого нових річей — цікавих.

Пишіть.

Ваш Павло

186

ОЛЕКСАНДЕР САЛІКОВСЬКИЙ
Головний Редактор „Української Трибуни“.

Варшава, 20 грудня 1921 р.

№ 1519
23/XII

Високоповажаний Олександре Олександровичу!

Можу Вас запевнити, що замітка в ч. 178 не мала на увазі якусь окрему особу і саме тому в ній було сказано про „офіційну пресову агенцію“ в такій загальній формі. Одних українських пресових агенцій зараз є кілька. З однаковим успіхом справа могла пройти через Віденську, як і через Тарнівську агенцію. Фактично вона пройшла через Тарнівську, і жадний урядовець нам ~~нам~~ в цій справі не писав. Він очевидно просто всунув у пресовий пакет те, що Ви забулисьмо послати, зрізавши підпис „Українпрес“. Так я гадаю тепер, після Вашого пояснення, а тоді і сам я і секретар редакції М. Вороний були певні, що оригінал, написаний на папері агенції і її машинкою, надіслано нам „Українпрес“. (Так воно власне й було) Що у цій справі не обійшлося без своєрідного чорного кабінету — це не підлягає жадному сумніву, і відносно цього в редакції маються відомости, які поки-що не можуть бути оголошені.

Я просив контору при першій можливости вислати Вам гонорар, і Контора обіцяла це зробити в найблизчі дні.

„Близька до редакції особа“ дуже неточно Вас поінформувала в справі редакційних поглядів на Ваше співробітництво. Прошу вибачити мене, але своїм листом Ви викликаєте мене на цілком отвертий вислів у цій справі. Я завжди визнавав і зараз визнаю Ваші здібности, як журналіста, і вважаю Ваше співробітництво бажаним,

оскільки особисті Ваші погляди й гадки не розходяться з загальним строєм і тоном „Кур Трибуни". Є співробітники, які не поділяють мого становиська відносно Вас, звертають увагу на те, що Ви належите до непопулярної партії, що Ваша особа одіозна для певних кол нашого й галицького громадянства, що Ви занадто легко покидали свої попередні політичні позиції і т.д. Само собою, що все це не можна вважати за плюси, але я мало в це вхожу, бо в газеті для мене співробітник перш за все журналіст, і коли за ним нема нічого ганебного — я не бачу підстав одмовлятися від того праці. Нічого ганебного за Вами я не знаю, і ніхто мені цього не довів.*)

Так стоїть справа, і я міг би просити Вас лише про те, щоб Ви з свого боку рахувалися з нашим тоном і загальним характером і по можливости уникали тих полемічних чи партійних моментів, які загострюють оте відношення до Вас, яке я зазначив.

З надісланого Вами не пішла лише одна невелика стаття, яку я одержав на другий день після того, як стаття на тую саму тему (передова) була в нас надрукована і збіглася з Вашою навіть в окремих виразах. Я пошукаю рукопис і вишлю Вам.

Дуже прошу вибачити, коли мій лист викличе у Вас прикре враження. Можу Вас щиро запевнити, що я не мав метою робити Вам прикрітно.

З правдивою до Вас повагою

Оваліновський

*) Не раз я заявляю, що при тій платформі, яку засвоїла „У. Тр." і при тій ситуації, в якій вона видається, я не вважаю можливим закривати доступ на її шпальти людям, які не відповідають настроям, а може й симпатіям редакційної групи. Напевно ці мої заяви і дали привід „близькій до редакції особі" сказати Вам чи комусь иншому те, що вона сказала.

12/XII.
1921.

187

Дорогий товаришу!

Ваш лист мене дуже зацікавив. Виходить, що мусить бути зміна орієнтація, а з нею й система. Як то воно практично буде переведено? Ваш відомо, певно, що у Вірні група с-ф багатилаганами коле знайти порозуміння з москвинами й французами, щоб розпочати нову акцію проти большевиків. Більше нічого не можна довідатися. Хіба якось пізнійше вирву докладнійші відомости. Які перспективи мають ся у вас? Чи думаєте про те, щоб відшукати підпори й від других? Взагалі, як й куди буде спрямований курс? Треба признати, що повстання багато допомогло нашій справі — нагадало про нас тоді, коли

вже про Україну стали забувати. Я читаю пресу англійську й французьку. Там бувають статті про укр. рух. Думаю, що треба було б ще ліпше використати обставини і не забути про полагодження фінансів для центру, бо другий такий випадок може й не скоро бути.

Присилаю Вам Зайцем книжки свої, а яка ціна не подала. Я кажу продавати по 450 ак. У кожнім разі напишіть, бо ці я вже наугад оцінив. Гроші за книжки, по одержанню від Вас листа про ціни, вишлю.

Пишіть

[illegible]

Варшава 19 7/XII 21.

188

20/XII

Високоповажний Олександр Олександрович!

Вибачте що до сього часу не написав. Все збирався сам приїхати до Тарнова. З приїздом Пилипа Калениковича до Варшави — моя поїздка відкладена. З нашою філією в Варшаві справа погано. Нічого не робиться. Люде знертні. До того ще тяжкий матеріальний стан. Я персонально нічого не міг робити, бо мусив службовими справами, котрі приходиться провадити в тяжкому оточенню. На нас зі всіх боків великі напади. Цьому на жаль сприяють і наші люде. Наприклад дуже странна поведінка п. Курила з майном Прес-бюро. Про це Вам може розказати подробно Пилип Калеників. Я гадаю, що цю справу мені удасться залагодити в користному для нас закінченню. До цього ще буду прохати Вас написати п. Курило, щоби він погодився на мої пропонування; їх знав Пилип Калеників (щоби частину майна, котре мав п. Курило було повернути, а на страчену частину по моїм вказівкам будуть зроблені документи).

П. Курило каже, що він не міг провадити справ філії через неодержання вказівок та постанов конференції. Цю справу мав полагодити я, але ж не прийшлось поїхати до Тарнова. З Пилипом Калениковичем мені про справи поговорити не довелось. Кілько разів я звертався до нього, але часу на розмови зі мною він не витрав. Може це так і треба, але взагалі поведінка Пили-

на Калениковича — мені кажеться странного. Хоч би те, що він з Андр. Вас. Ніков. Отоголи себе такими як Шереметьєвський та Біліц. Про першого і останнього надзвичайно погана публічна опінія особливо відносно їх морального обличча. Останній хоч і являється нашим согленом, але перебуваючи тут підкопувавсь під мене, займавсь дрібними інтрігами, сплетнями і т. и. Я дуже буду прохати Вас вжити заходів, аби його на всякій случай ізолювати в Партії. От се теж создає грунт для лишніх балачок. Можливо було при теперішньому нашому грошовому положенню обійтись Пилипу Калениковичу тут і без привозних подібного рода урядовців для доручень. Тут для цього є моде, та з рештою я сам міеби при потребі де в чому допомогти. Вийшло, що я через тих урядовців не міг про справи поговорити, бо коли прохав візити то один з них Грубіян (Шереметьєвський) по телефону наговорив мені образ і на тому справа і кінчилась. Конечно, коли б я чогось добивався у начальства, а не свого..., то так би не вийшло, я добивався, але у свого..., то кажеться, що він сам повинен би це все краще розуміти. — — і не зручно до нього приступом лізти при таких обставинах. Дуже буду прохати Вас дати відповідні вказівки про роботу філії, і коли найдете корисним аби я таком тут провадив якусь роботу то поставте і мене в курс. До Варшави прибув на стале замешкання п. Сивошапка. Пан Петро Мирошниченко виїхав на працю „Mszczonów koło Żyrardowa, Biuro budowy" — це не далеко від Варшави (2 год. їхати потягом) п. Курило працює (секретарем) в Т-ві допомоги біжн. з України. В сім'ї тут збори Жефів. присутні: Прокопович, Зайцев, Ф. Чопівський, Саліковський, Прохорів, Карпінський і колонних труться „трибунщики" Чикаленко (молод.) — левко та Садовський — був мій праці радяться відносно погол. про федерацію. —

Прийміть запевнення в моїй глибокій до Вас пошані [illegible]

21-1

190

Дорогий Олександре Олександровичу!

Трудно нам тут орієнтуватися добре в політичних настроях Т-ва, і навряд чи зможу задовольнити Вас своєю одповіддю на Вашого ласкавого листа. Основна ж думка його, яку я висловлю так: берегти Д. Ц. за важну ціну — була завше і є стимулом і моєї може не широкої діяльності. Але рішення в нашому відношенні до Д. Ц. єсть. Я ні на одну хвилину не забував, що Ц. перебуває на еміграції, в умовах переходових, і що його завдання: підготовка, організація, керування боротьбою за визволення. Ці умови і завдання значно звужують навіть само поняття Д. Ц., а з другого боку це звуження поняття мусіло би зубитись на збільшенню інтенсивності роботи Д. Ц. — Але по иншому ставилося і ставиться політичне громадянство у Т-ві до Д. Ц. Коли я перечитував комунікати про засідання Р. Р. — а перечитував я їх пильно і навіть редагував для „Волі" — коли я читаю газетні вісти і приватне листування, то мене вражає одно: — у Т-ві настрої — начебто Д. Ц. є дійсно на території: парлямент і парляментні скандали, кабінет і безчисленні портфелі і безконечні кризи. А за лаштунками — інтриґа і дрібязок. І в дрібницях, деталях, що були би на місці при уже нормальному державному житті, тоне одиноке завдання Д. Ц. — визволення краю. Така рішення. На віщо була така сила М-ств? Адже на цей переходовий стан, з його особливим завданням, що в історії народу буває раз і більше не повторюється, може тягнутися не один рік і не один десяток! Пристосуватись до моменту, скупчити енерґію в одну точку, все зайве, що виходить за межі умов еміграції і боротьби за визволення, руба і рішучо одрізати, — то було завдання політичного громадянства у Т-ві. Сталося не так. І на жаль. Справа державна роспорошується, переходити на манівці. І тепер, хто його знає, може sit venia verbo інерція і механічність влади тих, що, як Ци пише, „взяли одповідальність за роботу Д. Ц., раз тої відповідальності щиро, без „мудрствованій лукавих" ніхто на себе взяти не хтів" — і спасе Д. Ц. — Що до нашої партії, то мені таки природно тяжко тут орієнтуватися в „дізорієнтації І. А." Свій погляд на справу рос. пертрактацій я подав на сторінках „У. Т." Можливо

в сторону часі про небуду партію в справах рест.-дем. союзу. У [illegible] раді з резолюцією р-д. союзу, що до цієї партії, я не згодився би, і не допустив би її. На жаль - вона нелегалізована і тому її не можна використати публічно. — В справі улаштування життя у Відні. Відомо з друкованих навіть на окраїнах — нерухомий ідеал багатьох десятків тисяч відців. Але у бажанні мало Відня помістити знайти можна. Нам пропонують м.м. М. М. Єремій, А. М. Чеховський, О. І. Лотоцький і могли би допомогти. Дорожнеча надзвичайна. Хліб - 74 кор. буханець, борошно - 600 К. (рахунковий) гривня 400-450 кор., сало 2000 кор., масло 2200-2600 кор., картопля 100 К., пиво 200, дрова 20 К., вугілля 45-50 К. цукор 800 К. і т. д. — Я й досі живу у тій самій квартирі, що її знаєш, коли Ви були у Відні. Лікувати нам не в раю, а дійсно... Я хотів би, що б було як у пеклі, але на жаль, температура падає до зера і нижче (що падає до зера, то дуже цікаво, бо вода у хаті замерзає). В звязку з цим, звертаюсь до Вас з великим проханням: чи не могли би Ви радою з А. В. Н-ським, якому передайте мій дружній привіт, улаштувати допомогу мені хоч і невелику, але негайну. Найліпше було би навіть у кредит, під мій вексель, під обезпечення моїм відрухом, бо я ніяк не спроможусь якось точно уладнувати за браком часу з приміщенням і потрібних засобів. Я звертався до М. Зак. Сир. і скоро найдено тут дані, які показують, що у дипломатичній місії до Мюнхену я маю свого, а належні отримав в сій час завдяки с-д "Спасовському отримав цілком дуже цікаву статтю. Але коли то має М-ство вирішити! А тут треба пильно: вдень, що м дає мені права на дальшу одноголосність в з'єдиненню Цих мов ситуації" — це що наші відомі ні гарі-товсманці це більшу цінну терпіння, ніж як тут у центрі європейської дипломатії завдяки нашій відсталості.

З щирим і щирим до Вас поважанням

Ваш Ф. Онацький

P. S. Д. О. Лісницький теперішній перебуває по терпав бу грошей і просив Вас вплинути на п. Коваленка, щоби він вислав належні за продану „Волі" гроші.

Відень 5/XII 1921 р. Ф. С.

XVII Wien, Andergasse 56, T. 3.

181

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁAJĄCEGO

B. Rocharow
Admin. Kar. Tryb.
Warszawa
N Suc 22

WARSZAWA 1
25 XII 21
POCZTA
4 MK
POLSKA

W. P. Aleksander
Kowalewski
Tarnów
Hotel Bristol

Українськоі трибуни

Адміністрація [illegible] за [illegible] повідомити Вас, Шановний пане, що одночасно з цім пересилаю Вам за рахунок Вашого гонорару 10.000 м.п.

Б. Прохор

Адміністратор

22/XII 21

17. XII. 1921 р.

Wien, I, Fichtegasse 5/5

Дорогий Олександр Олександрович!

Посилаю Вам копію відозви до Укр. Грам-а від бувш. Членів Директорії.

Дуже потрібно було мати копію постанови Ради Республіки в справі цих панів.

Нац. Союз випускає комунікат с протестом.

З щирою повагою до Вас

[illegible]

Комунікат

Центрального Комітету Української Народньої Республіканської Партії.

25 грудня 1921 року

№ 1

Що-ж далі?

В обставинах тяжких наші партійні товариші пішли до Правительства. Не в імя особистих інтересів, як то їм і цілій партії закидає вулиця, а в інтересах збереження Державного Центра, ~~як~~ репрезентанта — правного й авторитетного — республіканськo-демократичної концепції української державности.

Ми гадаємо, що большевицьке панування на Україні тимчасове: чи силою внутрішньої „еволюції" чи силою зовнішних чинників — воно збанкротує, воно повинно буде уступити своє місце чомусь иншому.

Чому-ж?

Еміграція наша роспорошена. Не має вона одної провідної мети, одної волі в її осягненні. Що-ж до України — й громадянство, й нарід український причоблені неймовірно.

То, що повстане на руїнах большевизму наближатиметься до тої форми державности, яку репрезентує Державний Центр. Повороту до старого не може бути, але й не може бути того, що не має данних для свойого істнування. Не може бути поновлення монархізму (імперія, гетьманство), але ~~не~~ не може бути й нечування звичайних, традиційних форм українського життя, що будуються на засадах приватньої власности й ~~свобо~~-індівідуальної свободи (напр., комуни).

З нашого глибокого переконання тільки республіка, як форма української державности, ~~[illegible]~~ і

тільки демократія, як джерело республіканської влади (не група, не партія, не кляса) — одповідатиме реальним інтересам народніх мас, а — передовсім — селянства.

Через те ми, народні республіканці, стояли досі й стоїмо зараз на ґрунті збереження Державного Центра. Через те одкидали й одкидаємо рішні авантюри ~~ев~~ українських громадсько-політичних груп на чужині.

Ми знаємо, що нам доведеться довший час перебувати поза рідними теренами. Ми знаємо також, що жадна політична група не в стані дістати такого оперття в Европі, щоб здобути якогось реального ефекту. Кожний виступ якоїсь групи — є авантюрою, бо тільки компрометує українську справу, тільки поглиблює недолю нашого народу.

Тому ми, стоючи твердо на головнішій своїй партійній засаді — республіканськo-демократичній — вважаємо за потрібне й надалі підтримувати своїх товаришів в Правительстві, поскільки це ~~збер~~ сприяє збереженню Державного Центра, а инших товаришів, роскиданих на чужині, до збереження віри в перемогу національної справи, як би не були тяжкі обставини, в яких вони не перебували.

Громадянство й ми.

Наслідком ~~тих~~ подій, які спонукали де-яких наших партійних товаришів увійти в склад Правительства У.Н.Р., проти волі так званого укр. громадянства, — останнє ~~стануло~~ в опозицію не тільки до ен-ерів міністрів, але й, взагалі, до ен-ерів.

Ми ~~[illegible]~~ завжди толерували високе поняття укр. громадянства, але зараз вносимо до нього корективи. Ми кажемо: коли укр. громадянство й істнує, то не має в природі обєднаного громадянства, бо обєднання його по одній лише ознаці — ненависти до нашої партії — ще не творить

правдивого обєднання.

Наведемо ілюстрацію.

Кажуть, що с.-д., с.-ф., с.с.п., с.с — проти ен-ерів і правительства П. Пилипчука, як ен-ерівського.

Які ес-деки? [redacted] Мазепа, Феденко, Романченко?! Але-ж є, приміром, у Лідні ще дві групи — Матюшенка й Єреміїва — [redacted] лівіша й правішка від групи Мазепи. З другого боку, навіть на Тарновському брукові ес-деки мають свої відтінки.

Які ес-еди? Течія Фещенки-Чопівського, чи течія Корчинського, чи течія Ніковського? А у Лідні: течія Шелухина [redacted] чи Лотоцького-Слюсаренка?

Які ес-еси? Ол. Макаренко, який, облаявши поляків в 1920 р., пішов до них в прийми в 1921 році? Ген. Греков, який лає Макаренка? Чи докт. Липа, який їх обєднує?

Через те ми й кажемо: обєднаного громадянства, що претендувало б на владу, на провід, немає. [redacted] Ми-друзі такого обєднання, але вважаємо, що воно повинно полягати на [redacted] слідуючих засадах: повне одмовлення від авантюр, консолідація окремих груп і висунення загально-державної плятформи.

Коли-ж ми бачимо тимчасові обєднання, [redacted] особливо, надприродні (ес-деко-есефовський бльок), продиктовані до того-ж почуттям ненависти й персональних розрахунків, — [redacted] вважаємо для себе морозивим з ними, [redacted] як з виразниками організованої волі українського громадянства, не рахуватися. В такій же мірі, як не рахуємося ми з фікціями.

Хроніка державного життя.

— Зміни в складі Правительства. М. Ч. Багриновський, Міністр юстиції, й П. І. Холодний, керуючий Міністерством освіти, подалися до дімісії, яка головою Директорії прийнята. Міністерство юстиції має обєднати

Державний Секретар, п. Шляхів, а Мін. Народньої Освіти, ~~[illegible]~~ проф. Огієнко.
В такий спосіб Рада Міністрів складається зараз з ~~[illegible]~~ 7-ми осіб:
П.К. Пилипчука, Премєр-міністра, Міністра Финансів і Народнього Господарства;
А. В. Ніковського — Мін. Закордонних Справ; О.О. Ковалевського — Міністра Земельних Справ і Преси та Пропаганди; Ї. Ї. Огієнка — Мін. Ісповідань; Ген. Вовка — Військового Міністра; П. А. Красного — Міністра Жидівських Справ; В. К. Чинейка — Сєвійського Керуючого Мін. Внутрішніх Справ.

— Скорочення урядовців. Рада Міністрів в своєму засіданні від 20 грудня ухвалила: „Констатуючи надзвичайно тяжке финансове становище Уряду й вважаючи конче необхідним зберегти Державний Центр У.Н.Р., визнати необхідним довести урядовий апарат до 100 осіб.

— Справа опекування. Рада Міністрів в засіданні від 20 грудня ухвалила: „Доручити комісії в складі Міністрів: Земельних Справ, Внутрішніх Справ і Тов. Міністра Шляхів всебічно обміркувати всі можливі засоби матеріяльної та духовної опіки для перебуваючої за кордоном української еміграції".

— Огляд діяльности Міністерств. В тому ж засіданні Рада Міністрів ухвалила прохати Міністрів на 1 січня 1922 року дати схематичний огляд попередньої діяльности Міністерств.

— Нова авантюра. 12 грудня б.р. у Відні пп. Андрієвський, Макаренко й Шевець відновили так звану Директорію, як орган Державної влади У.Н.Р.

~~[illegible]~~. Примітка. Ц.К. в своєму засіданні від 21 грудня підтвердив, що він стоїть на старому ґрунті — себто невизнання панів Андрієвського, Макаренка, Шевця, як представників Державної влади.

Хроніка партійного життя.

~~Центральний Комітет.~~ Комунікати Ц.К. На III Конференції У.Н.Р.П. Запала ухвала видавати партійний орган. Ц.К., приймаючи на увагу, що загально-державну концепцію цілком яскраво висвітлює позапартійна „Укр. Трибуна" і що для обговорення суто-партійних моментів в даній ситуації

немає потреби в утворенні свого партійного органу, вирішив видавати періодичні ~~[illegible]~~ комунікати, де б освітлювались певні партійні положення й подавався б фактичний матеріял, необхідний нашим товаришам для роботи на місцях. Право на одержання „Комунікатів" признано за кожною філією, а також за кожним партійним товаришем, що є одірваним і від Ц.К. і від філій. Тому проситься всіх таких товаришів подавати свої адреси на руки т. О. Ковалевського (Tarnów. Ul. Lipowa, 25)

Засідання Ц.К. На останніх засіданнях Ц.К. обговорювалися військова справа, справа фінансова, справа скорочення державного апарату й инші. Ц.К. визнав необхідним, щоб Правительство звернуло увагу на культурно-освітню працю поміж військом, на скорочення загальних видатків і побільшення видатків по війську й на необхідність повільного скорочення урядовців з огляду на ~~[illegible]~~ неможливість відшукання якої-небудь для них праці.

Привітання. До Президії Зїзду представників Українських Студенських Громад в Польщі надіслано таку телеграму: „Вітаємо зїзд представників Українських Студенських Громад в Польщі, бажаємо успіху в його роботі й висловлюємо певність, що культурно-освітня самодіяльність студенства спричиниться до витворення здорової національно-вихованої української інтелігенції, що з такою ж відданістю боронитиме справу української державности, як боронила її наша молодь з зброєю в руках протягом чотирьох років тяжкої боротьби за волю й незалежність України".

Нова книжка. Тов. Ол. Ковалевський видрукував збірку публіцистичних статей під заголовком: „На вулкані". Ця книжка є ужиттєванням республіканско-демократичної концепції.

Літературні новини. Група членів Центрального Комітету готує до друку ~~збірник~~ публіцистично-науковий збірник під загальним заголовком: „Державні віхи". Зміст його має бути слідуючий:

1. Ол. Ковалевський. Віхи української державности
2. М. Багриновський. Що таке парляментаризм?

3. Ю. Кирпиченко. Про двупалатну систему.
4. І. Саніга. Як упорядкувати наші фінанси?
5. В. Талушка. Проблема відбудови й розвитку промисловости на Україні.
6. Ф. Хижняк. Дрібне господарство — основа народнього господарства на Україні.
7. П. Пилипчук. Комунікація на Україні.

Опріче цього збірника готується до друку:

а) Ол. Ковалевський. Літературні силуети.
б) Іл. Саніга. Психологія торгу.
в) В. Талушка. Шляхи до електрифікації України:
ч. I. Дніпровські пороги.
г) П. Пилипчук. Водяні шляхи України!
д) Ф. Хижняк. ~~ч. I.~~ Аграрна проблема на Україні.

Повідомлення. Центральний Комітет У.Н.Р.П. прохає всі свої філії подати справоздання з їхньої діяльности за 1921 рік.

186

В середу 5 Жовтня 1921 року

В ЗАЛІ ГОТ. „БРІСТОЛЬ“

заходами Українських культурно-освітніх і громадських організацій

Вечір-Академія

З НАГОДИ

РОКОВИН З ДНЯ СМЕРТИ

Гетьмана України ІВАНА МАЗЕПИ

ПРОГРАМ

I.

Реферат: „Гетьман Мазепа і його значіння“ . . проч. проф. Огієнко.

II.

„Крівавим шляхом в боротьбі за державність“ пром. п. Ковалевського.

III.

1. „Ой біда, біда тій чайці небозі“ . . . . . вик. Хор. Співоч. Т-ва.
2. „Всі покоя щире прагнуть“, вірш. І. Є. Мазепи . . . . . вик. п. Кривіцька.
3. „На смерть гетьмана Мазепи“ вірш Юр. Сороки, учня 1-шої кляси . . . . . вик. автор.
4. „Мазепа і його посол“, шведського письменника Вернера Гайденстама, переклад О. Гаморак-Левіцького . проч. п. Ковальський.
5. „Орлеві України“, вірш п. Іваненка . . . . проч. автор.
6. „Наша славна Україна“, слова і музика Самійленка . . . . . вик. Хор. Співоч. Т-ва.

ПОЧАТОК О 7-мій ГОД. ВЕЧОРА.

ВХІД НЕПЛАТНИЙ.

Одповідальний роспорядчик п. Гордовський.

J. Pisz. Tarnów 1404-21.

Koncert

1. a) Łysenko: Żałobny marsz . . . wykona chór nacjonal.
   b) Szewczenko: Łysenko: } Barwinok cwiw i zeleniw . . . wykona chór nacjonal.
2. Szewczenko: Kawkaz, deklam. wygłosi p. Żarbenko
3. Szewczenko: Bjut' porohy, solo tenor przy akomp. bandury, ukraińsk. narod. instrument. wykona band. p. Szczerbyna
4. Szewczenko: Rozryta mohyła, deklamacja . . . wygłosi p. Krywićka
5. a) Szewczenko: Spiw Jaremy } solo baryton, wykona
   b) Szewczenko: Uczite sia braty moji } p. Jar, art. operowy
6. Komariwna: Na śmierć Szewczenki, dekl. . wykona p. Stepniak
7. Szewczenko: Ludkiewicz: } Sonce zachodyt' wykona chór nacjonal.
8. Samijłenko: Łysenko: } Kantata . . . wykona chór nacjonal.

IV. Żywy obraz, pamięci poety, z udziałem bandurysty p. Misiewicza.

Początek punktualnie o godzinie 7-mej wieczorem.

Reżyser: p. Stepniak. Dyrygent: p. Steszko.

Odpowiedzialny administrator

Komitet:

Pp. Batyr, Bohaćkyj, Kryżanowśkyj, Paływoda, Pasławśkyj, Petrenko, Stepanenko.

138

W. P. Міністрові Преси і Пропаганди
Вп. Ковалевському

Komitet Ukraińskich Społecznych Organizacyj ma zaszczyt zaprosić W. P. wraz z rodziną na Wieczór-Akademję, który odbędzie się w piątek 11 marca b. r. o godz. 7 wieczór w sali „Sokoła“ na cześć ukraińskiego wieszcza Tarasa Szewczenki.

Program wewnątrz.

Sekretarz: [signature]

Prezes: Pawło Bohacki

+) Квіток на 175 Мп. долучаємо

322-21. Tarnów-Drukarnia Józefa Pisza.

Sala „Sokoła“ Sala „Sokoła“

W piątek dnia 11-go marca 1921 roku

odbędzie się

staraniem Komitetu Ukraińskich Społecznych Organizacyj

Wieczór-Akademja

na cześć ukraińskiego Wieszcza

Tarasa Szewczenki

(w 60-tą rocznicę śmierci poety)

PROGRAM:

I. a) Odczyt po polsku . . . . . p. Żakowśkyj
b) Odczyt po ukraińsku . . . . p. Hryhorijiw
II. 1) Słow. Szewczenki, muz. Łysenki:
Zapowit (Testament) . . . . wykona chór nacjonal.
2) Szewczenko:

„Nazar Stodola“

(I-y akt)

OSOBY:

Choma Kaczatyj, setnik . . . p. Bok
Hala, córka jego . . . . . p. Krywićka
Stecha, klacznica . . . . . p. Myroniwna
Nazar Stodola . . . . . p. Stepniak
Hnat Karyj, kolega jego . . . p. Petrenko
Swat I. . . . . p. Usenko
Swat II. . . . . p. Radjonenko

PAUZA.

В останніх числах м. квітня почне виходити у Варшаві під редакцією О. Ф. САЛІКОВСЬКОГО велика щоденна, непартійна ґазета

„УКРАЇНСЬКА ТРИБУНА“

орґан української незалежної громадсько-політичної думки.

„Українська Трибуна“ буде виходити по проґраму великих політичних часописів і освітлюватиме сучасне життя з погляду державних інтересів і ідеалів Українського Народу.

„Українська Трибуна“ міститиме докладні відомості про діяльність державного центру Української Народньої Республіки, про життя української армії по таборах і про становище української еміґрації в ріжних місцевостях Європи.

„Українська Трибуна“ подаватиме на своїх сторінках широку інформацію з ріжних місцевостей Великої України, а також з Галичини, Буковини, Угорської України, й инших українських земель. Ґазета забезпечена дописами власних кореспондентів з Київа, Одеси, Житомира, Камянця, Рівного, Холма, Берестя, Луцька, Львова, Чернівець й инших а також ілюстраціями (портрети, шаржі і т. и.) співробітників-художників.

„Українська Трибуна“ має своїх власних кореспондентів у Парижі, Відні, Царгороді, Льондоні, Берліні, Римі, Женеві, Брукселі, Букарешті, Празі й инших.

„Українська Трибуна“ виходитиме при участі видатних українських літературних, політичних і художніх сил і откриває свої сторінки представникам ріжних демократично-республіканських уґруповань.

„Українська Трибуна“ непохитно боронитиме суверенність України від імперіалістичних замахів на неї з боку чужинців і обстоюватиме добросусідські відносини з державами й народами, що спріятливо ставляться до її державних змагань.

„Українська Трибуна“ покладає надію на широку підтримку громадянства українського—так моральну, як і матеріяльну—бо тільки при таких умовах є можливим нині істнування незалежного органу преси.

Кожний громадянин України, що співчуває ідеалам демократично-республіканської державности, повинен читати „УКРАЇНСЬКУ ТРИБУНУ“ і допомагати її пошируванню поміж громадянством та населенням українських земель.

Передплата на „Українську Трибуну“:

Місячно — — — 200 марок польських. Півріччо — — —1000 марок польських.
За три місяці— — 550 „ „ Окреме число — 10 „ „
За кордон—плата подвійна.

Головний Редактор: ОЛ. САЛІКОВСЬКИЙ.

Видавець: Др. Е. ЛУКАСЕВИЧ.

Вп. П.

Ол. К О В А л Е В С Ь К О М У.